

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**ABDURRAHMAN ZÂHİDÎ-İ KONEVÎ'NİN TEVFIYE
ADLI MANZUM SÖZLÜĞÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASLIHAN ŞAHİN

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**ABDURRAHMAN ZÂHİDÎ-İ KONEVÎ'NİN TEVFIYE
ADLI MANZUM SÖZLÜĞÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ASLIHAN ŞAHİN
(200101013)**

**Danışman
(Prof. Dr. Musa Duman)**

İSTANBUL, 2023

04/01/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı programı öğrencisi 200101013 numaralı Aslıhan ŞAHİN'in hazırladığı "Abdurrahman Zâhidi-i Konevi'nin Tefkiye Adlı Manzum Sözlüğü" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 04/01/2023 Çarşamba günü saat 12:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

	Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman)	Prof. Dr. Musa DUMAN	Kabul
2.	Prof. Dr. Hayati DEVELİ	Kabul
3.	Prof. Dr. Harici İhsan	KABUL
4.
5.
6. (İkinci Danışman)*

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Aslıhan Şahin

TEŐEKKÜR

Bu tez çalıőmasının her aőamasında yardımlarını esirgemeyen, beni yönlendiren kıymetli hocam Prof. Dr. Musa Duman'a; verimli bir lisans eğitim süreci geçirmeme vesile olan ve bu sürece gelmemde büyük emeği geçen hocalarıma; yüksek lisans eğitimim sürecinde derslerine girme fırsatı bulduğum ve bu süreçte bilgi birikimlerinden fazlaca istifade ettiğim muhterem hocalarım Prof. Dr.Hanifi Vural, Prof. Dr.Hayati Develi ve Prof. Dr.Nihat Öztoprak'a; her zaman yanımda olan, manevi desteklerini daima hissettiren değerli dostlarım Cansu Tütünen ve Kübra Nur Koçak'a; eğitim hayatım boyunca desteklerini gördüğüm aileme teşekkürlerimi sunarım.

Aslıhan Şahin

ABDURRAHMAN ZÂHİDÎ-İ KONEVÎ'NİN TEVFIYE ADLI MANZUM SÖZLÜĞÜ

Ashhan Şahin

ÖZET

Çalışmamızda Abdurrahmân Zâhidî-i Konevî'nin 18. yüzyılda yazdığı *Tevfiye* isimli Arapça-Farsça-Türkçe manzum sözlüğü incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı Abdurrahmân Zâhidî-i Konevî'nin *Tevfiye* isimli manzum sözlüğünü şekil ve içerik açısından incelemek ve sözlüğü bilim dünyasına kazandırmaktır.

Bu doğrultuda sözlüğün Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Koleksiyonu 441 numarada kayıtlı tek yazma nüshası okunarak çeviri yazılı metin ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde kaynaklardan edinilen bilgiler doğrultusunda manzum sözlükler hakkında bilgilere yer verilmiş ve Anadolu sahasında yazılan bazı manzum sözlüklere kısaca değinilmiştir.

İkinci bölümde tezimize konu olan *Tevfiye* isimli manzum sözlük şekil ve içerik bakımından detaylı bir şekilde incelenmiş akabinde yazarın dili ve üslubundan bahsedilip eserin dikkat çeken bazı gramer özelliklerine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde eserin bilinen tek nüshası hakkında bilgi verilmiş, metin kuruluşunda izlenen yol açıklanmış ve *Tevfiye*'nin transkripsiyonlu metnine yer verilmiştir.

Tezimizin son bölümü olan dördüncü bölümde ise *Tevfiye*'nin sözlük kısmındaki Türkçe, Arapça, Farsça, Rumca ve Kıptice kelimelere göre dizin hazırlanmıştır. Ekler bölümünde eserin tıpkıbasımına yer verilerek çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Manzum sözlük, *Tevfiye*, Abdurrahman Zâhidî-i Konevî, sözlük, metin neşri.

ABDURRAHMAN ZAHİDÎ-İ KONEV'İS POETİC DİCTIONARY OF TEVFIYYE

Ashhan Şahin

ABSTRACT

In this study, poetic dictionary called "Tevfiyye" has been researched which is written by Abdurrahmân Zâhidî-i Konevî in the 18th century in Arabic-Persian-Turkish. The main objective of the study is to analyse Abdurrahman Zâhidî-i Konevi's poetic dictionary called Tevfiyye in terms of form and content and to bring in Tevfiyye to world of science.

In this respect, the dictionary's copy which has been found in Süleymaniye Library registered as Hafid Efendi Collection number 441 examined and the transcribed text has been revealed.

In the first chapter of the study, brief information about poetic dictionaries which is obtained from sources has been metioned including the ones published in Anatolian field. In the second chapter, the form and content of the poetic dictionary named Tevfiyye has been elaborated which is the subject of our study. Subsequently, language and style of the author were reviewed and some noteworthy grammatical features were adverted. In the third chapter, information about the only known copy of the dictionary has given, including explanation of the path followed in creation process and the transcribed text of "Tevfiyye".

In the fourth and final chapter, an index has been arranged according to Turkish, Arabic, Persian, Greek and Coptic words takes part in dictionary section of "Tevfiyye". The study was finalized by supplementing the facsimile of the work in the appendices section.

Key Words: Poetic dictionary, Tevfiyye, Abdurrahman Zâhidî-i Konevî, dictionary, text publication.

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatı, Arapça ve Farsça başta olmak üzere yabancı dillerin etkisi altında kalan düz yazıya nispeten şiirin daha ön planda olduğu bir dönemdir. Pek çok edebî türün manzum olarak kaleme alındığı bu dönemde dil öğrenimini kolaylaştırmak isteyen bazı müellifler şiiri eğitim aracı olarak kullanmışlar ve şiirin sağladığı olanaklardan yararlanarak sözlüklerini manzum olarak yazmışlardır. Edebî olmaktan çok öğretici özelliği ağır basan bu sözlükler, dönemlerinin kültürü ve medeniyetini yansıtan önemli birer hazinedir. Yazıldıkları dönemin söz varlığı hakkında -kısıtlı da olsa- bilgi vermeleri açısından önem arz etmektedirler.

Kelime öğrenimini zevkli bir hâle getiren ve akılda kalmasını kolaylaştıran manzum sözlükler genele hitap etmekle birlikte daha çok küçük çocukların istifadesi için kaleme alınmıştır. Çalışmamıza konu olan Tevfiyye isimli manzum sözlük de küçük çocukların dil öğrenimine katkıda bulunmak için Abdurrahmân Zâhidî-i Konevî adlı bir müderris tarafından yazılmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde manzum sözlükler hakkında genel bilgi verilmiş ve Anadolu sahasında yazılan bazı manzum sözlükler kısaca tanıtılmıştır.

İkinci bölümde ise ilk olarak eserin müellifi, adlandırılması ve yazılış tarihi hakkında -eserde yer alan bazı beyitlerden hareketle- bilgi verilip akabinde eserin tertibi, nazım şekilleri, kafiye düzeni ve vezin hususiyetleri gibi biçimsel özellikleri incelenmiştir. Daha sonra Tevfiyye'nin bölümleri, özelliği ve söz varlığı incelenmiştir. Zâhidî'nin dili ve üslubundan bahsedilip eserde dikkat çeken gramer özelliklerine de kısaca değinilerek bu bölüm tamamlanmıştır.

Üçüncü bölümde nüsha tanıtımı yapılmış ve metin kuruluşunda takip edilen yol açıklanıp transkripsiyon alfabeli metne yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde, Tevfiyye'nin asıl sözlük bölümündeki Türkçe-Arapça-Farsça-Rumca-Kıptice kelimelerin dizini eklenmiştir. Asıl sözlük bölümündeki kelimelere kolay ulaşılabilmesi için sözlük biçiminde hazırlanan dizinde, kelimeler ve

kelime gruplarının karşılığı metinde verilen anlamları ile sınırlı tutulmuştur. Metinde bazı Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçe karşılıklarının verilmediği buna karşılık yine Arapça veya Farsça eş anlamlı karşılıklarının verildiği görülmektedir. Bu kelimeler genellikle Türkçede çok yaygın kullanılan Arapça veya Farsça kelimelerle karşılanmıştır. Dilimizde yer edinen ve günümüz Türkçesinde kullanılmaya devam eden bu kelimeleri Türkçe kelimeler dizinine ekledik. Yine bu dillere ait kelimelere Türkçe karşılık verilirken Arapça veya Farsça kelimelere Türkçe ekler getirilerek Türkçedeki karşılığının gösterildiği ya da bu kelimelerin yanına Türkçe yeni kelimeler eklenerek kelime gruplarıyla karşılık verildiği görülmektedir. Türkçe dizine aldığımız bu tarz kelimelerin karşısında ait olduğu dili parantez içinde Arapça kökenli ise (Ar.-T.), Farsça kökenli ise (Far.-T.) şeklinde belirttik.

Ekler kısmında eserin tıpkıbasımını verilerek çalışma sona erdirilmiştir.

Bu çalışma ile daha önce hakkında detaylı bir inceleme yapılmamış olan Tevfiiye isimli manzum sözlüğün bilim dünyasının istifadesine sunulması ve manzum sözlük alanında yapılan çalışmalara bir yenisinin daha eklenmesi istenmiştir.

Ocak, 2023

Aslıhan Şahin

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xiii
TABLO LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. MANZUM SÖZLÜKLER	4
1.1. MANZUM SÖZLÜKLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	4
1.2. MANZUM SÖZLÜKLERİN ŞEKİL, TERTİP VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	5
1.3. TARİH BOYUNCA MANZUM SÖZLÜKLER	7
1.3.1. Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler	7
1.3.1.1. Bahrü'l-Garâyib	7
1.3.1.2. İlm-i Lugât.....	8
1.3.1.3. Kân-ı Maânî.....	8
1.3.1.4. Lugat-ı Manzûme.....	8
1.3.1.5. Manzûme	8
1.3.1.6. Nazm-ı Bedî.....	9
1.3.1.7. Nazm-ı Dil-ârâ	9
1.3.1.8. Nazmü'l-Esâmî	9
1.3.1.9. Şâdiye	9
1.3.1.10. Tuhfe-i Elma'î.....	9
1.3.1.11. Tuhfe-i Hüsâmî ez Mültekât-i Sâmî.....	10
1.3.1.12. Tuhfe-i Lutfî	10
1.3.1.13. Tuhfe-i Mukaddimetü'l-Lügat	10
1.3.1.14. Tuhfe-i Nimetî	10
1.3.1.15. Tuhfe-i Remzî	11
1.3.1.16. Tuhfe-i Şâhidî	11
1.3.1.17. Tuhfe-i Şemsî.....	11
1.3.1.18. Tuhfe-i Vehbî.....	11
1.3.1.19. Tuhfetü'l-Hâfiz.....	12
1.3.2. Arapça-Türkçe Manzum Sözlükler	12

1.3.2.1. Cevâhirü'l-Kelimât	12
1.3.2.2. Lugat-ı Ferišteoğlu.....	12
1.3.2.3. Lugat-ı Visâlî.....	12
1.3.2.4. Lugat-ı Yûsuf.....	13
1.3.2.5. Mahmûdiyye	13
1.3.2.6. Nazm-ı Ferâ'id.....	13
1.3.2.7. Nazmü'l-Leâl.....	13
1.3.2.8. Nuhbe-i Vehbî	14
1.3.2.9. Sübha-i Sıbyân.....	14
1.3.2.10. Şehdü Elfâz.....	14
1.3.2.11. Teşrîh-i Tıbâ	14
1.3.2.12. Tuhfe-i Âsım.....	14
1.3.2.13. Tuhfe-i Fedâî	15
1.3.2.14. Tuhfe-i Fevzî	15
1.3.3. Arapça-Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler	15
1.3.3.1. Fethu'l-Fettâh.....	15
1.3.3.2. Genc-i Leâl	15
1.3.3.3. Güher-rîz	16
1.3.3.4. Hayrû'l-Lugât	16
1.3.3.5. Hoş Edâ	16
1.3.3.6. Lugat-ı Kerîmî	16
1.3.3.7. Manzûme-i Keskin.....	16
1.3.3.8. Menâzîmü'l-Cevâhir	17
1.3.3.9. Müsellesnâme	17
1.3.3.10. Nazmü'l-Cevâhir.....	17
1.3.3.11. Nazm-ı Giridî.....	17
1.3.3.12. Se Zebân	18
1.3.3.13. Tuhfetü'l-İhvân ve Hediyyetü's-Sıbyân.....	18
1.3.3.14. Tuhfe-i Nushî.....	18
1.3.3.15. Tuhfe-i Zibâ.....	18
1.3.3.16. Ucûbetü'l-Garâyib fi Nazmi'l-Cevâhiri'l-Acâyib.....	19
1.3.4. Diğer Dillerde Yazılmış Manzum Sözlükler.....	19

1.3.4.1. Dürre-i Manzûme.....	19
1.3.4.2. Makbûl-i Ârif.....	19
1.3.4.3. Miftâh-ı Lisân	19
1.3.4.4. Tuhfetü'l-Uşşâk	19
1.3.4.5. Türkçe-Ermenice Manzum Lugat	20
İKİNCİ BÖLÜM.....	21
2. TEVFIYYE’NİN ŞEKİL, MUHTEVA, DİL/ÜSLUP ÖZELLİKLERİ VE GRAMER NOTLARI.....	21
2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	21
2.1.1. Eserin Müellifi, Adlandırılması ve Yazılış Tarihi	21
2.1.2. Tertibi.....	23
2.1.3. Nazım Şekilleri ve Kafiye Düzeni	24
2.1.3.1. Kafiye ve Redif	25
2.1.4. Vezin Hususiyetleri	27
2.1.4.1. Aruz Bahir ve Kalıpları	27
2.1.4.2. Vezin Uygulamaları	29
2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ	30
2.2.1. Tevfiyye’nin Bölümleri	31
2.2.1.1. Mukaddime	31
2.2.1.2. Asıl sözlük bölümü	32
2.2.1.3. Hatime	34
2.2.2. Tevfiyye’nin Özellikleri ve Söz Varlığı.....	34
2.3. TEVFIYYE’NİN DİL/ÜSLUP ÖZELLİKLERİ VE GRAMER NOTLARI	57
2.3.1. Dil ve Üslup	57
2.3.2. Gramer Notları.....	58
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	62
3. NÜSHA, METİN KURULURKEN TAKİP EDİLEN YOL VE METİN	62
3.1. NÜSHA TANITIMI	62
3.2. METİN KURULURKEN TAKİP EDİLEN YOL	63
3.3. METİN.....	64
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	150
4. DİZİN.....	150
4.1. TÜRKÇE KELİMELER DİZİNİ	150
4.2. ARAPÇA KELİMELER DİZİNİ	213
4.3. FARŞÇA KELİMELER DİZİNİ.....	282
4.4. RUMCA KELİMELER DİZİNİ	351
4.5. KIPTİCE KELİMELER DİZİNİ.....	352
SONUÇ.....	354

KAYNAKÇA.....	357
EKLER.....	362

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	A, a, E, e, Ā, ā
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ṣ, ṣ
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	H, h
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
ی	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ş, ş
ض	Ž, ž, Đ, đ
ط	Ṭ, ṭ
ظ	Z, z
ع	‘
غ	Ğ, ğ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	K, k, G, g, Ñ, ñ
گ	Ñ, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ū, ū
ه	H, h, A, a, E, e
ي	Y, y, Ī, ī, Ī, ī
.	,

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1 : Sözlükte Kullanılan Nazım Şekilleri ve Kafiye Düzeni.....	24
Tablo 2 : Sözlükteki Kafiye Sayıları	25
Tablo 3 : Sözlüğün Aruz Bahirlere Dağılımı.....	28
Tablo 4 : Sözlükte Kullanılan Aruz Bahirleri ve Kalıpları.....	28
Tablo 5 : Sözlükte Yer Alan Kelimelerin Bölümlere Göre Dağılımı.....	41
Tablo 6 : Sözlükteki Farsça-Kıptice-Rumca Ay İsimleri ve Türkçe Karşılıkları ...	42

KISALTMALAR

Ar.	Arapça
b.	Bin (oğul)
bs.	Baskı
C.	Cilt
EAT	Eski Anadolu Türkçesi
Far.	Farsça
No.	Numara
s.	Sayfa/sayfalar
T.	Türkçe
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire

GİRİŞ

Türk milletinin tarih boyunca değişik medeniyetler, kültürler ve dinlerle ilişki içinde olması neticesinde Türkçe, Doğu veya Batı kökenli yabancı dil unsurlarının tesiri altında kalmıştır.

İslamiyet'in kabulüyle Arapça ve Farsça kelimelere; Tanzimat'tan sonra Batı ile olan münasebetler neticesinde Batı kaynaklı kelimelere maruz kalan Türk halkı için yabancı dil öğreniminin en mühim ve vazgeçilmez eğitim aracı olan sözlük ihtiyacı kaçınılmaz olmuştur.

Türk sözlük geleneğinin ilk örneği Kaşgarlı Mahmud tarafından verilmiştir. Kaşgarlı Mahmud'un Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla kaleme aldığı *Divânu Lügâti't-Türk* (1072-1074) adlı eseri mevcut bilgilere göre ilk Türk sözlüğüdür (Öz, 2016, s. 41).

Türk dünyasında hazırlanan sözlükler, 19. yüzyıldan sonra Kıpçakça sözlükler, Çağatayca sözlükler ve Osmanlıca sözlükler olmak üzere üç bölümde incelenmektedir. Ebu'l-Kasım Zemaşerî'nin hazırladığı *Mukaddimetü'l-Edeb*, Arapça-Türkçe-Farsça Moğolca olarak düzenlenmiş en eski Kıpçakça sözlüklerdendir. Latince-Farsça-Kumanca dillerini kapsayan *Codex Cumanicus* adlı sözlük ise Hristiyanlara Türkçeyi öğretme gayesiyle kaleme alınmıştır. Kıpçak sahasında kaleme alınan *Kitâbü'l-İdrâk li-lisâni'l-Etrâk* adlı eser, 1312 senesinde Ebû Hayyân tarafından hazırlanmış hem gramer kitabı hem de Arapça-Türkçe sözlük ihtiva eden iki bölümlü bir eserdir. *İbn Mühennâ Lugatı* ise esere adını veren İbn Mühennâ adlı müellif tarafından kaleme alınmış Farsça-Türkçe-Moğolca olmak üzere bir mukaddime ve üç bölümden müteşekkil bir sözlüktür (Bingöl, 2007, s. 202; Develi, 2002, C:XXVI, s. 108; Erkan, C:XX, s. 218-219).

Çağatay sahasında Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu savunma gayesiyle Ali Şîr Nevâî tarafından kaleme alınan *Muhakemetü'l-Lugateyn* adlı eserde Türkçe ile Farsça karşılaştırılmıştır. Çağatay sahasında kaleme alınan bir diğer eser de *Senglah* isimli sözlüktür. Mirza Mehdi Han tarafından hazırlanan eserin birinci bölümünde gramere, ikinci bölümünde ise sözlüğe yer verilmiştir (Bingöl,2007, s. 202).

Osmanlı sahasında 16. yüzyılda Muslihuddin Mustafa Ahterî tarafından kaleme alınan *Ahterî-i Kebîr* (1545) müellifin en meşhur eseridir. Türkçe-Arapça bir sözlük olan *Ahterî-i Kebîr* yaklaşık 40.000 kelime içermektedir. Bu yüzyılda kaleme alınan bir diğer eser Farablî Cevherî'nin *Sıhah-ı Cevher* adlı Arapça sözlüğünden çeviri yapılan *Kitab-ı Lugat-ı Vankulu*'dur. 1729 senesinde Vankulu Mehmed Efendi tarafından hazırlanan sözlük, Türkiye matbaasında basımı yapılan ilk eser olma özelliğine sahiptir (Bingöl, 2007, s. 202-203; Kılıç, 1989, C:II, s. 184).

18. yüzyılda Esat Mehmet Efendi tarafından kaleme alınan *Lehçetü'l-Lugat* (1732) adlı sözlükte Türkçe söz dağarcığı temel olarak alınmış ve Türkçe kelimelerin Arapça-Farsça karşılıkları verilmiştir. Mütercim Asım'ın, *Tıbyan-ı Nafti der Tercüme-i Burhân-ı Kâtı* adlı eseri, Tebrizli Hüseyin bin Halefî'nin *Burhân-ı Kâtı* adlı Farsça sözlüğünün Türkçeye çevirisidir (Bingöl, 2007, s. 203).

Osmanlıya matbaanın gelmesiyle sözlük çalışmaları artmış ve sözlüklerin çoğunda Osmanlı Türkçesinin söz varlığı üzerinde durulmuştur.

19. yüzyılda Ahmet Vefik Paşa tarafından kaleme alınan *Lehçe-i Osmânî* adlı eserde o dönem Türkçesinin söz varlığı Arap alfabe sistemi içindeki tanımlarıyla ve örnek cümleleriyle verilmiştir. Yine bu yüzyılda kaleme alınan bir diğer eser *Lugat-i Nâcî*'dir. Muallim Nâcî tarafından hazırlanan sözlükte, Arapça-Farsça kelimelerin tanım ve karşılıkları verilmiştir. Bu yüzyılın en önemli eseri Şemsettin Sâmî tarafından kaleme alınan *Kâmûs-ı Türkî* adlı sözlüktür. Dönemin Türkçesindeki yerli ve yabancı kelimeleri bir araya getiren içerik yönünden zengin bir sözlüktür. Şemsettin Sâmî, sözlüğünde yabancı bir kelimenin yerine yaygın olmayan Türkçesinin tercih edilmesini önermektedir (Bingöl, 2007, s. 203).

Cumhuriyetin kuruluşunun 5. yılında gerçekleştirilen Harf Devriminin ardından yayımlanan ilk sözlük İbrahim Alaettin başkanlığında hazırlanan *Yeni Türk Lügati*'dir. Hüseyin Kazım Kadri, dört ciltten müteşekkil büyük bir sözlük hazırlamıştır. *Büyük Türk Lügati* adını taşıyan bu sözlükte Osmanlıcada da kullanılan Arapça-Farsça kelimelerinin yanı sıra Türk dilinin çeşitli lehçelerine ait kelimelere yer verilmiştir. Türk Dil Kurumunun sözlük hazırlama işini üstlenmesiyle kurumun sözlük uzmanı Mehmet Ali Ağakay tarafından *Türkçe Sözlüğü* hazırlanmıştır. Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük* dışında derleme, tarama, terim, öteki Türk lehçeleri, eski lehçeler vb. konusunda da çalışmaları olmuştur (Bingöl, 2007, s. 204).

Osmanlı döneminde mensur sözlük yazma geleneğinin yanında manzum sözlük geleneğine de yer verilmiştir. Kafiye ve ahenk olan manzum metinlerin ezberlenmesi mensur eserlere nazaran kolay olduğu için (özellikle küçük çocuklara kelime öğretimi için kaleme alınan) sözlüklerde nazım yoluna da başvurulmuş ve şiirin sağladığı imkânları değerlendiren müellifler tarafından hatırı sayılır düzeyde manzum sözlük yazılmıştır.

İslam kültüründeki Kur'ân-ı Kerîm ve hadisleri doğru anlamaya çalışma eğilimleri manzum sözlük geleneğinin ortaya çıkmasında önemli bir yere sahiptir. Manzum sözlüklerin önemli bir kısmında daha çok Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan anlaşılması zor kelimelere ağırlık verilmiştir. Mevlâna'nın *Mesnevî-i Manevî*'sindeki anlaşılması zor kelimeler de manzum sözlüklerde önemli bir yer edinmiştir (Kılıç, 2006, s. 67).

Üzerinde çalıştığımız *Tevfiyye* isimli eser, Türk dili ve edebiyatı için önemli malzemeler barındıran 18. yüzyılda kaleme alınmış manzum sözlüklerden biridir. Eser, içerdiği zengin söz varlığı ile dönemin dili ve kültürü hakkında fikir vermesi bakımından dikkate değer bir sözlüktür. İhtiva ettiği kelimelerle döneminin sosyal ve kültürel hayatına dair izler taşıyan böyle önemli bir sözlüğü çeviri yazı alfabesine aktardıktan sonra biçim ve içerik yönünden detaylı bir inceleme yapıp ortaya çıkararak ilim dünyasının hizmetine sunmak istedik.

Sözlükteki kelimeleri çeviri yazıya aktarırken herhangi bir okuma hatasına yer vermemek adına kelimeler için sözlüklere bakılmıştır. Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'i, Şemseddin Sami'nin *Kâmûs-ı Türkî*'si, İsmail Parlatır'ın *Osmanlı Türkçesi Sözlük*'ü, F. Steingass'ın *Persian-English Dictionary*'si, Mehmet Kanar'ın *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*'ü, Adnan İnce tarafından hazırlanan *Lûgat-i Nimetullâh* ve *Yeni Tarama Sözlüğü* istifade ettiğimiz başlıca sözlüklerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MANZUM SÖZLÜKLER

1.1. MANZUM SÖZLÜKLERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Manzum sözlükler; bir dildeki sözcüklerin başka dillerdeki anlamlarının manzum olarak verildiği kafiyeli, ahenkli, ezberlenmesi kolay, her kesime hitap etmekle birlikte daha çok küçük yaşta çocukların faydalanması için kaleme alınmış, eğitim aracı olarak kullanılan önemli eserlerdir.

Manzum sözlükler okul çağına gelmiş çocukların Türkçe kelimelerin Arapça ve Farsça karşılıklarını, temel dil bilgisi kurallarını, sayıları, vezinleri kolayca ezberleyebilmelerini sağlamak için yazılmış; edebî yönünden çok öğretici özellikleriyle ön plana çıkan eserlerdir. Klasik tarz dil öğretiminde ders kitabı olarak okutulan sözlükler nazmın hoş ve cazip olması, vezinden dolayı kolayca okunması, tekrar yoluyla kısa sürede ezberlenmeleri bakımından büyük ilgi görmüştür. Bu sözlüklerde yer alan kelimelerin fesahate ve belagate uygun olmasına özen gösterilmiş; bununla düzgün konuşma ve maksadı güzel ifade etme yetisi kazandırılması, konuşma ve yazıda akıcılığın sağlanması düşünülmüştür (Öz, 2016, s. 53).

Manzum sözlük yazan âlim ve şairler sanat yapma gayesinden uzak durmuşlar, daha çok didaktik yönü ağır basan sözlüklerini, umuma hizmet için kaleme almışlardır. Manzum sözlük yazan bazı müellifler sözlüklerini çocukları veya torunları için yazmış, kimisi de bazı devlet erkânının çocuklarına ders kitabı olarak sözlük tertip etmiştir. Bu sözlüklerin daha sonraları çeşitli vesilelerle şöhret kazandığı da görülmektedir (Boran, 2016, s. 83). Mesela Sünbülzâde Vehbî oldukça tanınmış Farsça-Türkçe bir sözlük olan *Tuhfe-i Vehbî*'yi sadrazam Halil Hamîd Paşa'nın iki oğlu için, Ahmed Resmî Efendi de *Nazm-ı Giridî* adlı Arapça-Farsça-Türkçe manzum sözlüğü Reisülküttâb Mustafa Efendi'nin oğlu Âşir Efendi için kaleme almıştır (Öz, 2016, s. 247; Kaya, 2017a, s. 124).

Medrese, dergâh ve mekteplerde alet dersleri arasında okutulan manzum sözlüklerin dil öğretimi esnasında bir tanesinin okutulması ile yetinilmemiştir. Birçok manzum sözlük bir araya getirilerek manzum sözlük mecmuaları oluşturulmuştur. Kütüphanelerde *Câmiu'l-Lügât* ya da *Mecmûa-i Lügât* adlarıyla kayıtlı bulunan bu mecmualar, Arapça-Farsça, Farsça-Türkçe ya da Arapça-Türkçe şeklinde dil gruplarına göre bir araya getirilmiştir (Öz, 2016, s. 54).

Manzum sözlükler, anlamı bilinmeyen bir kelime için müracaat kaynağı olmaktan çok baştan sona yapılan tekrarlarla kelime öğreten eserler olmuştur. Pek çoğunda kelimelerin herhangi bir kurala bağlı olmadan yer alması, bu eserlerden istifadeyi zorlaştırdığından bu durum şerhler, alfabetik tertip ve fihristler yazılarak giderilmeye çalışılmıştır. Manzum sözlüklere yazılan şerhlerin amacı manzum sözlüklerin bahirleri, vezinleri hakkında daha geniş bilgi vermek, kelimelerin hareke kayıtlarını ve Türkçe karşılıklarını daha ayrıntılı olarak aktarmak, okuyanlara aruz veznini, basit gramer kurallarını ve aruz kalıplarının taktilerini öğretmektir (Öz, 1997, s. 221).

Müellifler genellikle manzum sözlüklerini kaleme almadan evvel kendilerinden önce yazılmış sözlükleri incelemekte ve bu sözlüklerden derleme yaparak eserlerini kaleme almaktadır (Boran, 2016, s. 82).

1.2. MANZUM SÖZLÜKLERİN ŞEKİL, TERTİP VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Tuhfe, nuhbe, nisâb, lügat, manzûme, nazm gibi isimlerle adlandırılan manzum sözlükler; genellikle dîbâce/mukaddime, sözlük kısmı ve hâtıme olmak üzere üç ana bölümden oluşur. Müellifler, sözlüklerinin dîbâce bölümünde daha çok mesnevi nazım şeklini kullanmayı tercih etmişler, nazım türü olarak da dinî, lâ-dinî, edebî ve ilmî eserlerde olduğu gibi, "hamdele" ve "salvele" ile başlama geleneğine uymuşlardır. Hamd, salat ve selam geleneği yerine getirildikten sonra müellife dair kısa bilgiler verilmiş; telif sebebi, tertip özellikleri, sözlüğün ismi ve telif tarihi gibi özellikleriyle eser tanıtılmış ve dil öğrenmenin faydaları hususunda nasihat cümlelerine yer verilmiştir (Öz, 1999, s. 62).

Bu eserlerdeki asıl bölüm, sözlük kısmıdır. Sözlük kısımları, kıta başlığını taşıyan, beyit sayıları birbirinden farklı manzum parçalardan oluşmaktadır. Bu

parçalar genellikle nazm, mesnevi, terhib-bend ve müstezâd nazım şekilleriyle yazılmaktadır. Kıta başlıkları, kıtanın sırasını gösteren Arapça veya Farsça bir cümle şeklinde ya da kıtanın sırası ile birlikte o kıtanın bahir ve veznini bildiren Arapça yahut Farsça bir mısra hâlinde yazılır. Bazı sözlüklerde ise bu başlıklar, kıtayı takdim eden, kıtanın vezin ve kafiyesini belirten ya da bir konuya ait kelimelerin nazmedildiği kıtalarda kelimelerin ağırlıklı özelliklerine işaret eden, kıta ile aynı vezinde yazılmış bir mısra ya da bir beyit şeklinde olduğu görülür (Öz, 1999, s. 62-63).

Manzum sözlükler hatime bölümüyle sona erer. Mesnevi nazım biçiminin kullanıldığı bu bölümde; ebced hesabına ait bilgiler yer alır. Ebced hesabıyla eserin yazıldığı tarih hakkında bilgi verilmekle birlikte nadiren de olsa eserin yazılış sebebine değinilmektedir.

Manzum sözlüklerin toplam beyit sayıları büyük oranda farklılık göstermektedir. 100 beyitten başlayıp 1300 beyte varan farklı hacimlerde manzum sözlüklere rastlamak mümkündür (Kılıç, 2007, s. 342).

Manzum sözlüklerde okuyucuya kolaylık sağlamak için birtakım yöntemlere başvurulmuştur; aynı dile ait olan kelimelerin üzerlerine çizgi çekmek, aynı anlama gelen kelimelere aynı numarayı vermek, kelimelerin hangi dile mensup olduklarını belli etmek için o dilin kısaltmasında kullanılan harfi kelimelerin üzerine yazmak bu yöntemlerdendir (Kılıç, 2009, s. 18).

Manzum sözlüklerde isim ve sıfat türünden kelimeler başta olmak üzere Arapça kelimelerin çoğulları, Farsça fiillerin mâzî ve muzârî kökleri, çekimli fiiller ve fiillerin mastar hâlleri verilmiştir. Bazı eserlerin sonlarında Arapça ve Farsça deyimlere de yer verilmiştir. Dinî terimlere, tasavvufî ıstıhlara, edebî mazmunlara da yer verilerek bu alanlardaki bazı bilgiler de öğretilmek istenmiştir. Bazı sözlüklerin kıtalarının son beyitlerinde edebî sanatlar da örnekleriyle gösterilmiştir (Öz, 1999, s. 70).

Manzum sözlüklerde yabancı dilden nazmedilen kelime sayısı 500 ile 3000 arasında değişmektedir. Bazı sözlüklerde nazmedilen kelime sayısı rakamlarla ifade edilmiştir (Öz 1999, 71).

1.3. TARİH BOYUNCA MANZUM SÖZLÜKLER

Manzum sözlükler 11. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlanmıştır. Arap dilciler tarafından yazılan bu sözlükler kaside tarzında kaleme alınmıştır. Başlarda Arapçadan Arapçaya kaleme alınan manzum sözlükler, sonradan iki dilli olarak Farsça-Arapça yazılmaya başlanmıştır. İki dilli manzum sözlüklerin ilk ve kısmî örneği kabul edilmekte olan Edib Natanazzi'nin *Düstûru 'l-Lüga* ve *Kitâbü 'l-Halas* adlarıyla bilinen eseri, Farslara Arapçayı öğretmek amacıyla 11. yüzyılda yazılmıştır (Öz, 2016, 51).

13. yüzyılda yazılan Bedrüddîn Nasr Mesûd el-Ferâhî'nin *Nisâbu 's-Sıbyân* adlı eseri iki dilli manzum sözlüklerin tertip bakımından ilk örneğidir (Kırbyık, 2007, s. 12).

Anadolu sahasında Farsça-Türkçe, Arapça-Türkçe, Farsça-Arapça-Türkçe manzum sözlüklerin yazılmakla beraber Osmanlının son dönemlerinde Batı dillerine ait manzum sözlükler de yazılmıştır. Anadolu sahasında kaleme alınan manzum sözlüklerden bazıları alfabetik sıraya göre aşağıda verilmiştir.

1.3.1. Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler

1.3.1.1. Bahrü'l-Garâyib

Bugünkü bilgilere göre Anadolu sahasında yazılmış manzum Farsça-Türkçe sözlüklerin ikincisidir. Bu sözlük Halimî adıyla meşhur Lütfullâh Halîmî b. Ebî Yûsuf tarafından 1446 senesinde kaleme alınan eser, üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm manzum Farsça-Türkçe sözlük, ikinci bölüm muhtelif konulara, nazım türleri ve edebî sanatlara dair tanımlar ve temel bilgiler, üçüncü bölüm ise aruz ve Farsçanın gramerine dairdir. Üçüncü bölümde yalnızca Farsça fiillerin muzarî kökleri ve fiil çekimleriyle ilgili kısımlar mensurdur. Eserin sözlük kısmı 756 beyit olup 19 kıtaya taksim edilmiştir. Eserin sadece isim ve isim türünden kabul edilen kelimeleri kapsayan sözlük kısmında 2930 civarında Farsça kelime yer almıştır (Öz, 2016, s. 94-96).

1.3.1.2. İlm-i Lugât

İskilipli İmâdzâde Velî b. Yûsuf-i İmâdî tarafından kaleme alınan *İlm-i Lugât* adlı sözlüğün nazım tarihi belli değildir. Tek nüshası bulunan eserin, istinsah tarihi 1560'tır. Eser kafiye ve rediflerine göre tertip edilen 71 kıtadan oluşmaktadır (Öz, 2016, s. 162).

1.3.1.3. Kân-ı Maânî

Hasan Rızâyî tarafından 1659 senesinde *Tuhfe-i Şâhidî*'ye nazire olarak kaleme alınan 550 beyitlik bu eser, alfabe sırasına göre Türkçe-Farsça yazılmış ilk manzum sözlüktür. Eserdeki kelimelerin alfabetik sıraya göre açıklanması okuyucu açısından kolaylık sağlamaktadır. *Kân-ı Maânî*'yi diğer sözlüklerden ayıran bir diğer özellik her manzum bölümün "kıta" veya "bahir" yerine "harfû'l-bâ, harfû't-te..." şeklinde manzumenin hangi harfle başladığını belirten bir başlıkla başlamasıdır. Mukaddime bölümü 58, hatime bölümü 12 beyitten ibaret bir sözlüktür (Turan, 2012, s. 2946-2947).

1.3.1.4. Lugat-ı Manzûme

Bursalı Lâmiî Çelebi tarafından kaleme alınan eserin yazılış tarihine ait bilgiler sözlükte yer almamıştır. Eser, 15 beyitlik bir mukaddime ve 160 beyitlik 10 kıtadan oluşan asıl sözlük bölümünden ibarettir. Beyit sayısının az oluşundan hareketle sözlüğün daha çok, küçük yaştaki çocuklar için yazıldığı söylenebilir. 575'ten fazla kelime ve kısa cümlenin Farsça karşılığının verildiği eserin çok sayıda nüshası bulunmaktadır (Öztahtalı, 2004, s. 32-37).

1.3.1.5. Manzûme

Osman b. Hüseyin el-Bosnevî'nin *Manzûme* adlı sözlüğü 1583 yılında kaleme alınmıştır. Eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmış 42 beyitlik bir mukaddime ile 19 kıtaya ayrılmış 168 beyitlik sözlük kısmından oluşur. Sözlükte 805 Farsça kelime Türkçe karşılıklarıyla nazmedilmiştir (Öz, 2016, s. 170-171).

1.3.1.6. Nazm-ı Bedî

1809-10 yılında Çelebizâde İlmî Ali Efendi tarafından kaleme alınan *Nazm-ı Bedî*, *Tuhfe-i Vehbî* tarzında yazılmış Farsça-Türkçe bir sözlüktür. 950 beyitten oluşan eserde 2266 Farsça kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir. Sözlük; 115 beyitlik bir mukaddime, 710 beyit tutarında 68 kıta, 104 ve 12 beyitlik iki mesnevi ve 9 beyitlik bir hatimedden oluşur. 115 beyitlik mukaddime mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Eserde kıtalar revî harflerine göre alfabetik sıralanmıştır. (Gözüok, 2016, s. 133-135).

1.3.1.7. Nazm-ı Dil-ârâ

Osman Şâkir Efendi tarafından 1815 senesinde Mehmed Emin Rauf Paşa'nın oğlu için kaleme alınmıştır. 595 beyitten oluşan sözlüğün mukaddime bölümü 85 beyit, asıl sözlük kısmı ise 52 kıtaya taksim edilmiş 510 beyitten ibarettir. Eserde 1986 Farsça kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir (Duru ve Eren, 2014, s. 11-16).

1.3.1.8. Nazmü'l-Esâmî

XVI. yüzyılın ikinci yarısında kaleme alınan sözlüğün müellifi hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Sözlük, mesnevi tarzında bir mukaddime ve 15 kıtaya ayrılmış olup toplam 208 beyittir. Eserde 950 civarında Farsça kelimenin Türkçe karşılıkları verilmiştir (Öz, 2016, s. 177-178).

1.3.1.9. Şâdiye

Farsça-Türkçe manzum bir sözlük olan *Şâdiye*, 1484 senesinde Mehmed b. Yahyâ-yı Konevî tarafından *Nisâbü's-Sıbyân* örnek alınarak kaleme alınmıştır (Öz, 2016, s. 115).

1.3.1.10. Tuhfe-i Elma'î

Tuhfe-i Elma'î, Macaristan'ın Şikloş şehrinde Osmân adında bir müellif tarafından kaleme alınmış, 222 beyitten oluşan bir sözlüktür. Eserin yazılış tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 16. yüzyılın son çeyreği ile 17. yüzyılın ilk çeyreği içerisinde kaleme alındığı düşünülmektedir. Eser, 3'ü mesnevi 15'i nazım nazım şekli olmak üzere toplam 18 manzumeden meydana gelmektedir (Demirkazık, 2019, s. 711-720).

1.3.1.11. Tuhfe-i Hüsâmî ez Mültekât-i Sâmi

Tuhfe-i Hüsâm kısa adıyla meşhur olan bu sözlüğün asıl adı *Tuhfe-i Hüsâmî ez-Mültekât-ı Sâmi*'dir. Anadolu'da yazılan ilk manzum Farsça-Türkçe sözlük olma özelliğini taşıyan bu eser, Hüsâm-ı Hoyî tarafından 1399-1400 tarihinde kaleme alınmıştır. Sultan Orhan Bey adına Hüsameddin Hasan Bin Abdülmümin'in *Nasîbü'l-Fityân ve Nesîbü't-Tibyân* adlı Arapça-Farsça sözlüğü örnek alınarak ve ona nazire olarak yazılmıştır. Sözlük, manzum-mensur bir mukaddime ile 20 kıta bir hatimeden oluşmaktadır. Asıl sözlük kısmı 300 beyit, hatimesi de 5 beyit olmak üzere 305 beyitten ibarettir (Öz, 2016,79-81).

1.3.1.12. Tuhfe-i Lutfî

Mesûd Lutfî Efendi tarafından 1832-1833 senesinde kaleme alınmıştır. *Tuhfe-i Lutfî*, 1150 beyitten oluşan manzum bir sözlüktür. Eserin başında 106 beyitlik mesnevi nazım şekliyle yazılmış bir mukaddime yer alır. 66 bölümden oluşan asıl sözlük kısmında 3 mesnevi, 63 kıta yer almaktadır (Tanyıldız, 2013, s. 27-30).

1.3.1.13. Tuhfe-i Mukaddimetü'l-Lügat

Sözlüğün, Le'âlî mahlaslı bir şair tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Eserin başında 13 beyitlik mesnevi nazım şekliyle yazılmış bir mukaddime yer alır. 71 beyitlik asıl sözlük kısmı 4 kıtaya taksim edilip 250 civarında Farsça kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir. Eserle ilgili kaynaklarda bilgiye ulaşılamamıştır (Kaplan, 2017, s. 218-221).

1.3.1.14. Tuhfe-i Nimetî

Bursalı Nakibzâde Nimetî tarafından 1636-37 senesinde kaleme alınmıştır. *Tuhfe-i Şâhidî*'ye nazire olarak yazılan eser 358 beyitten oluşmaktadır. Mesnevi nazım şekliyle yazılmış 13 beyitlik bir mukaddime, sonunda 94 beyitlik yine mesnevi nazım şekliyle yazılan bir hatime bölümü bulunur. Asıl sözlük kısmı, beyit sayısı 6 ila 57 arasında değişen 13 bölüme ayrılmıştır (Gören, 2016, s. 8-15).

1.3.1.15. Tuhfe-i Remzî

Son Mevlevî dedelerinden olan Ahmed Remzi Akyürek tarafından 1924 yılında kaleme alınmıştır. 316 beyitten oluşan sözlüğün başında mensur bir ön söz yer almaktadır. Eserde 37 beyitlik mesnevi nazım şekli ile yazılmış bir giriş bölümü bulunur. 29 kıtadan oluşan asıl sözlük bölümünde iki kıta dışındaki kıtalar dokuzar beyittir. Müellif, kıtaları belli konulara göre düzenlemiş; kafiye ve rediflerine göre tertip etmiştir. Eserin sonunda 18 beyitlik mesnevi nazım şekliyle yazılmış bir hatime bulunur. Bu eser Farsça-Türkçe manzum sözlük geleneğinin son örneklerindedir (Öz, 2016, s. 297-298).

1.3.1.16. Tuhfe-i Şâhidî

Bu türün en meşhur sözlüğü, Şâhidî mahlasıyla tanınan Mevlevî şeyhi İbrahim Dede'nin *Tuhfe-i Şâhidî* isimli sözlüğüdür. 1515 yılında *Tuhfe-i Hüsam*'a nazire olarak yazılan eser, Mevlânâ'nın *Mesnevî-i Manevî*'sinin daha iyi anlaşılması için hazırlanmıştır. *Tuhfe-i Şâhidî* bir mukaddime, beyit sayıları 5 ile 20 arasında değişen toplam 27 kıta ve bir hatimededen meydana gelmektedir. Eser toplam 455 beyittir. Yazıldıktan sonra çok fazla ilgi gören bu manzum sözlüğe, çok sayıda şerhler yazılmıştır (Kartal 2003, 27-28).

1.3.1.17. Tuhfe-i Şemsî

Şemsi, 1514 senesinde yazdığı *Tuhfe-i Şemsî* isimli manzum sözlüğünü, *Tuhfe-i Şâhidî*'den etkilenerek kaleme almıştır. 677 beyitten oluşan eserde yaklaşık 1850 Farsça kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir. Başta 94 beyitlik bir mukaddime yer alırken asıl sözlük bölümü beyit sayıları 5 ila 9 arasında değişen 81 kıtaya taksim edilmiştir. Bazı kıtalar bir konuya münhasır kelimelerden oluşur (Düzenli ve Turan, 2016, s. 123-125).

1.3.1.18. Tuhfe-i Vehbî

1783 senesinde Sünbülzâde Vehbî tarafından kaleme alınan eser, Vehbî'nin resmi bir ziyaret için gittiği İran'da edindiği bilgileri bir eserle değerlendirmek, özellikle de oğlu Lütfullah'a yararlı bir kitap hediye etmek arzusuyla kaleme alınmıştır. *Tuhfe-i Şâhidî*'den sonra en fazla ilgi gören ve okunan manzum

sözlüklerden biridir. Bu manzum sözlük için çok sayıda şerh, alfabetik tertip, fihrist ve nazire türünde eser ve risaleler yazılmıştır. Eserde 93 beyitlik bir mukaddime, 57 kıta, “İstılâhât-ı Acem” başlıklı 201 beyitlik sözlük kısmı ile 5 beyitlik bir tarih kıtası yer alır (Öz, 2016, s. 245-249).

1.3.1.19. Tuhfetü'l-Hâfiz

Tuhfetü'l-Hâfiz, Ruscuklu Hâfiz Abdullah b. Halil b. Ali tarafından 1780 yılında mesnevi ve kıta nazım şekilleriyle yazılmış, 323 beyitten oluşan manzum bir sözlüktür. Eserin başında yer alan mensur mukaddime süslü bir dil kullanılmıştır. Sözlükte nazmedilen Farsça kelimeler *Tuhfe-i Şâhidî*'den derlenmiştir. Sözlükteki bölümlerin konularına göre tertip edilmiş olması manzum sözlükler arasında dikkat çekmektedir (Düzenli, 2015, s. 363).

1.3.2. Arapça-Türkçe Manzum Sözlükler

1.3.2.1. Cevâhirü'l-Kelimât

Şemsî tarafından 17. yüzyılda kaleme alınan *Cevâhirü'l-Kelimât*, Arapça kelimelere Türkçe karşılıklar verilerek tertip edilmiş; bir mukaddime, 61 kıta ve 643 beyitten meydana gelen manzum bir sözlüktür (İnce, 2002, s. 178-179).

1.3.2.2. Lugat-ı Ferišteoğlu

Abdüllatîf İbn Melek tarafından 1392 yılında yazılmış ilk Arapça-Türkçe manzum sözlüktür. Müellif ön söz kısmında eserini, torunu Abdurrahman için yazdığını belirtmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de geçen 1528 Arapça kelimenin Türkçe karşılığının verildiği eser, 20 kıtadan oluşmaktadır (Muhtar, 1993, s. 21-22; Yavuzaslan, 2001, s. 72-73).

1.3.2.3. Lugat-ı Visâlî

Visâlî tarafından 1574 senesinde kaleme alınan sözlüğün beyit sayısı 488'dir. 13 beyitlik bir giriş ve 5 ila 27 beyit arasında değişen 40 kıtaya taksim edilmiş asıl sözlük bölümünden oluşmaktadır. Kıtalarından 12'si mesnevi, 28'i ise kıta nazım şekliyle yazılmıştır. *Lugat-ı Visâlî*'de 1900 civarında Arapça kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir (Kaplan, 2018, s. 58-59).

1.3.2.4. Lugat-ı Yûsuf

Yahya Efendi'nin 1826 senesinde kaleme aldığı 114 beyitlik sözlük, sıbyan mektebi çağındaki çocuklar için yazılmıştır. 30 beyitlik bir giriş bulunan eserde yaklaşık 480 kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir. *Lugat-i Yûsuf*'un kelime hazinesine bakılınca dönemin okullarında dinî bilgilerin öncelendiği görülmektedir (Ceviz ve Gündüzöz, 2006, s. 213, 217).

1.3.2.5. Mahmûdiyye

Eser, Şeyh Bedreddin el-Kadı Mahmûd b. Eş-Şeyh Mehmed b. Tanrıvermiş tarafından 1550-51 senesinde Feriştahoğlu Lugat'inden istifade edilerek kaleme alınmıştır. 30 varak, 28 kıta ve 994 mısradan meydana gelen eserin ilk 22 satırı mesnevi nazım şekliyle oluşturulmuş, geri kalan kısmı ise kıtalardan meydana gelmiştir. Sözlükte 2073 Arapça kelimenin karşılığı 1573 Türkçe kelime ve ibare olarak yer almıştır (Ölker, 2009, s. 877-879).

1.3.2.6. Nazm-ı Ferâ'id

Abdûlmecîd-zâde Hâfiz Efendi tarafından 1697-1698 yılında kaleme alınan *Nazm-ı Ferâ'id*'de 2331 Türkçe kelime ve 3273 Arapça kelime birbirine karşılık olarak verilmiştir. 94 beyitlik bir mukaddimenin yer aldığı eserde asıl sözlük kısmı 29 bahirden oluşan 660 beyitlik bölümdür. Eserde aruz bilgilerinin yer aldığı "Manzûmetü'l-arûz" başlıklı 72 beyitlik bir bölüm de bulunmaktadır (Yakar, 2009, s. 999-1001).

1.3.2.7. Nazmü'l-Leâl

1641 yılında Antepli Şeyh Ahmed tarafından *Tuhfe-i Şâhidi*'ye nazire olarak yazılan eseri, bilim dünyasına kapsamlı bir şekilde tanıtan Ömer Asım Aksoy'dur. Eserde 3000'den fazla Arapça kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir. Sözlük, 5 rubai, 1 sade müstezad ile beraber, 6 mesnevi; hacimleri 5-29 beyit arasında değişen, 45 nazm, 3 kıta olmak üzere, toplam 57 farklı bölümden oluşmaktadır (Gülhan, 2010, s. 209-210).

1.3.2.8. Nuhbe-i Vehbî

Sünbülzâde Vehbî tarafından 1799 senesinde kaleme alınmış ve Padişah III. Selim'e sunulmuştur. Tamamı 1948 beyit olan sözlük, 83 kıtadan oluşmaktadır. Eserde 3800 Arapça kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir (Yurtseven, 2003, s. 29).

1.3.2.9. Sübha-i Sıbyân

Eserin yazma nüshalarında müellife dair herhangi bir kayıt olmamakla birlikte *Sübhâ-i Sıbyân* şerhi olan *Hediyyetü'l-İhvân* adlı eserde müellifin Ebu Fazl Muhammed b. Ahmed Rûmî adında aslen Bosnalı biri olduğu kaydedilmektedir. 17. yüzyılda kaleme alınan sözlük, 465 beyittir ve sıbyan mekteplerinde okutulmak üzere yazılmıştır (Kılıç, 2006, s. 70-73).

1.3.2.10. Şehdü Elfâz

Osman Şâkir'in 1789-1790 senesinde kaleme aldığı sözlük 309 beyitten ibarettir. Eser 48 beyitlik bir mukaddime ile başlar. Asıl sözlük kısmı 261 beyit olup 28 kıtaya taksim edilmiştir. Eserde 1001 Arapça kelimenin 899 Türkçe karşılığı verilmiştir (Özkan, 2013, s. 441-442).

1.3.2.11. Teşrih-i Tıbâ

Budinli Cihâdî tarafından 1591-1592 senesinde kaleme alınan sözlüğün Belgrad nüshasında 369 beyit mevcuttur. Mukaddime bölümünden sonra yer alan sözlük kısmı elif bâ sırasına göre tertip edilmiş 10-11 beyitlik kıtalardan oluşmaktadır (Doğan, 2016, s. 20-22).

1.3.2.12. Tuhfe-i Âsım

Mütercim Âsım Efendi tarafından 1798 senesinde kaleme alınmıştır. Tuhfe-i Âsım, en hacimli ve en sistemli olan manzum sözlüklerden biridir. Sözlüğün mukaddime bölümü 94 beyit, asıl sözlük bölümü 1156 beyit olmak üzere toplam 1250 beyitten ibarettir. Müellif, eserini hazırlarken *Tuhfe-i Vehbî*'yi örnek almış, onun Arapça-Türkçe şekli gibi düşünmüştür (Erdem, 2005, s. 200; Tiryakiol, 2013, s. 16).

1.3.2.13. Tuhfe-i Fedâî

Fedâî tarafından 1634 senesinde kaleme alınan ve *Tuhfe-i Şahidî*'ye nazire olarak yazılan *Tuhfe-i Fedâî* adlı sözlük; 39 beyitlik bir mukaddime ile beyit sayıları 9 ile 36 beyit arasında değişen toplam 355 beyitlik 15 kıta ve "Hisâb-ı Ebced" başlığı altındaki ebced hesabıyla ilgili 7 beyitlik ayrı bir kıta olmak üzere toplam 401 beyittir. Eserde Arapça 1211 kelimenin Türkçe karşılıkları gösterilmiştir (Yakar, 2007, s. 1019).

1.3.2.14. Tuhfe-i Fevzî

Edirne Müftüsü Fevzî Efendi'nin Medine'de yazdığı Tuhfe-i Fevzî, Osmanlı'nın son dönemlerinde kaleme alınmış 1048 beyitten ibaret hacimli bir sözlüktür. Eserde 320 civarında Arapça kelime/kelime grubunun Türkçe karşılığı verilmiştir. Sözlükte, mesnevi nazım şekliyle yazılmış 23 beyitlik bir mukaddime ve 63 kıtadan oluşan asıl sözlük bölümü yer alır. Sözlüğün sonunda bir de hatime bulunur (Boran, 2016, s. 88-91).

1.3.3. Arapça-Farsça-Türkçe Manzum Sözlükler

1.3.3.1. Fethu'1-Fettâh

Sunî-i Malatyavî tarafından 1599 senesinde Malatya'da kaleme alınan eser, 400 beyitten ibarettir. Eserin başında mesnevi nazım şekli ile yazılmış 32 beyitlik bir mukaddime yer almaktadır. Asıl sözlük bölümü beş kıtaya taksim edilen bu kıtaların beyit sayısı 2 ile 84 arasında değişmektedir (Öz, 2016, s. 181-182).

1.3.3.2. Genc-i Leâl

Asıl adı Mehmet Çelebi olan Gencî Pîr Mehmed adında bir müellif tarafından 1631 senesinde kaleme alınmıştır. İki bölümden oluşan sözlüğün birinci bölümü Arapça-Türkçe, ikinci bölümü Farsça-Türkçedir (Öz, 2016, s. 191).

1.3.3.3. Güher-rîz

1847 senesinde *Güher-rîz*'i kaleme alan Süleymân Dürrî, sözlüğün kolay ezberlenmesi için her kıtayı altışar beyit olarak tanzim etmiştir. Eser, bir mukaddime 35 kıta ve bir hatimededen oluşup toplam 141 beyittir (Kartal, 2003, s. 40).

1.3.3.4. Hayrû'l-Lugât

Süleyman Hayrî tarafından kaleme alınan *Hayrû'l-Lugât* adlı eser, 3000 beyitlik Arapça-Farsça-Türkçe bir sözlüktür (Öz, 2016, s. 283; İnal, 2000, s. 914).

1.3.3.5. Hoş Edâ

Sözlüğü kaleme alan müellifin asıl adı Eşref, mahlası Feyzî, lakabı da Hoş Edâ'dır. Eşref Feyzî, 1736 senesinde yazdığı bu sözlüğü, kendi lakabıyla isimlendirmiştir. Eser, 11 kıtaya ayrılmış toplam 336 beyitten oluşmaktadır. *Tuhfe-i Şâhidî*'ye nazire olarak yazılan eserde 1281 Arapça, 1057 Farsça kelimenin karşılıkları verilmiştir (Öz, 2016, s. 232-233).

1.3.3.6. Lugat-ı Kerîmî

Kerîmî mahlaslı bir müellif tarafından kaleme alınan 131 beyitlik manzum sözlükte eserin adlandırılmasına ve müellifine dair herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Eserin çok sayıda nüshası olup en eski nüshası 1570 yılında istinsah edilmiştir. Tespit edilebilen nüshalarda çoğu manzum sözlükte yer alan giriş ve hatime bölümleri yoktur. 16 kıtaya taksim edilen sözlüğün taktî ve nasihat beyitleri dışında asıl sözlük kısmı 99 beyittir. Eserde 28 Arapça ve 243 Farsça ifadenin Türkçe karşılığı verilmiştir (Kaya, 2017b, s. 221-225).

1.3.3.7. Manzûme-i Keskin

Mustafa b. Osman Keskin tarafından 1758 senesinde kaleme alınan eser, II. Mustafa için yazılmıştır. Sözlük, 85 beyitlik bir mukaddime ile başlamaktadır. 27 kıtaya taksim edilmiş asıl sözlük bölümü 309 beyittir. 431 beyitten meydana gelen eserde Arapça, Farsça ve Türkçe toplam 2363 kelime birbirine karşılık verilmiştir. Özellikle Türkçe kelimeler açısından dikkati çeken nokta, bugünkü yazı dilinde

kullanılmayan, unutulmuş bir kısım kelimelerin sözlükte bir hayli yer almasıdır (Kılıç, 2007, s. 344-346).

1.3.3.8. Menâzimü'l-Cevâhir

Hâkî Mustafâ-yı Üsküdârî tarafından 1632/33 senesinde kaleme alınmıştır. Sözlük, manzum-mensur bir mukaddime, 29 kıta ve bir hatimedden ibaret toplam üç bölümdür. 402 beyitten oluşan eserde 900 kelimenin Arapça, Farsça ve Türkçe karşılıkları verilmiştir (Öz, 2016, s. 192).

1.3.3.9. Müsellesnâme

Osman Şakir Bozokî tarafından 1795/96 senesinde kaleme alınan sözlüğe Arapça-Farsça-Türkçe üç dilli bir eser olması hasebiyle *Müsellesnâme* adı verilmiştir. Eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmış bir giriş, 462 beyitlik 41 bölümden oluşan asıl sözlük kısmı ve yine mesnevi nazım şekliyle yazılmış 41 beyitlik bir sebab-i telif bölümünden oluşmaktadır. Sözlükte 1059 Arapça, 937 Farsça, 847 Türkçe toplam 2843 kelime birbirine karşılık verilmiştir (Kaya ve Ayçiçeği, 2019, s. 33-50).

1.3.3.10. Nazmü'l-Cevâhir

Antepli Hasan Aynî'nin 1821 senesinde yazdığı bu sözlük, daha önce *Dürrü'n-Nizâm* adıyla yazdığı sözlüğün genişletilmiş ve sonrasında *Nazmü'l-Cevâhir* adını almış şeklidir. Mesnevi nazım şekliyle yazılmış 117 beyitlik bir mukaddime ve 100 kıtadan meydana gelmiş toplam 1300 beyitlik manzum bir sözlüktür (Öz, 2016, s. 258-259).

1.3.3.11. Nazm-ı Giridî

Sözlük, Reîsülküttâb Mustafa Efendi'nin oğlu Âşir Efendi'nin istifadesi için Ahmed Resmî tarafından 1740 senesinde kaleme alınmıştır. Şairin Giritli olmasından dolayı bu ad verilmiştir. Sözlük, 35 beyitlik manzum bir mukaddime ve beyit sayıları 7 ila 19 arasında değişen 14 kıtadan oluşmaktadır. 203 beyitten ibaret olan bu eserde 365 Türkçe, 447 Farsça ve 752 Arapça ifade birbirine karşılık olarak kullanılmıştır (Kaya, 2017a, s. 124, 126).

1.3.3.12. Se Zebân

Antakyalı Şeyh Ahmed tarafından 1723 senesinde kaleme alınmıştır. Manzum bir giriş, asıl sözlük kısmı ve bir hatimenin yer aldığı sözlük, 818 beyitten meydana gelmektedir. Müellif, eserde yer alan Arapça-Farsça kelimeleri *Tuhfe-i Şâhidî* ve *Ferîşteoğlu Lugatî*'nden derlemiştir. Asıl sözlük bölümündeki kıtalarda, kelimeler belirli konulara göre düzenlenmiş ve her üç dilde birbirinin karşılığı olan kelimelere yer verilmiş, bazı bahirler de gramere ait konulara ayrılmıştır (Öz, 2016, s. 224-226).

1.3.3.13. Tuhfetü'l-İhvân ve Hediyetü's-Sıbyân

Mustafa İlmî b. İbrahim tarafından 1772 tarihinde yazılan sözlüğün amacı, sıbyan mekteplerinde Arapça öğrenen öğrencilerin Farsça öğrenmelerine de katkı sağlamaktır. Müellifin ifadesiyle *Lugat-ı Ferîşteoğlu*'nun Farsça ve Türkçeye tercümesi olan eser, 854 beyitten ibarettir. Sözlük, mensur mukaddime dışında mesnevi tarzında yazılmış 11 beyitlik bir münacat, 33 kıta ve iki beyitlik bir tarih kıtasından meydana gelmektedir (Öz, 2016, s. 242-243).

1.3.3.14. Tuhfe-i Nushî

Çemişgezekli Nasûh Efendi tarafından 1842 senesinde kaleme alınan bu sözlük, toplam 610 beyittir. Sözlük, bir mukaddime, 53 kıta ve mesnevi nazım şekliyle yazılmış hatime bölümünden oluşmaktadır. *Tuhfe-i Nushî*'de yaklaşık 2600 Arapça ve Farsça kelimenin Türkçe karşılığı verilmektedir (Güler, 2016, s. 162-164).

1.3.3.15. Tuhfe-i Zibâ

Hayret Mehmed Efendi'nin 1819 senesinde yazdığı *Tuhfe-i Zibâ*, Mehmet Ali Paşa'nın torunu Abbas Paşa'ya sunulmuştur. Eser, mesnevi nazım şekliyle yazılmış 35 beyitlik bir mukaddime ile başlamaktadır. Asıl sözlük bölümü 74 kıtaya taksim edilmiş olup eserin sonunda 13 beyitlik bir de hatime bölümü bulunmaktadır. Toplam 869 beyitten meydana gelen sözlükte 1450 civarında Arapça, bir o kadar da Farsça kelime yer almaktadır (Öz, 2016, s. 257-258).

1.3.3.16. Ucûbetü'l-Garâyib fi Nazmi'l-Cevâhiri'l-Acâyib

Behâüddîn ibn Abdurrahmân-ı Malkaravî, sözlüğünü 1424 senesinde oğulları Mehmed ve Ahmed'in Arapça ve Farsça öğrenmeleri maksadıyla kaleme almıştır. Manzum-mensur bir mukaddimeyle başlayan eserin asıl sözlük kısmı 400 beyitten oluşup 36 kıtaya taksim edilmiş toplam 436 beyitten ibarettir (Öz, 2016, s. 89-90).

1.3.4. Diğer Dillerde Yazılmış Manzum Sözlükler

1.3.4.1. Dürre-i Manzûme

1835'te Mahmud tarafından Osmanlı askerinin Arnavutça öğrenme ihtiyacından dolayı kaleme alınmış 291 beyitlik Arnavutça-Türkçe manzum sözlüktür. Eser 291 beyittir. Eserin başında 35 beyitlik bir mukaddime ve sonunda 3 beyitlik hatime bulunur (Doğan Averbek, 2018, s. 229-238).

1.3.4.2. Makbûl-i Ârif

Bosnalı Hevâî Üsküfi'nin 1631 senesinde kaleme aldığı Boşnakça-Türkçe manzum sözlüğün adı, daha sonraları istinsah eden kişi tarafından *Potur Şâhidî (Köylü Şâhidî)* olarak değiştirilmiştir. IV. Murat'a ithaf edilen sözlükte, toplam 224 beyit yer almıştır. Yaklaşık 650 Boşnakça kelimenin Türkçe karşılığının verildiği sözlüğün başında mesnevi nazım şekliyle yazılmış 51 beyitlik Türkçe bir mukaddime bulunur. 13 bölümden oluşan asıl sözlük kısmı 173 beyittir (Okumuş, 2009, s. 826-836).

1.3.4.3. Miftâh-ı Lisân

Yusuf Hâlis Efendi'nin 1850 senesinde yazdığı *Miftâh-ı Lisân* adlı eseri, Fransızca-Türkçe manzum bir sözlüktür. Sözlük mensur mukaddime, 38 beyitlik manzum dîbâce, 22 kıtaya taksim edilmiş asıl sözlük bölümü ve manzum hatimeden oluşup toplam 495 beyittir. Cerîde-i Havâdis matbaasında basılan bu sözlükte yaklaşık 2500 Fransızca kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir (Kırbıyık, 2002, s. 181-186).

1.3.4.4. Tuhfetü'l-Uşşâk

Fevzi Kisederzâde tarafından 1816 veya 1824 senesinde kaleme alınan Rumca-Türkçe manzum bir sözlüktür. Hamd, salat ve selam geleneği yerine getirilmeden

sebeb-i telif bölümüne geçilen sözlükte; 19 beyitlik bir giriş, 13 kıta, 3 muhammes ve bir de tarih beyti yer almaktadır (Ölker, 2009, s. 860-861).

1.3.4.5. Türkçe-Ermenice Manzum Lugat

Refî-i Kâlâyî tarafından kaleme alınan Türkçe-Ermenice manzum sözlüktür. Seksene yakın beyit içermektedir. Sözlüğün İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde iki adet, Atatürk Kitaplığı, Ankara Millî Kütüphane ve Süleymaniye Kütüphanesinde de birer adet toplamda beş nüshası bulunmaktadır (Alpaydın, 2007, s. 7).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TEVFIYYE'NİN ŞEKİL, MUHTEVA, DİL/ÜSLUP ÖZELLİKLERİ VE GRAMER NOTLARI

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Eserin Müellifi, Adlandırılması ve Yazılış Tarihi

Sözlüğün mukaddime ile son bölüm olan hatime kısmında, eserin adı, yazılış tarihi ve eserin müellifi Abdurrahmân Zâhidî-i Konevî hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilerden hareketle müellifinin adının Abdurrahman, lakabının Zâhidî, memleketinin ise Konya olduğu bilgilerine ulaşılmaktadır:

Fakîrem Abd-i Rahmân Zâhidî'yem

Diyâr-ı Konya ahretzâdeâyem

70

Manzum sözlükler bilindiği üzere genellikle müderrisler tarafından kaleme alınmaktaydı. *Tevfiyye*'nin müellifi olan Zâhidî de bu müderrislerden biridir:

Pes andan soñra bahr-ı dürre sâbih

Okudurdum lugat etfâle sâlih

16

Yine sözlükte yer alan beyitlerden yola çıkarak Zâhidî'nin Mevlevî bir şair olduğu çıkarımına varılmaktadır:

Kitâb-ı Mesnevî Sultân Celâlî

Dimişdür magz-ı Kur'ân 'ilm-i bârî

82

Fedâ kıldum yolında baş u cânı

Ki oldur sırr-ı Sultân-ı Celâlî

83

Müellif hakkında *Tevfiyye*'de yer alan bilgiler dışında başka bilgilere ulaşamamıştır. Eserin müellifi bilinirken müstensihine dair bilgi ise bulunmamaktadır.

Giriş bölümünde yer alan 81. beyitte Zâhidî eserine *Tevfiyye* ismini verdiğini ifade etmiştir:

Tezeyyün buldı tuhfe Şâhidî'ye
Be-nâm-ı *Tevfiyye* hilye Zâhidî'ye 81

Eserin ismi yukarıdaki beyitte *Tevfiyye* olarak belirtilirken yaprak 1a'da ise *Manzûme-i Lügat-i Se-zebân* ismiyle kayıtlıdır. Hisâbü'l- Ebced başlıklı hatime bölümünde yer alan son iki beyitte eserin ismi "*Tevfiyye*" olarak tekrar anılmaktadır.

Tevfiyye, hicrî 1133/milâdî 1721 yılında I. Mahmut'un saltanatının başlarında kaleme alınmıştır. Eserin giriş kısmında hangi dönemde yazıldığı hakkında bilgiye ulaşılırken

Olurdu rûz u şeb devvâr u dâ'ir
Bu vech üzre olurdum hâle nâzır 30

Çü Mahmûd Han sultân tahta âgâz
Serîr-i saltanat üzre kadem sâz 31

hatime bölümünde verilen ebcad hesabı ile de yazılış tarihi hakkında bilgiye ulaşılmaktadır:

Ebcad hisâbı üzre şay bu mışra'ı
Tevfiyye bâkî 'Abd-ı Raḥmân kaldı

(۱۱۳۳)

Yukarıdaki beyitte müellif, eserin yazılış tarihini mısradaki harflerin ebcad hesabı toplamıyla verdiğini belirtmektedir. İkinci mısramda harflerin toplamı bize eserin yazılış tarihi olan 1133 (1721) sayısını vermektedir. Bu beytin hemen altında rakamla da (۱۱۳۳) 1133 sayısı verilmiştir. Bu beyitten sonraki mısrada da aynı tarih hem rakamla (۱۱۳۳) hem de mısrada yer alan harflerin toplamı ile verilmiştir. Mısradaki harflerin taşıdığı sayısal değerler aşağıda gösterilmiştir:

“Bu tuhfe bâkî ‘Abd-ı Rahmân kaldı”

(۱۱۳۳)

ر:200, د:4, ب:2, ع:70, ی:10, ق:100, ا:1, ب:2, ه:5, ف:80, ح:8, ت:400, و:6, ج:8, ح:8, ی:10, د:4, ل:30, ا:1, ق:100, ن:50, م:40, ح:8

Rakamların toplamı yine eserin yazıldığı 1133 (1721) hicrî yılını göstermektedir.

2.1.2. Tertibi

Sözlüğün, Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Koleksiyonu 441 numarada kayıtlı –şimdilik- bilinen tek nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha 29 varaktan müteşekkildir. Talik hatla yazılan bu eser, toplam 634 beyitten oluşmaktadır.

Eser, klasik manzum sözlük tertibinde yer alan (mukaddime, asıl sözlük bölümü, hatime) üç bölümü de ihtiva etmektedir. Müellif, eserine 85 beyitlik bir mukaddime ile başlamakta daha sonra ise asıl sözlük bölümüne geçiş yapmaktadır.

Asıl sözlük bölümünde 28 kıta yer almaktadır. Kıtaların çoğunda eserdeki sıra dikkate alınarak “El-kıtatü'l-ûlâ”, “El-kıtatü's-sâniye”, “El-kıtatü's-sâlise”... gibi Arapça tamlama şeklinde başlıklandırmalar yapılırken bazı kıtalarda ise başlık bulunmamaktadır.

Tevfiyye'de kıtalar “elifbâ” esasına göre alfabetik düzende sıralanmıştır. “Elif” harfinden başlayıp “yâ” harfiyle bitirilen ilk 27 kıtada, her harften bir kafiye ya da redif oluşturulmuştur. 28. kıtaya geçince ise -birkaç harf dışında- elif'ten yâ harfine kadar yeniden kafiye oluşturulmuştur.

Kıtaların başında takti amacıyla yazılmış iki beyit yer almaktadır. Bu beyitlerde her bir kıtanın aruz kalıbı verilip ardından bahirlerine değinilmiştir. Kıtaların sonunda yer alan beyitlerde yine aruz kalıbına yer verilmiştir. Aynı kalıp veya bahirle yazılan kıtalarda ise aruz kalıbının yer aldığı mısralar boş bırakılmıştır. Kıta sonlarında yer alan iki beyitin genellikle üç mısraından biri Türkçe, biri Arapça diğeri de Farsça birbirlerinin tercümesi olan cümlelere ayrılmıştır. Bu üç dile ait birbirinin tercümesi olan cümlelerin parçalara ayrılarak aynı mısralarda karışık hâlde verildiği örnekler de

mevcuttur (2. kıta, 6. kıta, 7. kıta, 11. kıta, 15. kıta ve 16. kıta bu şekildedir). 5. kıta, 23. kıta ve 28. kıtada ise cümle tercümelerine yer verilmemiştir.

Bazı manzum sözlüklerde kelimeler verilirken işaretleme ve numaralandırma usulü tercih edilerek madde başı kelimelerin karşılıklarının rahatça bulunması ve kelimelerin hangi dile ait olduğunun gösterilmesi okuyucular için kullanım kolaylığı sağlamaktaydı, *Tevfiyye*'de ise herhangi bir işaretlendirme veya numaralandırma usulünün olmayışı sözlüğün kullanımını zorlaştırmaktadır.

Asıl sözlük bölümünün ardından üçüncü ve son bölüm olan “Hisâbü'l- Ebced” başlıklı 5 beyitlik bir hatime bölümüyle eser sona ermektedir.

2.1.3. Nazım Şekilleri ve Kafiye Düzeni

Tevfiyye'nin 85 beyitlik giriş bölümü ve 28. kıtanın 156 beyti mesnevi nazım şekli ile yazılmış ve *aa, bb, cc...* şeklinde kafiyelenmiştir. Mesnevi nazım şekli ile yazılan bu bölümlerin toplam beyit sayısı 241'dir.

Asıl sözlük bölümünün her kıtasının ilk iki beytinde *aa, xa* şeklinde adeta bağımsız bir nazm oluşturulup sözlük kısmına yine *aa, xa, xa* kafiye düzeni ile devam edilmiştir. Böylece asıl sözlük kısmının bir bölümünde iki beyitlik *aa, xa* şeklinde kafiyelenen bir nazmdan sonra yine matla ile başlayan ve o bölümün uzunluğuna göre *aa, xa, xa...* kafiye düzeninde devam eden bir nazm oluşturulmuştur. Eserin iki kıtasının baştaki iki beyti kıta nazım şekline uygun olarak *xa xa* biçiminde kafiyelenmiştir (2. Kıt'a, 28. Kıt'a).

Böylece *Tevfiyye*'de kullanılan nazım şekilleri mesnevi, kıta ve nazmdır. Eserde kullanılan nazım şekilleri ve kafiye düzenleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir:

Tablo 1: Sözlükte Kullanılan Nazım Şekilleri ve Kafiye Düzeni

Bölümler	Beyit Sayısı	Nazım Şekli	Kafiye Dizilişi
Giriş	85	Mesnevi	aa bb cc...
1. Kıt'a	17	Nazm	aa xa / aa xa xa...
2. Kıt'a	16	Kıta/Nazm	xa xa / aa xa xa...
3. Kıt'a	17	Nazm	aa xa / aa xa xa...
4. Kıt'a	11	Nazm	aa xa / aa xa xa...
5. Kıt'a	7	Nazm	aa xa / aa xa xa...
6. Kıt'a	18	Nazm	aa xa / aa xa xa...
7. Kıt'a	20	Nazm	aa xa / aa xa xa...

8. Kıt'a	11	Nazm	aa xa / aa xa xa...
9. Kıt'a	11	Nazm	aa xa / aa xa xa...
10. Kıt'a	22	Nazm	aa xa / aa xa xa...
11. Kıt'a	17	Nazm	aa xa / aa xa xa...
12. Kıt'a	10	Nazm	aa xa / aa xa xa...
13. Kıt'a	23	Nazm	aa xa / aa xa xa...
14. Kıt'a	14	Nazm	aa xa / aa xa xa...
15. Kıt'a	17	Nazm	aa xa / aa xa xa...
16. Kıt'a	13	Nazm	aa xa / aa xa xa...
17. Kıt'a	14	Nazm	aa xa / aa xa xa...
18. Kıt'a	11	Nazm	aa xa / aa xa xa...
19. Kıt'a	17	Nazm	aa xa / aa xa xa...
20. Kıt'a	10	Nazm	aa xa / aa xa xa...
21. Kıt'a	10	Nazm	aa xa / aa xa xa...
22. Kıt'a	11	Nazm	aa xa / aa xa xa...
23. Kıt'a	26	Nazm	aa xa / aa xa xa...
24. Kıt'a	11	Nazm	aa xa / aa xa xa...
25. Kıt'a	12	Nazm	aa xa / aa xa xa...
26. Kıt'a	11	Nazm	aa xa / aa xa xa...
27. Kıt'a	14	Nazm	aa xa / aa xa xa...
28. Kıt'a	158	Kıta / Mesnevi	xa xa / aa bb cc...

2.1.3.1. Kafiye ve Redif

Tevfiyye adlı manzum sözlükte en çok mücerred kafiye kullanılmıştır. Ardından kullanım sıklığına göre sırasıyla mürdef, müesses ve mukayyed kafiye gelir. Mücerred kafiye 325, mürdef kafiye 243, müesses kafiye 33 ve mukayyed kafiye 15 beyitte kullanılmıştır. Bir beyitte şair cinaslı kelime ile kafiye yapmıştır.

243 mürdef kafiyenin 165'i elifli, 38'i vâvlı, 40'ı yâlı mürdef kafiyedir. 13 beyitte kafiye yapmayan şair sadece redifle ahenk sağlamıştır. Bunun dışında 6 beyitte de kafiye ya da redif kullanılmamıştır. Eserdeki kafiye sayıları şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 2: Sözlükteki Kafiye Sayıları

Kafiyenin Çeşidi	Beyit Sayısı
1. Mücerred Kafiye	325
2. Mürekkebi Kafiye (Toplam)	291
2.1. Mürdef Kafiye (Toplam)	243
2.1.1. Elifli Mürdef Kafiye	165
2.1.2. Yâlı Mürdef Kafiye	40
2.1.3. Vâvlı Mürdef Kafiye	38
2.2. Mukayyed Kafiye	15
2.3. Müesses Kafiye	33

49 beyitte redif kullanılan eserdeki beyitlerin 20 tanesinde bir, 2 tanesinde ise iki kelime ile redif yapılmıştır. 24 beyitte bir ekli, 2 beyitte iki ekli, 1 beyitte de üç ekli redif kullanılmıştır.

Eserdeki kafiye çeşitlerine bazı örnekler vermek yerinde olacaktır.

Mücerred Kafiye

Senüñ lutfuñ durur yâ Rab baña **bu**
Kitâbum rahmetüñ âbıyla sen **yu** 76

Yâ İlâhî dür olaldan bulmadum aslâ ferah
Merhamet kapusını aç okuram innâ fetah 172

Elifli Mürdef Kafiye

Zemîn sâkin felek dâ'ir çü âsyâb
Temevvüc itdiren escâra girdâb 5

Servdür kaddüñ kemân ebrûñ yüzüñdür âfitâb
Gül yañağuş leblerüñ gülnâr cebheñ mâhtâb 119

Yâh Mürdef Kafiye

Dûj[e] hurşûn putraga çûze piliç ferrûc çîz
Nesne şey' nâyije mîzel lüle harşef fûls peşîz 255

İftirâk-ı yâr ile çün haste-dil gâyetde gam-gîn
Haşre dek mümkün midür hurrem ola hem fer cebîn 429

Vâvlı Mürdef Kafiye

Yazardum gördüğümce böyle mahsûs
Kamusın eyledüm bir levha mersûs 41

Müretteb eyledüm şol veche mazbût
Birisi gitmek ile cümle meskût 48

Mukayyed Kafiye

Horuldamak horhor gatît dahı bu-hust
Meksûr şikestedür kırık bütün dürüst 484

Güften dimek kavlı u gubâr toz gerd
İssi germ hârr sovuk hem berd serd 502

Müesses Kafiye

Kamudan Şâhidî zîbâ vü râsih
Melâhat kişveri a'lâ vü şâmih 21

Olurdı rûz u şeb devvâr u dâ'ir
Bu vech üzre olurdum hâle nâzır 30

Mukâbil eyledüm şöyle ki sâlif
Pesine olmaya aslâ muhâlif 58

Redifli Örnekler

Lugat gördüm kamuya lâzım olmuş
Husûsan mübtedîye elzem olmuş 37

İlâhî korkaram nessâh elinden
Bilür bilmezlenür seffâh dilinden 73

İncü cevâhirdür dişüñ lâle gibi hamrâ yüzüñ
Anber kokar sârâ saçuñ nergis bakar şehlâ gözüñ 86

2.1.4. Vezin Hususiyetleri

2.1.4.1. Aruz Bahir ve Kalıpları

Tevfiyye manzum bir sözlüktür ve aruz ölçüsü ile kaleme alınmıştır.

Eserinde 6 farklı aruz bahri kullanan şair asıl sözlük bölümündeki kıtalarda aruz kalıbını verdikten sonra bu bahirleri de anmıştır.

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün
Bahr-ı recez dindi buña sâlim ola cümle sözüñ 87

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Bu remel bahrinden âb aldı kusûr itdi sehâb 120

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
Hoş âvâzuñ terennümde hezec sâlim gelür gâyet 137

Tevfiyye'de en çok kullanılan aruz bahri 12 kıtada ve toplam 315 beyitte kullanılan recez bahridir. Hezec bahri giriş bölümü ile 5 kıtada kullanılmıştır. Hezec bahrinin kullanıldığı beyit sayısı 148'dir. Sekiz kıtada kullanılan remel bahri toplamda 140 beyitte kullanılmıştır. Mütেকârib, kâmil ve müctes bahirleri ise birer kıtada kullanılmıştır. Eserin aruz bahirlere dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 3: Sözlüğün Aruz Bahirlere Dağılımı

Sayı	Aruz Bahirleri	Kıtalar	Toplam Beyit Sayısı
1	Hezec	Giriş, 4, 8, 17, 19, 20	148 beyit
2	Recez	1, 2, 6, 9, 11, 14, 15, 16, 22, 25, 26, 28	315 beyit
3	Remel	3, 7, 10, 12, 13, 18, 23, 24	140 beyit
4	Mütেকârib	5	7 beyit
5	Kâmil	21	10 beyit
6	Müctes	27	14 beyit

Tevfiyye'de kullanılan aruz bahirleri ve kalıpları şu şekildedir:

Tablo 4: Sözlükte Kullanılan Aruz Bahirleri ve Kalıpları

Bölmeler	Beyit Sayısı	Aruz Bahri	Aruz Kalıbı
Giriş	85	Hezec	mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
1. Kıt'a	17	Recez	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
2. Kıt'a	16	Recez	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
3. Kıt'a	17	Remel	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
4. Kıt'a	11	Hezec	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
5. Kıt'a	7	Mütেকârib	fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün
6. Kıt'a	18	Recez	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
7. Kıt'a	20	Remel	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
8. Kıt'a	11	Hezec	mef'ülü mefâ'ilün mefâ'ilün fâ'ilün
9. Kıt'a	11	Recez	müstef'ilün müfte'ilün mefâ'ilün fâ'ilün
10. Kıt'a	22	Remel	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün
11. Kıt'a	17	Recez	müstef'ilün fâ'ilâtün müstef'ilün fa'lün
12. Kıt'a	10	Remel	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
13. Kıt'a	23	Remel	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fe'ülün
14. Kıt'a	14	Recez	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
15. Kıt'a	17	Recez	müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün fe'ülün
16. Kıt'a	13	Recez	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün fa'

17. Kıt'a	14	Hezec	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
18. Kıt'a	11	Remel	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
19. Kıt'a	17	Hezec	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
20. Kıt'a	10	Hezec	mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
21. Kıt'a	10	Kâmil	mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün fe'ilün
22. Kıt'a	11	Recez	müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün
23. Kıt'a	26	Remel	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'
24. Kıt'a	11	Remel	fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün
25. Kıt'a	12	Recez	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün fe'ülün
26. Kıt'a	11	Recez	müstef'ilâtün müstef'ilâtün
27. Kıt'a	14	Müctes	müstef'ilün fâ'ilâtün müstef'ilün fâ'ilâtün
28. Kıt'a	158	Recez	müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün
TOPLAM	634 Beyit	6 bahir	

2.1.4.2. Vezin Uygulamaları

Zâhidî-i Konevî, vezin konusunda çok başarılı sayılmaz. Öğretici bir eser verdiği için kafiye-redif ve vezin gibi hususlar eserde ikinci planda kalmış gibidir. Pek çok yerde vezin kusurlarına rastlanmaktadır.

Bir fikir vermesi bakımından ilk 50 beyitte aruz uygulamalarından bazıları örneklenecektir.

Arapçada imale “çekme, uzatma, bir tarafa eğme” anlamına gelir. Aruz terimi olarak kapalı hece gereken yerlerde aruz ölçüsüne uydurmak üzere açık heceyi biraz uzatarak okumaktır (İpekten, 2001, s. 145). Aşağıdaki beyitlerde imale yapılmıştır.

Muhammed siyyemâ anlardan âyât

Dahı kıldı anı cümleye gâyât

7

Demâdem sad dürûd-ı bahr-ı emvâc

O şâhuñ ravzasına ola seccâc

13

Kamu halk bunlara her hâlde muhtâc

Rızâ vü rahmetüñ bârânını saç

15

Med “uzatma” anlamına gelir. İki kapalı hece arasında bir açık hece bulunması gerektiğinde, sonu bir uzun ünlü ve bir ünsüzle biten birinci heceyi imaleden biraz daha uzun okumaktır. Bu, aruzda kusur sayılmadığı gibi şairlerce çoğu kez ahengi

artırmak için özellikle yapılmıştır. Buna imâle-i memdûd da denir (İpekten, 2001, s. 150). Aşağıdaki beyitlerde med söz konusudur:

Senâ bî-**hadd** hamd lâ-add sipâsâ
Şükür kerdem sitâyîş bî-kıyâsâ 3

Kamer mâ**nen**d Kur'ân muciz âyât
Urûc esrâ-yı sidre'l-müntehâyât 9

Zihaf “kıasma, kısaltma” demektir. Aruzda vezin zorunluluğu ile Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun bir heceyi kısa okumak anlamına gelir (İpekten, 2001, s. 155). Aşağıdaki beyitte zihaf yapılmıştır:

Ne dürr kim Şâhidî'de cümle elfâz
Yazardum Fârisîye Türkî elfâz 49

Sözlük anlamıyla vasl “birleştirme, ulaştırma” demektir. Aruz terimi olarak vasl (ulama), ünsüz harfle biten bir sözden sonra ünlü harfle başlayan bir söz geldiğinde sondaki ünsüz, ikinci kelimenin ünlüsüne bağlanarak birlikte okunmasıdır. Ulama aruz uygulamasında çok kullanılmış ve üstelik şiirde bir ahenk yaratması bakımından da gerekli sayılmıştır (İpekten, 2001, s. 142). Aşağıdaki beyitlerde vasıl yapılmıştır:

Muhammed siyyemâ anlardan_âyât
Dahı kıldı anı cümleye gâyât 7

Pes_**an**dan soñra bahr-ı dürre sâbih
Okudurdum lugat etfâle sâlih 16

2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Tevfiyye, mukaddime kısmı 85, asıl sözlük bölümü 544, hatime bölümü ise 5 beyte taksim edilmiş toplamda 634 beyitten müteşekkil bir eserdir. Eser üç bölümdür.

2.2.1. Tefiyye'nin Bölümleri

2.2.1.1. Mukaddime

Bu bölüm aruzun “mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün” kalıbıyla mesnevi nazım biçiminde yazılmıştır. Bazı manzum sözlüklerde karşılaştığımız mensur mukaddime bölümü *Tefiyye*'de bulunmamaktadır. Zâhidî'nin, eserini mukaddime kısmı da dâhil olmak üzere baştan sona manzum şekilde kaleme aldığı görülmektedir.

Tefiyye'nin bu bölümü farklı nazım türlerini bir arada barındırma açısından zengin bir bölümdür. Müellif, sözlüğüne klasik Türk edebiyatı eserlerinde sıkça rastlanılan besmele geleneği ile başlamaktadır. Ardından yine geleneğe uyarak hamdele, salvele, münacat gibi dinî türlere yer vermektedir. Eserin ismi, yazıldığı dönem ve yazılış sebebi gibi bilgiler de bu bölümde mevcuttur.

Zâhidî 1. beyitten 7. beyte kadar ilmi ezeli ve ebedî olan, bütün varlıkların hayat kaynağı, her şeyi görüp duyan, kudret ve kuvvet sahibi olan Allah'a övgü ve şükürde bulunup onun isim ve sıfatlarından bahsetmektedir. 7. beyitten 15. beyte kadar da âleme müjdelere getiren Hz. Peygamber'i anmakta ve ona senada bulunarak yüzlerce selam göndermektedir.

Hamdele ve salvele geleneğini yerine getiren müellif, bu defa Şâhidî'nin *Tuhfe-i Şâhidî* isimli manzum sözlüğünü övmekte ve ona benzer bir sözlük yazarak okuyucularını muradına erdirmeye gayesini dile getirmektedir. Ardından dönemin padişahı olan I. Mahmud'u övdüğü kısma gelmekte ve burada eserin yazıldığı dönem hakkında bilgi sahibi olmamıza vesile olmaktadır.

Padişahı övdükten sonra eserini kaleme alma sebebinden bahseden müellif, yazma sebebini halkın, özellikle de çocukların sözlük ihtiyacını gidermek olduğunu dile getirmektedir. Daha sonraki beyitte de fıkıh âlimlerini ve Farsça eserler kaleme alan divan şairlerini anlamak için halkın sözlüğe ihtiyaç duyduğunu vurgulamaktadır. Halkın sözlük ihtiyacından bahsettikten sonra bu ihtiyaca binaen bir sözlük yazacağını ifade etmekte ve ardından Buhârî, Cevherî, Ahterî gibi mensur sözlük yazarlarının isimlerini anarak onların eserlerinden derleme yaptığını işaret etmektedir. Sonrasında ise sözlüğünün tertibi hakkında bilgi vermektedir.

Zâhidî, sonraki beyitlerde eserindeki hataların mazur görülüp düzeltilmesini temenni etmekte ve sözlüğünün bilgisiz müstensihlerin eline geçip gelişigüzel kopyalanmasından korktuğunu dile getirmektedir. Daha sonraki beyitlerde kendisi tanıtmakta ve eserinin cahil müstensihlerin eline geçip rastgele kelime ekleme ya da çıkarma yapılmasından, sözlüğünün hatalı bir şekilde basılmasından korktuğunu dile getirmekte ve tüm bunların yaşanmaması için Allah'a dua etmektedir.

Müellif, duasını tamamladıktan sonra sözlüğünün isimlendirmesini yaptığı beyte geçmekte ve eserine *Tevfiyye* adını verdiğini bildirmektedir.

Zâhidî, 85 beyitten oluşan mukaddime bölümünün son beytinde okuyucuları tarafından hayırla yâd edilmeyi dilemekte ve asıl sözlük bölümüne geçmektedir.

2.2.1.2. Asıl sözlük bölümü

Bu bölüm toplam 544 beyit ve 28 kıtadan oluşmaktadır. Kıtaların beyit sayılarına bakıldığında belirli bir düzen olmadığı görülmektedir. Beyit sayısı açısından bazı kıtalar az bir hacme sahipken bazıları daha fazla hacme sahiptir. Sözlüğün 5. kıtası en az, 28. kıtası ise en fazla hacme sahip olan kıtalardır.

Müellif, kıtaların başında takti amacıyla önce iki beyit verip daha sonra madde başı kelimeleri vermeye geçmektedir. Bu beyitlerden ilkinde genellikle klasik Türk edebiyatında sıkça kullanılan mazmunlara yer verilmektedir. İkinci beytin ilk mısraında o kıtada kullanılan aruz kalıbı gösterilip diğer mısraında da bahrin adı verilmektedir:

Uşşâklarun mihmânısın derdlilerun dermânısın

Dilberlerun sultânısın bedr ü kamer yüzün senün 103

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Ömrün uzun cismün sanem sâlim recezden hoş senün 104

Kıtaların sonunda yer alan beyitlerde yine o kıtaya ait olan aruz kalıbı gösterilmektedir:

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Gel şâhlaruñ serdârisin cânlar heme kurbân saña 118

Zâhidî, kıta sonlarında aruz kalıbı göstermekle birlikte Arapça-Farça-Türkçe birbirlerinin tercümesi olan cümlelere de yer vermektedir:

Aşağıdaki bölüm sonundan alınan beyitlerde, Farsça bir cümlenin ilk mısra yerleştirildiği ve bu cümlenin Türkçe-Arapça tercümelerinin diğer mısralarda yer aldığı görülmektedir:

İzhebü ente zehebte elzem leke yevmü'l-kıyâm
Bir yürüyüş yüri kim saña kıyâmetde gerek 261

Revişî rev ki tu-râ bâyed ki ender rûstâhîz
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât 262
Görimez aslâ saâdet yüzini ol ki ola hîz

Çoğu manzum sözlük de olduğu gibi *Tevfiyye*'de de nasihat içerikli cümleler bulunmaktadır. Bu cümleler kıta sonlarındaki tercüme beyitlerinin içinde verilmektedir:

Cidd ü ikrâ leyl ü yevmen lâ-mekin mislü'l-bakar
Çalış oku gece gündüz hem sığırlayın olma dâb 134

Kûş bih'ân şeb ü rûz mebâş hem dahı hem-çûn gâv dâb
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün 135
Turmagıl düriş sevâba yolını eyle savâb

Manzum sözlüklerin mukaddime bölümüne nasıl ki Allah'ın adı anılarak başlanılıyorsa asıl sözlük bölümün ilk beyitlerinde de genellikle Allah'ın isimlerine yer verilmektedir (Kuşoğlu, 2020, s. 412). Zâhidî, madde başı kelimeleri verirken ilk olarak Allah'ın daha sonra ise peygamberin isim ve sıfatlarına yer vermekte ve çoğu manzum sözlükte yer alan bu geleneğe uymaktadır:

Allâh Tañrı İzid ü Yezdân Hâlık ü Vâcib Hudây
Ferzâne mih büzürg 'azîm ulu vü hâdî reh-nümây 88

2.2.1.3. Hatime

Zâhidî, bu bölümü -çoğu manzum sözlükte olduğu gibi- mesnevi nazım biçimiyle yazmıştır. “Hisâbü’l- Ebced” başlığı altında toplam 5 beyitten oluşan bu kısımda ebced hesabına dair bilgiler yer almakta ve eserin yazıldığı tarih ebced hesabıyla verilmektedir. Eserin ismi bu bölümde yeniden zikredilerek metin tamamlanmaktadır.

2.2.2. Tefdiyye’nin Özellikleri ve Söz Varlığı

Tefdiyye’de -sayıların, mevsimlerin, ayların ve fiillerin mastar hâllerinin verildiği birkaç kıta dışında- kelimeler verilirken konularına göre bir bölümde toplanmayıp farklı bölümlere dağıtılmışlardır. Beyitlerde ise yakın anlamlı kelimelerin bir arada verilmesine özen gösterilmiştir:

Âb mâ su gil hulâb tîn balçıga çamur vahal
Hâk gâm toprak serâ dindi buña dahı türâb 123

Zâhidî, sözlük kısmında kelimeleri verirken belirli bir düzende ilerlememiştir. Bazen Arapça kelimeleri önce verip Farsça-Türkçe karşılıklarını sıralarken bazen de Türkçe veya Farsça kelimelere öncelik vermiştir.

Kelimelerin karşılıkları genellikle aynı beyitte ve aynı mısradaki verilmekle birlikte aynı beytin farklı mısrasında veya bir sonraki beyte kaydığı istisnalar da vardır:

Ret ü çerîden otlamak irta be-çer
Otlâ pizişk assâb otçı pîle-ver 511

Saydelân çerçi sarılık yârân zerîr
Hâriş ü hikke gicik kâtib debîr 512

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü üzere “irta” ve “be-çer” kelimelerinin karşılığı olan “otla” kelimesi aynı beytin farklı mısrasında yer alırken “pîle-ver” kelimesinin Türkçe ve Arapça karşılığı olan “çerçi”, “saydelân” kelimeleri bir sonraki beyitte verilmiştir.

Tefdiyye’de kelimelerin karşılıkları verilirken belirli bir düzen gözetilmemiştir.

Genellikle bir dile ait olan kelimenin iki farklı dilde birer karşılığı verilmiştir. Örneğin aşağıdaki beyitte Türkçe “yad” kelimesi bir Arapça, bir Farsça olmak üzere toplam iki kelimeyle karşılanmıştır:

Yad ecnebî bigânedür perestâr karavaş hâdime
Mâder ana ümm eb peder ata dede ceddür niyâ 110

Bir dile ait olan kelimenin aynı dilde veya iki farklı dilde birden çok kelimeyle karşılandığı da olmuştur. Aşağıdaki beyitte atân “eşek” anlamındaki Farsça kelimenin bir Arapça (himâr), bir Farsça (har), bir de Türkçe (eşek) olmak üzere toplam üç kelime ile karşılığı verilmiştir:

Dahı kemân öküz bakar gâv u bagl ester katır
Atân himâr hardur eşek esb at feres hem kürre tay 96

Bir diğer örnekte Türkçe bir kelimenin (ot) karşılığı üç Arapça (nebât, uşb, kelâ), bir Farsça (giyâh) kelime ile karşılanmıştır:

Ota giyâh nebât uşb dindi kelâ dahı hem
Mincel orak u dâs habl urgan nüvâr ne urgan 447

Bazen bir dile ait olan kelimenin farklı dillerde karşılığının verilmeyip aynı dilde karşılığının verildiği örnekler görülmektedir. Aşağıdaki beyitte toz anlamına gelen “accâc”, “nak”, “katâm”, “hebâ” kelimelerin hepsi Arapça olup birbirine karşılık olarak verilmekteyken bu kelimelerin Türkçe ve Farsça karşılıkları verilmemiştir:

Accâc nak katâm hebâ dahı gubâr încâ beyâr
Bunda getür hât ân mekân mahal makâm hem cây seç 166

Bir dile ait olan kelimenin sadece bir yabancı dilde karşılığının verildiği örneklere rastlanmaktadır. Aşağıdaki beyitte “ışık, “parıltı” anlamlarına gelen Arapça “şule” kelimesine sadece Farsça “fürûg” kelimesiyle karşılık verilmiş, Türkçe karşılığı verilmemiştir:

Gice karañusu dücâ dindise mâg
Şule fürûg hemdi letâ’if hezl lâg 555

Diğer beyitte de “yan, taraf, yön” anlamlarına gelen Arapça cânib kelimesine sadece Türkçe karşılık verilmiş (yañ), Farsça karşılığı verilmemiştir:

Sinnever kıtt u gürbe di haytal katif hirre kedi
Telle faka fahh u şerak dâma duzag cânib yaña 111

Müellif, aynı mısırada tek bir kelimeyi iki kelimeyi de karşılayacak şekilde kullanmıştır. Aşağıdaki beyitte yer alan Dârâ kelimesi hem “ulu sultan” hem de “Dârâb Şah”ın babası olan İran hükümdarı Dârâ’yı karşılayacak biçimde verilmiştir:

Ulu sultân hem melik-i muazzama Dârâ oğlu Dârâb
Câriye berde karavaş kul abddur dahı çâker 225

Pûzîne kelimesi de hem “maymûn” hem “yarpuz” kelimelerine karşılık olarak verilmiştir:

Kebbî kırd pûzîne maymûn hem fütunc
Yarpuz dahı huttâf perestû kırlaguc 489

Zâhidî, kelimelerin hangi dile ait olduğunu bazı beyitlerde belirtirken

İklık kemânçedür rebâb berbat u kopuz Zengîce ûd
Dumrı def Türkîcedür deff Arab teşdîd-i yâ 100

Nakb gârdur sumc yer altına kırañ kenâr gâyet
Di pîşe sanata hem dir Arablar sanata hırfet 144

bazı beyitlerde ise hangi dile ait olduğunu belirtmeden “di, dirler, dinür, dindi, dindise, dinildi, hem, hem di, hem dahı, dahı, +dur/+dür, durur/dürür, ne, nedür, oldı, çün...”gibi ifadelerle kelimelerin karşılığını belirtmektedir. Bu kelime ve eklerden istifa etmesindeki temel amaç ise vezni tamamlamaktır:

Rîk reml kum hûşk yâbis kuru ter **durur** ratb yaş
Seng hacir taş gözyaş dem eşk şümâr sayı hisâb 126

Râm münkâd mutî mûnise **dirler hem** yavaş
Cenk savaş perhâş harb accel iv isra şitâb 132

Telîse aybe hegbe hurc hurçîndür **dinildise**
Tü şüh üff tûf **di** haşmet **hem** şükûh **dindi dahı** heybet 142

Sîhe seffûd dindigine itme sakın böyle aceb	
Zîrâ ki şol bir âlet-i cârihadur dinildi şiş	297
Evvelü'l-bârihadur câme-hâb döşek	
Oldı firâş koç derâgûş kün kucakdur âgûş	304
Noksân eksilmek nedür kâsten dürür	
Gitmek zehebe dahı nedür reften dürür	519

Bazı beyitlerde ise araya hiç kelime veya ek getirmeden kelimelerin karşılıklarını sıralamaktadır:

Yohsul fakîr dudak şefe leb ruh yañak had çeşm göz	
Dîde ayın rûy vech yüz dest el ayak yed ricl pây	90

Manzum sözlüklerin çoğunda görülen bazı kelimelerin farklı bölümlerde tekrar etmesi durumu *Tevfiyye*'de de görülmektedir: Ağrı (veca, derd) 205/508, arık (nahîf) 523/535, artuk (fazla) 290/619, bezek (hilye) 217/618, boyun (unuk, yâl) 379/580, bulmak (yaften) 360/501, çamur (tîn, gil) 123/465, çok (kesîr, bisyâr) 175/248, çomak (mıkma) 323/560, derîñ (amîk, nügûl) 198/556 ev (beyt) 108/388, eyer (serc, zîn) 97/159, gamlu (magmum) 523/561, gizlü (mahfî, nühüfte) 163/563, kıran (gâyet, kenâr) 144/535, kuyruk (zeneb) 291/566, maymun (kırd, kebbî) 307/489, od (nâr, âteş) 124/521, sayru (mariz) 248/508, sovk (berd) 205/280, şaşî (ahvel) 229/541, yumruk (müşt) 174/326...

Tevfiyye'de ağırlıklı olarak isim türünden kelimelere yer verilmeyle birlikte; fiiller, sıfatlar, fiillerin mastar ve çekimli hâlleri de sözlüğün kelime kadrosuna dâhil edilmiştir.

Müellif kimi beyitlerde isim türünden kelimelere topluca yer verirken

İç tona şalvâr âstîn kümm u serâvîl ile yeñ	
Gömlük kamîs pîrâhene kaftâna di câme kabâ	106

kimi beyitlerde sıfat türünden kelimelere ağırlık vermektedir:

Kâdire güçlü tüvânâ pehlevân alp ü şecî yel
Nîv dilîr ü hem dilâver zûrbâzûdur bahâdır 228

Çoğu beyitte ise emir çekimindeki fiilleri bir arada vermiştir:

Git ruh be-rev söyle be-gû kul gel taal hellüm be-yâ
Ez-çi neden mimmâ nite çun keyfe lem niçün çerâ 105

Ek be-kâr izra be-direv ihsad di biç dakk döğ be-kûb
Subra çeç çâş dindi kargaya zâg dir hem gurâb 130

Ur be-zen izrib kopar ikla be-ken be-hrâş kus
Kay [be']trâş yon halk temeddüh kendüyi itmek medh 183

Bazı fiillerin mastarı ve çekimli hâlleri aynı beyitte yer almıştır. Aşağıdaki beytin ilk mısraında “şîrâ” (almak), “harîden” (almak) ve “almak” mastarlarının emir çekimli hâlleri ikinci mısradâ “al”, “be-hır” (al) ve “işteri” (al) şeklinde verilmiştir:

Hem şîrâ almak harîden bey fûrûhten satmak
Al be-hır işteri ügürtlamak güzîden intihâb 127

Zâhidî, sözlüğünde sadece kelime karşılıkları vermekle yetinmeyip cümleler ve kelime gruplarına da yer vermektedir. Bölüm sonlarında cümle tercümelerine yer vererek okuyucularının söz dizimi hakkında fikir sahibi olmasını sağlamıştır.

Arapça ve Farsça kelime karşılıklarının, kelime gruplarıyla verildiği bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

Hıyatetdür derz yiv inhina dirler hamidendür
Egilmek ruften kens dinür **bir yeri süpürmek** 365

Zayf misâfir mîzbân **konuk alan** muzîf
Garm garâmetdür zemân ödek verim tâvân 414

Fihris **kitâbuñ evveli** fihrist hem

Ol bir **hakîmûn** adı Zerdüş ey dedem 585

Arapça-Farsça kelimelere karşılık verirken kimi zaman bu dillerden dilimize yerleşmiş olan kelimelere Türkçe ekler getirerek Türkçedeki kullanımını göstermiş kimi zamansa yabancı kelimelerin ardından Türkçe kelimeler getirmiş ve kelime grupları oluşturarak Türkçedeki karşılıklarını vermiştir:

Înlü vü **gamlu** müstemend magmumdur
Lâgar nahîf arık telh mürr acıdur 523

Bennâ ipi mıtmer dürür hencârdur
Hem ince yol **leşker başı** sâlârdur 530

Çeribaşıya sipeh-büd di emîrü'l-ceyş sipehdür
Hâkim hem **hükm idici** aña dindi dahı dâver 226

Hem cezâ hem di mükâfâta ivaz âhz-i intikâmdur
Kînin ödeşmege dindi dahı hem pâdâş keyfer 233

Hacimli bir söz varlığına sahip olan *Tevfiyye*, temel düzey dil eğitimi için doyurucu bir kaynaktır. Zâhidî, sözlüğünde Arapça-Farsça-Türkçe üç dilin de temel ve kültürel söz varlığından faydalanmıştır. Sözlükte sayılardan günlere, organ isimlerinden hayvan isimlerine, mekân isimlerinden akraba isimlerine daha pek çok kelimeye rastlamak mümkündür.

Eserin söz varlığı müellifin yaşadığı dönemden izler taşımaktadır. Örneğin 18. yüzyıl Osmanlı toplumunda atın mühim bir yer tuttuğunu, eserin söz varlığında at ve at ile ilgili kelimelere sıkça yer verilmesinden anlayabiliriz. Aşağıda at ve ata dair birkaç beyit yer almaktadır:

Dahı kemân öküz bakar gâv u bağl ester katır
Atân himâr hardur eşek esb at feres hem kürre tay 96

Matlabadur hing ü boz at eges eşhebdür semend
Kula at ser-keş çamış cumûh di cevdet süksük 351

Ber-bend gömüldürüğe lebeb sîne-bend inân duvâl

Ne uyan ligâm licâm hem efsâr yular zimâl

386

Yine eserin söz varlığında tarım ve dokuma kültürüyle ilgili (argaç 220, arış 219, çulha 258, ig 526, ip 359, sind[1] 240; arg 115, natas 128, orak 447, ögendire 207 saban okı 208 yaba 208... gibi) çok sayıda kelimenin yer almasından hareketle müellifin yaşadığı dönem ve ortamda tarım ve dokuma faaliyetlerinin yaygın olduğu kanaatine varabiliriz. Özellikle giriş kısmında müellifin memleketinin Konya olduğu bilgisine vakıf olmamız, Konya'nın tarihi süreçte tarım ve dokuma kültürüyle öne çıkan illerden biri olması bize eserin yazıldığı ortamda tarım ve dokuma faaliyetlerinin etkin olduğunu düşündürmektedir.

18. yüzyılda klasik şiirde yeni mazmunlar, orijinal benzetmeler görülmeye başlanmıştır. Daha önceki dönemlerde sevgilinin saçını siyah renkte tasvir edilmekteyken bu yüzyılda sarı saçlı sevgili tasvirleri de şiirde yer almaya başlamıştır. Bu yüzyıldaki değişimler Zâhidî'nin eserine de yansımıştır. Zâhidî, eserinde sevgiliyi tasvir ederken hem siyah hem de sarı saçlı olarak resmetmiştir:

Siyâh çeşmüñ uzun hilâl kaş nedür

Şeb-i zülf arasında yüzüñ bedir

147

Sîm sîneye altun gibi dökülse tel tel **sarı saç**

Âhû gibi gözler süzüp yüz kırmızı reftâr güleç

15

Tevfiyye'de tekrarlanan kelimelerle birlikte yaklaşık olarak 1400 Türkçe, 1600 Arapça ve 1600 Farsça kelime/kelime grubu birbirine karşılık olacak şekilde verilmiştir. Eserde Arapça ve Farsça dışında Rumca, Kıptîce gibi farklı dillere ait kelimeler de göze çarpmaktadır. Sözlükte okunamayan birkaç kelime dışında birbirine karşılık olarak kullanılan kelime/kelime grubunun bölümlere göre sayısal dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 5: Sözlükte Yer Alan Kelimelerin Bölümlere Göre Dağılımı¹

Bölümler	Türkçe	Arapça	Farsça	Rumca	Kıptîce	Toplam
1. Kıt'a	58	73	75			206
2. Kıt'a	55	59	56			170
3. Kıt'a	54	67	54			175
4. Kıt'a	20	39	33			92
5. Kıt'a	8	13	11			32
6. Kıt'a	52	75	57			184
7. Kıt'a	68	86	69			223
8. Kıt'a	28	31	37			96
9. Kıt'a	29	29	30			88
10. Kıt'a	60	78	82			220
11. Kıt'a	50	55	54			159
12. Kıt'a	27	29	35			91
13. Kıt'a	33	24	34	13	13	117
14. Kıt'a	46	51	50			147
15. Kıt'a	44	41	46			131
16. Kıt'a	36	48	34			118
17. Kıt'a	32	27	30			89
18. Kıt'a	30	29	33			92
19. Kıt'a	44	52	43			139
20. Kıt'a	28	32	32			92
21. Kıt'a	27	29	36			92
22. Kıt'a	40	36	39			115
23. Kıt'a	70	84	77			231
24. Kıt'a	37	38	40			115
25. Kıt'a	33	38	33			104
26. Kıt'a	19	18	18			55
27. Kıt'a	46	44	44			134
28. Kıt'a	392	395	434			1221
Toplam	1466	1620	1616	13	13	4728

Osmanlı İmparatorluğu Müslim ve gayrimüslim halkın bir arada yaşadığı çok milletli, çokdilli ve çok kültürlü bir imparatorluk (Develi, 2009, s. 21-23) olduğu için imparatorluğun sınırları içinde uzun yıllar bir arada yaşan farklı kültür gruplarının birbirleriyle kaynaşması sonucu karşılıklı olarak etkileşimler meydana gelmiştir. *Tevfiyye*'de, Arapça ve Farsça dışında İmparatorluğun sınırları içinde yaşayan Kıptî ve Rum halkının dilinden kelimelere rastlanması kültürel etkileşimin izlerinden biridir.

Müellif, 13. kıtada ağırlıklı olarak Kıptîce, Rumca, Farsça ay isimlerine yer vermektedir. Bu kelimeler aşağıda tablo yapılarak gösterilmiştir:

¹ Bazı bölümlerdeki (4., 5., 6., 19. ve 22. bölüm) okunamayan birkaç kelime sayıya dahil edilmemiştir.

Tablo 6: Sözlükteki Farsça-Kıptice-Rumca Ay İsimleri ve Türkçe Karşılıkları

Beyit Numarası	Türkçe	Farsça	Kıptice	Rumca
266	hazîrân (Ar.-T.)	âbân	bune	yunios
267	temmuz (Ar.-T.)	âzer	ibîb	ulyos
268	âb (Ar.-T.)	dey-mâh	meserrâ	agustos
269/270	kânûn-ı evvel (Ar.-T.)	urdîbehişt	keyhek	zikevris
270/271	kânûn-ı sâni (Ar.-T.)	hordâd	tûbah	neyârûs
271	şubât (Ar.-T.)	tîre-mâh	amşîr	felvaris
273/274	âzer (Ar.-T.)	mâh-ı mordâd	baramhât	martis
274/275	nîsân (Ar.-T.)	şehrîver	beramûdah	âbrîl / âbrîlis
275/276	ayyâr (Ar.-T.)	mihr- mâh	başans	mayıs
277	eylül (Ar.-T.)	mâh-ı behmen	tût	sitevris
278	teşrîn-i evvel (Ar.-T.)	isfandârmaz	bâbah / bâbe	ahtoris
279	teşrîn-i sâni (Ar.-T.)	ferverdîn	hâtûr	nevoris

Zâhidî, eserin giriş kısmında Tuhfe-i Şâhidî'ye benzer bir sözlük kaleme alma gayesinden bahsetmiş ve bu doğrultuda da hareket etmiştir (Kaplan, 2022, s. 67). Eserindeki Farsça kelimelerin neredeyse tamamını Tuhfe-i Şâhidî'den almış ve bu kelimelerin tertibinde de genellikle bu sözlüğü model alarak ilerlemiştir.

Tevfiyye'nin Farsça söz varlığını Tuhfe-i Şâhidî'den teşkil eden Zâhidî, bu kelimelere Arapça karşılıklar dahil edip beyitlerinde kullanırken kimi zaman Tuhfe-i Şâhidî'deki gibi sıralama yapmış kimi zamansa kelimelerin sıralamasında değişikliğe gitmiştir:

Tuhfe-i Şâhidî

Çeşme bînar oldı kûze bardak

İsteme mecûy u cûy ırmak (İmamoğlu, 2005, s. 79)

Tevfiyye

Çeşme pînar ayn kûze kûz dinildi bardak

İsteme lâ-tatlab me-cûy u cûy nehir ırmak 319

Tuhfe-i Şâhidî

Büklemek oldı sikîzîden sûtûr

İlkıya dirler gevişdür nîşhûr (İmamoğlu, 2005, s. 129)

Tevfiyye

Büklemege kamûs sigîzîden sûtûr
İlkı devâbb dindi gevişdür nîş-hûr 539

Tuhfe-i Şâhidî

Tâşdur yüzde ıgıt hem dâmgûl
Urdur zânû diz ü topuk pejûl (İmamoğlu, 2005, s. 126)

Tevfiyye

Yüzde ıgıt tâş kelef sila ur dâmgûl
Zânû vü rukbe diz kab topuk pejûl 579

Tuhfe-i Şâhidî

Reste vü husr u husû yine nedür
Er sırası kaynata kaynanadur (İmamoğlu, 2005, s. 132)

Tevfiyye

Reste e[r] sırası saf hasûyîne hasr
Kaynana sıhret kaynata dindi sıhr 504

Müellif, Tuhfe-i Şâhidî'deki bazı beyitleri ise Arapça kelime eklemesi yapmadan ufak değişikliklerle eserinde kullanmıştır:

Tuhfe-i Şâhidî

Hem tebûrâk iki tahtadur ki hûş
Bağlayub atladuben ürküde kuş (İmamoğlu, 2005, s. 141)

Tevfiyye

Oldı tebûrâk iki tahtadur ki hûş
Bağlayuban atladuban ürküde kuş 550

Tuhfe-i Şâhidî

Didiler pâçîle ol bir enbere
Ayag altına ala batmaya kara (İmamoğlu, 2005, s. 144)

Tevfiyye

Pâçîle dinildi dahı bir enbere

Ayağı altına ala batmaya kara

621

Cümle tercümelerini verdiği beyitlerde yer alan Farsça ve Türkçe mısraları, Tuhfe-i Şâhidî'den alıp Arapça karşılıklarını ilave eden Zâhidî, bu mısralarda fazla değişikliğe gitmeden Tuhfe-i Şâhidî'ye benzer biçimde kullanmıştır:

Tuhfe-i Şâhidî

Çend şitâbî be-güneh in revîşet tâ be-kücâ

Niçe iversiñ yazuga bu gidişüñ kandeye dek (İmamoğlu, 2005, s. 104)

Tevfiyye

Çend şitâbî be-güneh in revîşet tâ-be-kücâ

Kem ü sürat ismen metâ hâzâ zehâbek 353

Nice iversiñ yazuga bu gidişüñ nice dek

[...] 354

Tuhfe-i Şâhidî

Bih ez-cânst in güftâr eger mî-kuni bâver

Bu söz yegdurur candan ger idersen inanmak (İmamoğlu, 2005, s. 118)

Tevfiyye

Bih ez-cân'st in güftâr eger tu mî-künî bâver

Ve hâze'l-kavlü min-rûh melîh lev tasadduk 342

Bu söz yegdür ki cândan ger iderseñ inanmak

[...] 343

Eserin söz varlığında yer alan Arapça, Rumca ve Kıptice kelime tercihleri, müellifin *Tuhfe-i Şâhidî* okumakla kalmayıp bu eser için yazılmış şerhleri okuduğunu da düşündürmektedir. Özellikle *Tevfiyye*'den 10 yıl önce Bosnalı Atfî Ahmet Efendi tarafından kaleme alınan *Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî* adlı eser ile *Tevfiyye* arasındaki benzerlikler dikkat çekici boyuttadır. Atfî Efendi'nin Farsça ve Türkçe kelimelere karşılık olarak verdiği Arapça, Rumca ve Kıptice kelimelerin büyük çoğunluğu Zâhidî tarafından da kullanılmıştır. Bu düşüncemizi desteklemek amacıyla aşağıda

Tevfiyye'den alınan bazı beyitler ve adeta bu beyitlerin şerhi niteliğinde olan *Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî* adlı eserden alınan bir bölümün karşılaştırmasına yer verilmiştir.

Tevfiyye

Mâh-ı evveldür hazîrân Fâris âbân didiler

Kıbtîde bune dinür hem Rûmlarca yunios 266

Mâh-ı sânidür temmuz Fûrsîde âzer dimişler

Aña Kıbtîce ibîb Rûmîlerüñdür ulyos 267

Sâlisinci âb Fâris didi dey-mâh aña kim

Meserrâ Kıbtîcedür Rûmîlerüñdür agustos 268

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî

Evveli hazîrandur. Rûmîler yunios dirler. Fûrs aylarından âbân Kıbtî'de bune dirler. Otuz gündür. On üçünde şems Seretân burcına tahvîl eyler. Gâyet tûl-ı nehârdur ve kasr-ı leyldür ve evvel-i sayfdür ki safrâ gâlib olup kan aşaga kor. Mısır'da beşâret-i Nîl olur. İkinci ayı temmuzdur. Rûmîler ülyüs dirler. Fûrs illerinde âzer-mâh Kıbtî'de ibîb dirler. Otuz bir gündür. On dördünde güneş Esed burcına varur. Gâyetde ıssı olur. Üçüncü ayı âb'dür. Rûmîler agustos dirler. Fûrs aylarından dey-mâh [H. 86a] Kıbtî'de meserrâ dirler. Fasl-ı sayfuñ ahiridür. (Ekici, 2017, s. 259)

Tevfiyye'nin kelime kadrosunda -günümüzde bazı ağızlarda yaşamakla birlikte- standart yazı dilinde karşılaşmadığımız pek çok arkaik (eskicil) kelime yer almaktadır. Bu kelimeler alfabetik olarak aşağıda gösterilmiştir.

A

Agız: Doğuran hayvanın ilk sütü. 394

Ala: Beyaz lekeli bir çeşit deri hastalığı. 520

Aldama: Aldatmak, kandırmak, oyun etmek. 332

Añgıt: Sulak yerlerde yaşayan, perde-ayaklı, ördekten büyükçe, kiremit renginde bir çeşit kuş. 510

Añız: Ekinin biçildikten sonra tarlada kalan köklü sap kısmı. 487

Añranmak: Homurtulu ses çıkarmak, haykırmak, kükremek. 338, 572

Arg/ark: Su yolu. 115

Argaç: Dokumalarda çözüğü üzerine enliliğine atılan ip. 220

Arık: Zayıf, cılız. 523/535

Arış: Dokumalarda tezgâha uzunlamasına gerilen iplik. 219

Asragı: (Gün ve gece hakkında) Evvelki. 303

Assı: Fayda, kâr. 128

Aşu: Boya yapılan kırmızı toprak. 346

Avurda: Ebe. 581

B

Bart baş: Yara, çıban, sivilce, yara bere. 288

Batman: 7,692 kilogram olan ağırlık ölçü birimi. 421

Başmak: Ayakkabı. 259

Bay: Zengin. 89

Beleñ: Dağlık, sarp yer, dağ beli. 409

Beñdeş: Eş, benzer. 545

Beyni: Beyin. 107

Bezek: Süs, ziynet. 217, 618

Bıldır: Geçen yıl. 538

Bilegü: Kesici araçları bilemek için kullanılan alet. 442

Biliş: Bildik, tanıdık, dost. 109

Biti: Mektup, yazılmış şey. 181

Boyundurug: Çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember. 207

Börk: Başa giyilen külah, kalpak gibi şeyler. 619

Burunduruk: Hayvanların burunları üstüne takılan kıskaç. 425

Büklemek: Bükülmek, kıvrılmak. 539

Ç

Çagıldı: Gürültü, hafif gürültü. 620

Çalkoyun: Sırtüstü. 590

Çamış: Haşarı, sert başlı (hayvan). 351

Çeç: Yığın, samanından ayrılmış hububat yığını. 130

Çepel: Kirli, pis, murdar. 143

Çeribaşı: Komutan, serdar. 226

Çıgıt: yüzde oluşan küçük benek, çil. 579

Çulha: Dokumacı. 258

D

Debe: Fıtıklı, kasığı yarık. 292

Degirmi: Yuvarlak. 242

Depeleyici: Öldürücü. 459

Döl döş: Çoluk çocuk, züriyet. 411

Dölek: Sakin ve itaatli, elverişli, uygun. 352

Dölenmek: Karar kılmak, huzura kavuşmak, ağır davranmak. 218

Dumrı: Tef. 100

Düriş: Çalış. 135

Düzenmek: Süslenmek. 282

Düzülmüş: Süslenmiş. 175, 282

Düzülüp: Süslenip. 470

E

Ebsem: Sessiz. 314

Edik: Koncu kısa çizme. 308

Ege: Törpü. 406

Egindü: Demir eğelenince dökülen demir ufantısı. 525

Eglemek: Durdurmak, geciktirmek, vakit geçirtmek, oyalamak. 339

Emcek: Meme. 589

Eñek: Çene. 158

Erkeç: Üç yaşını bitiren erkek keçi. 162

Esenleşmek: Vedalaşmak. 497

Eyegü: Kaburga kemiği. 180

G

Geñez: Kolay. 161

Gezkere: Yapı işlerinde kullanılan sedye. 494

Gırgıl: Saçına, sakalına ak düşmüş, kıranta. 379

Gıcık: Kaşınma, kaşıntı, uyuz hastalığı. 512

Giñ: Geniş. 492

Gökçek: Güzel, sevimli, hoş. 107, 561

Gömüldürük: Eyerin geriye kaymaması için atların boyunlarından aşırılıp kolanlarına bağlanan kayış. 386

Gön: Ham kösele, deri. 350, 615

Gözemek: Yırtığı ve deliği örerek kapatmak. 604

Güneyik: Hindibâ. 498

Güni: Kıskançlık, haset. 592

Güyegü: Damat. 576

I

Ikhlk: Rebap, ayaklı kemani. 100

Ilkı: Hayvan, at sürüsü. 539

Imızganmak: Uyuklamak. 334

Inckırık: Hıçkırık. 553

Irlamak: Şarkı söylemek. 336

Işık: Demir başlık, miğfer. 592

İ

İğ: İplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkin, iki ucu sivri ve çengelli olan, ağaçtan yapılmış araç, eğirmen. 526

İlerlik: Daha ileri. 221

İnen: Çok, pek, daha çok. 597

İrgüren: Ulaştıran. 4

İrgürmek: Eriştirmek, ulaştırmak. 79, 369

İssi: Sahip, malik. 224

İssi: Sıcak, sıcaklık. 280, 502

İssilik: Sıcaklık, hararet. 546

İv: Acele et. 132

İvmek: Acele etmek. 339, 354

K

Kaçan: Ne zaman. 391, 395

Kak: Elma, armut, kayısı gibi meyvelerin kurusu. 196

Kakırdak: Kuyruk, iç yağı gibi maddelerin yağları sızdırıldıktan sonra kalan posası, kıkırdak. 616

Kakıyup: Öfkelenip, kızıp. 333

Kakur: Öfkelenir, kızar. 159

Kalabak: keçe külâh, taç. 449

Kamu: Bütün, hep, her, herkes. 11, 15, 21, 37, 41, 212, 283, 427, 451

Kara ev: Büyük çadır. 449

- Karañu:** Karanlık. 554, 555
- Karavaş:** Cariye, hizmetli. 110, 225
- Karı:** İhtiyar, yaşlı. 374
- Kasıl:** Yeni başak tutmaya başlamış yeşil ekin. 250
- Kasnı:** Baldırgan zamkı. 500
- Kav:** Kav mantarlarından elde edilen, çabuk tutuşan, süngerimsi madde. 557,
610
- Kay:** Yağmur. 623
- Keler:** Bir çeşit kertenkele. 531
- Kendirik:** Deriden sofra yaygısı. 628
- Kesmik:** Boğumlu iri saman, harman sonu. 250
- Kıcı:** Tereye benzer bir ot, kekik. 247
- Kıcık:** Gıdıklanma. 483
- Kıg:** Koyun, keçi, deve gibi hayvanların toparlak ve kuru pisliği. 593
- Kırañ:** Kenar, kıyı, uç. 144, 535
- Kırnak:** Cariye, halayık. 384
- Kısaç:** Kısaç, kerpeten. 405
- Kız:** Pahalı, ağır pahalı, kıt, az bulunur, kıtlık. 422
- Kızılca:** Allık, kızılık. 176
- Kiçi:** Küçük. 326, 617
- Kilindür:** Küçük testi, emzikli su kabı. 615
- Kiri:** Ücret, karşılık, mükâfat, kira. 293
- Koç:** Kucakla. 304
- Kolañ:** Hayvanın semerini veya eyerini bağlamak için kullanılan bağ, kayış.

Kovacı: Dedikoducu, söz getirip götürren, arkadan çekiştiren. 431

Koz: Ceviz. 433

Kula at: Vücudu koyu sarı, kuyruğu ve yelesi siyah olan at. 351

Kulaguz: Kılavuz, rehber. 222

Küncid: Susam tanesi. 521

Küpecük: Kavanoz, ufak küp. 574, 583

M

Mamı: Ebe. 537

Maslık: Esrar, haşhaş. 514

Muştuluk: Müjde. 293

O

Od: Ateş. 124, 349

Od: İlaç. 521

Otçı: Hekim. 511

Oynaş: Kendisine karşı aşk beslenen. 576

Ö

Ödek: Zaman, tazminat, borç. 414

Ögendire: Sığır sürmeye yarayan ucu sivri değnek. 207

Ög: Akıl. 309

Önegü: İnatçı. 257

Önegülik: İnatçılık. 230

Örgüç: Hörgüç. 407

Öyken: Akciğer. 179

P

Putrak: Üç köşeli diken. 255

S

Sadak: Ok ve yay çantası. 294

Sagri: Memeli hayvanlarda bel ile kuyruk arasındaki dolgun ve yuvarlakça kısım ve bu kısımdan çıkan kalın deri.

Sagış: Sayı, adet, miktar, hesap. 392, 495

Saglayup: Sağlamlaştırıp. 528

Samanugrısı: Samanyolu galaksisi. 375

Sayru: Hasta. 248, 508

Segird/ Segirt: Koş. 211, 245

Segirdici: Koşucu. 458

Senit: Hamur tahtası. 131

Sevi: Sevgi, aşk. 425

Sığın: Yabani geyik ve sığır. 598

Sıklığ: Islık, ağızdan çıkarılan düdük sesi gibi ses. 527

Sınd[ı]: Makas. 240

Sırça: Cam. 385

Sırım: Kayış. 291

Sıyrınmak: Kaymak, sürünerek kayıp gitmek. 143

Sin: Mezar. 434

Siñici: Kolay hazmolunan. 299

Siñildemek: İnilti ses çıkarma. 516

Sovugrak: Çok soğuk. 371

Sunuñ: Su kabarcığı. 231

Süci: Şarap. 384

Süñü: Süngü, kargı, mızrak. 93

Süñük: Kemik. 396

Sürtüni sürtüni: Sürüne sürüne. 596

T

Tagan: Tava, yağ tavası. 416

Tagarcık: Dağarcık, keçi derisinden torba. 424

Talabımak: çırpınmak. 368

Tamu: Cehennem. 140

Tarı lup: Kederlenip, bunalıp, nefret edip. 333

Taşra: Dışarı. 190

Tayına: Sürçsün. 385

Tayrınmak: Kaymak, sürçmek. 143

Tegeg: Asma, kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin dalları. 194

Tegele: Eskiden ulemanın elbise üzerine giydikleri kaftan. 571

Tereçe: Pencere. 108

Terki: Eyer kayışı. 97

Toduldanmak: Öfkelenmek, öfkeyle köpürüp taşmak. 333

Tokuşmak: Çarpışmak, müsademe etmek. 310

Tor: Ağ, tuzak, para kesesi. 395

Tulug: Tulum. 424

U

Uca: Oturacak yeri, kış, sağrı. 180

Uçmak: Cennet. 139

Uçuk tutmuş: Saralı, cin tutmuş. 309

Ugri: Hırsız. 508

Ulaşık: Bitişik. 517

Uya: Ahmak, sersem, ebleh, uysal, tembel. 161

Uyan: Dizgin, gem, yular. 386

Uyucu: Tabi, uyuntu, dalkavuk. 222

Ü

Ügi: Baykuş cinsinden olan puhu kuşunun bir çeşidi. 398

Ügürtlamak: İyisini seçmek. 127

Ülü: Hisse, pay, kısmet. 397

Ürki: Kargaşalık, panik. 310

Ütme: Ateşte kızartılmış taze buğday veya mısır. 250

Üvez: Sivrisinek, at sineği, eşek sineği, tatarcık, büvelek. 239

Üyez: Sivrisinek, at sineği, eşek sineği, tatarcık, büvelek. 238

Y

Yab yab: Yavaş yavaş, usul usul. 352, 517

Yagar: Yağmur. 622

Yaldanmak: Yaltaklanmak, riyakârlık etmek, yaranmak. 332

Yalıñ: Alev. 364

Yalmak: Kaftan. 182

Yarag: Hazırlık, levazım, teçhizat, silah. 490, 540

Yaraklanmış: Hazır. 282

Yarpuz: Bir cins nane. 489

Yasdanmak: Yaslanmak, dayanmak, kendine yastık edinmek. 334

Yavaşa: Nallanmakta veya iğdiş edilmekte olan hayvanı zaptetmek için dudağına geçirdikleri tahta kıskaç. 625

Yavu: Zayi, yitik, kaybolmuş. 360

Yavuz: Sert, kızgın, keskin, çetin, yaman. 496

Yay: Yaz, sıcak mevsim. 265

Yazı/Yazu: Düz yer, ova, kır. 470, 536

Yazuk: Günah, suç. 354

Yeg: Daha iyi, üstün. 193, 343

Yegin: Üstün, baskın, galip, kuvvetli, şiddetli. 289

Yelim: Tutkal, yapışkan nesne. 448

Yeñ: Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı. 106

Yeyni: Hafif. 423

Yıldırıcı: Parlak. 410

Yıyılağaç: Limon büyüklüğünde ve kavun gibi güzel kokan bir meyve. 628

Yigirek: Daha iyi, üstün. 401

Yilegen: Çok yelen, hızlı koşan, süratle giden. 352

Yilici: Çok koşan. 457

Yirüp yiçmak: Kınamak, hakkında kötü söylemek. 513

Yiv: Birbirine bitişik olan iki şey arasındaki çizgi. 365

Yort itmek: Koşmak, devamlı yol yürümek. 245

Yoş: Yorgun, yıpranmış, zayıf, kamaşık, bulanık. 289

Yönyöş: Düzen, uygunluk, düzenlilik, usul. 411

Yu: Yıka. 76, 603

Yüklü: Gebe, hamile. 564

Yüzerlik: Ateşe atıldığı zaman çıtır çıtır ses çıkararak yanıp güzel bir koku yayan tohum, üzerlik. 49

Z

Zevle: Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için boyunduruğu geçirilen ağaç, zelve. 208

Deyimler, “dildeki kelime kadrosunu ustaca kullanarak değişik yapılarda değişik anlatım yollarını ortaya çıkararak dilin yapı ve anlam zenginliğine katkıda bulunurlar” (Şahin, 2004, s. 2). Dilin yapı ve anlam zenginliğine katkıda bulunan deyimlere, *Tevfiyye*’de sıkça yer verilmiştir. Metinde yer alan deyimlerin çoğu ses ve kelime değişikliğine uğrayarak günümüzde kullanılırken çoğu da metindeki şekli ile kullanılmaya devam etmektedir. Eserde, deyimlerin -vezin gereği- bazı kelimelerinin yerlerinin değiştiği veya araya başka kelimelerin girdiği görülmektedir. *Tevfiyye*’de bazı deyimlerin geçtiği mısralar ve bu deyimlerin günümüzdeki kullanımları aşağıda gösterilmiştir:

“**Baş eğmek:** Saygı göstermek için baş eğerek selamlamak, direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek, inkıyat etmek” (Güncel Türkçe Sözlük, 13 Aralık 2022).

Encümlerin dökdi felek hıdmet için hem **egdi baş** 286/2

“**Denli densiz söz söylemek:** Uygunsuz, yakışsız ve saygısız sözler söylemek” (Güncel Türkçe Sözlük, 13 Aralık 2022).

Hezeyân temâzuh **bî-hûde söz söylemek** 569/1

“**Elinden gelmek:** Yapabilmek” (Güncel Türkçe Sözlük, 13 Aralık 2022).

Câhil ile sakın celîs olma **gelürse elünden** 451/2

“**Feryat etmek:** Yüksek sesle haykırmak” (Güncel Türkçe Sözlük, 13 Aralık 2022).

Feryâd bülbül gül için çok **eyledi** 477/1

“**Yüz sürmek:** Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek” (Güncel Türkçe Sözlük, 13 Aralık 2022).

2.3.TEVFİYE’NİN DİL/ÜSLUP ÖZELLİKLERİ VE GRAMER NOTLARI

2.3.1. Dil ve Üslup

Tevfiyye, -sözlük olduğu için- her ne kadar şairin üslubunu yansıtmayı açısından kısıtlı bir eser olsa da giriş kısmı ve asıl sözlük bölümünde yer alan kıta başlarındaki takti amacıyla yazılmış beyitlerle kıta sonlarındaki cümle tercümelerin yapıldığı beyitler şaire rahatça üslubunu icra etme imkânı sunmakta ve böylece üslubu hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır.

Zâhidî, eserin giriş kısmında sade, anlaşılır bir dil ve akıcı bir üslup kullanmıştır. Giriş bölümünden aldığımız aşağıdaki beyitte müellif, eserinin şiir bilgisine vakıf olmayan müstensihlerin eline düşmesinden korktuğunu sade ve akıcı bir şekilde ifade etmektedir:

İlâhî korkaram nessâh elinden

Bilür bilmezlenür seffâh dilinden

73

Çıkarur bunları cümle vezinden

İder memzûc aña kendü sözünden

74

Eserde sade bir dil ve akıcı bir üslup kullanılmasında hitap edilen okuyucu kitlesi etkili olmakla birlikte müellifin bu tarz bir dil ve üslup tercihinde 18. yüzyılda görülen dilde sadeleşme, halka yaklaşma, yerlileşme gibi hareketlerin de etkili olması muhtemeldir.

Zâhidî, asıl sözlük bölümünde yer alan kıtaların başındaki beyitlerde zaman zaman edebî bir üslup takınarak şairliğinin gücünü göstermektedir:

Feryâdına bülbülün mübâdîdür gül-i ruh

Gülgün yanagı hayâl idüp gül-i sürh

192

Âb-ı revân sebze-zâr hâzır ola cümle sâz

Mutrib-i hoş elhân ola şâhid dahı sîne bâz 236

Kıta sonlarında yer alan cümle tercümelerinin yapıldığı beyitlerde ise genellikle akıcı ve hikemi bir üslup sergilemektedir:

Lâ tekad oturma vü me'nşîn hem be-nâdânân girîz
Maa câhilîn bilmezlerle ferr sen hiç durma kaç 169

İyyâke ahlâs yâ veled hod-râ rehâ-kün iy püser
Kendüñi kurtar ey ogul tehlikedür gözünfe aç 170

Ne bugün kazanduguñ yarın gelür ortaya
Mâ kesb el-yevm iyyehu gaden yetî meclis 284

İmrûz endûzî çi ferdâ bâ-miyân âyed it his
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fe'ûlün
Eylik ile buldı her hâlde saâdet heme kes 285

Müellif, *Tevfiyye*'nin asıl sözlük kısmında –özellikle kıta başlarında ve sonlarında yer alan beyitlerde- aralara cümleler, edebî sanatlar ve deyimler serpiştirerek anlatımına çekicilik katmakta ve eserini monotonluktan uzaklaştırmaktadır.

2.3.2. Gramer Notları

Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde yazılan eser, ihtiva ettiği ses ve şekil özellikleri bakımdan daha çok Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini yansıtmaktadır.

Eski Anadolu Türkçesinin en belirgin fonetik özelliği dudak uyumunun olmayışıdır. Dudak uyumu süreci Klasik Osmanlı Türkçesinin ilk dönemlerinde başlamıştır (Duman, 2000, s. 62). Klasik Osmanlı Türkçesi devresinde yazılan *Tevfiyye*'de, dudak uyumu sağlanmakla beraber uyuma aykırı pek çok örneğe de rastlanılmaktadır. Bazı eklerin daima yuvarlak bazı eklerin ise daima düz şekillerinin olması ve birtakım ses olayları bu uyumu bozan önemli faktörlerdir: Ğamlu 523, gelmesün 57, getürmiş 38, idüp 47, kazanduguñ 284, kötü 232, kulu 44, kulluğı 528, şamanlu 124, çoğrı 234, yoluñı 135, yorucu 520...

Eserde kalınlık-incelik uyumuna aykırı tek bir örneğe rastlanılmaktadır: Ügürtlamak 127.

Standart Türkiye Türkçesinde “e” sesi ile yazılan bazı kelimeler metinde “i” sesi ile (ع) karşılanmıştır: Dimek (demek) 348, gice (gece) 134, yi (ye) 413, yir (yer) 61...

Metinde; bulunma hâli eki +dA, ayrılma hâli eki +dAn, bildirme eki +dUr(Ur), görülen geçmiş zaman eki -dX, fiilden fiil yapım eki -dUr- , sıfat fiil eki -dUk+ ve zarf-fiil eki -dUkçA gibi sadece sedalı şekilleri olan eklerin sedasız bir ünsüz ile biten kök ve gövdelere getirilmesi sonucu ünsüz uyumsuzluğu meydana gelmiştir: Batduğı 227, dökdi 286, itdürme 264, kaçda 527, çoğduçca 440, toprakdan 598, yokdur 495...

Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayıp bazı ağızlarda yaşamakta olan damaksıl n (ñ) ünsüzü *Tevfiyye*'de de kendini göstermektedir: Anuñçün 12, çañ 97, göñlüñüñ 101, kaçpuñdan 78, senüñ 76, sözüñ 87, süñü 93...

Zaman zaman Doğu Türkçesinde görülen kelime başı “t” ünsüzünün korunduğu örnekler görülmektedir: Taru 114, toğırı 202, ton 182, toñuz 358, turmağıl 135...

Bazı kelimelerin ilk hecelerindeki “g” sesinin Eski Türkçedeki gibi korunduğu görülmektedir: Beg 395, ögmek 469, sögmek 469...

Eserde Doğu Türkçesinin bir özelliği olan b->m- değişiminin görüldüğü sadece bir örnek bulunmaktadır: Men 71.

Arka damak ünsüzü “k”nın sızıcılaşarak “h” ünsüzüne dönüştüğü örnekler mevcuttur: Añşām 112, çarh 93, yoħsa 190, yoħsul 90...

Metinde Standart Türkiye Türkçesinde kullanımdan kalkan +n belirtme hâli ekine rastlanılmakla beraber eksiz biçimde kullanımı da görülmektedir: Birbirlerin 47, birin 56, hisābın 631; gözüñ 163, kitābum 76, sözüñ 203...

İkinci tekil şahıs iyelik ekinin yardımcı sesi sadece iki örnekte düz ünlülü kullanılmıştır: Yoluñı 135, zülfiñe 452.

Bugün kullanımdan düşmüş benzetme ve eşitlik bildiren +laym/+leyin, +cılaym/+cileyin ekine tesadüf edilmektedir: Sencileyin 117, şığırlayın 134.

Eski Anadolu Türkçesinde sıkça kullanılan -gür- fiilden fiil yapım eki metinde iki kere kullanılmaktadır: İrgürdük 79, irgüren 4.

Metinde, Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan -IncA zarf-fiili kullanılmakla beraber bu ekin Eski Anadolu Türkçesinde sıkça kullanılan karşılığına (-icek) da yer verilmiştir: Göricek 280, görince 392.

Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde seyrek görülen –UbAn zarf-fiil eki, metinde iki örnekte geçmiştir: Bağlayuban 550, çatladuban 550.

Sözlükte, -up zarf- fiil ekinin tur-ur’dan gelişmiş olan +dur 3. şahıs bildirme ekiyle kaynaşarak öğrenilen geçmiş zaman fonksiyonunda kullanıldığı örneğe rastlanılmaktadır: Olubdur 45.

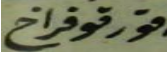
Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki olarak kullanılan -(y)IsAr eki *Tevfiyye*’de de görülmektedir: Geliser 145.

Standart Türkiye Türkçesinde kullanılmayan -maz/-mez 1.çoğul şahıs geniş zaman olumsuzluk eki görülmektedir: İtmezüz 253.

Sözlükte -ğıl 2.tekil şahıs emir eki kullanılmakla birlikte eksiz biçimlerine de rastlanılmaktadır: Eyle 242, olmağıl 316, oğu 134, şaklağıl 75, yakmağıl 155...

Eski Anadolu Türkçesinde sıkça kullanılan durur ve +dur bildirme eki *Tevfiyye*’de de sıkça kullanılmaktadır: Acıdur 523, ağrıdur 508, bulmak durur 501, oddur 521, şeştâ durur 99...

Zâhidî, konuşma dili ve yazı dili arasındaki farka dikkat çekmek istemiş olmalı ki sözlüğünde kullandığı bazı kelimelerin hem halk ağzındaki şeklini hem de yazı dilindeki şeklini birlikte vermiştir. Bu kelimelerden biri “yukarı çıkma”, “yükselme” anlamlarına gelen ʿurüc kelimesidir. Kelime eserde şu şekilde yazılmıştır: (165). Örnekte de görüldüğü üzere kelimenin sonunda ilk olarak halk ağzında kullanılan “ş” harfine yer verilmiş sonrasında ise orijinal imlâsındaki “c” harfine yer verilmiştir. Bir diğer kelime de çâbuk kelimesidir. Bu kelimenin sonunda önce orijinal

imlasındaki “k” harfi sonrasında ise “h” harfi gösterilmiştir: (197). Başka bir örnekte ise “korku” anlamına gelen bāk kelimesini yazıp ardından halk ağzında bāḥ olarak kullanılan şeklini getirmiştir: (201). Yine “korku” anlamına gelen bir kelimenin (ferāḥ) halk ağzındaki kullanımına yer verilmiştir: (202). Müellifin bu tarz bir imlâya başvurmasında konuşma dili ve yazı dili arasındaki farka dikkat çekme ihtimali olmakla birlikte kafiye gereği de bu tarz bir imlâya başvurmuş olması muhtemeldir.

Metinde bazı kelimelerin çoklu yazılışları vardır: داخی “dahı” 142, داخی “dahı” 217; دابسی “depe” 407, دپه “depe” 542, داپه “depe” 598; دورلی “dürlü” 177, دورلی “dürli” 79; صچ “şaç” 86, صاچ “şaç” 377; طوغری “toğrı” 136, طغرو “toğru” 202; اورغن “urgan” 447, اورغن “urgan” 447...

Metinde ç ve p ünsüzleri için kimi zaman çim (چ) ve pe (پ) harflerinin kimi zamansa cim (ج) ve be (ب) harflerinin kullanıldığı görülmektedir. Metni okurken günümüz Türkçesi esas alınarak okunmuştur: جهره “çehre” 223, چکمه “çekme” 209, گۈچلۈ “güçlü” 228, صچق “şaçağ” 288, اوج “üç” 199; الب “alp” 228, ایدۈپ “idüp” 631, کۈبری “köpri” 577, پارس “pars” 434, پیشدی “pişdi” 600, سید “seped” 525...

Müellif, vezin gereği bazı Türkçe kelimelerin uzatılması gereken yerlerinde “e” sesi için kelime ortasında çok sık kullanılmayan elif harfinden istifade etmiştir: بیلزۈک “bilezük” 533, چاری باشی “çeribaşı” 226, داریک “deriñ” 556, ایلتاجک “iltecek” 562, استایجی “isteyici” 505, سامیز “semiz” 438, تگالا “tegele” 571...

Metinde damak n’si ك, گ, ک ve نک harfleri ile karşılanmıştır: انک “anuñ” 14, بکدش “beñdeş” 545, گنز “geñez” 161, گۈزۈنک “gözün” 86, طوغمنک “toğumunğ” 565...

Bazı kelimelerin sonunda yer alan ye (ی) harfi yazılmamıştır: اکر “egr[i]” 292, یور “yür[i]” 212... صند “şınd[ı]” 240, یور “yür[i]” 212...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. NÜSHA, METİN KURULURKEN TAKİP EDİLEN YOL VE METİN

3.1. NÜSHA TANITIMI

Üzerinde çalıştığımız eserin tespit edebildiğimiz kadarıyla bilinen tek nüshası, Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Koleksiyonu 441 numarada kayıtlıdır. Nüshada müstensihe dair herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Eser; 207x130 (139x70) mm ölçüsünde, sırtı koyu kahverengi deri, üst kısmı karışık renkte desenleri olan kâğıtla kaplı cilt içindedir. 29 varaktan müteşekkil sözlüğün ilk 16 varağı 17 satırla daha sonraki varakları -takti beyitlerinin yer aldığı satırlar boş bırakıldığı için- 14-17 satır aralığında yazılmıştır. Sütun sayıları ise düzensizdir.

Harekesiz talik hatla yazılan sözlükte; kıta başlıkları, aruz kalıpları ve varak 3b'de yer alan millet isimleri kırmızı mürekkeple yazılırken kalan kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır.

Eserin sadece 8. varağına derkenar düşülmüş, diğer varakların kenarları boş bırakılmıştır. Sözlükte sayfa numaraları olmadığı için -takibi kolaylaştırmak amacıyla- sayfaların altında takip kelimeleri (reddâde) bulundurulmuştur.

Eser, nem aldığı için hasar görmüş ve metin bölümünde deformasyonlar meydana gelmiştir. Bilhassa varakların üst kısımlarındaki bazı yerler fizikî bakımdan okunamayacak durumdadır.

Baş 1b: Be-nām-ı ‘ālim-i ‘allām ü dānā
 Ki ḥayy-i kādir-est ber-ter mu‘allā

Semī‘āt ü başīr-est te‘ālā

Merīd-est ü mükevven cümle eşya

Son 29b: Çün bildise kes bu hisāb-ı ebcedi
Elbet bilür Tevfiyye'müñ tārīhini

Ebced hisābı üzre şay bu mışra'ı
Tevfiyye bākī 'Abdurrahmān kaldı

1133

3.2. METİN KURULURKEN TAKİP EDİLEN YOL

Metin oluşturulurken “Dev-ra” yazı fontu kullanılmış ve transkripsiyonu klasik usule göre yapılmıştır.

Üzerinde çalıştığımız eserin nem kapması dolayısıyla bazı kısımları silinmiştir. Eserin bilinen başka nüsha ya da nüshalarının olmayışı bize karşılaştırma imkanı vermediği için okuyamadığımız birtakım kelimeler olmuştur. Metinde fiziksel hasardan dolayı okuyamadığımız bazı kısımlarda “[...]” işareti kullanılmış, bazı kısımlarda ise metin tamiri yöntemiyle eksik olan yerler doldurulmuştur. Metinde tereddütte kalıp okuyamadığımız kısımlar için “[...]” işareti kullanılırken bu kısımların eski harfli yazımı da dipnotta gösterilmiştir.

Metnin aslında yer almayıp tarafımızca ekleme yapılan kısımlar [] içinde gösterilmiştir.

Sayfa numaraları [] içinde metnin sol tarafında koyu harfle gösterilmiştir. Metinde yer alan aruz kalıpları da yine koyu harfle gösterilmiştir.

Tevfiyye'nin asıl sözlük bölümünde karşılıkları verilen Türkçe kelimeler italik, Farsça kelimeler koyu italik, Arapça kelimeler koyu harfle gösterilirken Rumca ve Kıptice kelimeler normal harfle gösterilmiştir. Metinden sonra gelen dizin bölümünde de bu yönteme aynı şekilde devam edilmiştir.

Baştan sona beyit nazım birimiyle yazılan metinde, beyitler 1'den 634'e kadar numaralandırılmıştır. Metnin asıl sözlük bölümünde yer alan ilk 15 kıtada Arapça

tamlama şeklinde başlıklar bulunurken 15. kıtadan sonra başlık verilmediği görülmektedir. Çalışmamızda okuyuculara kolaylık sağlamak amacıyla bütün kıtalara 1'den 28'e kadar numaralar verilmiş ve bu kıtalara verilen numaralar ile kıtaların başlıkları koyu harfle gösterilmiştir.

Metinde yanlış yazılan kelimeler dipnotta belirtilmiştir. Nokta eksikliği veya fazlalığından kaynaklanan ufak hatalar ise göz ardı edilip metne doğru yazılış biçimleri eklenmiştir.

Metinde yer alan özel isimlerin ilk harfi büyük yazılmış ve bu kelimelere gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmıştır.

Farsça kelimelerde yer alan vâv-ı ma'dûle için “ ” karakteri kullanılmıştır.

3.3. METİN

[1b] Bismillāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

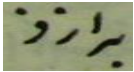
[Mefā'īlün mefā'īlün fe'ūlün]

1. Be-nām-ı 'ālim-i 'allām ü dānā
Ki ḥayy-i ḳādir-est ber-ter mu'allā
2. Semī'āt ü baḥīr-est te'ālā
Merīd-est ü mükevven cümle eşyā
3. Şenā bī-ḥadd ḥamd lā-'add sipāsā
Şükür kerdem sitāyiş bī-ḳıyāsā

4. Ki yoğdan var iden eşyâ'ı ol hep
Vücûda irgüren i'dâm ol hep
5. Zemîn sâkin felek dâ'ir çü âsyâb
Temevvüc itdiren eşcâra girdâb
6. Tûrâbdan eyleyen âdem mürekkeb
Nebîler eyleyen andan müretteb
7. Muħammed siyyemâ anlardan âyât
Dağı kıldı anı cümleye ğâyât
8. Hüdâ idüp nice itdi hidâyet
Beşîr olup nümâyândur beşâret
9. Ķamer-mânend Ķur'ân mu'ciz âyât
'Urûc esrâ-yı sidre'l-müntehâyât
10. 'Amel-kirdârdur aħbâr u aħdâis
Şerâyi' üzredür iĶbâle bâ'is
11. Hemân anı Ķamuya itdi ib'âs
Heme nâsı rehinde kıldı ibşâs

12. Anuñçün kıldı mevcūdāt muḥaddeṣ
Anuñçündür müzekkerle mü'enneṣ
- [2a] 13. Demādem ṣad dūrūd-ı baḥr-ı emvāc
O ṣāhuñ ravzasına ola ṣeccāc
14. Daḥı aṣḥāb-ı āl ezvāc [u] evlād
Anuñ ṣer'ıyle bunlar buldı ehcāc
15. Ƙamu ḥalk bunlara her ḥālde muḥtāc
Rızā vü raḥmetüñ bārānını ṣaḥ
16. Pes andan ṣoñra baḥr-ı dūrre sābiḥ
Oḳudurdum luḡat etfāle ṣāliḥ
17. Daḥı iḥvān [ü] ṣübbān ü ṣabāyıḥ
Yaḳardum hem ḥerāḡı bir meṣābıḥ
18. 'Arab Fürsiyyeden mümtāz-ı efṣaḥ
Temeddüh itmez[em] sözüüm muṣaḥḥaḥ
19. Ki çoḡ zībā kütüb gördüm pür-efrāḥ
Nazm [u] neṣr ile tedvīn kerededür vāḥ

20. Ki her biri ma‘ārif üzre nessāh
İderlermiş birinden biñi neşşāh
21. Kamudan Şāhidī zībā vü rāsih
Melāhat kişveri a‘lā vü şāmiḥ
22. Ki derc itmiş cevāhirdür fevā'id
Zevāhirlere getürmiş çok fevā'id
23. Selīs-i şūḥdur ḥadden zevā'id
Aña ra'nā luġāti nazm-ı Şāhid
24. Dilerdüm ben de yazam aña mānend
Oķuyanlar murādına resānend
25. Ki Türkī Fārisī Zengī üzre bünyād
İdem çün nāzır olan diye ābād
26. Olup ma'nīleri ṭab'ında ilzāz
Olalar her biri zevķ ile dil-şāz
27. Gören inşāf idüp dirse bir [...]²

² Bu kelime okunamamıştır.

Olur sözüüm benüm her hâlde nâfiz

28. Bu vech üzre idem her dem müfekker
‘Aṭā iderem āyā ol muḳadder

29. Bizā‘am kılletin olup muḳarrer
Naşīb olmaz mı anı olmam muḳarrer

[2b] 30. Olurdı rüz [u] şeb devvār dā’ir
Bu vech üzre olurdum hāle nāzır

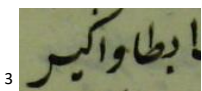
31. Çü Maḫmūd Ḥan sultān taḫta āġāz
Serīr-i salṭanat üzre ḳadem-sāz

32. Çerāġ-ı devleti olsun ber-efrüz
Du‘ācısı heme ḫalklar şeb [ü] rüz

33. ‘Adālet bābı olsun dā’imā bāz
Aña şevket teraḫḫum ola dem-sāz

34. Anuñ yümniyle rāḫat oldı çün nās
Silindi āyna-i dilden heme pas

35. Şürû' üzre olup 'ilmine herkes
Aña râğıb olup ebta vü [...]³
36. Luğat 'ilm ü 'Arab'dur şoñra Fāris
Heme t̄alibleri efzāda fāris
37. Luğat gördüm kamuya lāzım olmış
Huşūşan mübtedīye elzem olmış
38. Faḫīh ü ḫāş 'avām muḫtāc getürmiş
Daḫı küttāb-ı dīvān Fūrs yazarmış
39. Murādum üzre bir nazm eyleyem hoş
Görenler olmaya 'abdin ferāmūş⁴
40. Buḫārī Cevherī ya Aḫterī ḫāş
Olup dürri cevāhirlerle ğavvāş
41. Yazardum gördüğümce böyle maḫşūş
Kamusın eyledüm bir levḫa merşūş

³ Bu kısım okunamamıştır.

⁴ Vezin aksamaktadır.

42. Dilerdüm cümleten zallān [u] ḥallāş
Ma‘ārif zümresinde ola raḳḳāş
43. Daḥı gördüm heme sür‘atle rākiż
Biri birine söyler sende ürküz
44. Daḥı ba‘zıları ba‘zına rāfiż
Anuñ ḳulı ki im‘ānına nāḳıż
45. Velī lāzım olubdur belki ifrāż
Anuñçün eyledüm zann it ki iḳrāż
46. Şu resme eyledüm anları maḥşūṭ
Luġat Türki ‘Arab Furs ile maḥlūṭ
- [3a] 47. İdüp birbirlerin eczāya merbūṭ
Ki dirdüm levḥa-i dil üzre [...] ⁵
48. Müretteb eyledüm şol veche mazbūṭ
Birisi gitmek ile cümle mesḳūṭ

⁵ Bu kısım silindiği için okunamamıştır.

49. Ne dürr kim Şāhidī'de cümle elfāz
Yazardum Fārisīye Türkī elfāz
50. Luġat Zengīyeyi kendümde ihfāz
Mürādif olanı kıldum hem elfāz
51. Yedümden geldigin itmedüm iġmāz
Benümçün olmadı kendümde ihfāz
52. Ne deñlü var cevāhir içre lāmi'
Getürdüm her birin bir baħr-ı vāsi'
53. Şu resme eyledüm anları cāmi'
Biri birine olmazlar mümāni'
54. Murādullāh olursa ola şāyi'
Ta'aşşuķ ideler dīdān [u] sāmi'
55. Hemān bir kıt'adan olunsa fāriġ
Müşelleş üzre kıldum anı bāliġ
56. Kılup bir mışra'ı Zengī üzre iblāġ
Birin Fürsī birin Türkīyye ifrāġ

57. Vuḳū‘a gelmesün bir pāye zāyi‘
Heme rāğıb aña ol ola sāni‘
58. Muḳābil eyledüm şöyle ki sālif
Pesine olmaya aṣlā muḳālif
59. Gehīce eyledüm terkīb [ü] tekli‘f
Bulalar mübtedī aḥvāl-i te‘līf
60. Gehī neṣr eyleyüp elfāz gehī lef
Gehī iḥlāf idüp gāhīce eslef
61. Luğatler çün mürādif olsa ıtlāk
İderdüm anları bir yire ilḥāk
62. Eger tekrār görünürse muvaffak
Degül elbette vardur anda bir fark
63. ‘Arüz aqlām üzre ḥatt yazmak
Ḳıyās üzre ne mümkin anı yazmak
- [3b] 64. Niyāzum bu gerek ḥoşca gözetmek
Ki zellüm dāmen-i ‘avf ile örtmek

65. Daḥı ‘aybum olursa ğayb iletmek
Ki reṣh-i kalemle anı sürtmek
66. Daḥı tesvīdini tebyīz gözetmek
Mevāzīn taḳṭı‘i hoşca düzetmek
67. Velīkin ḳorḳaram nessāḥ-ı cāhil
Henüz kim itmemiş imlā ḥāşıl
68. Saḳīm ü müstaḳīm mu‘cem ü mühmel
Yazımaz anları aşlā mükemmel
69. Vebāli bāl oḳur sünbül sebīl sübül
Ḥaf ḥaf ‘ayb ğayb fülful ḳulḳul
70. Faḳīrem ‘Abd-i Raḥmān Zāhidi’yem
Diyār-ı Ḳonya aḥretzādeiyem
71. Zelīlem men ḥaḳīr ednā müeyyirem
Velīkin pāk-nijādumla şehirem
72. Biḥamdillāh Muḥammed ümmetiyem
Ki ğavvāş-ı biḥāri sünnetiyem

73. İlāhī k̄or̄karam nessāḥ elinden
Bilür bilmezlenür seffāḥ dilinden
74. Çıkarur bunları cümle vezinden
İder memzūc añā kendü sözinden
75. Bunu sen şaklağıl ṭab'ı saḳīm̄den
Dirīğ ṭut derme zihni müstaḳīm̄den
76. Senüñ luṭfuñ durur yā Rab baña bu
Kitābum raḥmetüñ ābıyla sen yu
77. Z̄ünübı kerde em çün her ser-i mū
Be-āḥir gelmişem dest-āvīzüm bu
78. Niyāzum rüz [u] şeb senden hümāyün
Ḳapuñdan dūr idüp döndermesin rü
79. Ḥudā luṭfuñdan irgürdük ḥitāma
‘Arab Furs Türk yaz her dürli nāme
80. Ḳıṭa‘lar her biri irdi meşāma
Murādın şabb idüp ceff oldı ḥāme

- [4a] 81. Tezeyyün buldı tuḥfe Şāhidī'ye
Be-nām-ı Tevfiyye ḫilye Zāhidī'ye
82. Kitāb-ı Mesnevī Sulṭān Celālī
Dimişdür mağz-ı Qur'an 'ilm-i bārī
83. Fedā kıldum yolında baş [u] cānı
Ki oldur sırr-ı Sulṭān-ı Celālī
84. **Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün**
Mehedden laḥde dek ol 'ilme sâ'ī
85. Du'āsın Zāhidī'yle olsa yādı
Ḳıyāmetde ola ğufrāna bādī
- [1. Kıt'a]**
- El-kıt'atü'l-ülā**
86. İncü cevāhirdür dişüñ lāle gibi ḫamrā yüzüñ
'Anber қоқар sārā şaçüñ nergis baқар şehlā gözüñ
87. **Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün**
Baḫr-ı recez dindi buña sālīm ola cümle sözüñ
88. **Allāh Tañrı İzid ü Yezdān Ḥālīk ü Vācib Ḥudāy**
Ferzāne mih büzürg 'azīm ulu vü hādī reh-nümāy

89. *Yol göstericidir nebī Hāk'dan haber viren Resūl*
Peyğambere bay tūvāngerdür ğanī 'ā'il gedāy
90. *Yohsul fakīr dudak şefe leb ruḥ yañak ḥad çeşm göz*
Dīde 'ayn rūy vech yüz dest el ayak yed ricl pāy
91. *Müjgān müje kirpik hüdüb kulaḥ üzn gūş dūş omuz*
Menkib 'akıl uş hūş durur zūd tīz seri' rūd nehr çay
92. *Dütün duḥān dūd būd idi fāre şıçan mūş ard daḳīk*
[4b] *Un kārd sikkīn di bıcaḥ peykāna naşl [ü] demren nümāy*
93. *Nīze süñü rumḥ zih kiriş nāvek veter tīr oḥ sehim*
Gök āsumān çarḥ u felek ğabrā zemīn yer arz [u] cāy
94. *Beyzā zükā yūḥ şems şārīk āfitāb ḥürşīd güneş*
Hūr 'ayn daḥı şehr ü kamer meh-i nev hilāl hem māh ay
95. *Şebnem nedā jāle çi ğaym ebrī bulut yağmur maḥar*
Bārān seḥāb ḥulkūm gelū boğaz nāy kavş dindi yay
96. *Daḥı kemān öküz baḳar gāv [u] baḒ ester kaḥır*
Atān ḥimār ḥardur eşek esb at feres hem kürre ḥay

97. **Mühre mühr [ü] mādīyān hicr kışraq deve üştür cemel**
Serc zīn eyer fitrāk sümüt terki ceres hem çañ derāy
98. **Bātl ‘abeş bī-hūde yāfe lağv hezeyān söz ki o**
Söyleyici terşih yāve-gū hem mazğ hem di jāj-hāy
99. **Ķānūn [u] çeng nāķır durur nāķūr [u] şūr şeştā durur**
Ķanbur hem tūnbūr durur düdük didük mizmār nāy
100. **İklık kemānçedür rebāb berbať [u] kopuz Zengice ‘ūd**
Dumrı def Türkicedür deff ‘Arab teşdid-i yāy
- [5a] 101. *Bu sözümi hātırda tut aç göñlüñüñ hep pasını*
Hāzā kelāmī aħfaz huve iftaħ ‘afn ķalbıke şadāy
102. **İn suhanem yād-gır hem jeng-i dilet hem mī-zedāy**
Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün
Kim bu kitābı oķuya her ‘ilm olur aña kolay
- [2. Kıť‘a]**
- El-ķıť‘atü’s-şāniye**
103. **‘Uşşāķlaruñ mihmānısın derdlileruñ dermānısın**
Dilberleruñ sulťānısın bedr [ü] ķamer yüzüñ senüñ

104. **Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün**
'Ömrüñ uzun cismüñ şanem sālīm recezden hoş senüñ
105. *Git ruḥ be-rev söyle be-gū kul gel ta'al hellüm be-yā*
Ez-çi neden mimmā nite çun keyfe lem niçün çerā
106. *İç tona şalvār āstīn kümm u serāvīl ile yeñ*
Gömlək qamīş pīrāhene qaftāna di cāme qabā
107. *Gökçek nağz daḥı melīḥ beyni mağz muḥḥ u dimāğ*
Žıfda' vezağ ğūk çağzdur ya'nī dinür bir qurbağa
108. *Tereçe deriçe pencere dindise ger der bāb kapu*
[5b] *Peyğüledür zāviye buncaq⁶ kūşe beyt ev dār sera*
109. *Orta vasat daḥı miyān ḥ iş akrabā ḥuşıma qarīb*
Qavm qabile raḥt tebār şāhib bilişe āşinā
110. *Yad ecnebī biğānedür perestār qaravaş ḥādime*
Māder ana anne ümm eb peder ata dede ceddür niyā
111. **Sinnever kıtt** u *gürbe* di **ḥaytal qatıf hirre kedi**

⁶ *Bucaq* kelimesi *buncaq* şeklinde yazılmıştır.

Telle faḩa faḩḩ u ŧerak dāma duzaĝ cānib yaña

112. *Nām ad isim bāmdād ŧubḩ bām tañ seherī vaḩti ise*

Hem ŧām ‘aŧiy maĝrib ŧebāngāḩ dindiyse aḩŧām mesā

113. *Ṭuz milḩ nemek etmek ḩubz nān et laḩm ĝuŧt māst yoĝurd*

Dūĝ u maḩiz bozca aŧa tutmac hem di mastabā⁷

114. *Buĝdaya ĝendüm ḩınta bürr erzen ṭaru ḩamḩ arpa cev*

Dirler ŧa‘ir böĝrölceye iki lisānda lūbiyā

115. *Arĝa arḩ kārız ḩanāt mizāb oluḩ di nāvḩdān*

Deĝirmenüñ üç nev‘inüñ yel döndürür āsiyā

116. *Bir nev‘ini ŧu döndürür ṭaḩün dinür hem āsiyāb*

Bir nev‘ini at döndürür ḩarrās⁸ di hem daḩı raḩā⁹

[6a] 117. *Hem-çü tu kes miŧlüke aḩad sencileyin kimse me-rā*

Mi-ne-nümāyed lā-yera ĝörünmez ileyye baña

118. **Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün**

⁷ Kelime *mastabā* şeklinde yanlış yazılmıştır, doğrusu *māst-bā* veya *māstāba* şeklinde olmalıdır.

⁸ Kelime *ḩarrās* şeklinde yanlış yazılmıştır, doğrusu *ḩarās* olmalıdır.

⁹ “Deĝirmen taŧı” anlamına gelen kelime, *āsiyā* (deĝirmen taŧı, deĝirmen, yel deĝirmeni) kelimesine karşılık verilmesi gerekirken *ḩarās* kelimesine karşılık olarak verilmiştir.

Gel şāhlaruñ serdārisin cānlar heme ҡurbān saña

[3. Ҡıт‘a]

El-ҡıт‘atü’ş-şālişe

119. Servdür ҡaddüñ kemān ebrüñ yüzüñdür āfitāb

Gül yañağüñ leblerüñ gülnār cebheñ māhtāb

120. Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bu remel baħrinden āb aldı ҡuşūr itdi seħāb

121. *Alma pīşān[i] cebhe dinse ħāliš şāf nāb*

Ҡаşa ebrü ħācib meftūħ küşāde açık ħicāb

122. *Aħ birāder ҡardeşe dāder şakīk hem-reh refīk*

Yoldaşa hem ҡarīn ҡarīk revīş gidiş zehāb

123. *Āb mā şu gil ħelāb tīn balçığa çamur vahāl*

Ĥāk temām ҡoprak şerā dindi buña daħı tūrāb

124. *Tīn-i tibni dindi keħgīl hem şamanlu balçığa*

Rīħ yel bād nār āteş od ‘alev¹⁰ şu‘le lühāb

[6b] 125. *Lebine kerpiç ħişt şakşı hem sifāl Tūrki ‘Arab*

¹⁰ Türkçe olan kelime “alev” şeklinde yazılması gerekirken Arapça olduğu düşünülmüş olmalı ki ‘alev olarak yazılmıştır.

Kec kireç caşş dinür hemdi çorağ şüre serāb

126. *Rīk reml kum hūşk yābis kur[u] terdür raṭb yaş*
Seng hācer taş gözyaşı dem' eşk şümār sayı hisāb
127. *Hem şirā almak harīden bey' fūrūhten şatmak*
Al be-hır işteri ügürtlamak güzīden intiḥāb
128. *Sūd aşşı fā'ide ribḥ u metā' kālā kumāş*
Kişt ekin zer' a şiyāra di naṭasdur hem kirāb
129. *Çiftçiye harrās dinür ekkār hem zerrā' dinür*
Hem dahı fellāḥ berzger miḳbazadur deste şab
130. *Ek be-kār izra' be-direv iḥşad di biç daḳḳ döğ be-kūb*
Şubra çeç çāş dindi hem ḳarğaya zāğdur hem gurāb
131. *Āştī şulḥ u barışmak āmiḥten iḥtilāṭ*
Hem ḳarışmakdur senit nāve naḳīr ü düş ḥ'āb
132. *Rām münḳāda muti' mūnise dirler hem yavaş*
Cenk şavaş perḥāş ḥarb 'accil iv isra' be-şitāb
133. *Leyteni күntү ma'ake būdem seniñle keşke kāş*

[7a]

Olayıdum işleyeydüm durmayup hergiz şevāb

134. **Cidd ü ikrā leyl [ü] yevmen lā-mekin mişlü'l-baḳar**

Çalış oku gice gündüz hem şığırlayın olma dāb

135. **Kūş be-ḥān şeb [ü] rüz mebāş** hem daḥı *hem-çün gāv* dāb

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Ṭurmağıl düriş şevāba yolıñı eyle şavāb

[4. Kıt'a]

El-kıṭ'atü'r-rābi'a

136. *Ḳaşuñ mihrābına toğrı teveccüh eylemek elbet*

Bize lāzım durur cānā derūnen eylemek ḥıdmet

137. **Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün**

Hoş āvāzuñ terennümde hezec sālīm gelür gāyet

138. **İtā'at** *ṭapmağa* dirler *perestişdür* **'ubūdiyyet**

Nedür perveriş beslemek ü terbiyyet sipās minnet

139. Ne **zāhid pārsā 'ābid** di **mezheb dīn kīş** daḥı

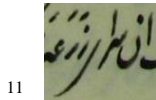
Perīden ṭayr [u] uçmaḳ hem di uçmağa behişt cennet

140. **Saḳar dūzah** *cehennem ṭamu rüstāḥīzdür* **āḥiret**

Qıyāmet [.....]¹¹ zera‘a bikişt ekdi şār oldı geşt

- [7b] 141. Di puṭa ṭapıcı **büt-perest** ‘ābidü’l-aşnām
Ne İncil Engiliyūn deyr kilise di künişt in-est
142. **Telise** ‘aybe hegbe **ḥurc ḥurçindür** dinildise
Tü şüh üff tuf di **ḥaşmet** hem **şüküh** dindi daḥı **heybet**
143. **Zelaḳ yaḥc** u **zamḳ** ne *buzda ṭayrınmaḳ* [u] *şıyrınmaḳ*
Feraḥc raḥc [u] **ḳabih** çirkin **ḥasūk ḥafriḳ** çepel **zişt-est**
144. **Naḳb gārdur sumc** yer altına *ḳırañ kenār gāyet*
Di **pīşe şan‘ata** hem dir ‘Arablar şan‘ata **ḥirfet**
145. **Seyecī’u re’sike** min küllü mā mā yektübü’l-bāḳī
Geliser başuña her nesne yazdıysa ezel ol’st
146. *Bi-ḥā’hed āmeden seret nuḥust her çı nübişt vey-est*
Mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün
‘Amel-i şālih ide mü’min yeri olur anuñ cennet

[5. Qıṭ‘a]

¹¹ Bu kelime okunamamıştır.

El-ķıķ'atü'l-ķāmıse

147. Sıyāh eşmüñ uzun hilāl ķaş nedür
Şeb-i zülf arasında yüzüñ bedir
148. **Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün**
Yañaķlar taķārüb bulup ķaşr ider
149. *Sitāre* vü *aķter necm in şülüs*
Şihāb kevkeb ü dürri yıldız eşās
- [8a] 150. **Ħida'at zeġan aylaķa rahme dāl**
Di *ķartal dıreng* [...] ¹² **lebs**
151. **Kebüter ħamāme gügercin cenāķ**
Ķanat riş per bāl se üç şelas
152. **Günāh suç ħınsdür daķı hem cunāķ**
ıyana ki şad-pāye dindi şebes
153. **Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ülün**
Dü zülfüne yek ħāl yüzüñde şülüs

[6. Ķıķ'a]

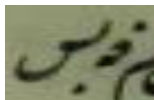
¹² Bu kısım silik olduġu için okunamamıştır.

El-kıf'atü's-sādise

154. Sīm sīneye altun gibi dökülse tel tel şar[1] saç
Āhū gibi gözler süzüp yüz kırmızı reftār güleç
155. **Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün**
Sālim recez şāhid olursa yakmağıl söndürme hīc
156. **Batna şikem nāfe qarın surra göbek küs am ferc**
Zen mer'e 'avrat zevce er mer' ü recül şevher ne zevc
157. **Çuşağ niṭāk mintāk kemer beldür miyān kāmēt-i vasat**
Sīne göğüsdür şadr ber 'usur u şa'b düşvār güç
158. Dindi **zenahdāna eñek** daḥı **zeḳan** dirler aña
Nāzlanmağa nāzīdene hemdi tasaḥḥub hem tağannüc
159. **Murğāb ördek ivezze çağır çerağ zāğ nev'idür**
Tīzī küned kaçur gāzūb zīn hem *eyer* daḥı **serc**
- [8b]¹³ 160. **Āhen ḥadīd** dinse *demür* di **mis nuḥās** daḥı *bakır*
Erziz kalay dindi **raşaş rūye şufr** di daḥı *tuç*

¹³ Sayfanın sağında yer alan derkenar silindiği için okunamamıştır.

161. **Zehēb** *altuna zer* ‘ayn **ḳūrṣ** *gümüṣ* ne **sīm** *fizza* **lucēyn**
Āsān *geñez* **sehl** *yesīr* **zeb** *kāhil* *uya* **dīr** *geç*
162. Erkeç kösem **teyse** *nühāz* di *mādeye* **ünṣā** *dīṣi*
Erkek **müzekker** *ner* durur Zengīce dirler **kebṣ** *ḳoç*
163. **Kār** *iṣ* **fi’l** *gizlū* **nühüfte** **maḥf[i]**dür¹⁴ **ḥūy** *kerdedür*
Di *derlemiṣ* **gān** *neyk* **cimā’** *ḳuble* **öpüṣ** **būs** *gözüñ* aç
164. **Ḥum** *küb* ü **denn** *destī* **sebū** *cerre* **ḳulle** *ān-sū* öte
Hāzā *huve’l-cānib* **ṭaraf** *īn-sū* *berü* *yön* aña *lec*
165. Öñ **pīṣ** *imām* **ḳuddām** *ḳubl* *ard* **ba’d** **ḥalf** *pes* hem [...] ¹⁵
Aşağa **zīr** *taḥte* *yūḳaru* **fevḳ** hem *zeber* ile ‘urūṣ-c
166. ‘Ac(c)āc¹⁶ **naḳ’** *ḳatām* **hebā’** *daḥı* **gubār** *īncā* **be-yār**
Bunda *getür* **hāt** *īn* **mekān** *maḥal* **maḳām** hem *cāy* *seç*
167. **Āncā** *be-ber* *anda* *ilet* **aḥmel** *hünāke* **ṣemme** *nedür*
Cāy *lafzıdur* *yā’ī* *düşer* *ger* *olsa* *hergiz* *muḥteric*

¹⁵ Bu kelime okunamamıştır.

¹⁶ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu ‘acāc şeklinde olmalıdır.

168. *Borcuñ öde vāmet güzār eddi ente deynüke hem daḥı*
[9a]¹⁷ *Püştēm be-ḥār arḳam ḳaşı ḥakke ente zaḥrī durma ḥīc*

169. *Lā teḳa'd oturma vü me'nşin hem be-nādānān giriz*
Ma'a cāhilin bilmezlerle ferr sen ḥīc durma ḳaç

170. *İyyāke aḥliş yā veled ḥod-rā rehā-kün iy püser*
Kendüni ḳurtar ey oḡul tehlikedür gözüñe aç

171. *Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün*
Cāhillerün meclisleri dūzaḥ durur inneḥü'l-hezec

[7. Ḳıṭ'a]

El-ḳıṭ'atü's-sābi'a

172. *Yā İläḥī dūr olaldan bulmadum aşlā feraḥ*
Merḥamet ḳapusını aç oḳuram innā fetaḥ

173. *Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün*
Ḥazf ile geldi remel buldı göñüller hep feraḥ

¹⁷ Kıta sonundaki Türkçe-Arapça-Farsça birbirlerinin tercümesi olan cümleler parça parça mısralara dağıtılırken sayfanın solundaki derkenarda bu üç dile ait cümleler ayrı ayrı birer mısrada toplanmıştır:
Lā teḳa'd ma'a cāhilin iyyāke aḥliş yā veled
Me'nşin be-nādānān giriz ḥod-rā rehā-kün iy püser
Oturma bilmezle ey oḡul kendüni ḳurtar sen de ḳaç

174. *Mî-çeked yakṭaru ṭamar dem kan ḥūndur cān rūḥ*
İrk ṭamar reg müşt yumruḳ imṣi git dindise ruḥ
175. *Di müheyyā ārāste düzülmüşe bisyār keṣīr*
Çok simāt ḥān di ṭa'am şofra çerz çeygik melīḥ
176. *Bāzgūne 'aksine ma'kūs gülgūne figer*
[9b] *Ġumrat kızılcaya çirkine zişte kabīḥ*
177. *Dürlü dürlüdür mülevven gūne-gūn di ser-nigūn*
Baş aşāğa mün'akis açmak küşūdendür fetih
178. *Di beden cisme cesed şaḥşa ṭalal cüşmān zāt*
Gevede ten ḥavbā kevn hestī būden nefis mühce ruḥ¹⁸
179. *Daḥı rūdedür bağırsaḳ hem mi'ā bögrek nedür*
Kilye öyken gürde şüş ri'e dürür ḳavl-i eşaḥ
180. *Eyegü pehlū zıl' yan küşt cenb uca sürūn*
Virge müncā reste ḳurtulmuş muḳayyed baḡlu sebḥ

¹⁸ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu *rūḥ* şeklindedir.

181. *Beste mūy kıl şa'r hāme kilik kalem nāme bitī*
Hem **şahīfe** dindi **mektūba mūrāsele** it ferah
182. **Şevb** yalmağ ton *be-y-efşān inteşir* saç incü **dürr**
Şıç be-rī gavviṭ be-şāş bill işe ol sen müsterah
183. *Ur be-zen izrib kopar ikla' be-ken be'hrāş kuş*
Kay' [be']trāş yon **halk temeddüh** kendüyi itmek medh
184. *Bir aḥad yek vāhid işnā dü iki üç se şelas*
Çār dört erba' hams beş penç şeş sitte altı şahh
- [10a] 185. **Seb'a yedi heft heşt sekiz semāne nüh tokuz**
Dindi **tis'a on 'aşer deh dürüst temāmdur şahīh**
186. **Bīst 'işrīn yigirmi sī şelasūn** hem otuz
Erba'in çil kırk pencāh elli hamsūn bād riyāh
187. **Şaşt sittūn altmışa heftād seb'ūn yetmişe**
Seksene heştān semānūn di neved tis'ūn şerah
188. *Daḥı tokşan şad mi'e yüz biñ hezār elf 'add şay*
Di **şümār cerrib şına** di *mī-kūn āzmūn kıl felāh*

189. *Enderün ā cey' be-dāhil içerü gel ey aḥī*
İn fehimte ger şināsī añlariseñ ol ferīḥ
190. *Verne illā yoḥsa mī-mān der-birün kal taşrada*
Ente kuf fī-hāric olma bizümle rāh be-rūḥ
191. **Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün**
Aldanur ol kimseler kim oldılar bunda ferīḥ

[8. Kıt'a]

El-kıf'atü's-şemāniye

192. *Feryādına bülbülün mübādīdür gül-i ruḥ*
Gülgüne yanağı ḥayāl idüp gül-i sürḥ
193. **Mef'ülü mefā'ilün mefā'ilün fā'ilün**
Maḥzūf hezec-i āher yeg gelür maḥbuḥ ruḥa ruḥ
- [10b] 194. *Tekdür ḥamle ka'r telaḥ şavt şam ağacı merḥ*
Üzüüm tegegi tāk kerm çubuğı rez kaşr kerḥ
195. *Daḥı köşke ne çāk yırtığa di varak berg*
Hem yaprağa aşl şecene dindi köke hem bīḥ
196. *Ber mīveye bār şemer ka'k kakdur beksimāḥ*
Ağaçda budakdur dinildi guşn üfün şāḥ

197. **Kef kâc** u *lers sille sîlî* boğmak **hanak**
Dindi *hafe kerdendür celd çâlâk çâbuk-h*
198. Hem *jerf derîñ ‘amîk şigerf* uludur **kebîr**
Şakç *yarığa kâf* hem *şikâf kir* dindi **vesah**
199. *Gev cufra çukur meğâk bâr* yük di **himl yol**
Üç kerre se bâr selâş merrât di *ev berh*
200. *Efser* ne di *tâc-ı şeh* ‘Arab Türk dir Fürs *tâc*
Câyi’ vü *gürsine aç* u **zâc zâk** eyle *dersah*
201. **Men aşlah** u **istikâm** leyse **e’l-şaşye leh**
*Ân ki şüid nîk’s*t ü *râst u-râ çî bâk* bâh
202. *Ol ki oldı eyü toğru aña* ne *korqu* **ferâh**
Mef’ülü mefâ’ilün mefâ’ilün fâ’ilün
‘Ârif deheninde **mül** gerek **destinde sürâh**

[9. Kıt’a]

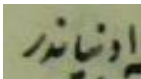
El-kıt’atü’t-tâsi’a

203. Gördüm seni **yâd** ile **ben saña** ‘ayb **yâr** bed
Kendüñe **sen hoşca** **baş** **sözüm** **benüm** **itme** **red**

204. **Müstef'ilün müfte'ilün mefā'ilün fā'ilün**
Maḥbūn-ı recez ebter ṭayy saña yeter bu ebed
205. **Ḥabbü's-seḥāb yehçe tolu tegerk şovuk di berd**
Berf kar selc damak dipi deme veca' ağrı derd
206. Di *mīş ganem* dindi *koyun* di *gūsfenddür bere*
Ḳuzu ḥamel dindi reme kaṭi' gele sür[i] şüd
207. **Rā'ī şubān** Türki *çoban taḥıl rey' galledür*
Boyunduruđ yūğ öğendire vü şeng-ğāvi hīd
- [11a] 208. Dindi *yaba zevle seme şaban okı hīşdür*
Güzel ḥüsn geş didiler gelür yeci'u āyed
209. **Taḥte'l-ıbit** *ḳoltuk içi vü keş be-keş cerr çek*
Çekme mekeş dindise lā-tecerdür delü şeyd
210. **Ġāfil** ne *gūl aḥmaḳa ebleh filīve kīc*
Ḥayrān nāḳış-ı 'aḳla daḥı *ḳayd bağ bend*
211. **Sen ente tu cān-ı peder ata cānı rūḥ-ı eb**
Yolına yüri bi-ṭarīḳ rāh-ı edeb hem segird

212. Sa‘y it *be-rev* yür[i] **tekun şevî** olasıñ yarar
Âhsen sere min-cümel ez-heme kamudan âmed
213. **Müstef‘ilün müfte‘ilün mefā‘ilün fā‘ilün**
‘İlm ‘amel ma‘rifetün kemal ne gör kayd
[10. Kıt‘a]
El-kıṭ‘atü’l-‘āşir
214. Baḥtuñ iqbāl itmedigi iktizā-i dā’irāndur
Hem fūru-māye ser bekār üzre olmaḡ her zamāndur
215. **Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün**
Zü’l-ma‘ārif remel sālim itse yine [...]¹⁹
216. Çevre *pīrāmen* havālī memleket **ıqlīm** kişver
Hem demürci *āhenger* ü haddād şayyāḡ kuyumcı zerger
217. Di cedīr lāyık liyaḡat *mī-sezed* derḡūr sezā-ovār
Daḡı yarar ḡuliyy *ārāyiş* bezekdür ḡilye zīver
218. *Mī-zebed* rāḡat ṡumānīnet sükūn *ārām* dölenmek
Hoş karar *mī-māned* mümāşil hem müşābih dindi beñzer

19

Bu kelime okunamamıştır.

219. Di **beḳā māned** *kala diş sinn dendān saġr* zirsdür
Bilege rusġa zirā' arış sedā' tār hem arışdur
220. **Luhme** *arġaç pud²⁰ peşm şūf 'ahn yūñdür* hem firāşdur
Ḳālīye ferş dindise hemdi **bisāt** daḫı *pister*
221. **Ḳāmete bālā** vü *boy bālā-ter ā'lā yuḳarurak*
Ḥūy 'arak der piş-ter aḳdem ilerlik hem di *pes-ter*
222. *Girülik āḫir* hemdi *rehberdür ḳulaġuz ḳıtf yemiş*
Tābi'a *peyreu uyucu* di *şavaş cenk ḫarb peykār*
223. 'Adl [ü] **dād iḫsāndurur mī-dād be-men aḫsen** ileyye
Viridi baña 'ādile dāver ne *şüret çehre peyker*
- [11b] 224. **Şāḫibü'l-mülk** ü *ḫudāvend* hem *ḫidīv mülk issi* dürür
Pādişāha hem *ḫidīv efendiye* daḫı *ḫidīvdür*
225. *Ulu sultān* hem **melik-i mu'azzama Dārā** oġlu **Dārāb**
Cāriye berde *ḳaravaş ḳul 'abdur* daḫı *çāker*

²⁰ Kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı *pūd* şeklindedir.

226. Çeribaşıya *sipeh-büd* di emîrû'l-ceyş *sipeh*dür
Hâkim hem *hükûm idici* aña dindi dağı *dâver*
227. Hem **Zuhal**²¹ *Keyvân Mirrih* dağı *Behrâm bâhterdür*
Mağribe gün batduğı yer toğduğı **maşırık** u *hâver*
228. Kâdire güçlü *tüvânâ pehlevân alp* ü **şeci**' *yel*
Niv dilir ü hem *dilâver zürbâzûdur bahadır*
229. *Luce ahvel şaşı a' ver elsize lük akta'* 'eşell
Dindi *bî-dest akşak a' rec leng aşamm şağırdur ker*
230. *Lâl ebkem dilsiz utrüş haşbe sürhije kızamuğ*
Ġudde düjîne vü bez *dünbel çiban dümmel uyuz ger*
231. Hem cereb *âjeğ sigil sü'lül âmâs şış verem teni*
Ten kabarmağ nabğ cüderi âbile şunuñ gûbile habâbdur
232. Di zafer *pîrüz sigâliş endişe-mend* hem fikrdür
Önegülik kötü zandur bed sigâliş hem 'inâddur
233. Hem *cezâ* hem di **mükâfâta** 'ivaz **âhız-i intikâm**dur

²¹ Kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı **Zuhal** şeklindedir.

Kīnin ödeşmege dindi daḥı hem pādāş keyfer

234. *Buyruḡı tut gir yola toḡrı yūri dā'im hemīşe*

Eddi ümerā' üdḥul şırāṭ-ı müstaḳīma dā'iman merr

235. *Sen daḥı fermān ber ol şev be-reh gir rāst-rev īzer*

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün

İlme 'āmil olur iseñ işde cennet içre kevşer

[11. Kıt'a]

El-kıṭ'atü'l-hādī 'aşer

236. *Āb-ı revān sebze-zār ḥāzır ola cümle-sāz*

Muṭrib-i hoş elḥān ola şāhid daḥı sine bāz

[12a] 237. **Müstef'ilün fā'ilātün müstef'ilün fa'lün**

Baḥr-ı recez ḥazf idüp gösterür ol şive-bāz

238. *Ḥırs dübb ayu ḥūk toñuz ḥınzıra dindi gürāz*

Seg kelb it ne zübāb siñek meges hem üyez

239. **Circīs üvez ḥargez oldı mirfaḳa vāren**

Dirsek 'azud bāzu ḳol ḳulaca hem bā' bāz

240. *Ḳarış bideṣt şibr gez arşun zirā' semm ḥurt*

İgne ḳulaḡ[ı] oḳ gezi sūfār maḳaş şınd[ı] kāz

241. **Mikrāz** *igne sū sūzen zeft sitebr ğalīz*
Yoğun kaşır ü kışa kūtāh u kūteh dırāz
242. **Uzun tavīldür** *‘arīz yaşşı pehn dindise*
Girdür degirmi müdevver eyle ic‘al be-sāz
243. **Ubşur be-bīn** *dağı gör baq be-niger unzur dinür*
Sahhaq be-sāy ez üktüb nüvişt sen de yaz
244. **Yağ** *di be-sūz ahrike evkad dinür gāhice*
Sevt kamçıdur mikra‘a tāziyānedür türktāz
245. **Yort itmege** *di rakz dağı rükūz emridür*
[12b] **Ürküz** *segirt dinmege Fürsicedür hem be-tāz*
246. **Veşb kalkmağ** *di cehīden lu‘b oyun bāz[i] hem*
Evşeb ne şıçra di ber-çih oyna il‘ab be-bāz
247. **Mencū ‘ades** *mercumek māş merdümek mec serm*
Kıcı didiler aña şoğan başaldur piyāz
248. **Bīm havf korku** *marīz bīmār şayru durur*
Bisyār keşir dindise çokdur kalīl endek az

249. **Nāķış kem eksik firāvān vāsi‘a bol keşir**
Hursend kani‘ hırş ma‘nısid[ür] anuñ āz
250. **Ütme ferik pış-ğord kaşıl kaşile ħ id**
Kesmik kaşşāre di kefe ortak şerik enbāz
251. **Dil-i mā zehebe qalbunā reft gönlümüz gitdiye**
Lem-te’et ba‘d mī neyāmed gelmedi yine bāz

252. **Müstef‘ilün fā‘ilātün müstef‘ilün fa‘lün**
O kimse irdi murada şaqladı dilde rāz

[12. Kıt‘a]

El-kıt‘atü’s-sāniye aşer

253. **Hātem’e nīm nān için ħic ser-fürular itmezüz**
[13a] **İhtiyāc ‘arz eylemek mümkün degüldür itmezüz**

254. **Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilāt**
Şabr ile ħazf-ı remel kıl āşikāre itmezüz

255. **Dūj[e] ħurşün putrağa çūze piliç ferrüc çiz**
Nesne şey’ nāyiye mizel lüle ħarşef füls peşiz

256. **Pul yesār çep şol şimal çirk şumra sergin kemredür**

Gübre sercīn polḥ çemīn necese südük bevle kümīz

257. *‘Ankebüt gunde örümcek aru zenbūr münc ü sūtūh*

Önegü ḥū-sitīh cedel ‘inād istīze sitīz

258. *Kār-gāh ḥānūt dükkān çembār āhence digil*

Pāy-bāf nessāc çulḥa müşterek kirbās biz

259. *Bīşe eceme meşeyistān gābe dindi ey aḥī*

Kefş kaşşek hem direşşek ma‘nisi başmaḥ biz

260. *Dām şebeke aḡ ne iplik ucma dindi penāḡ*

Rāḡ cebel taḡ bāḡ būstān dindi fālīz hem pelīz

261. *İzhebū ente zehebte elzem leke yevmü’l-ḳıyām*

Bir yürüyüş yürü kim saña ḳıyāmetde gerek

[13b] 262. *Revişī rev ki tu-rā bāyed ki ender rūstāḥīz*

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilāt

Görimez aḡlā sa‘ādet yüzini ol ki ola ḥīz

[13. Ḳıṭ‘a]

El-ḳıṭ‘atü’ş-şālisetü ‘aşer

263. *Pādişāhā şevketüñ ‘ömrüñ füzün ide Ḳuddūs*

Olasıñ manşūr muzaffer düşmenüñ cümle ma‘kūs

264. **Fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fe'ülün**
Dā'iyān çok remel hazefinden itdürme maḥsūs
265. Dört faşıl üzre binā itdi cihānı teḳaddüs
Yay tābistān şayf üç ay durur bī-pīş ü pes
266. Māh-ı evveldür *ḥazīrān* Fāris *ābān* didiler
Ḳıbtīde bune dinür hem Rūmlarca yunios
267. Māh-ı şānīdür *temmuz* Fūrsīde *āzar* dimişler
Aña Ḳıbtīce ibīb Rūmīlerüñdür ulyos
268. Şālīşinci *āb* Fāris didi *dey-māh* aña kim
Meserrā Ḳıbtīcedür Rūmīlerüñdür ağustos
269. *Gölge sāye zıll zemistān* kış *şitā* faşlına di
[14a] Evveli *kānūn-ı evvel* Rūmīler dir zikevris
270. Fārisī *urdībehişt*dür dindi Ḳıbtīce keyhek
İkisi *kānūn-ı şānī* Rūmca dinür neyārūs
271. Ḳıbtīler tūbah dimiş Fūrsīde dindi *ḥurdād*
Māh-ı şālīşdür *şubāt* Rūmīlerüñdür felvaris

272. Kıbıııe amııir Fārisīde didiler kim *tīre-māh*
Cār *hem-sāye* digil *koñşuya* ey hoş reviş kes
273. Yaz *rebī*‘ *faşl-ı bahār* üç māha taķsīm itdiler
Evveli *āzer* durur Rūmīce dirler ne martis
274. Fārisīce *māh-ı murdād* Kıbıııicedür baramhāt
Şānīdür iy *nīsān* Rūmca ābrīl ābrilīs
275. Fārisīd[ür] *şehrīver* Kıbııııde beramūdah dinür
Māh üçünci *ayyār*dur Rūmca dinildi mayıs
276. Fārisīdür *mīhr-māh* Kıbııııce dirler başans
Faşl-ı güz pāyız ħarīf üç māhdur eyle sen ħis
277. Evveli *eylül* Fūrsīde *māh-ı behmen* dinildi
Kıbııııde tūt didilerse Rūmlar dir sitevris
- [14b] 278. Zemānı *teşrīn-i evvel* Kıbııııce bābah bābe dinür
Fārisīde dindi *isfandārmaz* Rūm aĥtoris
279. Māh-ı şāliş *teşrīn-i şānī ferverdīn* Fūrsde
Kıbııııce hātūr dirler Rūmlaruñdur nevoris

280. **Harr germā issi sermā berd** *şovuk* dindise çün
Şiddetini göricek kendüyi şaqlar heme kes
281. **Tāhirü'n-neseb hasīb-i aşl pāk-nijād şerīf**
*Aşlı alçaq*dur **vazī'** hemdi *fürü-māye denī* kes
282. Di *yaraqlanmış müteheyyī* ne *āmāde hilye*
Hemdi *perdāhte düzünmek düzülmiş pīrāye* üss
283. **Hayye mār yılan semek māhī** balıqdur dağı **hüt**
Mūr qarınca neml kejdüm 'akrebe dir kamu kes
284. *Ne bugün kazandığıñ yarın gelür ortaya*
Mā kesb el-yevm iyyehu gaden ye'tī meclis
285. *İmrüz endüzī çı ferdā bā-miyān āyed* it his
Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fe'ülün
Eylik ile buldı her hâlde sa'adet heme kes

[15a]

[14. Kıt'a]

El-kıt'atü'r-rābi'atü 'aşer

286. Şāhā yüzüñde tal'atın göster diler ayı güneş
Encümlerin dökdi felek hıdmet için hem egdi baş

287. **Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün**
Baħr-ı recez sālīm ṭelāṭum mevc ider sırrını fāş
288. **Şāne ṭaraķ müşt** u *bıyık şārib bürüt seblet* ne *rīş*
Lihye şakal rīşe şaçak hüdübe bart baş sa'fe rīş
289. **Çīre yegin ġālib** di **kemmün zīre kimnün hīre** yoş
Ṭīre ḥader nūş bal 'asel **ḥār** u **şevk diken** ne **nīş**
290. **Pīle cefn** göz **ķapađı memlū ṭolu mel'an pür**
ķabaķ kedū ķar' boş **tehī ḥālīdür artuķ fazla bīş**
291. **Baş re's ser ķuyruķ zeneb düm rīm iriñ ķayḥ nīm** yarım
Nışfa şırım dīvāl²² şığır başı ne **kelle-yi ġāv-mīş**
292. **Re'sü'l-baķar kūz-püşt aḥdeb kūz egr[i]** arķasıdur
Bād-künd debe küsec köse eşatt kess şakalı **ķaba rīş**
293. **Müjde beşāret muştuluk ücret kiri müzddür** daḥı
Dönüm gerī cerīb arı şāfi vīje şibr ķarış

²² **Şırım** (kayış) kelimesine karşılık verilen kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı **duvāl** şeklindedir.

- [15b] 294. Di *yek vīje*²³ **şibren** durur *rīze bürādedür ufaķ*
Ķalkān siper cunne şadaķ tātārī terkeş ca‘be kīş
295. **Revnaķ fūrūĝ fer vāv** *dahıdur ger dıger balta teber*
*Fe’s didiler ol ālete odun yarup yonar ger tīş*²⁴
296. **Fāris süvār atlu yaya rācil piyāde mertebe**
Pāye se-pāye üşfiyedür sac ayaĝı seffūde şiş
297. **Sīhe seffūd** dindigine itme şaķın böyle ‘aceb
Zīrā ki şol bir ālet-i cārihadur dinildi şiş
298. **Zā mā’-ı selsāl-şemīr ye’tī lemin ‘aşşāne**
Īn-est āb-ı hoş-güvār ā āyed ki ān teşne-est imiş
299. *Budur eyü siñici şu gele ki ola şusamış*
Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün
‘İlm ü kemāl ü ma‘rifet ‘ālemlere dir hoşca ĩş

[15. Kıt‘a]

El-ķıt‘atü’l-hāmisetü ‘aşer

300. Ğonca dehen sükker leb mest-i harāb şarāb-ı nüş
Al yañaķ sīb zeķan müy miyān bī-hüş

²³ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu *vije* şeklinde kısa ünlülüdür.

²⁴ *Tīşe* kelimesi kafiyeye uygun olarak *tīş* şeklinde yazılmıştır.

301. **Müfte'ülün müfte'ülün müfte'ülün fe'ülün**
[16a] Tayy-ı habn kaç'-ı recez hoşca güzeldür nikü hoş
302. *Çam ağacı gīj şanevber kayın ağacı gūş*
Hül ne karrā' ağaç kaçana büm baykuş
303. **Ems dī dün öteki gün evvel-i ems pārīr²⁵**
Dün gice dūş bārihadur aşrağıdur perendūş
304. **Evvelü'l-bārihadur cāme-h̄ āb döşek**
Oldı firāş çoç derāgūş kün kucağdur āgūş
305. **Hilm muḥāt dindi sümük enf buruna bīnī**
Hīre kaḫa şahmetü'l-üzn 'izār binā-gūş
306. **Ḳulağunuñ dibine di ḳunfuz çizū kirpi**
Zaby geyik āhū erneb tavşan ḫargūş
307. **Kebbī kırd maymūna di tu'm ta'am ḫürden[ī]**
Di yenecek tok şeb'an sīr güzel ola hoş

²⁵ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu *perīr* olmalıdır.

308. *Rūze oruc şavm edik mūze vü huff pāpūc*
Dindi **medās** kesre ile fethā daḥı ne *pāpūş*
309. **Maşrū**^c uçuk tutmuşa *dīv-fersāy* dindi
'**Aql hıred muǧmā** ögi gitmişe hemdi *bī-hūş*
310. *Ṭoķuşmak āsīb āşūb ğavǧā* vü **fitne** ürki
Harb cidāl rezm uruş aña şavaş bu *döǧüş*
311. **Ġulǧule** hāy [u] hūy **galebe** ola **şemāte** *āvāz*
Ol *katı ğavǧā* ola kim dinür aña *halālūş*
312. Dindi **ferište** *melege* hemdi *sürüş ferheng*
Olsa *edeb mecnūn dīvāne deliye* **medhūş**
313. Zengice dirler aña kim *temyīz yok* **meczūb**
Ḥayrını şerden idemez fark aña didi **medhūş**
314. **Ahliş** hem dindi *rehā kün şalvair* ki *tenzen*
Ebsem ol üsküt hab kün mī-bāş hāmūş
315. *Diyeyin eķülü be-güyem be-tu leke saña aķvāl*
Güftenihā sözleri **isma**^c *sen eşit tu be'nyūş*

316. **Müfte‘ilün müfte‘ilün müfte‘ilün fe‘ülün**

Hidmet it ‘ālim üstāda ki olmağıl lūş

[16b]

[16. Kıt‘a]

317. Yā Rabb şevbüm mevc-i deryādan daħı çok

Līkin senüñ ğufrānuñuñ pāyān[ı] hīc yok

318. [Müstef‘ilün müstef‘ilün müstef‘ilün fa‘]

Baħr-ı recez maħzūf ma‘ķuş böyle bulduk

319. *Çeşme pınar ‘ayn kūze²⁶ kūz* dinildi *bardak*

İsteme lā-taṭlab me-cūy [u] cūy nehir ırmağ

320. *Endāhten atmağ remy esfel aşığa*

Ṭarḥ ḥazf ilkā isķāt fūrū efkenden birağmak

321. *Aşfer şaru zerd gök kebūd ezrak siyeh ne*

Esved kara ebyaz beyāz sepīd sefīd ağ

322. *Aħmer sürḥ dindi kızıl aħzar yeşildür*

Sebz ü ḥazr nīl çivoid güjīne tokmak

²⁶ Kelime, aynı mısradada yer alan iki farklı kelimeyi de karşılayacak şekilde kullanılmıştır. “Göze” şeklinde Türkçe olarak okunduğunda pınar kelimesini karşılarken “kūze” biçiminde Farsça olarak okunduğunda ise “bardak” kelimesini karşılamaktadır.

323. **Mihcen leht mıkma'** çomak katı şulbdur
Saht şedid nā'im nerm dindise yumuşak
324. **İri galiz** dahı **dürüşt keff aya rāhe**
Avuç durur *nāhun zufr hāfir* di *tırnak*
325. **İşba'** ne *engüşt* ü *sütürk ibhām büyügi*
Sebbābe vusṭā binşir u **hinşar** di *parmak*
326. *Kiçisi kalūc yumruk müşt* hem di *avuç*
Keştī fülk cāriye gemi sefine zevrak
327. **Şīb hecil iniş** *yokuş firāz şāmiḥ büleddür*
'Ālī refī' *yüksek sufl pest sāfil alçaq*
328. **Bi-rehīd ān-kes men necā ān şüid hirāsān**
Kāne ḥā'ifen *kırtuldı o kimse oldı korkaq*
329. **[Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün fa']**
'İlm iledür rif'at iki 'ālemde ancaq
- [17. Kıt'a]**
330. **Cür'et itmeme bā'ış Kerim ismüñ** durur ancaq
Çapuña yüz sürüp geldüm Ğafūr ismüñledür ancaq

331. [Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün]
Hezec sālīm ile feryād fiğānlar hep saña ancak
- [17a] 332. *Firīb aldama ğud'a²⁷ duzağ firībīdendi aldatmak*
Tabaşbuşdur temelluğ cāblūsdur kişi yaldanmak
333. *Keşīden incirār çekmek küşāden fetḥ idüp açmak*
Bü-münkīden tarılup kağıyup hergiz toduldanmak
334. *Ġunūdendür ımızğanmak nü'ās nevm bu-ḥusbīden*
Be-bāliş ser nihāden baş koyup yaşduğı yaşdanmak
335. *Uyumağ ittikā'n bi'l-visādedür mürekkebdür*
Ma'ānī üzre efrādlar bulara sen güzelce bak
336. *Pesendīden beğenmek irtizā dindi serāyīden*
Tegānnī dindi ırlamak bi-şermīden ne utanmak
337. **Ḥayā** ile **ḥacālet** hem *edeb* tāc-ı nūr-ı Rabbānī
Gerekdür herkese giyüp o da şāḥib-ḥayā olmak
338. *Çeşīden zevk tatmağdur ekl ḥürden yemek emmek*

²⁷ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **ḥud'a** olmalıdır.

Mezîdendür mekîden maşş bi-ğurrîden ne añranmağ

339. *Şitâbîden ne ta'cîl iymege meks eglemek fincâ*
Temattîdür gerinmek hem tedahrücdür yuzalanmağ

340. *Ki galîden çerîden ret' otlamağ u âğîştên*
Ne **teblîl** ya'nî bir şey' koyup şu içre ıslamağ

341. Nedür **meblûl mine'l-ğays** dimenüñ ma'nisi dirseñ
Şüden terdür zi-bārân ya'nî yağmurdan ıslamağ

342. *Bih ez-cân'st in güftâr eger tu mî-künî bâver*
Ve **hâze'l-ğavlü min-rûh melîh lev taşadduğ**

343. *Bu söz yegdür ki cāndan ger iderseñ inanmağ*
[Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün]
Ziyāde uşlıluğdandur işini uşlıya tınmağ

[18. Kıt'a]

344. Tıfl iken perverde-i māder ider tam giderek
Müsta'idd ğüre iken tatlu olur hām giderek

[17b] 345. **[Fā'îlātün fā'îlātün fā'îlātün fā'îlāt]**

Kim [...] ²⁸ haşın olur nā'im giderek

346. **Naḥl biḥten** elemekdür **māşū munḥul**dur *elek*
Aḥmerü't-tin aşu *gil-i sürḥ sepūsa nuḥāle* kepek
347. **Uḥt** kız kardeş **ḥ'āher rebībe duḥter-zene**
Merdüm insān ādeme merdüm-i çeşm muḳle bebek
348. Daḥı timşāle didiler **hīme hīzem**dür **ḥaṭab**
Oduna dindise ḥākister remād küldür dimek
349. **Āzer āteş nār od enkişt faḥm** dindi *kömür*
Cemre aḥger kırmızı ḳor köz durur dirler *zelek*
350. **Zinde ḥayy diri yamalu ṭon muraḳḳa' jenedür**
Şaḥtiyān edīm çerm gön pūst deri cild ḥāst²⁹ *dilek*
351. **Maṭlabadur ḥing** [ü] *boz at* **eḡes eṣhebdür semend**
Ḳula at ser-keş çamuş cumūḥ di **cevdet süksük**
352. *Yilegendür nerm-rev* dindiyse *yab yab yürüyen*
Di **ḳuṭūf zīrā** ki aña didiler *Türki dölek*

²⁸ Bu kısım silindiği için okunamamıştır.

²⁹ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu vav-ı resmî ile *ḥ'āst* şeklinde olmalıdır.

353. *Çend şitābī be-güneh in revîşet tā-be-kücā*
Kem [ü] sür'at ismen metā hāzā zehābek zāhabek

354. *Nice iversiñ yazuğa bu gidişüñ nice dek*

[Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt]

Kişinüñ şandığı iş hep başına gelse gerek

[19. Kıt'a]

355. *Hırām itdükçe dil ditrer gelür her mūya ürpermek*

Rehinde cān dağı ister serin kendin fedā virmek

356. **[Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün]**

Ki müstağrak hezec baħrine sālīm dindi yüz dermek

[18a] 357. *Bi-verzīden özenmek sa'y neverdīden ne tayy dürmek*

Zemīn-rā hūk berkenden kal' hınzīr arzā dek

358. *Ṭoñuz yiri ki dürmekd[ür] rubūden haṭf kapmağdur*

İrā'etdür nümūden hem işāretdür ki göstermek

359. *Zidūden şaykaladur pasdan açmağ taşliye³⁰ sūden*

Ne sürmekdür *resen ip habl tāftendür fetl bükmek*

³⁰ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **taşliye** şeklindedir.

360. *Yavu güm zälle mefkūddur resīden vaşl irişmekdür*
Ne **vicdān yāften bulmak bi-çīdendür cenā dermek**
361. *Hırāmīden harāşīden tebahhur hadş ber-tertib*
Şalınmak tırmalamakdur nesecdür bāften örmek
362. *Demīden nefh üfürmek dāmīden tezriyye şavırmak*
Ġıjīden göti üstine gidüp daħı sürtünmek
363. **Gezīden ‘azz ıřırmak bi-gerdīden dūrür dönnek**
Nebīc hem nebīh hem nebāc hem nubāh dimek
364. *Ki seg-lāyīden it ürmek yalıñ tefdür leheb daħı*
Hark iħrāk yanmak sūhten hem dūhten dikmek
365. **Hıyātetdür derz yiv inhinā dirler hamīdendür**
[18b] *Egilmek rūften kens dinür bir yeri süpürmek*
366. Eger *efrāştēn* hem **i‘tilā kaldırmak** olurısa
Olur *engāştēn hisbān* ma‘nīsidür *sezmek*
367. *Ki zann pindāştēn şanmak ref‘ ber-dāştēn dindi*

‘Alā ber yukāru tutmaḳ yukāru [...]’³¹ götürmek

368. Tezelzöldür *tabīden* hem taḥarrükdür *talabımaḳ*
Nümuvv ü nebt *demīden* dindi sebze çıḳup ürpermek

369. *Remānīden* durur tenfīr *resānīden* durur īṣāl
Raḳīb *bī-dīnī* ürkütmek ḥabīb *yāre* irgürmek

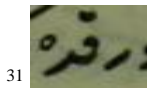
370. *Çi bāşed serdter ez-yaḳ zi-merdüm ḥ* ṣīṣten *dīden*
Yekünü mā ebred min-cemed min-mer’ rey nefsäk

371. *Ne ola şovuğraḳ buzdan kişiden kendi özin görmek*
[Mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün]
Gerekdür dünyāyı çok ağlayup hem azıcık gülmek

[20. Kıt’a]

372. Temāmdur cümle endāmuñ yañağuşda gerek bir ḥāl
Temāşā itmege hoşdur toḳunduşca aña ferḥāl

[19a] 373. [Mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün]
Hezec sālīm görüldükçe ḥicāb ḳalkar aña derḥāl

³¹ Bu kelime okunamamıştır.

374. **Herem fertüt bunamış şeyh-i fānī yefen pīr ü zāl**
‘Acüz şehle ‘acūze pīre-zen qarı sene yıl sāl
375. **Dağı ‘ām havl Süreyyā Ülker ü Pervīne kehkeşān**
Mecerra hem şamanuğrısına dirler abaya şāl
376. **Arı kendū naḥl kivāre kovandur didilerse**
Şükūfeye zehir çiçek şehd di engebīne bal
377. **Züvābe gīsū vü kākül belük şaça zülüf dirler**
Zāfire örüli merğül şarkuğı anuñ ferḥāl
378. **Sebātet hem sebt yigid fetā cüvān oğul ferzend**
Püser pūr ibn siyeh nokta yüzüñde şāmedür beñ ḥāl
379. **Şabī gūdek di oğlancık muḥanneşdür ger hem gerzdür kink**
Dü-mūy ğırğıl dağı eşmaṭ ‘unuḫ boyun digil peş yāl
380. **Kelāmī aḥsen min-lü’lü’ iyyāhu ḥüz minnī**
Sūḥan dārem ki ez-dürr bih’st ez-men sitān derḥāl
381. **Sözüm vardur eyü incüden anı sen de benden al**
[Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün]
- [19b] **Cemāl ü māl gider elbet ḳalur sende kemāl her ḥāl**

[21. Kıt'a]

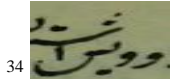
382. İdeli derūnda muḥabbetūñ eṣeri karār müdām
Şeb [ü] rüz vişālūñe ārzū gözūme oldu uyķu ḥarām
383. [Mütefā'ılün mütefā'ılün mütefā'ılün fe'ılün]
Bu ki baḥr-i kāmīl ṭayy-ı 'aşab ki dinildise nām
384. Süci bāde mül sīgī mey ḥamr piyāle ḳadeḥ kāse cām
Eme ḳırnaḳ u kenīzege ḳula bende 'abd ḡulām
385. Güncişk serçe vü 'uṣfūḥ ābgīne şırça zücāc
Sürçe ṭayına zelev 'aşr di bi-laḡzede hem nām
386. Ber-bend gömüldürüğe lebeb sīne-bend 'inān duvāl
Ne uyan ligām licām hem efsār yular zimāl³²
387. Çölmek ḳıdr daḥı dīg miḡrafe keḳçe keḡgīrdür
Ne ḡalā cūşīd ü ḳaynaldı çige neyy dindise ḥām
388. Pişdi ṭabḥ di puḥt maṭbūḥ puḥte ḥāne eve
Di beyt sūtün direk hem üstüvāne ḥaber ne peyām

³² Metinde zimāl şeklinde yanlış yazılmıştır, doğrusu **zimām** olmalıdır.

- [20a] 389. *Şemşîr tîğ seyf kılıca di deşne hançere hem*
Kîmuht sağrı ğılâf kın u kılıf ğalağ di niyâm
390. Ey aḥzû'l-yed zeyleke metâ ed' min-yedî hem
 Ey dest-ġîr ki dâmenet ez-dest key ki hilem
391. Ey el tutucu etegüñ elden anı kaçan ki koyam
 [Mütefâ'ilün mütefâ'ilün mütefâ'ilün fe'ilün]
 'Ulemâ kemâle 'amel ider bulur olda yüce maḳâm
- [22. Kıt'a]
392. Şabr idemem görince seni sağış viremez derûnuma cân
 Harâret iftirâka taḥammül ide mi degme âdemiyân
393. [Müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün]
 Şuyından içince baḥr tevâfüri defnüke gider 'aştân
394. Ḥalîb leben di şîr süde füle ağız lebe't fem ağız dehân
 Tû zübde ḥatâḫ kaymağa sañsara dele delak lisâna zebân
395. Dile tele tor ne kîse olur vü akçe konur kaçan metâ key
 Di muḥḥ ilik muḥ daḫı key büyük bege pâdişâh ulu ḥan
396. Kaşab kamuşa vü ney diyesin 'aşab siñire vü pey diyesin
 [20b] 'Azm kemüğüñ adı süñüğüñ dirseñ eger di üstüh'ân

397. **Duhn tereyağı meske yayuk u nehre vü hazz behre üliü**
Meräre vü zehre öd ne meşâne kavuğa hem dağı ābdān
398. **Ügi kūf hāmet baṭṭ u baṭ u kaz yemāme fāhte ügeyik**
Kelāje ‘aḳaḳ³³ di şaḳsağana dūcāce tavuḳ dağı mākiyān
399. **Murğ kuşa tayr yavrı beççe vü peççe dağı dilince ‘avām**
Di ‘uşş yuva vü lāne dağı vekre dinür dağı āşiyān
400. **‘Arīş ü kāje küçücek ev ki bāğçeciler yaparlar anı**
Aña di neyīn ḳamış olsa eşik ‘atebe vü [...]³⁴ āsitān
401. **Leke aḥsen in teraḳḳi bi-seyyidü’ d-dīn da‘ kezālik zā**
Sañā yigirek ki ḳul olasin dīn ulusına ḳo bunı vü an[ı]
402. **Be-tu bihter rehī ki şevī be-büzürg-i dīn be-hil in ü ān**
[Müstef‘ilātün müstef‘ilātün müstef‘ilātün müstef‘ilātün]
Ḥuşül-ı edeb olursa eger ‘azīz olasin sen itme gümān
- [23. Kıt‘a]**
403. Müsta‘id güher olur zātında sengān

³³ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu ‘aḳ‘aḳ şeklindedir.

³⁴ Bu kelime okunamamıştır.

İrişince cānını H̄aḡ'dan gelüp fermān

404. [Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fa']

Ey remel maḡzūz ḡaşra ḡıl nüzül her ān

[21a] 405. H̄azz [be-] bür kes dübdüze hemvār yeksāndur

Müstevī ḡışaḡ enbür kulüb örse 'alāt sindān

406. Di keser minḡat ḡaddüm tīşe ḡekiḡ ḡāyisk

Daḡı fiḡḡis hem ege mibred daḡı sūhān

407. ḡūbsāy dörpiye misfen ḡaḡ depesi ḡaḡ

Zirvetü'l-cebel senām örgüḡ nedür kūhān

408. ḡūr kūh ḡaḡ ḡūh neces rics denes dindi

Hir ḡuman pejm ü celīd ḡi ḡall 'arḡ kerez mān

409. Hem girīvedür beleñ beḡnū ne ḡā'ika ra'd

Yıldırındur hem zabābe didiler ḡuman

410. ḡa'sa'a leme'ān ḡu'a' raḡsende dindise

Yıldırıcıdur dıraḡşān berḡ dıraḡş tābān

411. Edrak efhem ḡoşca añla dindi hem der-yāb

Zād [u] zih döl döş tenāsül yön yöş sāmān

412. *Çĭn meftūl büklüm iftil şar be-pĭç ham şed*
Māle egildi havvelü'l-vech oldı rūy bi-girdān
413. *Yüz çevir kej egri a'vec mürr [be-] güzer geç di*
Küllü yi iç şürb [be-] nüş be-y-āşām konuğa mihmān
414. *Zayf misāfir mĭzbān konuğ alan muzĭf*
Ġarm ġarāmetdür zemān ödek verim tāvān
415. *Fākihe yemiş semer kavun bitĭhüdür*
Ġarbüze vü ermele dul bĭve 'avret dān
416. *Tābe tağan heytale tāve dinür dağı*
Bātile hem şol kıba kim dinilür ġazğan
417. *Ķış evi kāşāne meştā köşk kıasrdur kāğ*
Çartak vervāredür Fāris 'Arab eyvan
418. *Ġam-ġüsār şāhib ü mūnis derd-deş hem-derd*
Dem nefesdür şoñ nihāyet 'ākıbet pāyān
419. *Hem-dem iş dağı muşāhib hem muķārin di*

Hırkadur *yama rukū bel vāsıtu'l-insān*

420. Hem *miyā*ndur **mā-i cārī** di *aķarşudur*
Āb-ı revān dindi *revān rūḥa* daḥı di *cān*

421. *Men ene ben menn* *baṭman sâ* **ķafız** *kile*
Ölçek peymāne *'ahd ķavl-i ķarār peymān*

[21b] 422. Di *girān ağır* **şakīl** hem **ķaḥt** *ķız girān*
Bint duḥter ibniye *ķız ucuz raḥīş erzān*

423. Hem **ḥafif** *yeyni sebūkdür şavlecān* *ķevgān*
Yuvalanan topcağız gūyek [ü] küre-i³⁵ gāltān

424. *Jāde³⁶şuda* *binilen tuluğ* **cerāb** *oldı*
Hem *tağarcıkdur* *Fürsde* *didiler* *enbān*

425. *Mihr sevi* **ḥubb mihr** *güneş burunduruķ*
Di **ḥışāş** *mehār deveci cemmāl üştürbān*

426. *Neyfe nīfaķ* *yaka iç ton* di *girībān ceyb*
Gey ķıṭāb [be-] pūş ilbes elbis *geydüre [be-] pūşān*

³⁵ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **küre** şeklinde kısa ünlüyledir.

³⁶ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **jāle** olmalıdır.

427. **Rabb küll hāfız kamuyı besleyici**
Bā-heme peroverdigār şaklayıcı nigejbān

428. **[Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fa']**
Ma'rifet kesb eyle 'ilm öğren sen ey cānān

[24. Kıt'a]

429. İftirāk-ı yār ile çün haste-dil ğāyetde ğam-ġīn
Ḥaşr[e] dek mümkün midür ḥurrem ola hem fer cebīn

430. **[Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün]**
Çün remel baħrına sālīm ğarķ ola bulmaz muķarrīn

431. **Çine kuş yemi 'alef-i tayr mā çi ne nemmām sühan-çin**
Ḳovıcı bed-endiş ḥasūd özin görici dindi ḥod-bīn

432. Hem mütekebbir baḥīl züft baḥil.ķir ķār zift mükedder
Tire bulanık murd³⁷ mersīn töredür 'ādet āyīn

[22a] 433. **Ṭağ erügi nilk zebīb mevīz ķuru üzüm cevz koz geoz**
Şīr esed arslan żab' keftār şırtlan di mekāna in

³⁷ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **mürd** şeklinde uzun ünlüyledir.

434. Hem *künām* pars *yūz fehd* dilküye *sa'leb rūbeh* dindi
Dūr ba'īd irak yahmūr tağ eşegi *gūr gūr* sin
435. *Daḥme gūr-hāne mezār* kabr u *baṭī dīr* geç ibrişim
Ḳazz perend dībāc ipek geç *rānān şalvār rānīn*
436. *Zād azuğ tūşe idām nān-hūriş* idm *katık* hemīn
Hūb güzel *muḥsin zībā zūr* kuvvete *zişt kerhe ḥurçīn*
437. *Hūşe şalkım sūnbüledür* *kīse şurre* *tolu akçe*
Kīse-i pūr zer [ü] sīm altundan *çanağdur kāse-i zerrīn*
438. *Ey gönül nice bir aldadur* seni semiz ü tatlu
Di dilā çend ü firībed götür *ferbih ü şīrīn*
439. *Ey fu'ād kem yeḥdu'ke* *ḳalle [vü] küll 'azb ḥulv ü semīn*
[Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün]
Ma'rifet kesb eyle cümle ideler çün saña taḥşīn
[25. Kıṭ'a]
440. *Vechūñ gönül mir'ātıdur* açılsa dil kederden
[22b] *Yokdur menāl cemāline* *toğduḳca şeb-i Ḳadr'den*
441. **[Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün fe'ülün]**
Ḳaṭ'-ı recez ḥubn ola bulmaz necāt kederden

442. **Mūsā ustura sūtürre halk taḥlīk tırāş sūtürden**
Di bilegü *fesān misenn* ü di ‘**aḳīm sūtüröen**
443. Daḥı *ķışır meşel fesāne ğars naşb* rekzdür
Dikmek *nişānden* ‘aşr şıķmak nedür *füşürden*
444. Şaçmak *neşr feşānden* kaçmak *firār gurīḥten*
Ṭoñmak **cemed cümüd** hem Fürsicedür *füsürden*
445. *Ḳoltuk bağal ıbıṭ* ağız *bucağma* dinür *lünc*
Zāviye bucaḳ künc erīke oturaḳ *nişīmen*
446. *Otlak mer‘ā merta‘a* dindi daḥı *çerāğāh*
Ma‘lef ne mekle’e ‘*alef-zār o[t]lu yer* **nebātīn**
447. *Ota giyāh nebāt* ‘uşb dindi **kelā** daḥı hem
Mincel oraḳ u *dās ḥabl urgan niivār* ne *urğan*
448. *Çarık şemem* ki *ṭutḳal ğırrā yelim sirīşim*
Ṭıķmak ḥaşv ākenīdene yıķmak **hedem yehīden**
- [23a] 449. **Beytü’ş-şa‘r** *ķara eve ḥargeh obaya* di **ḥargāh**
Ḳalabaḳ ki **tāc** şeh-i ‘Acem başına giyerdi **gerzen**

450. **Aḥsen ile'l-cemī'i zā minnī ileyke nuş**
Tu kün nigūyī bā-heme ĩnek ki pendeht ez-men

451. *Ḳamuya iyilik eyle ögüt saña işde benden*
[Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün fe'ülün]
Cāhil ile şaḳm celīs olma gelürse elüñden

[26. Kıt'a]

452. *Mecnūn gibi dil zülfiñe bende*
Küstāḥ idersem incinme sen de

453. **[Müstef'ilātün müstef'ilātün]**
Meczū recezdür ter ü ḳıl bende

454. *Ḳoḳmuşa müntin gendīde gende*
Bügsist üzülmiş ḳopmuşa kende

455. *Hem ihtinākdur ḳutlu vü ḥurrem*
Ferḥunde ferruḥ şād zıḥk ḥande

456. *Gülmek bükā girye ağlamakdur*
Rızḳ virici rezzāḳ rüzī-dehende

457. *Di Āferīnende Yaradıcı*

Hālîk yilici 'adavān pūyende

458. Daḥı *segirdiciye hervel* di

Zirā ki odur *meşy devende*

459. **Cārr çekici kâtil** *depeleyici*

Odur *keşende* budur *küşende*

460. **Hod-rā sūtūden** *itmek temeddüh*

Şalef lāf urıcıdur kib-zenende

[23b] 461. **Her mā ki taḥlub rūḥ fike uḥlub**

Her çı bi-ḥ[˘] āhī rev ü ḥā[˘] h der-tu

462. *Her ne dilerseñ var iste sen de*

[Müstef'ilātün müstef'ilātün]

Ḳullıḡı dā'im terk itme sen de

[27. Kıt'a]

463. Şāhenşeh-i bī-bedelsin görölmedi sende dāse

Dīvān-ı ādāb gözedür vechüñ dutar elde kāse

464. **[Müstef'ilün fā'ilātün müstef'ilün fā'ilātün]**

Müctesş dutar baḡre ḡarḡ ol kâḡi'dür rekb kurāsa

465. *Gil țin çamur āhek alçı kılçık sefād nūre dāse*
Mītin³⁸ külünk mi'vel ü kürek mis'ar u pāru māse
466. *Çaplan peleng ü nimr kolañ teng hırām hem hıızām zīķ*
Teng țar Mānī kitāb Erjeng jeng şadā is ü pasa
467. *Kürkiyy küleŋ ıurna reng ıağ keçisi imā ma'z-ı cebel*
Neng 'ār hitān hatne sünnet minnet şükr hem sipāsa
468. *Ögmek dürür di kaııne hefdāne 'āşüre aşı*
Rūgan semn yağa büryān aşı gūd-āb cüzāb ise
- [24a] 469. *Kaş'a çanaķ kāse āhir encām şoñ sebb şetmdür*
Düşnām sögmek sitāyiş ögmek medh öğüş ise
470. *Şahrā ova yazu kır deşt ıaşt legendür 'Arab ıaşt*
Pingān didiler ki baķırdan düzüliüp oldu ıasa
471. *Engür 'ineb üzüüm ālū erik iccāş kummeşrādur*
Emrūd murūd ne ıaraşiyā³⁹ gülnār daıı di kirāse
472. *Sīb alma tuffāh didiler rummān enār nār oldıysa*

³⁸ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu *mītin* şeklinde olmalıdır.

³⁹ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu *ıaraşiyā* şeklindedir.

Bunun nice nef'i vardur *emlisidür* ger **lüffâne**

473. **Bāşak** ne *atmaca bāşe tavşancıl āluh 'ukāb*dur
Toğan bāz şebpere dağı ne **huffāş** *yarasa*

474. **Yü'yü'** *delüce toğan yūhe* kerkenes kuşu dirler
İmek sevinmekle hārḥār zıddı **baṭar guşsa** *tāsa*

475. **Şādī** *me-kün tu ki bā-sūr enduh me-yār u geh bā-sūk*
Lā-tefriḥ ente el-velīme **lā-teḥazzun** **mātem** ise

476. *Sevinme sen düğüne hem guşsa* *getürme yasa*
[Müstef'ilün fā'ilātün müstef'ilün fā'ilātün]
'Ālemde ol sultān durur itdi ḳanā'at pelāsa

[24b]

[28. Kıt'a]

477. Feryād bülbül gül için çok eyledi
Gonca dehen lebine gözi ḳan ağladı

478. **[Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün]**
Kendin recez-i meczū'na ḡarḳ eyledi

Ḥarfü'l-elif

479. *Lāyık degül kes lā-ḥaḳīḳ* hem *nā-sezā*
Hem dağı *nā-fercām* durur **naḡme nevā**

480. *Kākā recul kişi nařīb ħazz u nevā*

Nedür ‘amel řuġle dinür iş ġüç *kiyā*

Ĥarfü’l-bā

481. *Tāb* dört dürür *tāb-ı āftāb tāb-ı māhtāb*

şems ü kamer ziyālarıdur şu’le *tāb*

482. *Ķızmak ħarāret kuvvet ħudret ne tāb*

Zülf ip *cu’üdet* bükülüp egilme *tāb*

483. *Ānuk sürb⁴⁰ ħurşun şüre yer kim serāb*

Yaz ġünlerinde ġörinür irāđdan *āb*

Ĥarfü’t-tā

484. *Ĥoruldamak ħorħor ġatīt* dağı *bu-ħust*

Meksür şikestedür kırık bütün dürüst

485. *Ĥadş şırmaladı* dinmek ma’nisi *ħast*

Yok *lā* vü *nā bī nī* dağı yek ma’nī-est

486. *Āri belī* dağı *ne’am* dindi *evet*

Mevcüd var řābit dürür dindise *hest*

Ĥarfü’l-cīm

487. *Ĥariř* nedür di *gergedān* dağı *erc*

⁴⁰ Kelime vezin gereği böyle yazılmıştır, aslı *üsrib* şeklinededir.

Maḥṣad sipārīdūr añız zu'rūr alıç

488. *Ejdef* daḥı **dağdāğa kıcık ğalmilic**

Hem *ğalfilic kılçık şūk* hem *ğalmilic*

489. *Kebbī kırd pūzīne maymūn* hem **fütunc**

Yarpuz daḥı **ḥuttāf perestū kırlağuc**

[25a] 490. *İşkencedür* hem daḥı **miḥnet pīc pīc**

Hem *‘azm yol itmek yarağ dindi pesīc*

Ḥarfü'l-ḥā

491. *Yüzmek şuda* dindi **şināvīden sebḥ**

Sızmağ tereşşuhdur tirāvīden reşḥ

[Ḥarfü'l-]ḥā

492. *Şāğal*⁴¹ *çaçal ibn āvā giñ vāsi' ferāḥ*

Çakıl için cerret dinür hem *senglāḥ*

493. *Şūḥ kir dūrür çirk* daḥı dindise **vesaḥ**

Daḥı **cerād** hem *çekirgedür melah*

494. **Ettun tūn küllhan ba'z** biraz ne *berḥ*

Zenber ne *tekne gezkere vezvez* ey aḥ

⁴¹ Kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı *şegāl* olmalıdır.

Ḥarfü'd-dāl

495. *Nādān ġāfil cāhil aḥmaḵ bön levend*
Ta'yīni yokdur lā-ḥiṣā⁴² ṣaġiṣ idend
496. *Söz çeyneme lāf urma lā-taṣallūf me-lünd*
Yavuz olan ḥayvān ḥarūn hem daḥı tünd
497. *Dindi esenleşmek vedā' bed-rūd kerd*
Ḥamle ḥücüm cenk cidāl dindi neberd
498. *Kender lebān günlük venīje oldı şüd*
Güneyige kāsni hindibā di idi bud
499. *Ḥarmel yüzerlikdür daḥı dindi sipend*
Nül-i ḳaz ḳuş burm durur minḳār şend
500. *Naḥcīr av şayddur sebu' yırtıcı ded*
Ḥilliyet ḥiltit ḳaşmıdur hem engüjed
501. *Enbūh cemā'at ġālebe⁴³ yāften vecd*
Bulmaḵ durur varlık u hestīdür vücūd

⁴² **Lā-yuḥṣā** kelimesi vezin gereği bu şekilde yazılmıştır.

⁴³ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **ġalebe** şeklinde elifsizdir.

502. *Güften dimek kavl u ğubār toz gerd*
İssi germ hārr şovuk hem berd serd
Harfü'r-rā
503. *Çaynana māder-zen ümm-i zevcedür*
Çaynata eb-i zevcedür di zen-peder
- [25b] 504. *Reste e[r] şırası şaf hasūyîne hasr*
Çaynana şihret çaynata dindi şıhr
505. *Gencür hazîne kenz oldu ey püser*
İsteyici t̄alib ü s̄a'il hūzeger
506. *Nevha ağlamak müyiden efsane semer*
Çışsa hikāyetdür 'Arab ne çahbe ğar
507. **Tab'a sigāliš di meniş h̄ile mekr**
Keşret cem' bevş dindi Zeyd ü Bekr
508. *Çasta mariz şayru veca' derd ağrıdur*
Lişş degil s̄arik düzd uğrı durur
509. **Maşlūb mu'allak aşılan āvīhtedür**
Çurze nigende çurzedür hem bahyedür

510. Dindi *pirinc boncuḡ ŧebeh ŧim-ābdur*
Zībaḡ jīve añḡit nuḡām surḡ-ābdur
511. **Ret** ü *çerīden otlamaḡ irta* *be-çer*
Otla piziŧk ‘aŧŧāb otçı pīle-ver
512. **Şaydelān** *çerçi ŧarılık yārḡān*⁴⁴ *zerīr*
Hārīŧ ü ḡikke gicik kātib debīr
513. *Yazıcı ŧühūlīden nedür urmaḡ ŧafīr*
Zemm *nikūhīden yirüp yiçmaḡa dir*
514. *Bayram çeŧn ‘iddür piŧi lālenkdür*
Lālenḡī düble benc *maŧlık bengdür*
515. *Şırtmaḡ tebessüm ḡod-gümārīden dinür*
ḡazm *siñüp ḡanmaḡ güvārīden dinür*
516. **Enīn bi-nālīden** *inildemek dūrür*
Nebbāḡ zinūyīden *siñildemek dūrür*
517. Hem **muttaŧıl** *ulaŧıḡa peyvestedür*

⁴⁴ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **yerkān/yereḡān** şeklindedir.

- Mehlen** ü *yab yab* oldu hem *āhestedür*
518. *Delmek* **şakb** *süften kıyām hāsten* dūrür
Çal[k]mak **vakf** *turmak* ne *īstāden* dūrür
519. **Noqşān** *eksilmek* nedür *kāsten* dūrür
Gitmek **zeheb** dağı nedür *reften* dūrür
520. **Dellāledür** hem *yorucı* **muhtāledür**
Tendīse oyuk **pīse** hem **baraş** *aladur*
- [26a] 521. *Dārū deva* **oddur şusam** *küncid* dūrür
Simsim *gubeyrā igdedür* **sincid** dūrür
522. **Habbu şanevber** *fıstıka* hem *pistedür*
Bir nesne kim *yitişmemiş* **nā-resīdedür**
523. *İñlü vü ğamlu* **müstemend mağmūmdur**
Lāğar nahīf *arık telh* **mürr acıdur**
524. *Ekşi turş* dağı *dinür* **hāmiz** dūrür
Ġüre *koruk* hem dağı ol **hışrem** *durur*
525. **Sāvdu** *egindü* hem **bürāde** *didiler*

Ḳuffe sepeddür ḳavşara sāvīn diger

526. **Dūk mirden ig miğzel** daḥı ḥod didiler

Maḥbā enbāre dinür **perḥū** kiler

527. **Ḳaşd[al]** alında **çīn ḡāzn ājeng** dūrür

Ḥunbuk şafīr şıklıḡ āvāz şavt tang durur

528. **Ḳulluḡı** ödemek ne **tūzīden** dūrür

Ġarz şaḡlayup taḳmaḳ süpüzīden dūrür

529. **Yaḳaza uyanıḳ bīdār** ‘āşıḳ **germdār**

Āhār ḥaşıl muḥkem metīn ḳavī üstivār

530. **Bennā ipi miṭmer** dūrür **hencārdur**

Hem **ince yol leşker başı sālārdur**

531. **Şaḥne naḳīb** oldı **ḥāşḥāş kūknār**

‘Üsse bīv güve keler zabb süsmār

532. **Sūgvār yaslu** daḥı **çaylak müş-ḥār**

Dindi **yavaş kimse ḥilmdür bürdbār**

533. **Ḥalḥāl bilezük dest-berencendür sivār**

- Ḥādūr** **ḳurt** *küpe* **dinür** hem **güşvār**
534. **Teyhüc** **tīhū** *çil şığırcık kuşu* **sār**
Zurzūr **tažarru'** *ağlayan derd[le]* **zār zār**
535. *Yalvarmak* **lābe laṭīfe** *arığ* **nizār**
Mehzül **naḥīf** **gāyet** *ḳırañ uçdur* **kenār**
536. **Dāḥil** *derün iç yazı* **şahrādur** **dīvār**
Hāmūn *süpürge* **miknese** **çārüb** [u] **ḥār**
537. *Diken* **şevk** *mamı vü* **ḳābile** **pīşyār**
Zāc *loḥusa* **nüfesā** *bu yıl* **imsāl** **pār**
- [26b] 538. **Hāzāü'**s-sene *bıldır* ne **'ām-ı** *evvel* di **pār**
İmrüz **hāze'l-yevm** *bugün* sen **yalvar**
539. *Büklemege* **ḳamüş** **sigīzīden** **sütür**
Ilkı **devābb** *dindi gevişdür* **nīş-ḥūr**
Ḥarfü'z-zā
540. *Bir şehir* **'Alem** **Türki** *'alāmetdür* **tırāz**
Ālāt-ı *lehv çalgı yarağa dindi* **sāz**
541. **Hāmyāz** **teşāvüb** *esnemekdür* **şaşı** **kāj**

Ahvel tinas **tīnūs** **hürmen** daḥı **jāj**

542. Hemdi kaçacaḳ yer **mefer cāy-ı girīz**

Ḳulle depe **tārek ilā tā dek vü nīz**

543. Daḥı **ḳutn** panbuḳ **penbe** ḳarpuz

Biṭṭih **hindūvāne** di çuvalduz

544. **Pundūz** miselle tev'eme **hem-zād** ikiz

Yemm lücce **za-mā baḥr** göl **deryā** deñiz

545. **Āb-gīr** **gādīr** tek **ḳa**'rdur dibi deñiz

Beñdeḣ **'adīl hem-tā naḳīr hem-zād** beñiz

546. **Tef** issilik hem **tefs** **ḥarāret** didiñüz

Hem daḥı **vāv** ma'nisi **fi'l-cümle** **henüz**

Ḥarfü's-sīn

547. **Çağz** **ḳarḥa** içi çirklü çıban **çirk** denes

Bir **şehir** için dirler adına **ḥür** **Ṭabes**

548. **Kāfī** yeter **bes** **ḥaylī** **bes** eyle olsa **pes**

Nāşır yetişen **ḳalmuşa** **feryād-res**

[Ḥarf]ü'ş-şīn

549. Di pehlevī dilince **güneşdür** **raḥş**

*Belh içre bir şehriñ adı oldu **Vahş***

550. Oldı **teburāk** iki tahtadur ki hūş

Bağlayuban çatladuban ürkiide kuş

551. **Düşāb dıbs** bekmez dinür 'urf yāl pūş

Keklik kebk hācel ne ru'yā h'āb düş

552. **Bürgūs keyk** pire di **kamle** bit **sübş**

*Sekiz vech üzre dürür meşhür **sübüş***

[27a]

Harfü'l-gayn

553. *İncıkrık **fuvāk** hemdi zağang cāşā arūğ*

*Gegirmedür yalan **kizb**dür hem **dürüg***

554. **Kāfir** diyüp *gāvur* dağı dindise **muğ**

Zulmet *qarañudur* hemān di dağı **mağ**

555. *Gice qarañusu* **dücā** dindise **māğ**

Şu'le *fürüg* hemdi **letā'if** hezl **lāğ**

Harfü'l-fā

556. Nedür 'amīk dindi **nüğül** *deriñ* **güzāf**

Bī-hūde söz di hem 'ağılsıza **nişāf**

557. *Bir nev'e* **kap kıf** dindise *qav* oldu **haf**

Dağı ğaraż oldu *nişāne* hem **hedef**

[Ḥarfü'l-]kāf

558. *Ağaç dıraht ğuṣn şecer şāhı budak*

Yüz'a nihed vaż' nihāden *kor komak*

559. *Cāvers taru gāvers peyğüle bucağ*

Encüğ ocağ kânün āteşdān ocağ

560. *Lîz hor hākîr enderz vaşşā işmarlamak*

Kebz ü 'azîm gürz ü büyük mıkma' çomak

Ḥarfü'l-kāf

561. **Mağmüm mehmüm** *ğamlu ğam-nāk hunuk*

Gökçek müşk otı misk-i mağşüş nāk

562. *Ķorkul[ı] iş emr-i maḥûf kār-ı sehmnāk*

Balçığı iltecekleri şanduğa lāk

563. *Āsā esnemek şevbe' su'al sürfe öksürük*

Püşide maḥfî gizlü püşide çürük

564. **Cem' encümen maḥfil** *diyüp dernek dimek*

Ābistene hem ḥāmile yüklü dimek

565. **Zāden tevellüddür vilādet** *toğumurğ*

Zahmet meşakkat renc te'ab oldu *emek*

566. *Quyruk zeneb dünbe selm rahne gedik*
Teb sitma hummā mehd gehvāre beşik

[27b] 567. *Sevgend yemīn and u kaseṁ half eylemek*
Lemtür büyük ekber ü hem a'zam dimek

568. Dağı *gürūh* dirler **cemā'at** hem *bölük*
Teşnī' füsūs çürpük temeshur hayf bilün

569. **Hezeyān temāzuḥ** *bī-hūde* söz söylemek
Bunlar terādūf itdi **lāğ tanz** eylemek

570. **A'rec 'eşell** *el ayak egri çeng-lūk*
Ġuşsa nedür *tāse* durur *ğam hemm hadūk*

571. *Quyvet tegeledür bağaltāḳ* dindi *heng*
Matbū' *nāzlı şīveli maḥbūb şeng*

572. Di **kesb tüzīden** ü hem *tülīdenün*
Ya'nī *qazanmaḳ* dağı *añranmaḳ* bilün

573. **Tagayyür 'itk fersūd** bozulup *eskimek*

Mefrūs menķūs büyük şādurvān döşek

574. *Bulğur aşu ħamre ceşīs hem küpecük*
Ĥumbere dinür ħev hem ağaç kıрмаķ didük

Ĥarfü'l-lām

575. *Manşıb ne cāh cub çāh kuyu şāri' ne yol*
Rāh kāh şaman keh tibn ħass kāhū marul

576. *Dāmād ħatendür güyegü oynaş mül*
'Āşık ħazūb ħire ħışm-gīn ķo fuzül

577. *Ṭabl u dühül daķı tebiredür tavul*
Köpri cısr dindise ger di sen de pul

578. *Ĥāfid nebīre ibnü'l-ibn oğlı oğul*
Āmūn Buĥārā cānibinde ova digil

579. *Yüzde çıķıt tāş kelef sil'a ur dāmğül*
Zānū vü rukbe diz ka'b topuķ pejül

580. *Söğüt ħılāf bīd gez ü tarfā ulğun nihāl*
Di taze dal ħuşn 'unuķ boyun ne yāl

[Ĥarf]ü'l-mīm

581. *Bed-füz ağız püz fem şidķ avurd jem*

Aourda k̄ābiledür nijend kayğu dijem

582. *Pālān atı birzevn māhçī üştülüm*

Cenk 'arbede toynaç di hāfir sünb süm

[28a] 583. *Küpecük di pestū hūmbere zūlm güç sitem*

Ḥatun sittīdür körük minfaḥ u dem

584. *Sebtāne zebtāne tüfek kuvvāre hem*

Kiric hem bürīn bunlaruñ adıdur dilim

585. *Fihris kitābuñ evveli fihrist hem*

Ol bir ḥakīmüñ adı Zerdüşt ey dedem

586. *Mislü's- semā gökgün sipihr-āsā siperm*

Reyhān utanmaçdur ḥayā dindi şerm

587. *Güne levn hem fām gibi di zerdfām*

Şaruşına gül-güne gül reng verdfām

588. *Düşürelüm tüzīm hem leff idelüm*

Döşeyelümdür güsterīm birağalum

Ḥarfü'n-nūn

589. *İ'şār şirā' kaşırğa düle bād-bān*

Yelken **sedy** emcek meme **pistān-dān**

590. Çalğoyun **istilkā** dinür sen di **sitān**

Arka üstüne yatmağa dirler ey zenān

591. Dindi **metā‘u‘l-beyt hanūr** [u] **bārdān**

Di kap kaçak oklağı **mirkāk vārdān**

592. Şevbak ışık **miğfer** ü **hūd bergüstüvān**

Raht at tonı güni **hased reşk yel dān**

593. Püşk ba‘ra kış **düşize** kız **bikr** er gören

Kālum u ‘avret **seyyibe** ağıyara⁴⁵ varan

594. **Qazzāfe miklā‘a felāhandur şapan**

Belham neyistān **maşşabedür perniyān**

595. **Şamişlığa nahışlu hüveydādur ‘ayān**

İspirğam di feslegendür **zaymurān**

596. **Sürtüni sürtüni** di **ğajğajān**

Ān ki ‘aşire vü **qabīle dūdmān**

⁴⁵ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **ağıyār** şeklinde uzun ünlüyledir.

597. *Bahsīden* olmaḡdur zebūn dindi iñen
Şavt demdeme āvāze şülle ferc-i zen
598. Dindi *bezġ şu bendi gevezn eyyil şıġın*
Ḥāk-i tūde topraḡdan nedür depe yıġın
- [28b] 599. *İtyān* u *āverden* getürmek *rīhten*
Dökmek ü şabb kaçmaḡ firār bi'grīhten
600. *Her cānibe* di *sū-be-sū cīhet*⁴⁶ *kemīn*
Her yañadur pusu raşad it ol emīn
601. *Ḥātem* yüzük *engüşterī* *kaşı faşş nigīn*
Altun gümüşden olur *fizzī zerrīn*
- Ḥarfü'l-vāv**
602. *Servi kenefş kınnab keneb kendir kenev*
Şālak hils laḡ di *pelāsa yeñi nev*
603. Daḡı *cedīd dīvçe sülük 'alaḡa zelū*
İġsil be-şū *yu ütrük* ü *geç be'gzār ḡo*

⁴⁶ Kelime yanlış yazılmıştır, doğrusu **cihet** şeklinde kısa ünlüyledir.

604. **Buzāk lu'āb tükürük hayū tev germ tüfū**

*Tükürme bir yerdür **Ḳatū** gözemek refū*

Ḥarfü'l-hā

605. **Māh-gāne aylıkdur icāre pişgāh**

Şadre di meclis yuḳarusı vakt gāh

606. **Nesrīn gülidür nesterīn di tīre māh**

Güz ayıdur dīvān yolıdur şāh-rāh

607. **Sultān-ı tarīḳ dindi sebīl cāddeye**

Hemdi gürāzīden şalınmaḳ nāzile

608. **Çekre vü ḳatre tamlā dindi fahfere**

Küflenmiş etmek küf kelāş 'afen kere

609. **Gözci talī'a dīde-bān şāhid güvāh**

Ṭanıḳ şıḡınacaḳ yere kehf cāy-ı penāh

610. **Ḳaddāha çakmaḳ kav ḥarrāḳa āteş-zene**

Sūhte ne ḥiltem mūhredür vālā-zene

611. **Mūhre di ḥareze boncuḡa sen ey dede**

Bir taḡda Kirde dindi Kürdistān'da

612. **Mirvāḥa**⁴⁷ *bād-zen bād-bizān*⁴⁸ *yelpāze*
Şirīn *ṭatludur ḥulv* hem *bā-meze*
613. *Ṭatsuz tefih* dindise ger di *bī-meze*
Hoş şakınup gūş urma sen degme söze
614. ‘**Āciz zebūn** dindise *lāḡar suḡbeye*
Bitmek nebt rūjiden ü *rūyīdene*
- [29a] 615. *Dāne* vü **ḥabbedür maṭāra miṭhere**
Gön bardaḡ dabbe kilindür bülbüle
616. **Şaḥm** *iç yaḡı* vü *pīh şuhāret cezdere*
Kaḡırdaḡa dūde oba ḥayme çere
617. **Ednā şaḡīr kihdür kiçi seyyid** ne *mih*
Ayva sefercel ‘uḡde bih dügüm girih
618. **Gumaḡ**⁴⁹ *gürūha* vü **cürūhaḡdur** ferih
Peyḡāre lev m ta‘ne bezek ḥilye firih

⁴⁷ Kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı **mirvaḥa** şeklinde elifsiz olmalıdır.

⁴⁸ Kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı *bād-bīzen* şeklinde olmalıdır.

⁴⁹ Kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı *yumaḡ* şeklindedir.

619. **Fazla** artuğa takye keçe börk **bartula**
Nūh hazretiniñ hatunıdur **Vāhile**
620. Şu sızmağa dindi **zehīden tañtana**
Çağılduya hem dağı çay āvāzına
621. **Pāçīle** dinildi dağı bir çenbere
Ayağı altına ala batmaya kara
Ḥarfü'l-yā
622. Çıplak **hafā hufve bürehne bendegī**
Kulluk **'ubūdiyyet** yağar **bārāndegī**⁵⁰
623. Kay yarılup açılsa **meşcüc kefte** di
Hem **münhanī** egiliüp dolaşsa sen **cefte** di
624. İki köyüñ adları **Rāz [u] Müroez biri**
Anlar Ḥorāsān'daki şehridür **Hirī**
625. Hem **ziyer ziyār lāvişe**⁵¹ hem **yavaşa** di
Duşak gövdesine dir **düşāha** ey aḥī
626. **Talk derd-i zih** oğlan toğurmaç zahmeti

⁵⁰ Kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı **bārendegī** şeklindedir.

⁵¹ Kelime yanlış yazılmıştır, doğru yazımı **levāşe** şeklindedir.

Nādān cāhil kāğa yāre rüşveti

627. *Hah hah zihī zihī* vü *paşa* hem *içi*

Āçī büyük *kardeşe* *tī hālī* *tehi*

628. Di *yıllağaç* hem *kendirik* ma'nileri

Destenbū hem dağı *şemāme kendūri*

629. Elḥamdülillāh şüd temām ey Hālīkī

Bā-avnuñ bā-luḥfuñ ihsān küñi

[29b]

Hisāb-ı Ebced

630. Ebced oğu hevvez u huḥḥī kelemeni

Sa'feş *kardeşet* *şehazı* *zazıgını*

631. Ebced hisābın güş idüp añla ey aḥī

Cīm bā elifden yāya dek birbir şayı

632. Yādan *kafa* dek on şayup bil bunları

*Ka*fdan *gayına* dek olur yüz yüz şayı

633. Çün bildise kes bu hisāb-ı ebcedi

Elbet bilür *Tevfiyye'müñ* *tarihini*

634. Ebced hisābı üzre şay bu mışra'ı

Tevfiyye bākī ‘Abdurrahmān ҡaldı

1133

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DİZİN

4.1. TÜRKÇE KELİMELER DİZİNİ

A

<i>āb</i> (Ar.-T.): <i>dey-māh</i> , <i>meserrā</i> , <i>ağustos</i>	268
<i>aba</i> : <i>şāl</i>	375
<i>acı</i> : <i>mürr</i> , <i>telh</i>	523
<i>aç</i> : <i>cāyi</i> ^ç , <i>gürsine</i>	200
<i>aç gönlüñüñ hep pasını</i> : <i>iftah</i> ‘afn <i>çalbike şadāy</i> , <i>jeng-i dilet hem mī-zedāy</i>	101/102
<i>açık</i> : <i>meftūh</i> , <i>küşāde</i>	121
<i>açmak</i> : <i>fetiḥ</i> , <i>küşūden</i>	177
<i>ad</i> : <i>isim</i> , <i>nām</i>	112
<i>ağ</i> : <i>şebeke</i> , <i>dām</i>	260
<i>ağaç</i> : <i>şecer</i> , <i>dıraht</i>	558
<i>ağaçda budak</i> : <i>ğuşn</i> , <i>üfün</i> , <i>şāh</i>	196
<i>ağaç kağan</i> : <i>ḳarrā</i> ^ç , <i>hül</i>	302
<i>ağaç kırmak</i> : <i>hev</i>	574
<i>ağır</i> : <i>saḳīl</i> , <i>girān</i>	422
<i>ağız</i> : <i>fem</i> , <i>dehān</i>	394
<i>ağız</i> : <i>fem</i> , <i>bed-füz</i> , <i>püz</i>	581

<i>ağız: lebe't, füle</i>	394
<i>ağız bucağı: lünc</i>	445
<i>ağlamak: bükā, girye</i>	456
<i>ağlamak: nevha, müyiden</i>	506
<i>ağlayan derd[le] (Far.-T.): tazarru', zār zār</i>	534
<i>ağrı: veca', derd</i>	205
<i>ağrı: veca', derd</i>	508
<i>ağyara varan (Ar.-T.): seyyibe, kālum</i>	593
<i>ağşam: 'aşıy, mağrib, mesā, şām, şebāngāh</i>	112
<i>ağ: ebyaz, beyāz, sepīd, sefīd</i>	321
<i>ağarşu: mā-i cārī, āb-ı revān</i>	420
<i>ağçe konur: tele, kīse</i>	395
<i>'akılsız (Ar.-T.): nişāf</i>	556
<i>'akreb (Ar.-T.): kejdüm</i>	283
<i>ağsak: a'rec, leng</i>	229
<i>'aksine (Ar.-T.): ma'kūs, bāzgüne</i>	176
<i>al (emir): hüz, sitān</i>	380/381
<i>al (emir): işteri, be-ğır</i>	127
<i>ala: baraş, pīse</i>	520
<i>'alāmet (Ar.-T.): 'Ālem, tırāz</i>	540
<i>alçak: sufl, sāfil, pest</i>	327
<i>alçı: nūre, āhek</i>	465
<i>aldadur seni: yeħdu'ke, firībed</i>	438/439
<i>aldama: ħud'a, firīb</i>	332

<i>aldatmak: firībīden</i>	332
<i>‘alev: şu‘le, lühāb</i>	124
<i>alıç: zu‘rūr, ejdef</i>	487
<i>alın: cebhe, pişān[ī]</i>	121
<i>alma: tuffāh, sīb</i>	472
<i>almaç: şirā, harīden</i>	127
<i>alp: şeci‘, pehlevān, yel, nīv, dilīr, dilaver, zūrbāzū, bahādır</i>	228
<i>altı: sitte, şeş</i>	184
<i>altmış: sittūn, şaşt</i>	187
<i>altun: zeheb, ‘ayn, kūrş, zer</i>	161
<i>altun(dan): zerrīn</i>	601
<i>altundan çanak: kāse-i zerrīn</i>	437
<i>am: ferc, küs</i>	156
<i>aña: leh, u-rā</i>	201/202
<i>ana: ümm, māder</i>	110
<i>and: yemīn, kāsēm, sevgend</i>	567
<i>anda: hünāke, şemme, āncā, cāy</i>	167
<i>añğıt: nuḥām, surḥ-āb</i>	510
<i>anı: iyyāhu</i>	380/381
<i>anı: kezālik, ān</i>	401/402
<i>añız: maḥşad, sipārī</i>	487
<i>añlariseñ: in fehimte, ger şināsī</i>	189
<i>anne: ümm, māder</i>	110
<i>añranmaç: ğurrīden</i>	338

<i>añranmaq: tüliden</i>	572
<i>ard: ba'd, half pes</i>	165
<i>arğ: kanāt, kārīz</i>	115
<i>arğaç: luhme, pūd</i>	220
<i>arı: naħl</i>	376
<i>arı: şāfī, vīj</i>	293
<i>arıq: mehzül, naħīf, nizār</i>	535
<i>arıq: naħīf, lāğar</i>	523
<i>arış: sedā', tār</i>	219
<i>arış (Far.-T.): zīrā'</i>	219
<i>arq: kanāt, kārīz</i>	115
<i>arqam: zaħrī, püştēm</i>	168
<i>arqa üstüne yatmaq: istilkā sitān</i>	590
<i>arpa: şa'īr, cev</i>	114
<i>arşlan: esed, şīr</i>	433
<i>arşun (Far.-T.): zīrā', gez</i>	240
<i>artuq: fażla</i>	619
<i>artuq: fażla, bīş</i>	290
<i>aru: zenbūr, münc, sütüh</i>	257
<i>aşılan: maşlūb, mu'allaq, āvīhte</i>	509
<i>aşlı alçak: vazī', fūrū-māye, denī kes (Ar.-T.)</i>	281
<i>aşrağı (gice): evvelü'l-bāriha, perendūş</i>	303/304
<i>aşşı: fā'ide, ribh, sūd</i>	128
<i>aşağa: esfel, fūrū</i>	320

<i>aşağa</i> : taht , zîr	165
‘ <i>âşık</i> (Ar.-T.): germdâr	529
<i>aşu</i> : aḥmerü’ t-ṭîn , gil-i sürh	346
‘ <i>âşûre aşı</i> (Ar.-T.): kaṭine , hefdâne	468
<i>at</i> : feres , esb	96
<i>at döndürür</i> : rahâ , harâs	115/116
<i>ata</i> : eb , peder	110
<i>ata cānı</i> (Far.-T.): rûḥ-ı eb , cân-ı peder	211
<i>atlu</i> : fâris , süvâr	296
<i>atmaca</i> : bâşak , bâşe	473
<i>atmak</i> : remy , endâhten	320
<i>at tonı</i> : raht , bergüstivân	592
<i>av</i> : şayd , naḥcîr	500
<i>āvâz</i> (Far.-T.): şavt , ṭang	527
‘ <i>avrat</i> (Ar.-T.): mer’e , zevce , zen	156
<i>avuç</i> : keff , râhe	324
<i>avuç</i> : müşt	326
<i>avurd</i> : şidk	581
<i>avurda</i> : kâbile , jem	581
<i>ay</i> : şehr , kamer , mâh	94
<i>aya</i> : keff , râhe	324
<i>ayak</i> : ricl , pây	90
<i>aylık</i> : icâre , mâh-gâne	605
<i>ayu</i> : dübb , hırs	238

<i>ayva</i> : sefercel, bih	617	
<i>ayyār</i> (Ar.-T.): <i>mihr-māh</i> , başans, mayıs	275/276	
<i>az</i> : ḳalīl, endek	248	
<i>āzer</i> (Far.-T.): <i>māh-ı murdād</i> , baramhāt, martis	273/274	
‘azm yol itmek yarağ (Ar.-T.): <i>pesīc</i>	490	
<i>azuğ</i> : zād, tūşe	436	
B		
<i>bāğ</i> (Far.-T.): <i>būstān, fālīz, pelīz</i>	260	
<i>bağ</i> : ḳayd, bend	210	
<i>bağırsağ</i> : mi‘ā, rūde	179	
<i>bağlayuban çatladuban ürküde kuş</i> : tebūrāk	550	
<i>bağlu</i> : muḳayyed, sebḥ, beste	180/181	
<i>bahil</i> (Ar.-T.): baḥīl, züft	432	
<i>bağ</i> (emir): unzur, be-niger	243	
<i>bakır</i> : nuḥās, mis	160	
<i>bakırdan düzüliip oldı tās</i> (Far.-T.): pingān	470	
<i>bal</i> : ‘asel, nūş	289	
<i>bal</i> : şehd, engebīn	376	
<i>balçığ</i> : ṭīn, vaḥal, gil, ḥelāb	123	
<i>balçığı iltecekleri şanduk</i> (Ar.-T.): lāk	562	
<i>balıç</i> : semek, māhī	283	
<i>balta</i> : fe’s, teber, tīş	295	
<i>baña</i> : ileyye, me-rā	117	
<i>bardağ</i> : kūz, kūze	319	

<i>barışmak: şulh, āştī</i>	131
<i>bart baş: sa‘fe, rīş</i>	288
<i>batman: menn</i>	421
<i>baş: re’s, ser</i>	291
<i>baş aşağı: ser-nigūn, mün‘akis</i>	177
<i>baş koyup yaşadığı yaşdanmak: ittikā’n bi’l-visāde, be-bāliş ser nihāden</i>	
334/335	
<i>başmak: kefş, kaşşek</i>	259
<i>bay: ğanī, tüvānger</i>	89
<i>baykuş: būm</i>	302
<i>bayram: ‘īd, çeşn</i>	514
<i>bebek: muķle, merdüm-i çeşm</i>	347
<i>begenmek: irtizā, pesendīden</i>	336
<i>bekmez: dībs, dūşāb</i>	551
<i>bel: kāmēt-i vasaţ, miyān</i>	157
<i>bel: vāsıtu’l-insān, miyān</i>	419/420
<i>beleñ: girīve</i>	409
<i>Belh içre bir şehriñ adı (Far.-T.): Vaḥş</i>	549
<i>belük saç: züvābe, ğīsū, kākül, zülüf</i>	377
<i>ben: ene, men</i>	421
<i>beñ: şāme, ḥāl</i>	378
<i>benden: minnī, ez-men</i>	380/381
<i>benden: minnī, ez-men</i>	450/451
<i>beñdeş: ‘adīl, nazīr, hem-tā</i>	545

<i>beñiz</i> : <i>hem-zād</i> (Far.-Ar.)	545
<i>bennā ipi</i> (Ar.-T.): <i>mıṭmer, hencār</i>	530
<i>beñzer</i> : <i>mümāşil, müşābih, mī-māned</i>	218
<i>berü yön</i> : <i>hāzā taraf, ĩn-sū</i>	164
<i>beslemek</i> : <i>terbiyyet, perveriş</i>	138
<i>besleyici</i> : <i>rabb, perverdigār</i>	427
<i>beş</i> : <i>ḥams, penç</i>	184
<i>beşik</i> : <i>mehd, gehvāre</i>	566
<i>beyni</i> : <i>muḥḥ, dimāğ, mağz</i>	107
<i>bez</i> : <i>ğudde, düjĭne</i>	230
<i>bezek</i> : <i>ḥilye, firih</i>	618
<i>bezek</i> : <i>ḥuliyy, ḥilye, ārāyiş, zĭver</i>	217
<i>bıçak</i> : <i>sikkĭn, kārd</i>	92
<i>bıldır</i> : <i>‘ām-ı evvel, pār</i>	538
<i>brağalum</i> : <i>güsterĭm</i>	588
<i>brakmak</i> : <i>tarḥ, ḥazf, ilkā, iskāt, efkenden</i>	320
<i>bıyık</i> : <i>şārib, bürüt, seblet</i>	288
<i>biç</i> (emir): <i>iḥşad, be-direv</i>	130
<i>bī-hūde</i> söz (Far.-T.): <i>güzāf</i>	556
<i>bī-hūde</i> söz söylemek (Far.-T.): <i>teşnī^c, temeshur, ḥayf, hezeyān, temāzuh, füsūs, çürpük, lāğ</i>	568/569
<i>bilegü</i> : <i>misenn, fesān</i>	442
<i>bilek</i> : <i>rusğ</i>	219
<i>bilezük</i> : <i>ḥalḥāl, sivār, dest-berencen</i>	533

<i>biliş</i> : şāhib, āşinā	109
<i>bilmezlerle</i> : ma‘a cāhilīn, be-nādānān	169
<i>biñ</i> : elf, hezār	188
<i>bir</i> : aḥad, vāhid, yek	184
<i>biraz</i> : ba‘z, berḥ	494
<i>bir çenber</i> (Far.-T.): pāçīle	621
<i>bir ḥakīmüñ adı</i> (Ar.-T.): Zerdüşt	585
<i>bir neve kap</i> (Ar.-T.): ḳıf	557
<i>bir şehir</i> (Far.-T.): ‘Alem	540
<i>bir şehir</i> (Far.-T.): Ṭabes	547
<i>bir şey’ koyup şu içre ıslamak</i> : teblīl, āğīştēn	340
<i>bir yer</i> : Ḳatū	604
<i>bir yeri süpürmek</i> : kens, rūften	365
<i>bir yürüyüş</i> : zehebte, revīṣī	261/262
<i>bit</i> : ḳamle, sübş, sübüş	552
<i>biti</i> : şāḥīfe, mektūb, mürāsele, nāme	181
<i>bitmek</i> : nebt, rūjīden, rūyīden	614
<i>biz</i> : direfşek	259
<i>biz</i> : kirbās (Ar.-Far.)	258
<i>boğaz</i> : ḥulkūm, gelū, nāy	95
<i>boğmak</i> : ḥanak, ḥafe kerdēn	197
<i>bol</i> : vāsi‘, keşīr, firāvān	249
<i>boncuq</i> : ḥareze, mūhre	611
<i>boncuq</i> : şebēh, pirinc	510

<i>borcuñ öde: eddi ente deynüke, vāmet güzār</i>	168
<i>boş: ḥālī, tehī</i>	290
<i>boy: kāmet, bālā</i>	221
<i>boyun: ‘unuk, peş, yāl</i>	379
<i>boyun: ‘unuk, yāl</i>	580
<i>boyunduruğ: yūğ</i>	207
<i>boz at: eges, eşheb, ḥing</i>	351
<i>bozca aş: māstāba</i>	113
<i>bozulup eskimek: tağyīr, ‘itk, fersūd</i>	573
<i>bögrek: kilye, gürde</i>	179
<i>bögrülce: lūbiyā (Far.-Ar.)</i>	114
<i>bölük: cemā‘at, gürüh</i>	568
<i>bön: gāfil, cāhil, aḥmak, nādān, levend</i>	495
<i>bu: hāzā, īn</i>	342/343
<i>bu: hāzā, īn</i>	353/354
<i>bucağ: peyğüle</i>	559
<i>bucağ: zāviye, künc</i>	445
<i>budağ: guşn, (şecer) şāḥı</i>	558
<i>budur: zā, īn-est</i>	298/299
<i>buğday: ḥınṭa, bürr, kamḥ, gendüm</i>	114
<i>bugün: hāze’l-yevm, imrüz</i>	538
<i>bugün kazanduguñ: kesb el-yevm, imrüz endüzī</i>	284/285
<i>Buhārā cānibinde ova (Ar.-T.): Āmūn</i>	578
<i>bulanık: mükedder, tīre</i>	432

<i>bulğur aşısı: ħamre, ceşīş</i>	574
<i>bulmaq: vecd, yāften</i>	501
<i>bulmaq: vīcdān, yāften</i>	360
<i>bulut: ġaym, seħāb, ebrī</i>	95
<i>bunamiş: herem, fertūt</i>	374
<i>buncaq: zāviye, peyğüle, kūşe</i>	108
<i>bunda getir (emir): hāt īn (Ar.-Far.), ĩncā be-yār</i>	166
<i>bunı: zā, īn</i>	401/402
<i>burun: enf, bīnī</i>	305
<i>burunduruk: ħışāş, mehār</i>	425
<i>bu sözümi: hāzā kelāmī, īn suħanem</i>	101/102
<i>bu yıl: hāzāü's-sene, imsāl</i>	537/538
<i>buyruğı ħut: eddi ümerā', fermān ber</i>	234/235
<i>buzdan: min-cemed, ez-yaħ</i>	370/371
<i>buzda tayrınmaq: zelaq, zamq, yaħc</i>	143
<i>büklemek: kamüş, sigīzīden</i>	539
<i>büklüm: meftül, çīn</i>	412
<i>bükmek: fetl, tāften</i>	359
<i>büryān aşısı (Far.-T.): cüzāb, gūd-āb</i>	468
<i>bütün: dürüst</i>	484
<i>(parmağın) büyügi: ibhām, sütürk</i>	325
<i>büyük: 'azīm, kebz</i>	560
<i>büyük: ekber, a'zam, lemtür</i>	567
<i>büyük beg: key, pādişāh</i>	395

büyük döşek: **mefrûş, menķûş, şādurvān** 573

büyük kardeş: **iĉī, āĉī** 627

C

cādde (Ar.-T.): **sebīl** 607

cān (Far.-T.): **rūḥ, revān** 420

cāndan (Far.-T.): **min-rūḥ, ez-cān** 342/343

cezā (Ar.-T.): **mükāfāt, ‘ivaz** 233

Ç

çağıldu: **tañana** 620

çaķal (Far.-T.): **ibn, āvā, şeğāl** 492

çaķıl: **cerret, senlāḥ** 492

çaķır: **çerağ, zāğ nev‘i** (Far.-Ar.) 159

çaķmak: **ķaddāḥa, āteş-zene** 610

çalģu: **ālāt-ı lehv, sāz** 540

çalış (emir): **cidd, kūş** 134/135

çalķoyun: **istilķā, sitān** 590

çam ağacı: **şanevber, gīj** 302

çamış: **cumūḥ, ser-keş** 351

çamur: **ṭīn, gil** 465

çamur: **ṭīn, vaḥal, gil, ḥelāb** 123

çañ: **ceres, derāy** 97

çanak: **ķaş‘a, ķāse** 469

çarık: **şemem** 448

çartaş (Far.-T.): **vervāre, eyvān** 417

<i>çay</i> : nehr, rūd	91
<i>çay āvāzı</i> (Far.-T.): ṭaṭṭana	620
<i>çaylak</i> : ḥida'at, zeḡan	150
<i>çaylak</i> : mūṣ-ḥ'ār	532
<i>çeç</i> (Far.-T.): ṣubra, çāṣ	130
<i>çehre</i> (Far.-T.): ṣūret, peyker	223
<i>çek</i> (emir): cerr, be-keṣ	209
<i>çekici</i> : cārr, keṣende	459
<i>çekiç</i> (Far.-T.): fittīs, ḥāyisk	406
<i>çekirge</i> : cerād, melaḥ	493
<i>çekme</i> : mekeṣ, lā-tecer	209
<i>çekmek</i> : incirār, keṣīden	333
<i>çembār</i> (Far.-T.): āhence	258
<i>çepel</i> : ḳabīḥ, feraḥc, raḥc, ḥasūk, ziṣt	143
<i>çerçi</i> : ṣaydelān, pīle-ver	511/512
<i>çeribaṣı</i> : emīrū'l-ceyṣ, sipeh-büid, sipeh	226
<i>çevre</i> : ḥavālī, pīrāmen	216
<i>çeygik</i> : melīḥ, çerz	175
<i>çiban</i> : dümmel, dūnbel	230
<i>çıplak</i> : ḥafā, ḥufve, bürehne	622
<i>çıyan</i> : ṣebes, ṣad-pāye	152
<i>çi</i> : nedā, ṣebnem, jāle	95
<i>çi</i> : ṭall	408
<i>çiçek</i> : zehir, ṣükūfe	376

<i>çiftçi</i> : <i>ḥarrās, ekkār, zerrāʿ, fellāḥ, berzger</i>	129
<i>çig</i> : <i>neyy, ḥām</i>	387
<i>çil</i> : <i>teyhūc, tīhū</i>	534
<i>çivid</i> : <i>nīl</i>	322
<i>çoban</i> (Far.-T.): <i>rāʿī, şubān</i>	207
<i>çok</i> : <i>keşīr, bisyār</i>	175
<i>çok</i> : <i>keşīr, bisyār</i>	248
<i>çomak</i> : <i>mıķmaʿ, gürz</i>	560
<i>çomak</i> : <i>miḥcen, mıķmaʿ, leḥt</i>	323
<i>çorak</i> (Far.-T.): <i>serāb</i> (Ar.-Far.), <i>şūre</i>	125
<i>çölmek</i> : <i>ķidr, dīg</i>	387
(üzüm) <i>çubuğı</i> : <i>rez</i>	194
<i>çukur</i> : <i>cufra, gev, međāk</i>	199
<i>çulḥa</i> (Far.-T.): <i>nessāc, pāy-bāf</i>	258
<i>çuvalduz</i> (Far.-T.): <i>miselle, pundūz</i>	543/544
<i>çürük</i> : <i>pūsīde</i>	563
D	
<i>daḥı</i> : <i>vāv, diger</i>	295
<i>daḥı</i> : <i>vāv, hem</i>	546
<i>daḥı</i> : <i>vü, nīz</i>	542
<i>dāʿim</i> (Ar.-T.): <i>dāʿiman, hemīşe, ĩzer</i>	234/235
<i>dāne</i> (Far.-T.): <i>ḥabbe</i>	615
<i>debe</i> (Far.-T.): <i>bād-künd</i>	292
<i>dede</i> : <i>ced, niyā</i>	110

<i>def</i> (Far.-T.): deff	100
<i>degirmen</i> : tāhūn, rahā, āsiyā, āsiyāb, ḥarās	115/116
<i>degirmi</i> : müdevver, gird	242
<i>dek</i> : ilā, tū	542
<i>delmek</i> : ṣakb, süften	518
<i>delü</i> : ḥayrān, şeyd(ā)	209/210
<i>delü</i> : mecnūn, medhūş, dīvāne	312
<i>delüce toğan</i> : yü'yü', yūhe	474
<i>demren</i> : naşl, peykān	92
<i>demür</i> : ḥadīd, āhen	160
<i>demürçi</i> : ḥaddād, āhenger	216
<i>deñiz</i> : yemm, lücce, za-mā, baḥr, deryā	544
<i>depe</i> : ḳulle, tārek	542
<i>depeleyici</i> : ḳātil, küşende	459
<i>der</i> : 'araḳ, ḥūy	221
<i>derd-deş</i> (Far.-T.): şāḥib, mūnis, ḡam-güsār, hem-derd	418
<i>deri</i> : cild, pūst	350
<i>deriñ</i> : 'amīḳ, jerf	198
<i>deriñ</i> : 'amīḳ, nüḡül	556
<i>derlemiş</i> : ḥūy kerde	163
<i>dermek</i> : cenā, çīden	360
<i>dernek</i> : cem', maḥfil, encümen	564
<i>deve</i> : cemel, üştür	97
<i>deveci</i> : cemmāl, üştürbān	425

<i>dibi deñiz: ka‘r, tek</i>	545
<i>didük: mizmār, nāy</i>	99
<i>diken: şevk, hār</i>	536/537
<i>diken: şevk, hār, niş</i>	289
<i>dikmek: ğars, naşb, rekz, nişānden</i>	443
<i>dikmek: hıyātet, dühten</i>	364/365
<i>dil: lisān, zebān</i>	394/395
<i>dilek: maṭlaba, h̃ āst</i>	350/351
<i>dilerseñ: taṭlub, bi-h̃ āhī</i>	461/462
<i>dilim: kuvvāre, kiric, bürin</i>	584
<i>dilkü: şa‘leb, rübeh</i>	434
<i>dilsiz: ebkem, lāl</i>	230
<i>dimek: kavı, güften</i>	502
<i>dīn ulusı (Ar.-T.): seyyidü’ d-dīn, büzürg-i dīn</i>	401/402
<i>dipi: damaq, deme</i>	205
<i>direk: üstüvāne, sütün</i>	388
<i>diri: hayy, zinde</i>	350
<i>dirsek: mirfaqa, vāren</i>	239
<i>diş: sinn, sağr, zirs, dendān</i>	219
<i>dişi: ünşā, māde</i>	162
<i>dīvān yolu (Far.-T.): sultān-ı tarīk, şāh-rāh</i>	606/607
<i>diyeyin (emir): ekülü, be-güyem</i>	315
<i>diz: rukbe, zānū</i>	579
<i>dög (emir): daq, be-küb</i>	130

<i>dögüş:</i> ḥarb, cidāl, rezm	310
<i>dökmek:</i> ṣabb, riḥten	599
<i>döl dös:</i> tenāsül, zād u zih	411
<i>dölek:</i> ḳuṭūf, nerm-rev	352
<i>dölenmek:</i> rāḥat, ṭumānīnet, sükün, ḳarār, mī-zebed, ārām	218
<i>dönmek:</i> gerdīden	363
<i>dönüm:</i> cerīb, gerī	293
<i>dörpi:</i> mibrad, misfen, sūhān çūbsāy	406/407
<i>dört:</i> erba^ç, çār	184
<i>döşek:</i> firāş, cāme-ḥ^āb	304
<i>döşeyelüm:</i> güsterīm	588
<i>dudaḳ:</i> şefe, leb	90
<i>dul ^çavret (Ar.-T.):</i> ermele, bīve	415
<i>dumrı:</i> def (Far.-T.), deff	100
<i>duşak (Far.-T.):</i> dūşāḥa	625
<i>duzaḡ:</i> ḥud^ça, firīb	332
<i>duzaḡ:</i> şerak, dām	111
<i>dübdüz:</i> müstevī, hemvār, yeksān	405
<i>düdük:</i> mizmār, nāy	99
<i>dügüm:</i> ‘uḳde, girih	617
<i>dügüne:</i> velīme, bā-sūr	475/476
<i>dün:</i> ems, dī	303
<i>dün gice:</i> bāriḥa, dūş	303
<i>dürlü dürlü:</i> mülevven, güne-gün	177

<i>dürmek: tayy, neverdiden</i>	357
<i>düş: ħ'āb</i>	131
<i>düş: ru'yā, ħ'āb</i>	551
<i>düşürelüm: tūzīm</i>	588
<i>dütün: duḥān, dūd</i>	92
<i>düzülmüş: müheyyā, ārāste</i>	175
<i>düzülmüş: perdāhte</i>	282
<i>düzünmek: ḥilye, pīrāye</i>	282

E

<i>ebsem ol (emir): üsküt, ḥab kün, tenzen, mī-bāş ḥāmūş</i>	314
<i>edeb (Ar.-T.): ferheng</i>	312
<i>edeb (Ar.-T.): ḥayā</i>	337
<i>edik: ḥuff, medās, mūze, pāpūc, pāpūş</i>	308
<i>efendi: pādişāh, ḥidīv</i>	224
<i>ege: mibrad, misfen, sūhān, çūbsāy</i>	406/407
<i>egildi: māle, ḥam şed</i>	412
<i>egilmek: inḥinā, ḥamīden</i>	365
<i>egilüp dolaşsa: münḥanī, ceftē</i>	623
<i>egindü: bürāde, sāv</i>	525
<i>eglemek: meks</i>	339
<i>egri: a'vec, kej</i>	413
<i>egr[i] arkası: aḥdeb, kūz-püşt, kūz</i>	292
<i>ek (emir): izra', be-kār</i>	130
<i>ekdi: zera'a, bikişt</i>	140

<i>ekin</i> : zer ^ç , <i>kiş</i> t	128
<i>eksik</i> : nākış , <i>kem</i>	249
<i>eksilmek</i> : noķşān , <i>kāsten</i>	519
<i>ekşi</i> : hāmiz , <i>turş</i>	524
<i>el</i> : yed , <i>dest</i>	90
<i>el ayak egri</i> : a^çrec , 'eşell , <i>çeng-lūk</i>	570
<i>elden</i> : min-yedī , <i>ez-dest</i>	390/391
<i>elek</i> : munhul , <i>māşū</i>	346
<i>elemek</i> : naħl , <i>bīhten</i>	346
<i>elli</i> : hamsūn , <i>pencāh</i>	186
<i>elsiz</i> : aķta ^ç , 'eşell , <i>lūk</i> , <i>bī-dest</i>	229
<i>el tutucu</i> : aħzū'l-yed , <i>dest-gīr</i>	390/391
<i>emcek</i> : şedy , <i>pistān-dān</i>	589
<i>emek</i> : zahmet , meşakķat , te^çab , <i>renc</i>	565
(<i>nārın</i>) <i>emlisi</i> : lüffān	472
<i>emmek</i> : maşş , <i>mezīden</i> , <i>mekīden</i>	338
<i>eñek</i> : zeķan , <i>zenaħdān</i>	158
<i>er</i> : mer ^ç , recül , zevc , <i>şevher</i>	156
<i>er gören</i> ^ç <i>avret</i> (Ar.-T.): şeyyibe , <i>kālum</i>	593
<i>erik</i> : ālū	471
<i>erkeç</i> : teys , <i>nühāz</i>	162
<i>erkek</i> : müzekker , <i>ner</i>	162
<i>e[r]</i> <i>şırası</i> : şaf , <i>reste</i>	504
<i>esenleşmek</i> : vedā ^ç , <i>bed-rūd kerd</i>	497

<i>esnemek: sevbe', āsā</i>	563
<i>esnemek: teṣāvüb, ḥāmyāz</i>	541
<i>eşek: ḥimār, atān, ḥar</i>	96
<i>eşik: 'atebe, āsitān</i>	400
<i>eşit (emir): isma', be'nyūş</i>	315
<i>et: laḥm, gūşt</i>	113
<i>etegüñ: zeyleke, dāmenet</i>	390/391
<i>etmek: ḥubz, nān</i>	113
<i>ev: berḥ</i>	199
<i>ev: beyt, dār, serā</i>	108
<i>ev: beyt, ḥāne</i>	388
<i>evet: belī, ne'am, ārī</i>	486
<i>ey: yā, iy</i>	170
<i>eyegü: zıl', pehlū</i>	180
<i>eyer: serc, zīn</i>	97
<i>eyer: serc, zīn</i>	159
<i>ey göñül: ey fu'ād, dilā</i>	438
<i>eyle (emir): ic'al, be-sāz</i>	242
<i>eyle (emir): kün</i>	450/451
<i>eyle olsa: pes</i>	548
<i>eylül (Ar.-T.): māh-ı behmen, tüt, sitevris</i>	277
<i>eyü: aḥsen, bih</i>	380/381
<i>eyü: aşlah, nīk</i>	201/202
<i>eyü siñici şu: mā'-ı selsāl-şemīr, āb-ı ḥoş-güvār</i>	298/299

ez (emir): **saḥḥaḳ**, *be-sāy* 243

ezel (Ar.-T.): **bākī**, *nuḥust*145/146

F

faḳ (Ar.-T.): **faḥḥ**, *telle* 111

faşl-ı güz (Ar.-T.): **ḥarīf**, *pāyīz* 276

feslegen: **zaymurān**, *ispirġam* 595

feth idüp açmaḳ (Ar.-T.): **küşāden** 333

fistik (Far.-T.): **ḥabbu şanevber**, *piste* 522

G

ġam (Ar.-T.): **ġuşşa**, **hemm**, *tāse*, *ḥadūk* 570

ġamlu (Ar.-T.): **maġmūm**, **mehmūm**, *ġam-nāk* 561

ġamlu (Ar.-T.): **müstemend**, **maġmūm** 523

ġāvur (Far.-T.): **kāfir**, *muġ* 554

ġazġan: **bātīle** 416

geç: **baṭī**, **dīr** 435

geç: **dīr** 161

geç (emir): **mürr**, *[be-] güz̄er* 413

geç (emir): **ütrük**, *be'gzār* 603

gedik: **selm**, *raḥne* 566

gegirme: **cāşā**, *arūġ* 553

gel (emir): **cey'**, **ā** 189

gel (emir): **ta'al**, **hellüm**, *be-yā* 105

gele: **ye'tī**, *āyed* 298/299

geliser başuñña: **seyeci'u re'sike**, *bi-ḥā'hed āmeden seret* 145/146

<i>gelmedi</i> : lem-te'et, mī neyāmed	251
<i>gelür</i> : yeci'u, āyed	208
<i>gelür</i> : ye'tī, āyed	284/285
<i>gemi</i> : fülk, cāriye, sefine, zevrak, keştī	326
<i>geñez</i> : sehl, yesir, āsān, zeb	161
<i>ger</i> (Far.-T.): lev, eger	342/343
<i>gerek</i> : elzem, bāyed	261/262
<i>gergedān</i> (Far.-T.): ħariş, erc	487
<i>gerinmek</i> : tematī, fincā	339
<i>gerz</i> : muħannes, kink	379
<i>getürmek</i> : āverden, ityān	599
<i>gevde</i> : beden, cism, cesed, şahş, ıalal, cüsmān, zāt, ħavbā, kevn, ten, hestī, būden	178
<i>geviş</i> : nīş-ħūr	539
<i>gey</i> (emir): kııāb, ilbes, [be-] pūş	426
<i>geydür</i> (emir): elbis, [be-] pūşān	426
<i>geyik</i> : zaby, āhū	306
<i>gezkere</i> : vezvez, zenber	494
<i>ğırğıl</i> : eşmat, dü-mūy	379
<i>gibi</i> : levn, gūne, fām	587
<i>gice gündüz</i> : leyl ü yevm, şeb ü rüz	134/135
<i>gice karañıusı</i> : dücā, māğ	555
<i>gicik</i> : ħikke, ħariş	512
<i>gidiş</i> : ıarıķ, zehāb, revīş	122

<i>gidişüñ</i> : <i>zehābek, zāhābek, revişet</i>	353/354
<i>giñ</i> : <i>vāsi', ferāḥ</i>	492
<i>gir</i> (emir): <i>üdḥul</i>	234
<i>girülik</i> : <i>āḥir, pes-ter</i>	221/222
<i>git</i> (emir): <i>imşi, ruḥ</i>	174
<i>git</i> (emir): <i>ruḥ, be-rev</i>	105
<i>gitdi</i> : <i>zehebe, reft</i>	251
<i>gitmek</i> : <i>zeheb, reften</i>	519
<i>gizlü</i> : <i>maḥf[ī], nüühüfte</i>	163
<i>gizlü</i> : <i>maḥfī, pūşīde</i>	563
<i>göbek</i> : <i>batn, surra, şikem, nāf</i>	156
<i>gögüs</i> : <i>şadr, sīne, ber</i>	157
<i>gök</i> : <i>ezrak, kebūd</i>	321
<i>gök</i> : <i>felek, āsumān, çarḥ</i>	93
<i>gökçek</i> : <i>ḥunuk</i>	561
<i>gökçek</i> : <i>melīḥ, nağz</i>	107
<i>gökgün</i> (Far.-T.): <i>mişlü's- semā, sipihr-āsā</i>	586
<i>göl</i> : <i>gadīr, āb-gīr</i>	544/545
<i>gölge</i> : <i>zıll, sāye</i>	269
<i>gömlək</i> : <i>ḳamīş, pīrāhen</i>	106
<i>gömlüdürük</i> : <i>lebeb, ber-bend, sīne-bend</i>	386
<i>gön</i> : <i>edīm, şaḥtiyān, çerm</i>	350
<i>gön bardaḳ</i> : <i>maḥāra, miḥthere, dabbe</i>	615
<i>göñlümüz</i> : <i>ḳalbunā, dil-i mā</i>	251

gör (emir): ubşur, be-bīn	243
görmek: rey, dīden	370/371
görünmez: lā-yera, mī-ne-nümāyed	117
göstermek: irā'et, işāret, nümūden	358
göti üstine gidiip dahil sürünmek: ğijīden	362
götür: qalle	438/439
götürmek: ref', ber-dāşten	367
göz: 'ayn, çeşm, dīde	90
gözcü: ṭalī'a, dīde-bān	609
gözemek: refū	604
göz kapağı: cefn, pīle	290
gözyaşı: dem', eşk	126
ğuşşa getürme (Ar.-T.): lā-tehazzun, enduh me-yār	475/476
gübre: şumra, sercīn, neces, çirk, sergīn, kemre, çemīn	256
güç: 'usur, şa'b, düşvār	157
güç: zūlm, sitem	583
güçlü: qādir, tüvānā	228
gügercin: hamāme, kebūter	151
gülmek: zihk, ḥande	455/456
gül reng (Far.-T.): verdfām, gül-gūne	587
gümüş: fizza, luceyn, sīm	161
gümüşden: fizzi	601
gün batduğu yer: mağrib, bāḥter	227
güneş: beyzā, zūkā, şems, şarıq, 'ayn, yūḥ, āfitāb, ḥürşīd, ḥūr	94

<i>güneş: mihr</i>	425
<i>güneş: raḥş</i>	549
<i>güneyik: hindibā, kāsnī</i>	498
<i>güni: ḥased, reşk</i>	592
<i>günlük: kender, lebān, venīje</i>	498
<i>güve: ‘üsse bīv</i>	531
<i>güyegü: ḥaten, dāmād</i>	576
<i>güz ayı: tīre māh</i>	606
<i>güzel: ḥoş</i>	307
<i>güzel: ḥüsn, geş</i>	208
<i>güzel: muḥsin, ḥüb zībā</i>	436
H	
<i>ḥah ḥah (Far.-T.): zihī zihī</i>	627
<i>Ḥaḳ’dan haber viren (Ar.-T.): nebī, resūl, peygamber</i>	89
<i>ḥalf eylemek (Ar.-T.): yemīn, ḳasem, sevgend</i>	567
<i>ḥaşıl: āhār</i>	529
<i>ḥāṭırda tut (Ar.-T.): aḥfaz, yād-gīr</i>	101/102
<i>ḥatun: sittī</i>	583
<i>ḥaylī (Far.-T.): bes</i>	548
<i>ḥayrını şerden idemez fark (Ar.-T.): meczūb, medhūs</i>	313
<i>ḥazīne (Ar.-T.): kenz, gencūr</i>	505
<i>ḥazīrān (Ar.-T.): ābān, bune, yunios</i>	266
<i>hebā’ (Ar.-T.): ‘acāc, naḳ’, ḳatām, ğubār</i>	166
<i>hegbe (Ar.-T.): telīs, ‘aybe, ḥurc, ḥurçīn</i>	142

<i>her cānib</i> (Ar.-Far.-T.): cihet, sū-be-sū	600
<i>her ne</i> (Far.-T.): her mā (Far.-Ar.), <i>her çî</i>	461/462
<i>her nesne</i> (Far.-T.): küllü mā, her çî	145/146
<i>her yañ</i> (Far.-T.): cihet, sū-be-sū	600
<i>hezeyān</i> söz (Ar.-T.): lağv, yāfe	98
<i>hışam</i> : aḳrabā, ḳarīb, ḥ ĩş	109
<i>hīle</i> (Ar.-T.): mekr, sigāliş	507
<i>Horāsān'daki şehir</i> (Far.-T.): Hirī	624
<i>horuldamaḳ horhor</i> : ḡatīt, bu-ḥust	484
<i>hoşca añla</i> (Far.-T.): edrak, efhem, der-yāb	411
<i>hüküm idici</i> (Ar.-T.): ḥākim, dāver	226

I

<i>ıklık</i> : kemānçe, rebāb	100
<i>ilğun</i> : ṭarfā, gez	580
<i>ilkı</i> : devābb, sūtūr	539
<i>ımızğanmaḳ</i> : nü'ās, ḡunūden	334
<i>ıncırık</i> : fuvāk, zaḡang	553
<i>ırak</i> : ba'īd, dūr	434
<i>ırlamaḳ</i> : teḡannī, serāyīden	336
<i>ıрмаḳ</i> : nehir, cūy	319
<i>ışıрмаḳ</i> : 'azz, gezīden	363
<i>ışmarlamaḳ</i> : vaşşā, enderz	560
<i>ışıḳ</i> : miḡfer, ḥūd	592

İ

<i>ibrîşim</i> (Far.-T.): ķazz, dībāc, perend	435
<i>iç: dāhīl, derūn</i>	536
<i>iç: şūrb, [be-] nūş</i>	413
<i>içerü: be-dāhīl, enderūn</i>	189
<i>içi çirklü çiban</i> (Far.-T.): ķarĥa, çagz	547
<i>iç ton: serāvīl, şalvār</i>	106
<i>iç yağı: şahm, pīh</i>	616
<i>iderseñ: mī-künī</i>	342/343
<i>idi: būd</i>	92
<i>idi: bud</i>	498
<i>iğ: mirden, miğzel, dūk</i>	526
<i>iğde: ğubeyrā, sincid</i>	521
<i>iğne: sūzen</i>	241
<i>iğne ķulağ[ı]: semm, ĥurt, sūfār</i>	240
<i>iki: iṣnā, dü</i>	184
<i>İki köyüñ adları: Rāz u Mürvez</i>	624
<i>iki tahta: tebūrāk</i>	550
<i>ikiz: tev'em, hem-zād</i>	544
<i>ilerlik: aķdem, pīş-ter</i>	221
<i>ilet (emir): aĥmel, be-ber</i>	167
<i>ilik: muĥĥ, muĥ</i>	395
<i>in: mekān, künām</i>	433/434
<i>inanmaķ: taşadduķ, bāver</i>	342/343

<i>ince yol:</i> mıṭmer, hencār	530
<i>incü:</i> dürr	182
<i>incüden:</i> min-lü'lü', ez-dürr	380/381
<i>inildemek:</i> enīn, nālīden	516
<i>iniş:</i> hecil, şīb	327
<i>iñlü:</i> müstemend, mağmūm	523
<i>insān (Ar.-T.):</i> ādem, merdūm	347
<i>ip:</i> ḥabl, resen	359
<i>ipek:</i> gej	435
<i>iplik ucu:</i> penāğ	260
<i>irgürmek:</i> īşāl, resānīden	369
<i>iri:</i> ğalīz, dürrüşt	324
<i>iriñ:</i> ḳayḥ, rīm	291
<i>irişmek:</i> vaşl, resīden	360
<i>is:</i> şadā, jeng	466
<i>issi:</i> ḥārr, germ	502
<i>issi:</i> ḥārr, germā	280
<i>issilik:</i> ḥarāret, tef, tefs	546
<i>iste:</i> uṭlub, ḥā ḥ	461/462
<i>isteme:</i> lā-taṭlab, me-cūy	319
<i>isteyici:</i> ṭālib, sā'il, ḥūzeger	505
<i>iş:</i> fi'l, kār	163
<i>iş:</i> muşāhib, muḳārin, hem-dem	419
<i>işde:</i> zā, īnek	450

<i>işe</i> (emir): bill , <i>be-şāş</i>	182
<i>iş güç</i> : ‘amel , <i>şuğl</i> , <i>kiyā</i>	480
<i>işkence</i> : miḥnet , <i>pīc pīc</i>	490
<i>it</i> : kelb , <i>seg</i>	238
<i>itmek temeddiḥ</i> (Ar.-T.): <i>ḥod-rā sūtūden</i>	460
<i>it ürmek</i> : nebīc , nebīḥ , nebāc , nubāḥ , <i>seg-lāyīden</i>	363/364
<i>iv</i> (emir): ‘accil , isra‘ , <i>be-şitāb</i>	132
<i>iversiñ</i> : sür‘at , <i>şitābī</i>	353/354
<i>ivmek</i> : ta‘cīl , <i>şitābīden</i>	339
<i>ivmek sevinmekle</i> : baṭar	474
<i>iyilik</i> : aḥsen , <i>nigūyī</i>	450/451
J	
<i>jīve</i> (Far.-T.): zībaḥ , <i>sīm-āb</i>	510
K	
<i>kabaḥ</i> : ḡar‘ , <i>kedū</i>	290
<i>kaç</i> : ferr , <i>girīz</i>	169
<i>kaçacak yer</i> : mefer , <i>cāy-ı girīz</i>	542
<i>kaçan</i> : metā , <i>key</i>	390/391
<i>kaçan</i> : metā , <i>key</i>	395
<i>kaçmak</i> : firār , <i>gurīḥten</i>	444
<i>kaçmak</i> : firār , <i>gurīḥten</i>	599
<i>kadeḥ</i> (Ar.-T.): <i>piyāle</i> , <i>kāse</i> , <i>cām</i>	384
<i>kafā</i> (Ar.-T.): ḥīre	305
<i>kaftān</i> (Far.-T.): ḡabā , <i>cāme</i>	106

<i>kak</i> : ka'k , <i>beksimāt</i>	196
<i>kağırdak</i> : şuhāret , <i>cezdere</i>	616
<i>kağur</i> : ğazūb , <i>tīzī küned</i>	159
<i>kal</i> (emir): kuḫ , <i>mī-mān</i>	190
<i>kala</i> : beḳā , <i>māned</i>	219
<i>kalabaḳ</i> : tāc , <i>gerzen</i>	449
<i>kalay</i> : raşaş , <i>erziz</i>	160
<i>kaldırmak</i> : i'tilā , <i>efrāştēn</i>	366
<i>kalem</i> (Ar.-T.): hūme , <i>kilk</i>	181
<i>kalkān</i> : cunne , <i>siper</i>	294
<i>kal[k]mak</i> : kıyām , <i>hāsten</i>	518
<i>kalçmak</i> : veşb , <i>cehīden</i>	246
<i>kaḿçı</i> : sevṫ , <i>mikra'a</i> , <i>tāziyāne</i>	244
<i>kaḿer zıyāları</i> (Ar.-T.): şu'le , <i>tāb-ı māhtāb</i>	481
<i>kaḿış</i> : kaşab , <i>ney</i>	396
<i>kaḿışlık</i> : maḳşabe , <i>neyistan</i>	595
<i>kaḿış olsa</i> (ev): neyīn .	400
<i>kaḿudan</i> : min-cümel , <i>ez-heme</i>	212
<i>kaḿuya</i> : ile'l-cemī'i , <i>bā-heme</i>	450/451
<i>kaḿuyı</i> : küll , <i>bā-heme</i>	427
<i>kaḿ</i> : dem , <i>hūn</i>	174
<i>kaḿat</i> : cenāh , <i>rīş</i> , <i>per</i> , <i>bāl</i>	151
<i>kānūn-ı evvel</i> (Ar.-T.): urdībehişt , <i>keyhek</i> , <i>zikevris</i>	269/270
<i>kānūn-ı şānī</i> (Ar.-T.): hurdād , <i>ṫūbah</i> , <i>neyārūs</i>	270/271

<i>ķap ķacak</i> : metā‘u’l-beyt, ķanūr, bārdān	591
<i>ķaplan</i> : nimr, peleng	466
<i>ķapmak</i> : ķatf, rubūden	358
<i>ķapu</i> : bāb, der	108
<i>ķar</i> : selc, berf	205
<i>ķara</i> : esved, siyeh	321
<i>ķara ev</i> : beytü’ş-şar, ķargeh, ķargāh	449
<i>ķarañu</i> : zūlmet, mağ	554
<i>ķaravaş</i> : cāriye, berde	225
<i>ķaravaş</i> : ķādime, perestār	110
<i>ķardeş</i> : aķ, şakīķ, birāder, dāder	122
<i>ķarğa</i> : ğurāb, zāğ	130
<i>ķari</i> : ‘acūz, şehle, ‘acūze, pīre-zen	374
<i>ķarın</i> : batn, surra, şikem, nāf	156
<i>ķarınca</i> : neml, mūl	283
<i>ķariş</i> : şibr, bidest	240
<i>ķariş</i> : şibr, şibren, yek vije	293/294
<i>ķarişmak</i> : iķtilāt, āmiķten	131
<i>ķarpuz</i> : bittīh, hindūvāne	543
<i>ķartal</i> : raķme, dāl	150
<i>ķaşıl (Ar.-T.)</i> : ķaşıl, ķīd	250
<i>ķaşırğa</i> : i‘şār, dūle	589
<i>ķaşnı</i> : ķilliyet, ķiltit, engüjed	500
<i>ķaş</i> : ķācib, ķicāb, ebrū	121

<i>kaşda alında çin</i> (Far.-T.): ğazn, ājeng	527
(yüzük) <i>kaşı</i> : faşş, nigīn	601
<i>kaşı</i> (emir): hakke, be-hār	168
<i>katı</i> : şulb, şedīd, saht	323
<i>katı gavgā</i> (Far.-T.): hāy u hūy galebe, şemāte, āvāz, ğulgule, halālūş	311
<i>katıç</i> : idām, idm, nān-hūriş	436
<i>katır</i> : bağl, ester	96
<i>kav</i> : haf	557
<i>kav</i> : harrāka, sūhte	610
<i>kavuç</i> : meşāne, ābdān	397
<i>kavun</i> : bittiḥ, harbüze	415
<i>kay</i> : bārendegī	622
<i>kayğu</i> : nijend, dijem	581
<i>kayın ağacı</i> : ğūş	302
<i>kaymak</i> : haḫāt, zübd, tū	394
<i>kaynaldı</i> : galā, cūşīd	387
<i>kaynana</i> : şihret, hasūyīne	504
<i>kaynana</i> : ümm-i zevce, māder-zen	503
<i>kaynata</i> : eb-i zevce, zen-peder	503
<i>kaynata</i> : şıhr, hasr	504
<i>kaz</i> : batt, baḫ	398
<i>kazanmak</i> : kesb, tüzīden	572
<i>keçe börk</i> : bartula	619

<i>kedî</i> : sinnever , kıtt , haytal , kañif , hirre , gürbe	111
<i>keklik</i> : hacel , kebk	551
<i>keler</i> : zabb , sūsmār	531
<i>kemüğüñ adı</i> : ‘ azm , üstülh ’ ān	396
<i>kendi özin</i> : nefsāk , h ’ ışten	370/371
<i>kendir</i> : kınnab , keneb , kenev	602
<i>kendirik</i> : kendūrī	628
<i>kendüñi</i> : ıyyāke , hod-rā	170
<i>kendüyi itmek medh</i> (Ar.-T.): temeddüh	183
<i>kepçe</i> : miğrafe , kefgīr	387
<i>kepek</i> : sepūs , nuhāle	346
<i>kerkenes kuşı</i> : yü’yü ’, yūhe	474
<i>kerpiç</i> : lebin , hişt	125
<i>kes (emir)</i> : hazz , be-bür	405
<i>keser</i> : minhat , qaddūm , tīşe	406
<i>kesmik</i> : kaşşāre , kefe	250
<i>keşke</i> (Far.-T.): leyte , kāş	133
<i>kıcı</i> : serm	247
<i>kıcık</i> : dağdāga , ğalmilic	488
<i>kığ</i> : ba’ra , püşk	593
<i>kııl (emir)</i> : mī-kün	188
<i>kııl</i> : şa’r , mūy	181
<i>kıılçık</i> : sefād , dāse	465
<i>kıılçık</i> : şūk , ğalfilic , ğalmilic	488

<i>ķılıç</i> : seyf, ŧemŧŧr, tŧġ	389
<i>ķılıf</i> : ġilāf, niyām	389
<i>ķın</i> : ġilāf, niyām	389
<i>ķır</i> : ŧahrā, deŧt	470
<i>ķırañ</i> : ġāyet, kenār	144
<i>ķırañ</i> : ġāyet, kenār	535
<i>ķırık</i> : meksūr, ŧikeste	484
<i>ķırķ</i> : erba^ċin, ċil	186
<i>ķırlaġuc</i> : ħuttāf, perestū	489
<i>ķırmızı ķor</i> : cemre, aħger, zelek	349
<i>ķırnak</i> : eme, kenīzek	384
<i>ķıŧa</i> : ķaŧŧr, kūtāh, kūteh	241
<i>ķıŧaċ</i> : enbūr	405
<i>ķıŧır</i> : ‘aķīm, sūtürven	442/443
<i>ķıŧrak</i> : ħicr, mādiyān	97
<i>ķıŧ</i> : ŧitā, zemistān	269
<i>ķıŧ evi</i> : meŧtā, kāŧāne	417
<i>ķıyāmetde</i> (Ar.-T.): yevmü'l-ķıyām, ender rüstāħiz	261/262
<i>ķız</i> : bıkr, dūŧŧze	593
<i>ķız</i> : bint, ibniye, duħter	422
<i>ķız</i> : ķaħt, girān	422
<i>ķızamuġ</i> : ħaŧbe, sūrħiġe	230
<i>ķızıl</i> : aħmer, sūrħ	322
<i>ķızılca</i> : ġumrat, fiġer, ġülgüne	176

<i>kız kardeş:</i> uht, ḥ'āher	347
<i>kızmak:</i> ḥarāret, tāb	481/482
<i>ki (Far.-T.):</i> ki	401/402
<i>kiçi:</i> ednā, ṣaġīr, kih	617
<i>(parmaġuñ) kiçisi:</i> ḥinşar, kalūc	325/326
<i>kile (Ar.-T.):</i> sā', ḳafīz	421
<i>kiler (Far.-T.):</i> maḥbā, enbār, perḥū	526
<i>kilindür:</i> bülbüle	615
<i>kimnūn:</i> kemmūn, zīre	289
<i>kimse:</i> aḥad, kes	117
<i>kīnin ödeşmek:</i> āḥz-i intikām, pādāş, keyfer	233
<i>ki ol (Far.-T.):</i> ki ān, kemin	298/299
<i>kir:</i> vesaḥ	198
<i>kir:</i> vesaḥ, şūḥ, çirk	493
<i>kirās:</i> ḳarāşiyā, gülnār	471
<i>kireç:</i> caşş, kec	125
<i>kiri:</i> ücret, müzd	293
<i>kiriş:</i> veter, zih	93
<i>kirpi:</i> ḳunfuz, çīzū	306
<i>kirpik:</i> hüdüb, müjgān, müje	91
<i>kīse tolu aḳçe (Far.-T.):</i> şurre, kīse-i pür zer ü sīm	437
<i>kişi:</i> recul, kākā	480
<i>kişiden:</i> min-mer', zi-merdüim	370/371
<i>kişi yaldanmak:</i> tabaşbuş, temelluḳ, cāblūs	332

<i>kitābuñ evveli</i> (Ar.-T.): fihris, fihris	585
<i>ko</i> (emir): da', be-hil	401/402
<i>ko</i> (emir): ütrük, be'gzār	603
<i>koç</i> (emir): derāğūş kün	304
<i>koç</i> : kebş	162
<i>koşmuş</i> : müntin, gendīde, gende	454
<i>kol</i> : 'azud, bāzu	239
<i>kolañ</i> : hırām, hızām, teng	466
<i>koltuk</i> : ıbıt, bağal	445
<i>koltuk içi</i> : tahte'l-ıbıt, keş	209
<i>komaç</i> : vaz', nihāden	558
<i>koñşu</i> : cār, hem-sāye	272
<i>konuç</i> : zayf, misāfir, mihmān	413/414
<i>konuç alan</i> : muzīf, mīzbān	414
<i>kopar</i> (emir): ıkla', be-ken	183
<i>kopmuş</i> : ihtināk, kende	454/455
<i>kopuz</i> : 'ūd, berbağ	100
<i>kor</i> : yüz'a, nihed	558
<i>korkaç</i> : hā'if, hirāsān	328
<i>korçu</i> : havf, bīm	248
<i>korçul</i> [ı] iş: emr-i mağūf, kār-ı sehmnāk	562
<i>koruk</i> : hışrem, güre	524
<i>kovān</i> : kivāre, kendū	376
<i>kovuci</i> : nemmām, sühan-çīn	431

<i>qoyam</i> : ed ^ʿ , <i>hilem</i>	390/391
<i>qoyun</i> : ḡanem , <i>mīṣ</i> , <i>ḡūsfend</i>	206
<i>koz</i> (Far.-T.): cevz , <i>gevz</i>	433
<i>kök</i> : aṣl , ṣecen , <i>bīḥ</i>	195
<i>kömür</i> : faḥm , <i>enkiṣt</i>	349
<i>köpri</i> : cısr , <i>pul</i>	577
<i>körük</i> : minfaḥ , <i>dem</i>	583
<i>köse</i> (Far.-T.): kūsec	292
<i>kösem</i> : teys , <i>nühāz</i>	162
<i>köşk</i> (Far.-T.): kaṣr , <i>kāḥ</i>	417
<i>köşk</i> (Far.-T.): kaṣr , <i>kerḥ</i>	194/195
<i>köti zan</i> (Ar.-T.): bed sigāliṣ	232
<i>köz</i> : cemre , <i>aḥger</i> , <i>zelek</i>	349
<i>kucaq</i> : āḡūṣ	304
<i>kul</i> : ʿabd , <i>çāker</i>	225
<i>kul</i> : ʿabd , ḡulām , <i>bende</i>	384
<i>kul</i> : teraqqi , <i>rehī</i>	401/402
<i>kula at</i> : <i>semend</i>	351
<i>kulaç</i> : bā ^ʿ , <i>bāz</i>	239
<i>kulaḡunuñ dibi</i> : ṣaḥmetü'l-üzn , ʿizār , <i>binā-gūṣ</i>	305/306
<i>kulaḡuz</i> : <i>rehber</i>	222
<i>kulak</i> : üzn , <i>ḡūṣ</i>	91
<i>kulluḡı ödemek</i> : <i>tüzīden</i>	528
<i>kulluq</i> : ʿubūdiyyet , <i>bendegī</i>	622

<i>ķum</i> : reml, rīk	126
<i>ķumāş</i> (Ar.-T.): metā', kālā	128
<i>ķurbaġa</i> : zıfda, vezaġ, ġūk, aġz	107
<i>ķurşun</i> : ānuk, sürb	483
<i>ķurtar</i> : aġliş, rehā-kün	170
<i>ķurtuldu</i> : necā, bi-rehīd	328
<i>ķurtulmuş</i> : müncā, reste	180
<i>ķuru</i> : yābis, ħūşk	126
<i>ķuru üzüm</i> : zebīb, mevīz	433
<i>ķuş</i> (emir): ķay', be'hrāş	183
<i>ķuş</i> : ţayr, murġ	399
<i>ķuşak</i> : niţāk, minţak, kemer	157
<i>ķuş burnı</i> : minķār, nül-i ķaz, şend	499
<i>ķuş yemi</i> : 'alef-i ţayr, īne	431
<i>ķutlu</i> : ħurrem, ferħunde, ferruħ, şād	455
<i>ķuvvet</i> (Ar.-T.): heng	571
<i>ķuvvet</i> (Ar.-T.): ķudret, tāb	482
<i>ķuvvet</i> (Ar.-T.): zūr	436
<i>ķuyruk</i> : zeneb, düm	291
<i>ķuyruk</i> : zeneb, dünbe	566
<i>ķuyu</i> : cub, āh	575
<i>ķuyumcı</i> : şayyāġ, zerger	216
<i>ķuzu</i> : ħamel, bere	206
<i>ķüb</i> : denn, ħum	164

<i>küçücek ev</i> : ‘arīṣ, kāje	400
<i>küf</i> : ‘afen, kelāṣ, kere	608
<i>küflenmiş etmek</i> : fahfere	608
<i>kül</i> : remād, ḥākister	348
<i>külhan</i> (Far.-T.): ettun, tūn	494
<i>külünk</i> (Far.-T.): mi‘vel, mītīn	465
<i>küncid</i> : şusam, simsim	521
<i>küpe</i> : ḥādūr, kurt, gūşvār	533
<i>küpecük</i> : ḥumbere	574
<i>küpecük</i> : ḥumbere, pestū	583
<i>Kürdistān’da bir tağ</i> : Kirde	611
<i>kürek</i> : mis‘ar, pārū, māse	465

L

<i>lāf urucu</i> (Far.-T.): şalef, kib-zenende	460
<i>lāf urma</i> (Far.-T.): lā-taşallūf, me-lünd	496
<i>lāyık degül kes</i> (Ar.-Far.-T.): lā-ḥakīk, nā-sezā, nā-fercām	479
<i>leff idelüm</i> (Ar.-T.): tūzīm	588
<i>legen</i> (Far.-T.): taşt, taşt	470
<i>leşker başı</i> (Far.-T.): şahne, naķīb, sālār	530/531
<i>lohusa</i> : nüfesā, zāc	537
<i>lüle</i> (Far.-T.): mīzel, nāyije	255

M

<i>mamı</i> : kābile, pişyār	537
<i>Mānī kitāb(ı)</i> : Erjeng	466

<i>manşib</i> (Ar.-T.): cāh	575
<i>marul</i> : ḥass, kāhū	575
<i>maşlık</i> : benc, beng	514
<i>maymūn</i> (Ar.-T.): ķird, kebbī	307
<i>maymūn</i> (Ar.-T.): ķird, kebbī, pūzīne	489
<i>meclis yukarısı</i> (Ar.-T.): şadr, pişgāh	605
<i>melek</i> (Ar.-T.): ferište, sürüş	312
<i>meme</i> : şedy, pistān-dān	589
<i>memleket</i> (Ar.-T.): iklīm, kişver	216
<i>mercumek</i> (Far.-T.): ‘ades, māş, mec, mencū, merdümek	247
<i>mersīn</i> : mūrd	432
<i>meşeyistān</i> (Far.-T.): eceme, gābe, bīşe	259
<i>muştuluk</i> (Far.-T.): beşāret, müjde	293
<i>mühre</i> (Far.-T.): ḥiltem, vālā-zene	610
<i>mülk issi</i> (Ar.-T.): şāhibü’l-mülk, ḥudāvend, ḥidīv	224
<i>müşk otı</i> (Far.-T.): misk-i mağşūş, nāk	561
N	
<i>naḥışlu</i> (Ar.-T.): perniyān	594/595
<i>nār</i> (Far.-T.): rummān, enār	472
<i>naças</i> : kirāb, şiyār	128
<i>naşīb</i> (Ar.-T.): ḥazz, nevā	480
<i>nāzlanmaç</i> (Far.-T.): tasahḥub, tağannüc, nāzīden	158
<i>nāzlı şīveli maḥbūb</i> (Ar.-Far.-T.): maḥbū‘, şeng	571
<i>ne</i> : mā çı	284/285

<i>ne: m̄a i</i>	370/371
<i>ne: m̄a i</i>	431
<i>neden: mimm̄a, ez-i</i>	105
<i>nefes (Ar.-T.): dem</i>	418
<i>ne k̄orku: leyse e'l-aye, i b̄ak</i>	201/202
<i>nesne: ey', iz</i>	255
<i>nesr̄in ḡili (Far.-T.): neterin</i>	606
<i>nice: kem, end</i>	353/354
<i>nice bir: kem, end</i>	438/439
<i>nice dek: met̄a, t̄a-be-k̄uc̄a</i>	353/354
<i>niin: lem, er̄a</i>	105
<i>n̄is̄an (Ar.-T.): ehr̄iver, ābr̄il, ābr̄il̄is, beram̄udah</i>	274/275
<i>nite: keyfe, un</i>	105
<i>Nūh h̄azretiniūn h̄atunı (Ar.-T.): V̄ahile</i>	619
O	
<i>oba: beyt̄u's-a'r, h̄argeh, h̄arḡah</i>	449
<i>oba: h̄ayme, d̄ude, ere</i>	616
<i>oca: k̄an̄un, āted̄an</i>	559
<i>oca: k̄an̄un, enc̄uḡ</i>	559
<i>od: deva, d̄ar̄u</i>	521
<i>od: n̄ar, āte</i>	124
<i>od: n̄ar, āzer, āte</i>	349
<i>odun: h̄aab, h̄ime, h̄izem</i>	348
<i>odun yarup yonar: fe's, teber, t̄i</i>	295

oğlancık: şabī, gūdek	379
oğlan ʔoğurmak zahmeti (Ar.-T.): ʔalk, derd-i zih	626
oğlı oğul: hāfid, ibnū'l-ibn, nebīre	578
(Dārā) oğlu: Dārāb	225
oğul: ibn, ferzend, pūser, pūr	378
oğul: veled, pūser	170
oç: sehim, nāvek, tīr	93
oç gezi: semm, hurt, sūfār	240
o kimse: men, ān-kes	328
oçlağı: mirkāç, şevbak, vārdān	591/592
oçu (emir): ikrā, be-h[˘]ān	134/135
ol: mā, vey	145/146
ol: şev	235
ola: yekūnū, bāşed	370
olasın: şevī	401/402
olasın: tekun, şevī	212
olayıdum: küntü, būdem	133
oldı: kāne, şüd	328
oldı: şār, geşt	140
oldı: şüd	201/202
oldı: şüd	498
ol ki: ān ki, men	201/202
olma: lā-mekin, mebāş	134/135
olmaçdur zebūn: başsīden	597

<i>oluk</i> : mīzāb, nāv dān	115
<i>omuz</i> : menkib, dūş	91
<i>on</i> : ‘aşer, deh	185
<i>orağ</i> : mincel, dās	447
<i>orta</i> : meclis, miyān	284/285
<i>orta</i> : vasat, miyān	109
<i>ortak</i> : şerīk, enbāz	250
<i>oruc</i> (Far.-T.): şavm, rūze	308
<i>ot</i> : nebāt, ‘uşb, kelā, giyāh	447
<i>otçı</i> : ‘aşşāb, pizişk	511
<i>otla</i> (emir): irta‘, be-çer	511
<i>otlağ</i> : mer‘ā, merta‘, çerāgāh	446
<i>otlamak</i> : ret‘, çerīden	340
<i>otlamak</i> : ret‘, çerīden	511
<i>o[t]lu yer</i> : ma‘lef, mekle‘e, nebātīn, ‘alef-zār (Ar.-Far.)	446
<i>oturağ</i> : erīke, nişīmen	445
<i>oturma</i> : lā teka‘d, me’nşīn	169
<i>otuz</i> : şelasūn, sī	186
<i>ova</i> : şahrā, deşt	470
<i>oyna</i> (emir): il‘ab, be-bāz	246
<i>oynaş</i> : ‘āşık, mül	576
<i>oyuğ</i> : tendīse	520
<i>oyun</i> : lu‘b, bāz[ī]	246

Ö

<i>öd</i> : merāre, zehre	397
<i>ödek</i> : ğarm, ğarāmet, zemān, tāvān	414
<i>ögendire</i> : şeng-ğāv	207
<i>ögi gitmiş</i> : muğmā, bī-hūş	309
<i>ögmek</i> : medh, sitāyiş	469
<i>ögmek</i> : minnet, şükr, sipās	467/468
<i>ögüş</i> : medh, sitāyiş	469
<i>ögüt</i> : nuşh, pend	450/451
<i>öksürük</i> : su‘āl, sürfe	563
<i>öküz</i> : bağar, gāv	96
<i>ölçek</i> : peymāne	421
<i>öñ</i> : imām, kıuddām, kıubl, pīş	165
<i>önegü</i> : cedel, ‘inād, hū-sitih, istīze, sitiz	257
<i>önegülik</i> : ‘inād	232
<i>öpüş</i> : kıuble, būs	163
<i>ördek</i> : ivezz, murğāb	159
<i>örgüç</i> : senām, kūhān	407
<i>örmek</i> : nesec, bāften	361
<i>örs</i> : ‘alāt, kulūb, sindān	405
<i>örülü</i> : zafīre, merğül	377
<i>örümcek</i> : ‘ankebūt, ğunde	257
<i>öte</i> : huve‘l-cānib, ān-sū	164
<i>öteki gün</i> : evvel-i ems, perīr	303

öyken: ri'e, şüş	179
özenmek: sa'y, verziden	357
özin görücü: mütekebbir, hod-bîn	431/432
P	
pālân atı (Far.-T.): birzevn, mâhçî	582
panbuğ: kutn, penbe	543
parmak: işba', sebbābe, vustā, binşir, engüşt	325
pars: fehd, yūz	434
pas: şadā, jeng	466
pasdan açmak: şaykala, zidūden	359
paşa: içî, āçî	627
piñar: 'ayn, çeşme	319
piliç: ferrūc, çūze	255
pire: bürgūs, keyk	552
pişdi: tabh, maṭbūh, puht, puhte	388
pişi: düble, lālenk, lālenği	514
poğ: şumra, sercîn, neces, çirk, sergîn, kemre, çemîn	256
pul: harşef, fūls, peşîz	255/256
pusu: raşad, kemîn	600
puṭa tapıcı: 'ābidü'l-aşnām, büt-perest	141
putrak: hurşūn, dūj[e]	255
R	
reyhān (Ar.-T.): siperm	586
rızķ virici (Ar.-T.): rezzāk, rüzî-dehende	456

<i>rūḥ</i> (Ar.-T.): nefs, mühce	178
S	
<i>şab</i> : miḳbaza, deste	129
<i>şaban okı</i> : hīş	208
<i>sac ayağı</i> : üşfiye, se-pāye	296
<i>şaç</i> (emir): inteşir, be-y-efşān	182
<i>şaçak</i> : hüdüb, rīşe	288
<i>şaçmak</i> : neşr, feşānden	444
<i>şadak</i> : ca‘be, terkeş, kīş	294
<i>şağır</i> : aşamm, uṭrūş, ker	229/230
<i>şağlayup taçmak</i> : ğarz, süpüziden	528
<i>şağrı</i> : kīmuht	389
<i>şakal</i> : lihye, rīş	288
<i>şakalı kaba</i> : eşatt, kess, rīş	292
<i>şaklayıcı</i> : hāfız, nigeḥbān	427
<i>şakşağan</i> : ‘ak‘ak, kelāje	398
<i>şakşı</i> : sifāl	125
<i>şalınmak</i> : tebaḥhur, ḥırāmiden	361
<i>şalınmak nāzile</i> (Far.-T.): gürāziden	607
<i>şalıvir</i> : aḥliş, rehā kūn	314
<i>şalkım</i> : sünbüle, ḥūşe	437
<i>şaman</i> : tibn, kāh, keh	575
<i>şamanlu balçık</i> : ṭīn-i tibn, kehgil	124
<i>şamanuğrısı</i> : mecerra, kehkeşān	375

<i>saña</i> : ileyke , (<i>be-</i>) <i>tu</i>	450/451
<i>saña</i> : leke , <i>be-tu</i>	315
<i>saña</i> : leke , <i>be-tu</i>	401/402
<i>saña</i> : leke , <i>tu-rā</i>	261/262
<i>şanʿat</i> (Ar.-T.): hırfet , <i>pīşe</i>	144
<i>şanmak</i> : zann , <i>pindāšten</i>	367
<i>sañsar</i> : delak , <i>dele</i>	394
<i>şapan</i> : kazzāfe , <i>miklāʿ</i> , <i>felāhan</i> , <i>belham</i>	594
<i>şar</i> (emir): iftıl , <i>be-piç</i>	412
<i>şarılık</i> : yerkân , <i>zerir</i>	512
(<i>şaç</i>) <i>şarkuğı</i> : ferhāl , sebātet , sebt	377/388
<i>şaru</i> : aşfer , <i>zerd</i>	321
<i>şaruşın</i> : zerdfām	587
<i>şatmak</i> : beyʿ , <i>fürühten</i>	127
<i>şavaş</i> : harb , <i>cenk</i> , <i>perhāş</i>	132
<i>şavaş</i> : harb , <i>cenk</i> , <i>peykār</i>	222
<i>şavaş</i> : harb , <i>cidāl</i> , <i>rezm</i>	310
<i>şavırmak</i> : tezriyye , <i>dāmiden</i>	362
<i>şay</i> : ʿadd , <i>şümār</i>	188
<i>şayı</i> : hisāb , <i>şümār</i>	126
<i>şayru</i> : mariz , <i>bimār</i>	248
<i>şayru</i> : mariz , <i>hasta</i>	508
<i>sebbe çıkup ürpermek</i> (Far.-T.): nümüvv , nebt , <i>demiden</i>	368
<i>seheri vakti</i> (Ar.-T.): şubh , <i>bāmdād</i> , <i>bām</i>	112

<i>segirdici</i> : hervel, meşy, devende	458	
<i>segirt</i> (emir): ürküž, be-tāz	245	
<i>sekiz</i> : şemān, heşt	185	
<i>seksen</i> : şemānūn, heştān	187	
<i>semiz</i> : semīn, ferbih	438/439	
<i>sen</i> : ente, tu	211	
<i>sen</i> : ente, tu	475/476	
<i>sen</i> : tu	315	
<i>sen de</i> : fīke, der-tu	461/462	
<i>sencileyin</i> : mişlüke, hem-çü tu	117	
<i>senit</i> : naķīr, nāve	131	
<i>seniüle</i> : ma'ake	133	
<i>seped</i> (Far.-T.): ķuffe, ķavşara, sāvīn		525
<i>serçe</i> : uşfūh, güncişk	385	
<i>servi</i> (Far.-T.): kenefş	602	
<i>sevi</i> : ħubb, mihr	425	
<i>sevinme</i> : lā-tefriħ, şādī me-kūn	475/476	
<i>sezmek</i> : ħisbān, engāştēn	366	
<i>şıç</i> (emir): ğavvit, be-rī	182	
<i>şıçan</i> : fare, mūş	92	
<i>şıçra</i> (emir): evşeb, ber-çih	246	
<i>şığın</i> : eyyil, gevezn	598	
<i>şığınacaķ yer</i> : kehf, cāy-ı penāh	609	
<i>şığır başı</i> : re'sü'l-baķar, kelle-yi gāv-miş		291/292

şığırcık kuşu: zurzūr, sār	534
şığırlayın: mişlü'l-bakar, hem-çün gāv	134/135
şıklıg: şafır, hunbuk	527
şikmak: ‘aşr, füşürden	443
şına (emir): cerrib, āzmün	188
şınd[ı]: maķaş, miķrāz, kāz	240/241
şırça: zücāc, ābgīne	385
şırım: duvāl	291
şırtmak: tebessüm, hod-gümārīden	515
şırtlan: zab‘, keftār	433
sıtma: hum mā, teb	566
şıyrınmak: zelak, zamķ, yaħc	143
sızmak: tereşşuh, reşh, tirāvīden	491
sigil: sü'lül, ājeħ	231
sille (Far.-T.): kef, kāc, lers, sili	197
sin: mezār, kabır, gūr, dahme, gūr-ħāne	434/435
siñek: zübāb, circīs, meges, ħargez	238/239
siñildemek: nebbāħ, zinüyīden	516
siñir: ‘aşab, pey	396
siñüp kanmak: hażm, güvārīden	515
siyeh nokta yüzüñde (Ar.-Far.-T.): şāme, ħāl	378
soğan: başal, piyāz	247
şol: yesār, şimal, çep	256
şoñ: āħir, encām	469

şoñ: nihāyet, ‘ākıbet, pāyān	418
şovuğrak: ebred, serdter	370/371
şovuk: berd	205
şovuk: berd, sermā	280
şovuk: berd, serd	502
sögmek: sebb, şetm, düşünām	469
sögüt: hılāf, bīd	580
söyle (emir): kul, be-gū	105
(hezeyān söz) söyleyici, terşih, mażg, yāve-gū, jāj-hāy	98
söz: kavı, güftār	342/343
söz: kelām, suhan	380/381
söz çeyneme: lā-taşallüf, me-lünd	496
sözler: akvāl, güftenihā	315
sözümü: kelāmī, suhanem	101/102
şu: mā, āb	123
şu bendi (Far.-T.): bezğ	598
şuç: hins, cunāh, günāh	152
şuda binilen tuluğ: jāle	424
şu döndürür: t̄ahūn, āsiyāb	115/116
şunuñ: habāb, gūbile	231
şūr (Ar.-T.): nākūr	99
şu sızmağ: zehīden	620
şusamış: ‘atşān, teşne	298/299
süci: hamr, bāde, mül, sīgī, mey	384

<i>süd</i> : ḥalīb, leben, ṣīr	394
<i>südük</i> : bevl, kümīz	256
<i>sülük</i> : ‘alak, dīvoçe, zelū	603
<i>sümük</i> : muḥāt, ḥilm	305
<i>sünnet</i> (Ar.-T.): ḥitān, ḥatn	467
<i>süñü</i> : rumḥ, nīze	93
<i>süñük</i> : ‘azm, üstüh ħān	396
<i>süpürge</i> : miknese, dīvār, çārüb	536
<i>sürçe</i> : zelel, ‘aṣr, bi-lağzed	385
<i>sür</i> [i]: ḫatī, reme, gele	206
<i>sürmek</i> : taṭliye, sūden	359
<i>sürtüni sürtüni</i> : ğajğajān	596
Ş	
<i>şalvār</i> (Far.-T.): rānān, rānīn	435
<i>şām ağacı</i> (Ar.-T.): merḥ	194
<i>şaşı</i> : aḥvel, kāj	541
<i>şaşı</i> : lūce, aḥvel, a‘ver	229
<i>şems ziyāları</i> (Ar.-T.): şu‘le, tāb-ı āftāb	481
<i>şiş</i> : seffūd, ālet-i cāriḥa	297
<i>şiş</i> : seffūd, sīḥ	296/297
<i>şiş</i> : verem, āmās	231
<i>şubāt</i> (Ar.-T.): tīre-māh, amşīr, felvaris	271
<i>şüre yer kim yaz günlerinde görünür ırakdan āb</i> (Far.-T.): serāb (Ar.-Far.)	

T

<i>tāc</i> (Far.-T.): <i>efser, tāc-ı şeh</i>	200
<i>tağ</i> : <i>cebel, rāğ</i>	260
<i>tağ</i> : <i>ṭūr, kūh</i>	408
<i>tağan</i> : <i>heyṭale, dān, tābe, tāve</i>	416
<i>tağarcık</i> : <i>cerāb, enbān</i>	424
<i>tağ deposi</i> : <i>şah, zirvetü'l-cebel</i>	407
<i>tağ erügi</i> : <i>nilk</i>	433
<i>tağ eşegi</i> : <i>yaḥmūr, gūr</i>	434
<i>tağ keçisi</i> : <i>imā, ma'z-ı cebel, reng</i>	467
<i>taḥıl</i> (Ar.-T.): <i>rey', ğalle</i>	207
<i>taḳye</i> (Far.-T.): <i>barṭula</i>	619
<i>ṭalabımağ</i> : <i>tezelzül, taḥarrük, ṭabīden</i>	368
<i>ṭamar</i> : <i>ırk, reg</i>	174
<i>ṭamar</i> : <i>yaḳṭaru, mī-çeked</i>	174
<i>ṭamla</i> : <i>ḳatre, çekre</i>	608
<i>ṭamu</i> : <i>saḳar, cehennem, dūzaḳ</i>	140
<i>ṭañ</i> : <i>şubḥ, bāmdād, bām</i>	112
<i>ṭanbur</i> (Far.-T.): <i>ṭunbūr, şeştā</i>	99
<i>ṭanık</i> : <i>şāhid, güvāh</i>	609
<i>Tañrı</i> : <i>Allāh, Ḥālık, Vācib, İzid, Yezdān, Ḥudāy</i>	88
<i>ṭanz eylemek</i> (Ar.-T.): <i>teşnī', temeşhur, ḥayf, hezeyān, temāzuḥ, füsūs, çürpük, lāğ</i>	568/569
<i>ṭapmağ</i> : <i>iṭā'at, 'ubūdiyyet, perestiş</i>	138

<i>tar</i> : zīk , <i>teng</i>	466
<i>tarak</i> : müşt , <i>şāne</i>	288
<i>tarilup kaqıyup hergiz toduldanmaq</i> (Far.-T.): mümkiden	333
<i>taru</i> : cāvers , <i>gāvers</i>	559
<i>taru</i> : <i>erzen</i>	114
<i>tāsa</i> (Far.-T.): ğuşsa , <i>hārḥār</i>	474
<i>taş</i> : hacer , <i>seng</i>	126
<i>taşrada</i> : fī-hāric , <i>der-birün</i>	190
<i>tatlu</i> : ‘azb , hulv , şīrīn	438/439
<i>tatlu</i> : hulv , şīrīn , <i>bā-meze</i>	612
<i>tatmaq</i> : zevk , <i>çeşīden</i>	338
<i>tatsuz</i> : tefiḥ , <i>bī-meze</i>	613
<i>tavşan</i> : erneb , <i>ḥargūş</i>	306
<i>tavşancıl</i> : ‘uqāb , <i>āluḥ</i> , <i>bāz</i>	473
<i>tavuk</i> : dücāce , <i>mākiyān</i>	398
<i>tavul</i> (Ar.-T.): tabl , dühül , <i>tebīre</i>	577
<i>taş</i> : mühre , mühr , <i>kürre</i>	96/97
<i>taşyma</i> : zelel , ‘aşr , <i>bi-lağzed</i>	385
<i>ta‘yīni yoqdur şağış</i> (Ar.-T.): lā-yuḥşā , <i>idend</i>	495
<i>taze dal</i> (Far.-T.): ğuşn , <i>nihāl</i>	580
<i>tegele</i> : bağaltāq	571
<i>tekne</i> : vezvez , <i>zenber</i>	494
<i>temām</i> (Ar.-T.): şahīḥ , <i>dürüst</i>	185
<i>temmuz</i> (Ar.-T.): āzer , <i>ibīb</i> , <i>ulyos</i>	267

<i>temyîz yok</i> (Ar.-T.): meczûb, medhûş	313
<i>ten kabarmak</i> : nabh, cüderî, âbile	231
<i>tereçe</i> : derîçe, pencere	108
<i>tereyağı</i> : duhn, meske	397
<i>terki</i> : sümût, fitrâk	97
<i>teşrîn-i evvel</i> (Ar.-T.): isfandârmaz, bâbah, bâbe, ahtoris	278
<i>teşrîn-i şânî</i> (Ar.-T.): ferverdîn, hâtür, nevoris	279
<i>tev</i> (Far.-T.): germ	604
<i>tıkmak</i> : haşv, âkenîden	448
<i>tınas</i> : tînûs, hırmen, jāj	541
<i>tırâş</i> (Far.-T.): halk, taḥlîk, sûtürden	442
<i>tırmaladı</i> : hadş, hast	485
<i>tırmalamak</i> : hadş, harâşîden	361
<i>tırnak</i> : zufır, hâfir, nâhun	324
<i>tîz</i> (Far.-T.): serî, zûd	91
<i>toğan</i> : ‘ukâb, âluh, bâz	473
(gün) <i>toğduğı (yer)</i> : maşrîk, hâver	227
<i>toğru</i> : istikâm, râst	201/202
<i>toğum</i> : tevellüd, vilâdet, zâden	565
<i>tok</i> : şeb‘ân, sîr	307
<i>tokmak</i> : güjîne	322
<i>toksan</i> : tis‘ün, neved	187/188
<i>tokuşmak</i> : āsîb, gavgâ	310
<i>tokuz</i> : tis‘a, nüih	185

<i>tolu</i> : ḥabbü's-seḥāb , <i>yeḥçe</i> , <i>tegerk</i>	205
<i>tolu</i> : memlū , <i>mel'ān</i> , <i>pür</i>	290
<i>ton</i> : sevb	182
<i>toñmaç</i> : cemed , <i>cümūd</i> , <i>füsürden</i>	444
<i>toñuz</i> : ḥinzīr , <i>ḥūk</i> , <i>gürāz</i>	238
<i>toñuz yiri ki dürmek</i> : ḳal' ḥinzīr arzā , <i>zemīn-rā ḥūk berkenden</i>	357/358
<i>toprak</i> : serā , <i>türāb</i> , <i>ḥāk</i>	123
<i>toprakdan depe</i> : <i>ḥāk-i tüde</i>	598
<i>topuk</i> : ka'b , <i>pejül</i>	579
<i>tor</i> : tele , <i>kīse</i>	395
<i>toynaç</i> : ḥāfir , <i>sünb</i> , <i>süm</i>	582
<i>toz</i> : ḡubār , <i>gerd</i>	502
<i>töre</i> : 'ādet , <i>āyīn</i>	432
<i>ṭuc</i> : ṣufr , <i>rüy</i>	160
<i>ṭuman</i> : celīd , <i>hir</i> , <i>pejm</i>	408
<i>ṭuman</i> : zabābe	409
<i>ṭurmaç</i> : vaḳf , <i>īstāden</i>	518
<i>ṭurna</i> : kürkiyy , <i>küleng</i>	467
<i>ṭutḳal</i> : ḡırrā , <i>sirişim</i>	448
<i>tutmac</i> : māstāba	113
<i>ṭutmaç yukaru</i> : ref' , <i>ber-dāşten</i>	367
<i>ṭuz</i> : milḥ , <i>nemek</i>	113
<i>tü</i> (yansıma): üff , <i>tüf</i> , <i>şüh</i>	142
<i>tüfek</i> : sebṭāne , <i>zebṭāne</i>	584

<i>tükürme: tūfū</i>	604
<i>tükürük: buzāk, lu‘āb, ḥayū</i>	604
U	
<i>uca: virk, sürün</i>	180
<i>ucuz: raḥiṣ, erzān</i>	422
<i>uç: ḡāyet, kenār</i>	535
<i>uçmak: cennet, behišt</i>	139
<i>uçmak: ṭayr, perīden</i>	139
<i>uçuk tutmuş: maṣrū‘, dīv-fersāy</i>	309
<i>ufaḳ: bürāde, rīze</i>	294
<i>uğrı: liṣṣ, sārīḳ, düzd</i>	508
<i>ulaşık: muttasıl, peyveste</i>	517
<i>ulu: ‘azīm, ferzāne, mih, büzürg</i>	88
<i>ulu: kebīr, şigerf</i>	198
<i>ulu ḥan: key, pādişāh</i>	395
<i>ulu sultān (Ar.-T.): melik-i mu‘azzam, Dārā</i>	225
<i>un: daḳīḳ, ard</i>	92
<i>ur (emir): izrib, be-zen</i>	183
<i>ur: si‘la, dāmḡül</i>	579
<i>urġan: ḥabl, nüvār</i>	447
<i>urġan: ḥabl, nüvār</i>	447
<i>urmaḳ: şafīr, şühülīden</i>	513
<i>uruş: ḥarb, cidāl, rezm</i>	310
<i>uş: ‘aḳıl, hūş</i>	91

<i>ustura</i> (Far.-T.): mūsā, sūtürre	442
<i>utanmak</i> : ḥayā, ḥacālet, ṣermīden	336/337
<i>utanmak</i> : ḥayā, ṣerm	586
<i>uya</i> : kāhil	161
<i>uyan</i> : ‘inān, licām, duvāl, ligām	386
<i>uyanık</i> : yaḳaza, bīdār	529
<i>uyucu</i> : tābi‘, peyreṵ	222
<i>uyumak</i> : nevm, ḥusbīden	334/335
<i>uyuz</i> : cereb, ger	230/231
<i>uzun</i> : ṭavīl, dırāz	241/242
Ü	
<i>üç</i> : ṣelaṣ, se	151
<i>üç</i> : ṣelaṣ, se	184
<i>üç kerre</i> (Ar.-T.): ṣelāṣ merrāt, se bār	199
<i>üfürmek</i> : nefh, demīden	362
<i>ügeyik</i> : yemāme, fāhte	398
<i>ügi</i> : hāmet, kūf	398
<i>ügürtlamak</i> : intihāb, güzīden	127
<i>Ülker</i> : Ṣüreyyā, Pervīn	375
<i>ülü</i> : ḥazz, behre	397
<i>ürki</i> : fitne, āṣūb	310
<i>ürkütmek</i> : tenfīr, remānīden	369
<i>ütme</i> : ferīk, pīṣ-ḥord	250
<i>üvez</i> : zübāb, circīs, meges, ḥargez	238/239

üyez: **zübāb**, *circīs*, *meges*, *ḥargez* 238/239

üzülmiş: **bügsist** 454

üzüm: **‘ineb**, *engūr* 471

üzüm tegegi: **kerm**, *tāk* 194

V

var: **mevcūd**, *hest* 486

var: **ruḥ**, *rev* 461/462

(sözüm) vardur: **dārem** 380/381

varlık: **vücūd**, *hestī* 501

verim: **ḡarm**, *ḡarāmet*, *zemān*, *tāvān* 414

virdi baña: **aḥsen** ileyye, *mī-dād be-men* 223

Y

yaba: **hīd** 207/208

yab yab: **mehlen**, *āheste* 517

yab yab yürüyen: **ḳuṭūf**, *nerm-rev* 352

yad: **ecnebī**, *bīḡāne* 110

yağ: **semn**, *rūḡan* 468

yağar: **bārendegī** 622

yağmur: **maṭar**, *bārān* 95

yağmurdan ıslamak: **meblül mine’l-ḡays**, *şüden ter zi-bārān* 341

yağ (emir): **aḥriḳe**, *evḳad*, *be-sūz* 244

yağa iç ton: **nīfaḳ**, *neyfe* 426

yalan: **kizb**, *dürūḡ* 553

yalñ: **leheb**, *tef* 364

<i>yalmak</i> : sevb	182
<i>yalvarmak</i> : laṭīfe, lābe	535
<i>yama</i> : ḥırka, rukū	419
<i>yamalu ton</i> : muraḳḳa', jende	350
<i>yañ</i> : cānib	111
<i>yan</i> : cenb, küşt	180
<i>yañak</i> : ḥad, ruḥ	90
<i>yanmak</i> : ḥark, iḥrāk, sūḥten	364
<i>yaprak</i> : varak, berg	195
<i>Yaradıcı</i> : Ḥālīk, Āferīnende	457
<i>yarağ</i> : ālāt-ı lehv, sāz	540
<i>yaraqlanmış</i> : müteheyyī, āmāde	282
<i>yarar</i> : āḥsen, sere	212
<i>yarar</i> : cedīr, lāyīk, liyaḳat, mī-sezed, derḥūr, sezā-vār	217
<i>yarasa</i> : ḥuffāş, şebpere	473
<i>yarık</i> : şakḳ, kāf, şikāf	198
<i>yarilup açılsa</i> : meşcūc, kefte	623
<i>yarım</i> : nışf, nīm	291
<i>yarın</i> : ḡaden, ferdā	284/285
<i>yarpuz</i> : fütunc, pūzīne	489
<i>yas</i> : mātem, bā-sūk	475/476
<i>yaslu</i> : sūgvār	532
<i>yaşşı</i> : 'arīz, pehn	242
<i>yaş</i> : raṭb, ter	126

<i>yavař</i> : münkād, mutī^ç, mūnis, rām	132
<i>yavařa</i> : ziyer, ziyār, levāše	625
<i>yavaş kimse</i> : hilm, büirdbār	532
<i>yavru</i> : beççe, peççe	399
<i>yavu</i> : zälle, mefkūd, güim	360
<i>yavuz olan hayvān</i> : harūn, tünd	496
<i>yay</i> : ķavs, kemān	95/96
<i>yay</i> : şayf, tābistān	265
<i>yaya</i> : rācil, piyāde	296
<i>yayuk</i> : nehre	397
<i>yaz</i> : rebī^ç, faşl-ı bahār	273
<i>yaz (emir)</i> : üktüb, nüvişt	243
<i>yazdıysa</i> : yektüb, nübişt	145/146
<i>yazı</i> : řahrā, hāmūn	536
<i>yazıcı</i> : kātib, debīr	512/513
<i>yazu</i> : řahrā, deşt	470
<i>yazuğa</i> : işmen, be-güneh	353/354
<i>yedi</i> : seb'a, heft	185
<i>yeg</i> : melīh, bih	342/343
<i>yegin</i> : ęālib, çire	289
<i>yel</i> : rīh, bād	124
<i>yel döndürür</i> : āsiyā	115
<i>yelim</i> : ęırrā, sirişim	448
<i>yelken</i> : řirā^ç, bād-bān	589

<i>yelpāze</i> : mirvaḥa, bād-zen, bād-bīzen	612
<i>yemek</i> : ekl, ḥürden	338
<i>yemiş</i> : fākihe, şemer	415
<i>yemiş</i> : kıtf	222
<i>yeñ</i> : kümm, āstīn	106
<i>yenecek</i> : tu‘m, ta‘ām, ḥürden[ī]	307
<i>yeñi</i> : cedīd, nev	602/603
<i>yer</i> : ḡabrā, arz, zemīn, cāy	93
<i>yer altı</i> : naqb, ḡār, sumc	144
<i>yeşil</i> : aḥzar, ḥazır, sebz	322
<i>yeter</i> : kāfī, bes	548
<i>yetişen kalmışa</i> : nāşır, feryād-res	548
<i>yetmiş</i> : seb‘ün, heftād	187
<i>yeyni</i> : ḥafif, sebük	423
<i>yığın</i> : ḥāk-i tūde	598
<i>yıkmaq</i> : hedem, yehīden	448
<i>yıl</i> : sene, ‘ām, ḥavl, sāl	374/375
<i>yılan</i> : ḥayye, mār	283
<i>yıldırıcı</i> : şa‘şa‘a, leme‘ān, şu‘ā‘, berk, raḥşende, dıraḥşān, dıraḥş, tābān	

410

<i>yıldırım</i> : şā‘ıka, ra‘d, beḥnū	409
<i>yıldız</i> : necm, şihāb, kevkeb, sitāre, aḥter	149
<i>yırtıcı</i> : sebu‘, ded	500
<i>yırtık</i> : çāk	195

<i>yyılağaç</i> : şemāme, destenbū	628
<i>yi</i> (emir): kūlli, be-y-āşām	413
<i>yigid</i> : fetā, cüvān	378
<i>yigirek</i> : aḥsen, bihter	401/402
<i>yigirmi</i> : ‘iṣrīn, bīst	186
<i>yilegen</i> : cevdet, süksük	351/352
<i>yilici</i> : ‘adavān, pūyende	457
<i>yine</i> : ba‘d, bāz	251
<i>yirüp yiçmak</i> : zemm, nikūhīden	513
<i>yitişmemiş</i> : nā-resīde	522
<i>yiv</i> : derz (Far.-Ar.)	365
<i>yoğun</i> : ğalīz, zeft, sitebr	241
<i>yoğurd</i> : māst	113
<i>yoḥsa</i> : illā, verne	190
<i>yoḥsul</i> : ‘ā’il, faķīr, gedāy	89/90
<i>yok</i> : lā , nā, bī, nī	485
<i>yokuş</i> : firāz	327
<i>yol</i> : bār	199
<i>yol</i> : şāri‘, rāh	575
<i>yola doğru yüri</i> : şırāt-ı müstakīma merr, be-reh rāst-rev	234/235
<i>yoldaş</i> : refīķ, ķarīn, hem-reh	122
<i>yol gösterici</i> : hādī, reh-nümāy	88/89
<i>yolına</i> : bi-ṭarīķ	211
<i>yon</i> (emir): ḥalk, [be’]trāş	183

<i>yort itmek</i> : rakz, rüküz, türktâz	244/245
<i>yorucu</i> : dellâle, muhtâle	520
<i>yos</i> : hader, hîre, tîre	289
<i>yön yöş</i> : sāmān	411
<i>yu</i> (emir): iğsil, be-şū	603
<i>yukaru</i> : ‘alā, ber	367
<i>yukaru</i> : fevķ, ‘urūş-c, zeber	165
<i>yukarurak</i> : ā‘lā, bālā-ter	221
<i>yular</i> : zimām, efsār	386
<i>yumak</i> : cürūhak, güirūha	618
<i>yumruk</i> : müşt	174
<i>yumruk</i> : müşt	326
<i>yumuşak</i> : nā‘im, nerm	323
<i>yuva</i> : ‘uşş , vekt, lāne, āşiyān	399
<i>yuvalanan topcağız</i> : güyek ü küre-i ğaltān (Far.-Ar.)	423
<i>yuvalanmak</i> : tedahrüc, ğaltīden	339/340
<i>yük</i> : ħiml, bār	199
<i>yükli</i> : ħāmile, ābisten	564
<i>yüksek</i> : şāmiĥ, ‘ālī, refī‘, bülend	327
<i>yüñ</i> : şūf, ‘ahn, peşm	220
<i>yür[i]</i> (emir): be-rev	212
<i>yüri kim</i> : izhebü ente, rev ki	261/262
<i>yüz</i> : mi’e, şad	188
<i>yüz</i> : vech, rūy	90

yüz çevir: **ḥavvelü'l-vech, rūy bi-girdān** 412/413

yüzde çığıt: **kelef, tāş** 579

yüzerlik: **ḥarmel, sipend** 499

yüzmek şuda: **sebh, şināvīden** 491

yüzük: **ḥātem, engüşteri** 601

Z

zeve: **seme** 208

zift (Ar.-T.): **ḳīr, ḳār** 432

zülf (üñ) ip (üñ) bükülüp eğilme (si) (Far.-T.): **cu'üdet, tāb** 482

4.2. ARAPÇA KELİMELEK DİZİNİ

A

'abd: **ḳul, bende** 384

'abd: **ḳul, çāker** 225

'abeş: **bī-hūde** 98

'ābid: **pārsā** 139

'ābidü'l-aşnām: **puṭa ṭapıcı, büt-perest** 141

'acāc: **hebā'** (Ar.-T.) 166

'accil: **iv** (emir), **be-şitāb** 132

'āciz: **zebūn, lāğar, suğbe** 614

'acüz: **ḳarı, pīre-zen** 374

'acūze: **ḳarı, pīre-zen** 374

'adavān: **yilici, pūyende** 457

'add: **şay, şümār** 188

ādem: **insān** (Ar.-T.), **merdüm** 347

‘ades: <i>mercumek</i> (Far.-T.), <i>mencū, merdümek</i>	247
‘ādet: <i>töre, āyīn</i>	432
‘ādil: <i>dāver</i>	223
‘adīl: <i>hem-tā</i>	545
‘adl: <i>dād</i>	223
‘afen: <i>küf, kelāş, kere</i>	608
aḥ: <i>kardeş, birāder, dāder</i>	122
aḥad: <i>bir, yek</i>	184
aḥad: <i>kimse, kes</i>	117
‘ahd: <i>peymān</i>	421
aḥdeb: <i>egr[i] arķası, kūz-püşt, kūz</i>	292
aḥfaz: <i>ḥātırda tut</i> (Ar.-T.), <i>yād-gīr</i>	101/102
āḥir: <i>girülik, pes-ter</i>	221/222
āḥir: <i>şoñ, encām</i>	469
āḥiret: <i>rüstāḥīz</i>	140
aḥliş: <i>ķurtar, rehā-kün</i>	170
aḥliş: <i>şalıvır, rehā kün</i>	314
aḥmak: <i>bön, nādān, levend</i>	495
aḥmak: <i>gül, filīve, kīc</i>	210
aḥmel: <i>ilet</i> (emir), <i>be-ber</i>	167
aḥmer: <i>ķızıl, sürḥ</i>	322
aḥmerü’ṭ-ṭīn: <i>aşu, gil-i sürḥ</i>	346
‘ahn: <i>yüñ, peşm</i>	220
aḥriķe: <i>yaķ</i> (emir), <i>be-süz</i>	244

aḥsen: <i>eyü, bih</i>	380/381	
aḥsen: <i>iyilik, niḡūyī</i>	450/451	
āhsen: <i>yarar, sere</i>	212	
aḥsen: <i>yigirek, bihter</i>	401/402	
aḥsen ileyye virdi baña, mī-dād be-men	223	
aḥvel: <i>şaştı, kāj</i>	541	
aḥvel: <i>şaştı, lūce</i>	229	
aḥzar: <i>yeşil, sebz</i>	322	
āḥz-i intikam: <i>kīnin ödeşmek, pādāş, keyfer</i>		233
aḥzü'l-yed: <i>el tutucu, dest-gīr</i>	390/391	
‘ā’il: <i>yohsul, faķīr, gedāy</i>	89/90	
‘aķ‘aķ: <i>şaksağan, kelāje</i>	398	
aķdem: <i>ilerlik, pīş-ter</i>	221	
‘āķıbet: <i>şoñ, pāyān</i>	418	
‘aķıl: <i>uş, hūş</i>	91	
‘aķīm: <i>ķışır, sütürven</i>	442/443	
‘aķl: <i>hıred</i>	309	
akraba: <i>hışım, ḥ īş</i>	109	
aķta‘: <i>elsiz, lūk bī-dest</i>	229	
aķvāl: <i>sözler, güftenihā</i>	315	
‘alā: <i>yukaru, ber</i>	367	
ā‘lā: <i>yukarurak, bālā-ter</i>	221	
‘alak: <i>sülük, dīvçe, zelū</i>	603	
‘alāt: <i>örs, sindān</i>	405	

ālāt-ı lehv: <i>çalğu, yarağ, sâz</i>	540
‘alef-i tayr: <i>kuş yemi, çīne</i>	431
‘Alem: <i>bir şehir (Far.-T.), ‘alāmet (Ar.-T.), tīrāz</i>	540
ālet-i cāriha: <i>şiş</i>	297
‘ālī: <i>yüksek, bülend</i>	327
Allāh: <i>Tañrı, İzid, Yezdān</i>	88
‘ām: <i>yıl, sāl</i>	374/375
‘amel: <i>iş güç, kiyā</i>	480
‘ām-ı evvel: <i>bıldır, pār</i>	538
‘amīk: <i>deriñ, jerf</i>	198
‘amīk: <i>deriñ, nüğül</i>	556
Āmūn: <i>Buhārā cānibinde ova (Ar.-T.)</i>	578
‘ankebūt: <i>örümcek</i>	257
ānuk: <i>kurşun, sürb</i>	483
‘ār: <i>neng</i>	467
‘arak: <i>der, hūy</i>	221
‘arbede: <i>üştülüm, cenk</i>	582
a‘rec: <i>aķsak, leng</i>	229
a‘rec: <i>el ayak egri, çeng-lūk</i>	570
‘arīş: <i>küçücek ev, kāje</i>	400
‘arīz: <i>yaşşı, pehn</i>	242
‘arş: <i>kerezmān</i>	408
arż: <i>yer, zemīn, cāy</i>	93
‘aşab: <i>siñir, pey</i>	396

aşamm: <i>şağır, ker</i>	229/230
‘asel: <i>bal, nūş</i>	289
aşfer: <i>şaru, zerd</i>	321
aşl: <i>kök, bīḥ</i>	195
aşlah: <i>eyü, nīk</i>	201/202
‘aşr: <i>şıkmaq, füşürden</i>	443
‘aşr: <i>sürçe, tayına, bi-lağzed</i>	385
‘aşer: <i>on, deh</i>	185
‘āşık: <i>oynaş, mül</i>	576
‘aşīre: <i>dūdmān</i>	596
‘aşīy: <i>aḥşām, şām, şebāngāh</i>	112
‘aşşāb: <i>otçı, pizişk</i>	511
‘atebe: <i>eşik, āsitān</i>	400
‘atşān: <i>şusamuş, teşne</i>	298/299
āvā: <i>çaqal (Far.-T.), şegāl</i>	492
a‘vec: <i>egri, kej</i>	413
a‘ver: <i>şaşı, lūce</i>	229
‘ayān: <i>hüveydā</i>	595
‘aybe (Ar.-T.): <i>hegbe, hurçīn</i>	142
‘ayn: <i>altun, zer</i>	161
‘ayn: <i>göz, çeşm, dīde</i>	90
‘ayn: <i>güneş, yūḥ, āfitāb, hūrşīd, hūr</i>	94
‘ayn: <i>piñar, çeşme</i>	319
a‘zam: <i>büyük, lemtür</i>	567

‘azb: <i>tatlu, şir̄in</i>	438/439
‘azīm: <i>büyük, kebz</i>	560
‘azīm: <i>ulu, ferzāne, mih, büzürg</i>	88
‘azm: <i>kemük, süñük, üstülġ ģān</i>	396
‘azud: <i>kol, bāzu</i>	239
‘azż: <i>ıřırmaq, gezīden</i>	363
B	
bā‘: <i>ķulaç, bāz</i>	239
bāb: <i>ķapu, der</i>	108
ba‘d: <i>ard, pes</i>	165
ba‘d: <i>yine, bāz</i>	251
baġl: <i>ķaķır, ester</i>	96
baġr: <i>deñiz, deryā</i>	544
baġīl: <i>baġil (Ar.-T.), züft</i>	432
ba‘īd: <i>ıraq, dūr</i>	434
baķar: <i>öküz, gāv</i>	96
bāķī: <i>ezel (Ar.-T.), nuġust</i>	145/146
ba‘ra: <i>ķıġ, püşk</i>	593
baraş: <i>ala, pīse</i>	520
bāriġa: <i>dün gice, dūř</i>	303
bartula: <i>takye (Far.-T.), keçe börk</i>	619
başal: <i>řoġan, piyāz</i>	247
baçar: <i>ıvemek sevinmekle</i>	474
bāřıl: <i>bī-hūde</i>	98

baī: <i>geç, dīr</i>	435
baın: <i>göbek, karın, şikem, nāf</i>	156
batt: <i>kaz, bat</i>	398
bāşak: <i>atmaca, bāşe</i>	473
ba‘z: <i>biraz, berh</i>	494
be-dāhil: <i>içerü, enderün</i>	189
beden: <i>gevede, ten, hestī, būden</i>	178
beķā: <i>ķala, māned</i>	219
belī: <i>evet, āri</i>	486
benc: <i>maşlık, beng</i>	514
berd: <i>şovuk</i>	205
berd: <i>şovuk, serd</i>	502
berd: <i>şovuk, sermā</i>	280
berķ: <i>yıldırıcı, rahşende, dırahşān, dırahş, tābān</i>	410
beşāret: <i>muştuluk (Far.-T.), müjde</i>	293
bevl: <i>südük, kümīz</i>	256
bey‘: <i>şatmak, fūrūhten</i>	127
beyāz: <i>aķ, sepīd, sefīd</i>	321
beyt: <i>ev, hāne</i>	388
beyt: <i>ev, serā</i>	108
beytü‘ş-şar: <i>ķara ev, oba, hargeh, hargāh</i>	449
beyzā: <i>güneş, yūh, āfitāb, hūrşīd, hūr</i>	94
bikr: <i>ķız, dūşīze</i>	593
bill: <i>işe (emir), be-şāş</i>	182

binsir: <i>parmak, engüşt</i>	325
bint: <i>kız, duhter</i>	422
birzevn: <i>pālān atı (Far.-T.), mähçī</i>	582
bisāt: <i>ḳālī, ferş</i>	220
bi-ṭarīḳ: <i>yolına</i>	211
biṭṭīḥ: <i>ḳavun, ḥarbüz</i>	415
biṭṭīḥ: <i>ḳarpuz, hindūvāne</i>	543
buzāk: <i>tükürük, ḥayū</i>	604
bükā: <i>ağlamak, girye</i>	456
bülbüle: <i>kilindür</i>	615
bürāde: <i>egindü, sāv</i>	525
bürāde: <i>ufak, rīze</i>	294
bürgüs: <i>pire, keyk</i>	552
bürr: <i>buğday, gendüm</i>	114
bürüt: <i>bıyık</i>	288
C	
ca'be: <i>şadak, terkeş, kīş</i>	294
cāh: <i>manşıb (Ar.-T.)</i>	575
cāhil: <i>bön, nādān, levend</i>	495
cāhil: <i>nādān, kāğa</i>	626
cānib: <i>yañ</i>	111
cār: <i>ḳoñşu, hem-sāye</i>	272
cāriye: <i>gemi, keştī</i>	326
cāriye: <i>ḳaravaş, berde</i>	225

cārr: çekici, keşende	459
caşş: kireç, kec	125
cāşā: gegirme, arūğ	553
cāvers: taru, gāvers	559
cāyi': aç, gürsine	200
cebel: tağ, rāğ	260
cebhe: alın, pīşān[ī]	121
ced: dede, niyā	110
cedel: önegü, hū-sitīh, istīze, sitīz	257
cedīd: yeñi, nev	602/603
cedīr: yarar, mī-sezed, derhūr, sezā-vār	217
cefn: göz kapağı, pīle	290
cehennem: tamu, dūzah	140
celd: çālāk, çābuk-ğ	197
celīd: tuman, hir, pejm	408
cem': beş	507
cem': dernek, encümen	564
cemā'at: bölük, gürih	568
cemā'at: enbüh	501
cemed: toñmağ, füsürden	444
cemel: deve, üştür	97
cemmāl: deveci, üştürbān	425
cemre: kırmızı kor, köz, ahger, zelek	349
cenā: dermek, çīden	360

cenāh: <i>kanat, per, bāl</i>	151
cenb: <i>yan, küşt</i>	180
cennet: <i>uçmak, behişt</i>	139
cerāb: <i>tağarcık, enbān</i>	424
cerād: <i>çekirge, melaḥ</i>	493
cereb: <i>uyuz, ger</i>	230/231
ceres: <i>çañ, derāy</i>	97
cerīb: <i>dönüm, gerī</i>	293
cerr: <i>çek (emir), be-keş</i>	209
cerre: <i>destī, sebū</i>	164
cerret: <i>çaqıl, senglāḥ</i>	492
cerrīb: <i>şına (emir), āzmūn</i>	188
cesed: <i>gevde, ten, hestī, būden</i>	178
ceşīş: <i>bulğur aşı</i>	574
cevdet: <i>yilegen, süksük</i>	351/352
cevz: <i>koz (Far.-T.), gevz</i>	433
cey³: <i>gel (emir), ā</i>	189
ceyb: <i>girībān</i>	426
cidāl: <i>cenk, neberd</i>	497
cidāl: <i>urus, şavaş, döğüş, rezm</i>	310
cidd: <i>çalış (emir), kūş</i>	134/135
cihet: <i>her cānib (Ar.-Far.-T.), her yañ (Far.-T.), sū-be-sū</i>	600
cild: <i>deri, pūst</i>	350
cimā⁶: <i>gān</i>	163

circīs: <i>siñek, üyez, üvez, meges, ħargez</i>	238/239
cism: <i>gevede, ten, hestī, būden</i>	178
cisr: <i>köpri, pul</i>	577
cub: <i>ķuyu, çāh</i>	575
cufra: <i>çukur, gev, meğāk</i>	199
cumūh: <i>çamış, ser-keş</i>	351
cunāh: <i>şuç, günāh</i>	152
cunne: <i>ķalkān, siper</i>	294
cu‘üdet: <i>zülġ (üñ) ip (üñ) büküliip eğilme (si) (Far.-T.), tāb</i>	482
cüzāb: <i>büryān aşı (Far.-T.), gūd-āb</i>	468
cüderī: <i>ten ķabarmaķ, ābile</i>	231
cümūd <i>toñmaķ, füsürden</i>	444
cürūhaķ <i>yumaķ, gürūha</i>	618
cüşmān <i>gevede, ten, hestī, būden</i>	178
D	
da‘: <i>ķo (emir), be-hil</i>	401/402
dağdāga: <i>ķacıķ, ġalmilic</i>	488
dāhīl: <i>iç, derūn</i>	536
dā’iman: <i>dā’im (Ar.-T.), hemīşe, ĩzer</i>	234/235
daķīķ: <i>un, ard</i>	92
daķķ: <i>dög (emir), be-kūb</i>	130
damaķ: <i>dipi, deme</i>	205
dār: <i>ev, serā</i>	108
deff: <i>dumrı, def (Far.-T.)</i>	100

delak: <i>sañsar, dele</i>	394
dellāle: <i>yorucu</i>	520
dem^c: <i>gözyaşı, eşk</i>	126
dem: <i>kan, hūn</i>	174
denes: <i>çirk</i>	547
denes: <i>gūh</i>	408
denī kes (Ar.-Far.): <i>fürū-māye, aşlı alçaq</i>	281
denn: <i>küb, hum</i>	164
deva: <i>od, dārū</i>	521
devābb: <i>ilkı, sūtūr</i>	539
deyr: <i>kilise, künişt</i>	141
dībāc: <i>ibrişim</i> (Far.-T.), <i>perend</i>	435
dibs: <i>bekmez, dūşāb</i>	551
dimāg: <i>beyni, mağz</i>	107
dīn: <i>kīş</i>	139
duhān: <i>dütün, dūd</i>	92
duhn: <i>tereyağı, meske</i>	397
dübb: <i>ayu, hırs</i>	238
düble: <i>pişi, kk, lālenġī</i>	514
dücā: <i>gice karañusu, māğ</i>	555
dücāce: <i>tavuk, mākiyān</i>	398
dühül: <i>tavul</i> (Ar.-T.), <i>tebīre</i>	577
dükkān: <i>kār-gāh</i>	258
dümmel: <i>çıban, dūnbel</i>	230

dürr: <i>incü</i>	182
E	
eb: <i>ata, peder</i>	110
eb-i zevce: <i>ķaynata, zen-peder</i>	503
ebkem: <i>dilsiz, lāl</i>	230
ebleh: <i>göl, filīve, kīc</i>	210
ebred: <i>şovuğrak, serdter</i>	370/371
ebyaz: <i>aķ, sepīd, sefīd</i>	321
eceme: <i>meşeyistān (Far.-T.), bīşe</i>	259
ecnebī: <i>yad, bīgāne</i>	110
ed^c: <i>ķoyam, hilem</i>	390/391
eddi ente deynüke: <i>borcuñ öde (emir), vāmet güzār</i>	168
eddi ümerā³: <i>buyruğı tut, fermān ber</i>	234/235
edīm: <i>gön, şahtiyān, çerm</i>	350
ednā: <i>kiçi, kih</i>	617
edrak: <i>hoşca añla (Far.-T.), der-yāb</i>	411
efhem: <i>hoşca añla (Far.-T.), der-yāb</i>	411
eğes: <i>boz at, hing</i>	351
ekber: <i>büyük, lemtür</i>	567
ekkār: <i>çiftçi, berzger</i>	129
ekl: <i>yemek, hürden</i>	338
eķülü : <i>diyeyin (emir), be-güyem</i>	315
elbis: <i>geydür (emir), [be-] pūşān</i>	426
elf: <i>biñ, hezār</i>	188

elzem: <i>gerek, bāyed</i>	261/262
eme: <i>kırnağ, kenīzek</i>	384
emīrū'l-ceyş: <i>çeribaşı, sipeh-büd, sipeh</i>	226
emr-i maḥūf: <i>korçul[ı] iş, kār-ı sehmnāk</i>	562
ems: <i>dün, dī</i>	303
ene: <i>ben, men</i>	421
enf: <i>burun, bīnī</i>	305
enīn: <i>inildemek, nālīden</i>	516
ente: <i>sen, tu</i>	211
ente: <i>sen, tu</i>	475/476
erba^ç: <i>dört, çār</i>	184
erba^çīn: <i>kırk, çil</i>	186
erīke: <i>oturağ, nişīmen</i>	445
ermele: <i>dul 'avret (Ar.-T.), bīve</i>	415
erneb: <i>tavşan, ḥargūş</i>	306
eşatt: <i>şakalı kaba, rīş</i>	292
esed: <i>arслан, şīr</i>	433
esfel: <i>aşağa, fürū</i>	320
esved: <i>kara, siyeh</i>	321
'eşell: <i>el ayak egri, çeng-lūk</i>	570
'eşell: <i>elsiz, lūk bī-dest</i>	229
eşheb: <i>boz at, ḥing</i>	351
eşmaṭ: <i>ğırğıl, dü-mūy</i>	379
ettun: <i>külhan (Far.-T.), tūn</i>	494

evkad: <i>yak</i> (emir), <i>be-süz</i>	244
evseb: <i>şıçra</i> (emir), <i>ber-çih</i>	246
evvel-i ems: <i>öteki gün</i> , <i>perîr</i>	303
evvelü'l-bāriha: <i>aşrağı</i> (gice), <i>perendüş</i>	303/304
ey fu'ād: <i>ey gönül</i> , <i>dilā</i>	438
eyvān: <i>çartağ</i> (Far.-T.), <i>veroāre</i>	417
eyyil: <i>şığın</i> , <i>gevezn</i>	598
ezrak: <i>gök</i> , <i>kebūd</i>	321
F	
fahḥ: <i>faḥ</i> (Ar.-T.), <i>telle</i>	111
fahm: <i>kömür</i> , <i>enkişt</i>	349
fā'ide: <i>aşşı</i> , <i>sūd</i>	128
fākihe: <i>yemiş</i>	415
faḳîr: <i>yohsul</i> , <i>gedāy</i>	89/90
fāre: <i>şıçan</i> , <i>müş</i>	92
fāris: <i>atlu</i> , <i>süvār</i>	296
faşş: (yüzük) <i>kaşı</i> , <i>nigîn</i>	601
fazla: <i>artuğ</i>	619
fazla: <i>artuğ</i> , <i>bîş</i>	290
fehđ: <i>pars</i> , <i>yūz</i>	434
felek: <i>gök</i> , <i>āsumān</i> , <i>çarḥ</i>	93
fellāḥ: <i>çiftçi</i>	129
fem: <i>ağız</i> , <i>bed-füz</i> , <i>pūz</i>	581
fem: <i>ağız</i> , <i>dehān</i>	394

ferc: <i>am, küs</i>	156
ferc-i zen (Ar.-Far.): <i>şülle</i>	597
feres: <i>at, esb</i>	96
ferhāl: (<i>şaç</i>) <i>şarkuğı</i>	377/388
ferīk: <i>ütme, pīş-ğord</i>	250
ferište: <i>melek</i> (Ar.-T.), <i>sürüş</i>	312
ferr: <i>kaç, giriz</i>	169
ferruc: <i>piliç, çuze</i>	255
fe's: <i>balta, odun yarup yonar, teber, tış</i>	295
fetā: <i>yigid, cüvān</i>	378
fetiḥ: <i>açmak, küşüden</i>	177
fetl: <i>bükmek, tāften</i>	359
fevk: <i>yukaru, zeber</i>	165
fī-ḥāric: <i>taşrada, der-birün</i>	190
fihris: <i>kitābuñ evveli</i> (Ar.-T.), <i>fihrist</i>	585
fīke: <i>sen de, der-tu</i>	461/462
fikr: <i>sigāliš, endişe-mend</i>	232
fi'l: <i>iş, kār</i>	163
fi'l-cümle: <i>henüz</i>	546
firār: <i>kaçmak, gurīhten</i>	444
firār: <i>kaçmak, gurīhten</i>	599
firāş: <i>döşek, cāme-ḥāb</i>	304
firāş: <i>pister</i>	220
fitne: <i>ürki, āşüb</i>	310

fittīs: çekiç (Far.-T.), <i>ḥāyisk</i>	406
fiżza: gümüş, <i>sīm</i>	161
fiżzī: gümüşden	601
fuvāk: inçırık, <i>zağang</i>	553
fülk: gemi, <i>keştī</i>	326
füls: pul, <i>peşiz</i>	255/256
fütunc: yarpuz, <i>pūzīne</i>	489
G	
gābe: meşeyistān (Far.-T.), <i>bīşe</i>	259
gabrā: yer, <i>zemīn, cāy</i>	93
gaden: yarın, <i>ferdā</i>	284/285
gadīr: göl, <i>āb-gīr</i>	544/545
gāfil: bön, <i>nādān, levend</i>	495
gāfil: gül, <i>filīve, kīc</i>	210
galā: kaynaldı, <i>cūşīd</i>	387
galebe: <i>enbūh</i>	501
gālib: yegin, <i>çīre</i>	289
galīz: iri, <i>dürüşt</i>	324
galīz: yoğun, <i>zeft, sitebr</i>	241
galle: tahıl (Ar.-T.)	207
ganem: koyun, <i>mīş, gūsfend</i>	206
ganī: bay, <i>tüvānger</i>	89
gār: yer altı, <i>sumc</i>	144
garāmet: ödek, <i>verim, tāvān</i>	414

ğaraž: <i>nişāne</i>	557
ğarm: <i>ödek, verim, tāvān</i>	414
ğars: <i>dikmek, nişānden</i>	443
ğarz: <i>şağlayup taķmak, süpüziden</i>	528
ğatīt: <i>horuldamaķ horhor, bu-ħust</i>	484
ğavviṭ: <i>şıç (emir), be-rī</i>	182
ğāyet: <i>ķırañ, kenār</i>	144
ğāyet: <i>ķırañ, uç, kenār</i>	535
ğaym: <i>bulut, ebrī</i>	95
ğāzn: <i>kaşda alında çīn (Far.-T.), ājeng</i>	527
ğazūb: <i>ķaķur, tīzī küned</i>	159
ğazūb: <i>tīre, ħışm-gīn</i>	576
ğılāf: <i>ķın, ķılıf, niyām</i>	389
ğırrā: <i>ıtutķal, yelim, sirişim</i>	448
ğubār: <i>hebā' (Ar.-T.)</i>	166
ğubār: <i>toz, gerd</i>	502
ğubeyrā: <i>igde, sincid</i>	521
ğudde: <i>bez, düjīne</i>	230
ğulām: <i>ķul, bende</i>	384
ğumrat: <i>ķızılca, figer, gülgüne</i>	176
ğunde: <i>örümcek</i>	257
ğurāb: <i>ķarğa, zāğ</i>	130
ğurze: <i>nigende, baħye</i>	509
ğuşn: <i>ağaçda budak, şāħ</i>	196

ğuşn: <i>budaq, (şecer) şāḥu</i>	558
ğuşn: <i>taze dal (Far.-T.), nihāl</i>	580
ğuşşa: <i>ğam (Ar.-T.), tāse, ḥadūk</i>	570
ğuşşa: <i>tāsa (Far.-T.), ḥārḥār</i>	474
H	
ḥabāb: <i>şunuñ, gūbile</i>	231
ḥabbu şanevber: <i>fıstık (Far.-T.), piste</i>	522
ḥabbü's-seḥāb: <i>tolu, yeḥçe, tegerk</i>	205
ḥaber: <i>peyām</i>	388
ḥabīb: <i>yār</i>	369
ḥab kün: <i>ebsem ol (emir), tenzen, mī-bāş ḥāmūş</i>	314
ḥabl: <i>ip, resen</i>	359
ḥabl: <i>urgan, urğan, nüvār</i>	447
ḥacālet: <i>utanmaq, şermīden</i>	336/337
ḥacel: <i>keklik, kebk</i>	551
ḥacer: <i>taş, seng</i>	126
ḥācib: <i>kaş, ebrū</i>	121
ḥad: <i>yañak, ruḥ</i>	90
ḥaddād: <i>demürci, āhenger</i>	216
ḥader: <i>yoş, ḥīre, ḥīre</i>	289
ḥādī: <i>yol gösterici, reh-nümāy</i>	88/89
ḥadīd: <i>demür, āhen</i>	160
ḥādime: <i>karavaş, perestār</i>	110
ḥadş: <i>tırmaladı, ḥast</i>	485

ḥadṣ: <i>tırmalamak, ḥarāṣīden</i>	361
ḥādūr: <i>küpe, gūṣvār</i>	533
ḥafā: <i>çıplak, bürehne</i>	622
ḥāfız: <i>şaklayıcı, nıgehbān</i>	427
ḥāfid: <i>oğlı oğul, nebīre</i>	578
ḥafīf: <i>yeyni, sebük</i>	423
ḥāfir: <i>tırnak, nāḥun</i>	324
ḥāfir: <i>toynak, sünb, süm</i>	582
ḥā'if: <i>korçak, hirāsān</i>	328
ḥākım: <i>ḥükım idici, dāver</i>	226
ḥākīr: <i>līz, ḥor</i>	560
ḥakke: <i>kaşı (emir), be-ḥār</i>	168
ḥalf: <i>ard, pes</i>	165
ḥalḥāl: <i>bilezük, dest-berencen</i>	533
Ḥālık: <i>Tañrı, İzid, Yezdān</i>	88
Ḥālık: <i>Yaradıcı, Āferīnende</i>	457
ḥālī: <i>boş, tehī</i>	290
ḥālī: <i>tī, tehī</i>	627
ḥalīb: <i>süd, şīr</i>	394
ḥālīş: <i>nāb</i>	121
ḥalk: <i>tırāş (Far.-T.), sütürden</i>	442
ḥalk: <i>yon (emir), [be']trāş</i>	183
ḥamāme: <i>gügercin, kebüter</i>	151
ḥamel: <i>kızu, bere</i>	206

hāmet: <i>ügi, kūf</i>	398
hāmīle: <i>yüklü, ābisten</i>	564
hāmīz: <i>ekşi, turş</i>	524
hamle: <i>cenk, neberd</i>	497
hamle: <i>tek</i>	194
hamr: <i>süci, bāde, mül, sîgî, mey</i>	384
hamre: <i>bulğur aşu</i>	574
hams: <i>beş, penç</i>	184
hamsün: <i>elli, pencāh</i>	186
hanak: <i>boğmak, hafe kerdn</i>	197
hançer: <i>deşne</i>	389
hānūt: <i>kār-gāh</i>	258
harāret: <i>issilik, tef, tefs</i>	546
harāret: <i>kızmak, tāb</i>	481/482
harb: <i>şavaş, cenk, perhāş</i>	132
harb: <i>şavaş, cenk, peykār</i>	222
harb: <i>uruş, şavaş, döğüş, rezm</i>	310
hareze: <i>boncuq, mühre</i>	611
harīf: <i>faşl-ı güz (Ar.-T.), pāyīz</i>	276
harīş: <i>gergedān (Far.-T.), erc</i>	487
hark: <i>yanmak, sūhten</i>	364
harmel: <i>yüzerlik, sipend</i>	499
hārr: <i>issi, germ</i>	502
harr: <i>issi, germā</i>	280

ḥarrāka: <i>ḳav, sūḥte</i>	610
ḥarrās: <i>çiftçi, berzger</i>	129
ḥarşef: <i>pul, peşîz</i>	255/256
ḥarūn: <i>yavuz olan ḥayvān, tünd</i>	496
ḥaşbe: <i>kızamuğ, sūrḥîje</i>	230
ḥased: <i>güni, reşk</i>	592
ḥasīb-i aşl: <i>pāk-nijād</i>	281
ḥass: <i>marul, kāhū</i>	575
ḥasūd: <i>bed-endîş</i>	431
ḥāşḥāş: <i>kūknār</i>	531
ḥaşmet: <i>şükūh</i>	142
ḥaşv: <i>tıḳmaḳ, ākeniden</i>	448
ḥaṭab: <i>od, hīme, hīzem</i>	348
ḥaṭāt: <i>ḳaymaḳ, tū</i>	394
ḥātem: <i>yüzük, engüşteri</i>	601
ḥaten: <i>güiyegü, dāmād</i>	576
ḥaṭf: <i>ḳapmaḳ, rubūden</i>	358
ḥāt īn (Ar.-Far.): <i>bunda getür (emir), ĩncā be-yār</i>	166
ḥatn: <i>sünnet (Ar.-T.)</i>	467
ḥavālī: <i>çevre, pīrāmen</i>	216
ḥavbā: <i>gevde, ten, hestī, būden</i>	178
ḥavf: <i>ḳorḳu, bīm</i>	248
ḥavl: <i>yıl, sāl</i>	374/375
ḥavvelü'l-vech: <i>yüz çevir, rūy bi-girdān</i>	412/413

ḥayā: <i>utanmak, şerm</i>	586
ḥayf: <i>bī-hūde söz söylemek (Far.-T.), tanz eylemek (Ar.-T.), füsüs, çürpük,</i> <i>lāğ</i> 568/569	
ḥayme: <i>oba, dūde, çere</i>	616
ḥayrān: <i>delü, şeyd(ā)</i>	209/210
ḥayṭal: <i>kedi, gürbe</i>	111
hāy u hūy ḡalebe: <i>katı ḡavḡā (Far.-T.), āvāz, ḡulgule, ḡalālūş</i>	311
ḥayy: <i>diri, zinde</i>	350
ḥayye: <i>yılan, mār</i>	283
hāzā: <i>bu, ĩn</i>	342/343
hāzā: <i>bu, ĩn</i>	353/354
hāzā kelāmī: <i>bu sözümi, ĩn suḡanem</i>	101/102
hāzā ṭaraf: <i>berü yön, ĩn-sū</i>	164
hāzāü's-sene: <i>bu yıl, imsāl</i>	537/538
hāze'l-yevm: <i>bugün, imrüz</i>	538
ḥazf: <i>bırakmak, efkenden</i>	320
ḥazm: <i>siñüp kanmak, ḡüvārīden</i>	515
ḥazr: <i>yeşil, sebz</i>	322
ḥazz: <i>kes (emir), be-bür</i>	405
ḥazṣ: <i>naşīb (Ar.-T.), nevā</i>	480
ḥazṣ: <i>ülü, behre</i>	397
hecil: <i>iniş, şīb</i>	327
hedef: <i>nişāne</i>	557
hedem: <i>yıkmaq, yehīden</i>	448

hellüm: <i>gel</i> (emir), <i>be-yā</i>	105
hemm: <i>gam</i> (Ar.-T.), <i>tāse</i> , <i>hadūk</i>	570
herem: <i>bunamuş</i> , <i>fertūt</i>	374
her mā (Far.-Ar.): <i>her ne</i> (Far.-T.), <i>her çi</i>	461/462
hervel: <i>segirdici</i> , <i>devende</i>	458
hev: <i>ağaç kırmak</i>	574
heybet (Ar.-T.): <i>şükūh</i>	142
heytale: <i>tağan</i> , <i>dān</i> , <i>tābe</i> , <i>tāve</i>	416
hezeyān: <i>bī-hūde</i> söz söylemek (Far.-T.), <i>tan̄z</i> eylemek (Ar.-T.), <i>fūsūs</i> , <i>çürpük</i> , <i>lāğ</i>	568/569
hezl: <i>lāğ</i>	555
hılāf: <i>sögüt</i> , <i>bīd</i>	580
hınzīr: <i>toñuz</i> , <i>hūk</i> , <i>gürāz</i>	238
hırām: <i>kolañ</i> , <i>teng</i>	466
hırka: <i>yama</i> , <i>rukū</i>	419
hırş: <i>āz</i>	249
hışāş: <i>burunduruk</i> , <i>mehār</i>	425
hida’at: <i>çaylak</i> , <i>zeğan</i>	150
hilāl: <i>meh-i nev</i>	94
himār: <i>eşek</i> , <i>atān</i> , <i>har</i>	96
hın̄ta: <i>buğday</i> , <i>gendüm</i>	114
hışrem: <i>koruk</i> , <i>ğüre</i>	524
hıyātet: <i>dikmek</i> , <i>dūhten</i>	364/365
hızām: <i>kolañ</i> , <i>teng</i>	466

hicāb: <i>kaş, ebrū</i>	121	
hicr: <i>mādiyān, kışrak</i>	97	
hikāyet: <i>efsane, semer</i>	506	
hikke: <i>gicik, hāriş</i>	512	
hilliyet: <i>kaşnı, engüjed</i>	500	
hilm: <i>yavaş kimse, büirdbār</i>	532	
hils: <i>şālak, laķ, pelās</i>	602	
hiltem: <i>mühre (Far.-T.), vālā-zene</i>		610
hiltīt: <i>kaşnı, engüjed</i>	500	
hilye: <i>bezek, ārāyiş, zīver</i>	217	
hilye: <i>bezek, firih</i>	618	
hilye: <i>düzünmek, pīrāye</i>	282	
himl: <i>yük, bār</i>	199	
hindibā: <i>güneyik, kāsni</i>	498	
hins: <i>şuç, günāh</i>	152	
hinşar: <i>(parmağun) kiçisi, kalūc</i>	325/326	
hirfet: <i>şan^cat (Ar.-T.), pīşe</i>	144	
hirre: <i>kedı, güerbe</i>	111	
hisāb: <i>şayı, şümār</i>	126	
hisbān: <i>sezmek, engāşten</i>	366	
hitān: <i>sünnet (Ar.-T.)</i>	467	
hubb: <i>sevi, mihr</i>	425	
hubz: <i>etmek, nān</i>	113	
hud'a: <i>aldama, duzağ, firīb</i>	332	

ħuff: <i>edik, mūze, pāpūc, pāpūş</i>	308
ħuffāş: <i>yarasa, şebpere</i>	473
ħufve: <i>çıplak, bürehne</i>	622
ħuliyıy: <i>bezek, ārāyiş, zīver</i>	217
ħulķūm: <i>boğaz, gelū, nāy</i>	95
ħulv: <i>tatlu, şīrīn</i>	438/439
ħulv: <i>tatlu, şīrīn, bā-meze</i>	612
ħummā: <i>sıtma, teb</i>	566
ħurc (Ar.-T.): <i>hegbe, ħurçīn</i>	142
ħurrem: <i>ķutlu, ferħunde, ferruħ, şād</i>	455
ħurşūn: <i>putrak, dūj[e]</i>	255
ħurt: <i>igne ķulağ[ı], oķ gezi, sūfār</i>	240
ħurze: <i>nigende, baħye</i>	509
ħūt: <i>balık, māhī</i>	283
ħuttāf: <i>ķırlağuc, perestū</i>	489
ħuve'l-cānib: <i>öte, ān-sū</i>	164
ħücūm: <i>cenk, neberd</i>	497
ħüdüb: <i>ķirpik, müjgān, müje</i>	91
ħüdüb: <i>şaçak, rīşe</i>	288
ħünāke: <i>anda, āncā, cāy</i>	167
ħüsn: <i>güzel, geş</i>	208
ħüz: <i>al (emir), sitān</i>	380/381
I	
ıbıt: <i>ķoltuķ, bağal</i>	445

‘ırk: <i>țamar, reg</i>	174
İ	
ibhām: (parmağũ) <i>büyügi, sütürk</i>	325
ibn: <i>çaķal</i> (Far.-T.), <i>șegāl</i>	492
ibn: <i>oğul, ferzend, püser, pür</i>	378
ibniye: <i>ķız, duķter</i>	422
ibnü’l-ibn: <i>oğlı oğul, nebire</i>	578
ic‘al: <i>eyle</i> (emir), <i>be-sāz</i>	242
icāre: <i>aylık, māh-gāne</i>	605
iccāș: <i>emrūd, murūd</i>	471
‘īd: <i>bayram, çeșn</i>	514
idām: <i>ķatik, nān-ķūriș</i>	436
idm: <i>ķatik, nān-ķūriș</i>	436
iftaķ ‘afn ķalbıke șadāy: <i>aç gönlüñüñ hep pasını, jeng-i dilet hem mī-zedāy</i>	101/102
iftıl: <i>șar</i> (emir), <i>be-pīç</i>	412
iğsil: <i>yu</i> (emir), <i>be-șū</i>	603
iķrāk: <i>yanmak, sūkten</i>	364
iķșad: <i>biç</i> (emir), <i>be-direv</i>	130
iķsān: <i>dād</i>	223
iķtilāt: <i>ķarıșmak, āmihten</i>	131
iķtināk: <i>ķopmıș, kende</i>	454/455
ıķla‘: <i>ķopar</i> (emir), <i>be-ken</i>	183
ıķlīm: <i>memleket</i> (Ar.-T.), <i>ķıșver</i>	216

ikrā: <i>oku</i> (emir), <i>be-ḥ̣ān</i>	134/135
ilā: <i>dek, tā</i>	542
il‘ab: <i>oyna</i> (emir), <i>be-bāz</i>	246
ilbes: <i>gey</i> (emir), [<i>be-</i>] <i>pūş</i>	426
ile‘l-cemī‘i: <i>kamuya, bā-heme</i>	450/451
ileyke: <i>saña, (be-) tu</i>	450/451
ileyye: <i>baña, me-rā</i>	117
ilkā: <i>bırakmak, efkenden</i>	320
illā: <i>yohsa, verne</i>	190
imā: <i>tağ keçisi, reng</i>	467
imām: <i>öñ, pīş</i>	165
imşi: <i>git</i> (emir)	174
‘inād: <i>önegü, ḥū-sitih, istīze, sitiz</i>	257
‘inād: <i>önegülik</i>	232
‘inān: <i>uyan, duvāl, ligām</i>	386
İncil (Ar.-T.): <i>Engiliyün</i>	141
incirār: <i>çekmek, keşiden</i>	333
‘ineb: <i>üzüm, engür</i>	471
in fehimte: <i>añlariseñ, ger şināsī</i>	189
inḥinā: <i>egilmek, ḥamiden</i>	365
inteşir: <i>şaç</i> (emir), <i>be-y-efşān</i>	182
intihāb: <i>ügürtlamak, güziden</i>	127
irā‘et: <i>göstermek, nümüden</i>	358
irta‘: <i>otla</i> (emir), <i>be-çer</i>	511

irtizā: <i>begenmek, pesendīden</i>	336
īṣāl: <i>irgürmek, resānīden</i>	369
i‘ṣār: <i>kaşırğa, düle</i>	589
işba‘: <i>parmak, engüşt</i>	325
isim: <i>ad, nām</i>	112
iskāt: <i>bırakmak, efkenden</i>	320
isma‘: <i>eşit (emir), be’nyüş</i>	315
işmen: <i>yazuğa, be-güneh</i>	353/354
işnā: <i>iki, dü</i>	184
isra‘: <i>iv (emir), be-şitāb</i>	132
istikām: <i>toğru, rāst</i>	201/202
istilkā: <i>çalkoyun, arka üstüne yatmak, sitān</i>	590
işāret: <i>göstermek, nümūden</i>	358
‘iṣrīn: <i>yigirmi, bīst</i>	186
işteri: <i>al (emir), be-ḥır</i>	127
iṭā‘at: <i>tapmak, perestiş</i>	138
i‘tilā: <i>kaldırmak, efrāšten</i>	366
‘itk: <i>bozulup eskimek, fersūd</i>	573
ittikā’n bi’l-visāde: <i>baş koyup yaşadığı yaşdanmak, be-bāliş ser nihāden</i>	334/335
ityān: <i>getürmek, āverden</i>	599
‘ivaz: <i>cezā (Ar.-T.)</i>	233
ivezz: <i>ördek, murğāb</i>	159
iyyāhu: <i>anı</i>	380/381

ıyyāke: <i>kendüñi, ħod-rā</i>	170
‘ızār: <i>ķulaķunuñ dibi, binā-gūş</i>	305/306
ızhebü ente: <i>yüri kim, rev ki</i>	261/262
ızra^ç: <i>ek (emir), be-kār</i>	130
ızrib: <i>ur (emir), be-zen</i>	183
K	
ka‘b: <i>ţopuķ, pejül</i>	579
ķabā: <i>ķaftān (Far.-T.), cāme</i>	106
ķabīħ: <i>çepel, feraħc, raħc, çirkin, ħasūk, zişt</i>	143
ķabīħ: <i>çirkin, zişt</i>	176
ķābile: <i>avurda, jem</i>	581
ķabīle: <i>dūdmān</i>	596
ķābile: <i>mamı, pişyār</i>	537
ķabīle: <i>tebār</i>	109
ķabr: <i>sin, gūr, daħme, gūr-ħāne</i>	434/435
ķaddāħa: <i>çaķmak, āteş-zene</i>	610
ķaddūm: <i>keser, tīşe</i>	406
ķādir: <i>güçlü, tüvānā</i>	228
kāfī: <i>yeter, bes</i>	548
kāfir: <i>gāvur (Far.-T.), muĝ</i>	554
ķafīz: <i>kile (Ar.-T.)</i>	421
ķaħbe: <i>ĝar</i>	506
kāhil: <i>uya</i>	161
ķaħt: <i>ķız, girān</i>	422

ka'k: <i>kak, beksimāt</i>	196
qalbunā: <i>gönlümüz, dil-i mā</i>	251
qal' hınzır arzā: <i>toñuz yiri ki dürmek, zemīn-rā hūk berkenden</i>	
357/358	
qalīl: <i>az, endek</i>	248
qalle: <i>götür</i>	438/439
qamer: <i>ay, māh</i>	94
qāmet: <i>boy, bālā</i>	221
qāmet-i vasaṭ: <i>bel, miyān</i>	157
qamḥ: <i>buğday, gendüm</i>	114
qamīṣ: <i>gömlek, pīrāhen</i>	106
qamle: <i>bit, sübş, sübüş</i>	552
qamūş: <i>büklemek, sigīzīden</i>	539
qanāt: <i>arğ, arq, kārīz</i>	115
kāne: <i>oldı, şüd</i>	328
qāni': <i>hursend</i>	249
qānūn: <i>çeng</i>	99
kānūn: <i>ocaq, encüğ, āteşdān</i>	559
qa'r: <i>dibi deñiz, tek</i>	545
qar': <i>qabaq, kedū</i>	290
qa'r: <i>tek</i>	194
qār: <i>zift (Ar.-T.)</i>	432
qarār: <i>dölenmek, mī-zebed, ārām</i>	218
qarāşiyā: <i>kirās, gülnār</i>	471

karḥa: içi çirklü çıban, çağz	547
karīb: hısm, ḥ ĩş	109
karīn: hem-reh, yoldaş	122
ḳarrāʿ: ağaç ḳaḳan, ḥūl	302
ḳaşʿa: çanak, kāse	469
ḳaşab: ḳamış, ney	396
ḳasem: and, ḥalf eylemek (Ar.-T.), sevgend	567
ḳaşīl: ḳaşıl (Ar.-T.), ḥ ĩd	250
ḳaşīr: ḳısa, kūtāh, kūteh	241
ḳaşr: kerḥ, köşk (Far.-T.)	194/195
ḳasr: köşk (Far.-T.), kāḥ	417
ḳaşşāre: kesmik, kefe	250
ḳatām: hebāʿ (Ar.-T.)	166
ḳatīʿ: sür[i], reme, gele	206
kātib: yazıcı, debīr	512/513
ḳatīf: kedi, gürbe	111
ḳātil: depeleyici, küşende	459
ḳatīne: ʿāşūre aşı, hefdāne	468
ḳatre: tamlı, çekre	608
ḳavī: üstüvār	529
ḳavl: dimek, güften	502
ḳavl: söz, güftār	342/343
ḳavl-i ḳarār: peymān	421
ḳavm: tebār	109

ķavs: <i>yay, kemān</i>	95/96
ķavşara: <i>seped</i> (Far.-T.), <i>sāvīn</i>	525
ķayʻ: <i>ķuş</i> (emir), <i>beʻhrāş</i>	183
ķayd: <i>baĝ, bend</i>	210
ķayĥ: <i>iriñ, rīm</i>	291
ķazz: <i>ibrişim</i> (Far.-T.), <i>perend</i>	435
ķazzāfe: <i>şapan, felāĥan, belĥam</i>	594
ķebir: <i>ulu, şigerf</i>	198
ķebş: <i>ķoç</i>	162
ķef: <i>sille</i> (Far.-T.), <i>kāc, lers, sīlī</i>	197
ķeff: <i>aya, avuç</i>	324
ķehf: <i>şıĝınacaķ yer, cāy-ı penāh</i>	609
ķelā: <i>ot, ĝiyāh</i>	447
ķelām: <i>söz, süĥan</i>	380/381
ķelāmī: <i>sözümi, suĥanem</i>	101/102
ķelb: <i>it, seg</i>	238
ķelef: <i>yüzde çıĝıt, tāş</i>	579
ķem: <i>nice bir, çend</i>	438/439
ķem: <i>nice, çend</i>	353/354
ķemīn: <i>pusu</i>	600
ķemmūn: <i>ķimnūn, zīre</i>	289
ķender: <i>ĝünlük, venīje</i>	498
ķens: <i>bir yeri süpürmek, rūften</i>	365
ķenz: <i>ĥazīne</i> (Ar.-T.), <i>ĝencūr</i>	505

kerh: <i>zişt</i>	436
kerm: <i>üzüm tegegi, tāk</i>	194
kesb: <i>qazanmaq, tüzīden</i>	572
kesb el-yevm: <i>bugün qazandugun, imrüz endüzī</i>	284/285
keşir: <i>bol, firāvān</i>	249
keşir: <i>çok, bisyār</i>	175
keşir: <i>çok, bisyār</i>	248
keşret: <i>bevş</i>	507
kesş: <i>şakalı kaba, riş</i>	292
kevkeb: <i>yıldız, sitāre, aşter</i>	149
kevn: <i>gevede, ten, hestī, būden</i>	178
keyfe: <i>nite, çun</i>	105
kezālik: <i>anı, ān</i>	401/402
ķinnab: <i>kendir, keneb, kenev</i>	602
ķird: <i>maymūn (Ar.-T.), kebbī</i>	307
ķird: <i>maymūn (Ar.-T.), pūzīne</i>	489
ķiřřa: <i>efsane, semer</i>	506
ķiřāb: <i>gey (emir), [be-] pūř</i>	426
ķiřf: <i>yemiş</i>	222
ķiřt: <i>keci, gürbe</i>	111
ķiyām: <i>qal[k]maq, hāsten</i>	518
ķiyāmet: <i>rüstāhīz</i>	140
ķidr: <i>çölmek, dīg</i>	387
ķilye: <i>bögrek, gürde</i>	179

ķīr: <i>zift</i> (Ar.-T.)	432
ķirāb: <i>naṭas, ŧiyār</i>	128
ķirbās (Ar.-Far.): <i>biz</i>	258
ķivāre: <i>ķovan, ķendū</i>	376
ķizb: <i>yalan, dūrūĝ</i>	553
ķubl: <i>ōñ, pīŧ</i>	165
ķuble: <i>öpüŧ, būs</i>	163
ķuddām: <i>ōñ, pīŧ</i>	165
ķudret: <i>ķuṣvet</i> (Ar.-T.), <i>tāb</i>	482
ķuf: <i>ķal</i> (emir), <i>mī-mān</i>	190
ķuffe: <i>seped</i> (Far.-T.), <i>sāvīn</i>	525
ķul: <i>söyle</i> (emir), <i>be-gū</i>	105
ķulle: <i>depe, tārek</i>	542
ķulle: <i>destī, sebū</i>	164
ķulūb: <i>örs, sindān</i>	405
ķummeŧrā: <i>emrūd, murūd</i>	471
ķunfuz: <i>ķirpi, ķīzū</i>	306
ķūrŧ: <i>altun, zer</i>	161
ķurt: <i>ķüpe, ĝüŧvār</i>	533
ķūsec: <i>köse</i> (Far.-T.)	292
ķutn: <i>panbuk, penbe</i>	543
ķuṭūf: <i>yab yab yüriyen, dölek, nerm-rev</i>	352
ķuvvāre: <i>dilim, ķiric, bürīn</i>	584
ķüz: <i>bardaķ, kūze</i>	319

küll: <i>kamuyı, bā-heme</i>	427
küllü: <i>yi (emir), be-y-āṣām</i>	413
küllü mā: <i>her nesne (Far.-T.), her çi</i>	145/146
kümm: <i>yeñ, āstīn</i>	106
kün: <i>eyle (emir)</i>	450/451
küntü: <i>olayıdum, būdem</i>	133
kürkiyy: <i>turna, küleṅ</i>	467
L	
lā: <i>yok, nā, bī, nī</i>	485
laḡv: <i>hezeyān söz (Ar.-T.), yāfe</i>	98
lā-ḥakīk: <i>lāyık degül kes (Ar.-Far.-T.), nā-sezā, nā-fercām</i>	479
laḥm: <i>et, gūṣt</i>	113
lā-mekin: <i>olma, mebāṣ</i>	134/135
lā-taşallūf: <i>söz çeyneme, lāf urma (Far.-T.), me-lünd</i>	496
lā-taṭlab: <i>isteme, me-cūy</i>	319
lā-tecer: <i>çekme, mekeṣ</i>	209
lā-tefriḥ: <i>sevinme, ṣādī me-kün</i>	475/476
lā-teḥazzun: <i>ḡuşṣa getürme (Ar.-T.), enduh me-yār</i>	475/476
lā-teka‘d: <i>oturma, me’nṣīn</i>	169
laṭīfe: <i>yalvarmak, lābe</i>	535
lā-yera: <i>görünmez, mī-ne-nümāyed</i>	117
lāyık: <i>yarar, mī-sezed, derḥūr, sezā-vār</i>	217
lā-yuḥṣā: <i>ta‘yīni yokdur ṣaḡıṣ (Ar.-T.), idend</i>	495
lebān: <i>günlük, venīje</i>	498

lebeb: <i>gömiüldürük, ber-bend, sîne-bend</i>	386
leben: <i>süd, şîr</i>	394
lebe't: <i>ağız, füle</i>	394
lebin: <i>kerpiç, hışt</i>	125
leh: <i>aña, u-rā</i>	201/202
leheb: <i>yalñ, tef</i>	364
leke: <i>saña, be-tu</i>	315
leke: <i>saña, be-tu</i>	401/402
leke: <i>saña, tu-rā</i>	261/262
lem: <i>niçün, çerā</i>	105
leme'ân: <i>yıldırıcı, rahşende</i>	410
lemin: <i>ki ol (Far.-T.), ki ān</i>	298/299
lem-te'et: <i>gelmedi, mî neyāmed</i>	251
leṭā'if: <i>lāğ</i>	555
lev: <i>ger (Far.-T.), eger</i>	342/343
levm: <i>peygāre</i>	618
levn: <i>gibi, gūne, fām</i>	587
leyl ü yevm: <i>gice gündüz, şeb ü rüz</i>	134/135
leyse e'l-ḥaşye: <i>ne korku, çi bāk</i>	201/202
leyte: <i>keşke (Far.-T.), kāş</i>	133
licām: <i>uyan, duvāl, ligām</i>	386
liḥye: <i>şakal, rîş</i>	288
lisān: <i>dil, zebān</i>	394/395
liş: <i>uğrı, düzd</i>	508

liyakat: yarar, <i>mī-sezed</i> , <i>derhūr</i> , <i>sezā-vār</i>	217
lu‘āb: <i>tükürük</i> , <i>hayū</i>	604
lu‘b: <i>oyun</i> , <i>bāz [i]</i>	246
luceyn: <i>gümüſ</i> , <i>sīm</i>	161
luḥme: <i>arğaç</i> , <i>pūd</i>	220
lucce: <i>deñiz</i> , <i>deryā</i>	544
lüffān: (<i>nāruñ</i>) <i>emlisi</i>	472
lühāb: ‘ <i>alev</i>	124
M	
mā: <i>ne</i> , <i>çi</i>	284/285
mā: <i>ne</i> , <i>çi</i>	370/371
mā: <i>ne</i> , <i>çi</i>	431
mā: <i>ol</i> , <i>vey</i>	145/146
mā: <i>şu</i> , <i>āb</i>	123
ma‘a cāhilīn: <i>bilmezlerile</i> , <i>be-nādānān</i>	169
ma‘ake: <i>senüñle</i>	133
maġmūm: <i>ġamlu</i> (Ar.-T.), <i>ġam-nāk</i>	561
maġmūm: <i>iñlü</i> , <i>ġamlu</i> (Ar.-T.)	523
maġrib: <i>aḥşām</i> , <i>şām</i> , <i>şebāngāh</i>	112
maġrib: <i>gün batduġı yer</i> , <i>bāḥter</i>	227
maḥal: <i>cāy</i>	166
maḥbā: <i>kiler</i> (Far.-T.), <i>enbār</i> , <i>perḥū</i>	526
maḥf[i]: <i>gizlü</i> , <i>nühüfte</i>	163
maḥfī: <i>gizlü</i> , <i>pūşīde</i>	563

maḥfil: <i>dernek, encümen</i>	564
maḥîz: <i>dûğ</i>	113
maḥşad: <i>añız, sipârî</i>	487
mā-ı cārî: <i>aķarşu, āb-ı revān</i>	420
mā'-ı selsāl-şemîr: <i>eyü siñici şu, āb-ı hoş-giivār</i>	298/299
maḥām: <i>cāy</i>	166
maḥaş: <i>şınd [ı], kâz</i>	240/241
maḥşabe: <i>ķamışlık, neyistān</i>	595
ma'kūs: <i>'aksine (Ar.-T.), bāzgüne</i>	176
māle: <i>egildi, ḥam şed</i>	412
ma'lef: <i>o[t]lu yer, 'alef-zār</i>	446
marîz: <i>şayru, bîmār</i>	248
marîz: <i>şayru, ḥasta</i>	508
maşlûb: <i>aşılan, āvîhte</i>	509
maşrû: <i>uçuk tutmuş, dîv-fersāy</i>	309
maşş: <i>emmek, mezîden, mekîden</i>	338
māş: <i>mercumek (Far.-T.), mencû, merdümek</i>	247
maşrîķ: <i>(gün) toğduğı (yer) , ḥāver</i>	227
maţar: <i>yağmur, bārān</i>	95
maţāra: <i>gön bardaķ, dabbe</i>	615
maţbû: <i>nāzlı şîveli maḥbûb (Ar.-Far.-T.), şeng</i>	571
maţbûḥ: <i>pişdi, puht, puhte</i>	388
mātem: <i>yas, bā-sūk</i>	475/476
maţlaba: <i>dilek, ḥāst</i>	350/351

mażġ: (<i>hezeyān</i> söz) <i>söyleyici, yāve-gū jāj-ħāy</i>	98
ma'z-ı cebel: <i>tağ keçisi, reng</i>	467
meblül mine'l-gays: <i>yağmurdan ıslamak, şüden ter zi-bārān</i>	341
mec: <i>mercumek</i> (Far.-T.), <i>mencū</i>	247
mecerra: <i>şamanuğrısı, kehkeşān</i>	375
meclis: <i>orta, miyān</i>	284/285
mecnūn: <i>delü, dīvāne</i>	312
meczūb: <i>temyīz yok</i> (Ar.-T.), <i>ħayrını şerden idemez fark</i> (Ar.-T.)	313
medās: <i>edik, müze, pāpüc, pāpüş</i>	308
medh: <i>ögmek, öğüş, sitāyiş</i>	469
medhūs: <i>delü, dīvāne</i>	312
medhūs: <i>temyīz yok</i> (Ar.-T.), <i>ħayrını şerden fark</i>	313
mefer: <i>kaçacak yer, cāy-ı giriz</i>	542
mefkūd: <i>yavou, güm</i>	360
mefrūs: <i>büyük döşek, şāduroān</i>	573
meftūh: <i>açık, küşāde</i>	121
meftül: <i>büklüm, çin</i>	412
mehd: <i>beşik, gehvāre</i>	566
mehlen: <i>yab yab, āheste</i>	517
mehmūm: <i>ğamlu</i> (Ar.-T.), <i>ğam-nāk</i>	561
mehzül: <i>arık, nizār</i>	535
mekān: <i>cāy</i>	166
mekān : <i>in, künām</i>	433/434
mekle'e: <i>o[t]lu yer, 'alef-zār</i>	446

mekr: <i>h̄ile</i> (Ar.-T.), <i>sigāliş</i>	507
mekş: <i>eglemek</i>	339
meksūr: <i>ķırık, şikeste</i>	484
mektüb: <i>biti, nāme</i>	181
mel'an: <i>tolu, pür</i>	290
melīh: <i>çeygik, çerz</i>	175
melīh: <i>gökçek, nağz</i>	107
melīh: <i>yeg, bih</i>	342/343
melik-i mu'azzam: <i>ulu sultān</i> (Ar.-T.), <i>Dārā</i>	225
memlū: <i>tolu, pür</i>	290
men: <i>ol ki</i> (Far.-T.), <i>ān ki</i>	201/202
men: <i>o kimse, ān-kes</i>	328
menn: <i>baṭman</i>	421
menkib: <i>omuz, dūş</i>	91
menķūş: <i>büyük döşek, şāduroān</i>	573
mer': <i>er, şevher</i>	156
mer'ā: <i>otlak, çerāgāh</i>	446
merāre: <i>öd, zehre</i>	397
mer'e: <i>'avrat</i> (Ar.-T.), <i>zen</i>	156
merh: <i>şām ağacı</i> (Ar.-T.)	194
merta': <i>otlak, çerāgāh</i>	446
mertebe: <i>pāye</i>	296
mesā: <i>ahşām, şām, şebāngāh</i>	112
meşāne: <i>ķavuk, ābdān</i>	397

meşel: <i>fesāne</i>	443
meşīl: <i>beñdeş, hem-tā</i>	545
meşakkat: <i>emek, renc</i>	565
meşcūc: <i>yarilup açılsa, kefte</i>	623
meştā: <i>kış evi, kāşāne</i>	417
meşy: <i>segirdici, devende</i>	458
metā: <i>kaçan, key</i>	390/391
metā: <i>kaçan, key</i>	395
metā^ç: <i>ķumāş (Ar.-T.), kālā</i>	128
metā: <i>nice dek, tā-be-kücā</i>	353/354
metā^çu'l-beyt: <i>ķap ķacak, ķanūr, bārdān</i>	591
metīn: <i>üstüvār</i>	529
mevcūd: <i>var, hest</i>	486
mezār: <i>sin, gūr, dahme, gūr-ķāne</i>	434/435
mezheb: <i>kīş</i>	139
mıķma^ç: <i>ķomak, gürz</i>	560
mıķma^ç: <i>ķomak, leķt</i>	323
mıķmer: <i>bennā ipi (Ar.-T.), hencār</i>	530
mi^çā: <i>bağırsak, rūde</i>	179
mibrad: <i>ege, dörpi, sūhān, ķūbsāy</i>	406/407
mi'e: <i>yüz, şad</i>	188
miğfer: <i>ışık, ķūd</i>	592
miğrafe: <i>ķepçe, ķefgīr</i>	387
miğzel: <i>ig, dūk</i>	526

miḥcen: <i>çomak, leḥt</i>	323
miḥnet: <i>işkence, pīc pīc</i>	490
miḳbaza: <i>şab, deste</i>	129
miḳlā^c: <i>şapan, felāḥan, belḥam</i>	594
miknese: <i>süpiürge, dīvār, çārüb</i>	536
miḳra^a: <i>kaḿçı, tāziyāne</i>	244
miḳrāz: <i>şınd[ı], kāz</i>	240/241
milḥ: <i>tuз, nemek</i>	113
mimmā: <i>neden, ez-çi</i>	105
mincel: <i>oraḳ, dās</i>	447
min-cemed: <i>buzdan, ez-yaḥ</i>	370/371
min-cümel: <i>kaḿudan, ez-heme</i>	212
minfaḥ: <i>körük, dem</i>	583
minḥat: <i>keser, tīşe</i>	406
minḳār: <i>kuş burnı, nül-i kaз, şend</i>	499
min-lü^llü[?]: <i>incüden, ez-dürr</i>	380/381
min-mer[?]: <i>kişiden, zi-merdüm</i>	370/371
minnet: <i>ögmek, sipās</i>	467/468
minnet: <i>sipās</i>	138
minnī: <i>benden, ez-men</i>	380/381
minnī: <i>benden, ez-men</i>	450/451
min-rūḥ: <i>cāndan (Far.-T.), ez-cān</i>	342/343
minḥaḳ: <i>kuşak, kemer</i>	157
min-yedī: <i>elden, ez-dest</i>	390/391

mirden: <i>ig, dūk</i>	526
mirfaqa: <i>dirsek, vāren</i>	239
mirkāq: <i>oqlağı, vārdān</i>	591/592
Mirriḥ: <i>Behrām</i>	227
mirvaḥa: <i>yelpāze, bād-zen, bād-bīzen</i>	612
misāfir: <i>konuq, mihmān</i>	413/414
mis‘ar: <i>kürek, pāru, māse</i>	465
miselle: <i>çuvalduz (Far.-T.), pundüz</i>	543/544
misenn: <i>bilegü, fesān</i>	442
misfen: <i>ege, dörpi, sühān, çübsāy</i>	406/407
misk-i mağsūs: <i>müşk otı (Far.-T.), nāk</i>	561
mişlüke: <i>sencileyin, hem-çü tu</i>	117
mişlü‘l-bakar: <i>şığırlayın, hem-çün gāv</i>	134/135
mişlü‘s- semā: <i>gökgün (Far.-T.), sipihr-āsā</i>	586
miḥthere: <i>gön bardağ, dabbe</i>	615
mi‘vel: <i>külünk (Far.-T.), mītīn</i>	465
mizāb: <i>oluq, nāv dān</i>	115
mizel: <i>lüle (Far.-T.), nāyije</i>	255
mizmār: <i>düdük, didük, nāy</i>	99
mu‘allaq: <i>aşılan, āvīḥte</i>	509
muğmā: <i>ögi gitmiş, bī-hüş</i>	309
muḥ: <i>ilik</i>	395
muḥannes: <i>gerz, kink</i>	379
muḥāt: <i>sümüük, ḥilm</i>	305

muḥḥ: <i>beyni, mağz</i>	107
muḥḥ: <i>ilik</i>	395
muḥkem: <i>üstüvār</i>	529
muḥsin: <i>güzel, ḥüb, zībā</i>	436
muḥtāle: <i>yorucu</i>	520
muḥārin: <i>iş, hem-dem</i>	419
muḥayyed: <i>bağlu, pīç, beste</i>	180/181
muḥle: <i>bebek, merdüim-i çeşm</i>	347
munḥul: <i>elek, māşū</i>	346
mūnis: <i>derd-deş (Far.-T.), ğam-güsār, hem-derd</i>	418
murakkaʿ: <i>yamalu ton, jende</i>	350
mūsā: <i>ustura (Far.-T.), sūtürre</i>	442
muşāhib: <i>iş, hem-dem</i>	419
mutīʿ: <i>yavaş, rām</i>	132
muttaşıl: <i>ulaşık, peyveste</i>	517
mużīf: <i>konuk alan, mīzbān</i>	414
müdevver: <i>degirmi, gird</i>	242
mühce: <i>rūḥ (Ar.-T.)</i>	178
müheyyā: <i>düzülmiş, ārāste</i>	175
mühr: <i>taş, kürre</i>	96/97
mühre: <i>taş, kürre</i>	96/97
mükāfāt: <i>cezā (Ar.-T.)</i>	233
mükedder: <i>bulanık, tīre</i>	432
mülevven: <i>dürlü dürlü, güne-gün</i>	177

mümāsil: <i>beñzer, mi-māned</i>	218
mün'akis: <i>baş aşağa, ser-nigün</i>	177
müncā: <i>ķurtulmuş, reste</i>	180
münħani: <i>egilüp dolaşsa, cefte</i>	623
mūnis: : <i>yavaş, rām</i>	132
münķād: <i>yavaş, rām</i>	132
müntin: <i>ķoķmuş, gendīde, gende</i>	454
mürāsele: <i>biti, nāme</i>	181
mürr: <i>acı, telħ</i>	523
mürr: <i>geç (emir), [be-] güzer</i>	413
müstemend: <i>iñlü, ğamlu (Ar.-T.)</i>	523
müstevī: <i>dübdüz, hemvār, yeksān</i>	405
müşābih: <i>beñzer, mi-māned</i>	218
müşť: <i>ťaraq, şāne</i>	288
müteheyyī: <i>yaraķlanmuş, āmāde</i>	282
mütekebbir: <i>özin görici, ħod-bīn</i>	431/432
müzekker: <i>erkek, ner</i>	162
N	
nabħ: <i>ten ķabarmak, ābile</i>	231
nağme: <i>nevā</i>	479
naħīf: <i>arıķ, lāğar</i>	523
naħīf: <i>arıķ, nizār</i>	535
naħl: <i>arı</i>	376
naħl: <i>elemek, bīħten</i>	346

nā'im: yumuşak, <i>nerm</i>	323
naḳ': <i>hebā'</i> (Ar.-T.)	166
naḳb: yer altı, <i>sumc</i>	144
nāḳır: çeng	99
nāḳış: eksik, <i>kem</i>	249
nāḳış-ı 'aḳl: <i>gül, filīve, kīc</i>	210
naḳīb: leşker başı (Far.-T.), <i>sālār</i>	530/531
naḳīr: <i>senit, nāve</i>	131
nāḳūr: <i>şūr</i> (Ar.-T.)	99
nār: od, <i>āteş</i>	124
nār: od, <i>āzer, āteş</i>	349
naşb: dikmek, <i>nişānden</i>	443
nāşır: yetişen <i>ḳalḿişa, feryād-res</i>	548
naşl: demren, <i>peykān</i>	92
naẓīr: <i>hem-tā</i>	545
ne'am: evet, <i>ārī</i>	486
nebāc: it ürmek, <i>seg-lāyīden</i>	363/364
nebāt: ot, <i>giyāh</i>	447
nebātīn: o[t]lu yer, <i>'alef-zār</i> (Ar.-Far.)	446
nebbāḥ: <i>siñildemek, zinūyīden</i>	516
nebī: <i>Ḥaḳ'dan haber viren</i> (Ar.-T.), <i>peygamber</i>	89
nebīc: it ürmek, <i>seg-lāyīden</i>	363/364
nebīḥ: it ürmek, <i>seg-lāyīden</i>	363/364
nebt: bitmek, <i>rūjīden, rūyīden</i>	614

nebt: <i>sebze çıkup ürpermek (Far.-T.), demīden</i>	368
necā: <i>kırtuldu, bi-rehīd</i>	328
neces: <i>gūh</i>	408
neces: <i>gūbre, polı, çirk, sergīn, kemre, çemīn</i>	256
necm: <i>yıldız, sitāre, aħter</i>	149
nedā: <i>çi, Őbnem, jāle</i>	95
nefh: <i>üfürmek, demīden</i>	362
nefs: <i>rūh (Ar.-T.)</i>	178
nefsāk: <i>kendi özin, ħ ĩŐten</i>	370/371
nehir: <i>ırmak, cūy</i>	319
nehr: <i>çay, rūd</i>	91
neml: <i>karınca, mūr</i>	283
nemmām: <i>kovıcı, süħan-çīn</i>	431
nesec: <i>örmek, bāften</i>	361
nessāc: <i>çulha (Far.-T.), pāy-bāf</i>	258
neşr: <i>Şaçmak, feŐānden</i>	444
nevħa: <i>ağlamak, müyīden</i>	506
nevm: <i>uyumak, ħusbīden</i>	334/335
neyk: <i>gān</i>	163
neyy: <i>çig, ħām</i>	387
nışf: <i>yarım, nīm</i>	291
nīfaķ: <i>yaķa iķ ton, neyfe</i>	426
nihāyet: <i>Ön, pāyān</i>	418
nimr: <i>kaplan, peleng</i>	466

niṭāk: <i>kuşak, kemer</i>	157
noqşān: <i>eksilmek, kāsten</i>	519
nubāh: <i>it ürmek, seg-lāyīden</i>	363/364
nuḥām: <i>añğıt, surḥ-āb</i>	510
nuḥās: <i>bakır, mis</i>	160
nūre: <i>alçı, āhek</i>	465
nuşh: <i>ögüt, pend</i>	450/451
nü‘ās: <i>ıvizğanmak, ğunūden</i>	334
nūfesā: <i>loḥusa, zāc</i>	537
nūmuvv: <i>sebze çıkup ürpermek (Far.-T.), demīden</i>	368
R	
rabb: <i>besleyici, perverdīgār</i>	427
rācil: <i>yaya, piyāde</i>	296
ra‘d: <i>yıldırım, beḥnū</i>	409
raḥā: <i>degirmen, at döndürür, ḥarās</i>	115/116
rāḥat: <i>dölenmek, mi-zebed ārām</i>	218
rāḥe: <i>aya, avuç</i>	324
raḥīş: <i>ucuz, erzān</i>	422
raḥme: <i>ḳartal, dāl</i>	150
raḥt: <i>tebār</i>	109
rā‘ī: <i>çoban (Far.-T.), şubān</i>	207
raḳīb: <i>bī-dīnī (Far.-Ar.)</i>	369
rakz: <i>yort itmek, türktāz</i>	244/245
rānān: <i>şalvār (Far.-T.), rānīn</i>	435

raşad: <i>pusu</i>	600
raşaş: <i>kalay, erziz</i>	160
ratb: <i>yaş, ter</i>	126
rebî: <i>yaz, faşl-ı bahār</i>	273
rebībe: <i>duhter-zen</i>	347
recul: <i>kişi, kākā</i>	480
recül: <i>er, şevher</i>	156
ref: <i>ütmaq yukaru, [...] götürmek, ber-dāştēn</i>	367
refī: <i>yüksek, bülend</i>	327
refīk: <i>yoldaş, hem-reh</i>	122
rekz: <i>dikmek, nişānden</i>	443
remād: <i>kül, hākister</i>	348
reml: <i>kum, rīk</i>	126
remy: <i>atmaq, endāhtēn</i>	320
re's: <i>baş, ser</i>	291
resül: <i>Hak'dan haber viren (Ar.-T.), peygamber</i>	89
re'sü'l-baçar: <i>kelle-yi gāv-miş, şıgır başı</i>	291/292
reşh: <i>sızmaq, tirāvīden</i>	491
ret: <i>otlamak, çerīden</i>	340
ret: <i>otlamak, çerīden</i>	511
revnaç: <i>fürüg, fer</i>	295
rey: <i>görmek, dīden</i>	370/371
rey: <i>tahl (Ar.-T.)</i>	207
rezzāk: <i>rızq virici (Ar.-T.), rüzī-dehende</i>	456

ribḥ: <i>aşşı, sūd</i>	128
ricl: <i>ayak, pāy</i>	90
rics: <i>gūh</i>	408
ri'e: <i>öyken, şüş</i>	179
rīḥ: <i>yel, bād</i>	124
rīŝ: <i>kanat, per, bāl</i>	151
riyāḥ: <i>bād</i>	186
rūḥ: <i>cān</i> (Far.-T.)	174
rūḥ: <i>cān</i> (Far.-T.), <i>revān</i>	420
ruḥ: <i>git</i> (emir)	174
ruḥ: <i>git</i> (emir), <i>be-rev</i>	105
ruḥ: <i>var, rev</i>	461/462
rūḥ-ı eb: <i>ata cānı</i> (Far.-T.), <i>cān-ı peder</i>	211
rukbe: <i>diz, zānū</i>	579
rumḥ: <i>süñü, nīze</i>	93
rummān: <i>nār</i> (Far.-T.) <i>enār</i>	472
rusġ: <i>bilek</i>	219
ru'yā: <i>düş, ḥāb</i>	551
rüküz: <i>yort itmek, türktāz</i>	244/245
rüşvet: <i>yāre</i>	626
S	
sā': <i>kile</i> (Ar.-T.)	421
şa'b: <i>güç, düşvār</i>	157
şabb: <i>dökmek, rīhten</i>	599

şabî: oğlancık, <i>gūdek</i>	379
şadā: <i>is, pas, jeng</i>	466
şadr: göğüs, <i>sīne ber</i>	157
şadr: <i>meclis yukarısı</i> (Ar.-T.), <i>pişgāh</i>	605
şaf: <i>e [r] sırası, reste</i>	504
şāf: <i>nāb</i>	121
sa'fe: <i>bart baş, rīş</i>	288
şāfî: <i>arı, vîj</i>	293
sāfil: <i>alçak, pest</i>	327
şafîr: <i>şıklıg, ħunbuk</i>	527
şafîr: <i>urmak, şühüliden</i>	513
şağîr: <i>kiçi, kih</i>	617
şagr: <i>diş, dendān</i>	219
sahhak: <i>ez (emir), be-sāy</i>	243
şāhib: <i>biliş, āşinā</i>	109
şāhib: <i>ğam-güsār, derd-deş</i> (Far.-T.), <i>hem-derd</i>	418
şāhibü'l-mülk: <i>mülk issi</i> (Ar.-T.), <i>ħudāvend, ħidîv</i>	224
şahîfe: <i>biti, nāme</i>	181
şahîh: <i>temām</i> (Ar.-T.), <i>dürüst</i>	185
şahrā: <i>ova, yazu, kır, deşt</i>	470
şahrā: <i>yazı, hāmûn</i>	536
şā'ika: <i>yıldırım, behnû</i>	409
sā'il: <i>isteyici, ħūzeger</i>	505
saķar: <i>ķamu, dūzaķ</i>	140

şakb: <i>delmek, süften</i>	518
şakīl: <i>ağır, girān</i>	422
şalēb: <i>dilkü, rūbeh</i>	434
şalef: <i>lāf urıcı (Far.-T.), kib-zenende</i>	460
şanevber: <i>çam ağacı, gīj</i>	302
şār: <i>oldı, geşt</i>	140
sāriq: <i>uğrı, düzd</i>	508
şavlecān: <i>çevgān</i>	423
şavm: <i>oruc (Far.-T.), rūze</i>	308
şavt: <i>āvāz (Far.-T.), tang</i>	527
şavt: <i>demdeme, āvāze</i>	597
sa'y: <i>özenmek, verzīden</i>	357
şayd: <i>av, naħcīr</i>	500
şaydelān: <i>çerçi, pīle-ver</i>	511/512
şayf: <i>yay, tābistān</i>	265
şaykala: <i>pasdan açmak, zidūden</i>	359
şayyāg: <i>kuyumcı, zerger</i>	216
seb'a: <i>yedi, heft</i>	185
sebātet: <i>(şaç) şarkuği</i>	377/388
sebb: <i>sögmek, düşnām</i>	469
sebbābe: <i>parmak, engüşt</i>	325
sebḥ: <i>bağlu, beste</i>	180/181
sebḥ: <i>yüzmek şuda, şināvīden</i>	491
sebīl: <i>cādde (Ar.-T.)</i>	607

seblet: <i>bıyık</i>	288
sebṭ: (<i>şaç</i>) <i>şarkuğı</i>	377/388
sebṭāne: <i>tüfek, zebṭāne</i>	584
sebu^c: <i>yırtıcı, ded</i>	500
seb^cün: <i>yetmiş, heftād</i>	187
sedā³: <i>arış, tār</i>	219
ṣedy: <i>emcek, meme, pistān-dān</i>	589
sefād: <i>ķılçık, dāse</i>	465
sefercel: <i>ayva, bih</i>	617
seffūd: <i>şiş</i>	297
seffūd: <i>şiş, sīḥ</i>	296/297
sefīne: <i>gemi, keştī</i>	326
seḥāb: <i>bulut, ebrī</i>	95
sehim: <i>ok, nāvek, tīr</i>	93
sehl: <i>geñez, āsān, zeb</i>	161
ṣelaṣ: <i>üç, se</i>	151
ṣelaṣ: <i>üç, se</i>	184
ṣelāṣ merrāt: <i>üç kerre (Ar.-T.), se bār</i>	199
ṣelaṣün: <i>otuz, sī</i>	186
ṣelc: <i>ķar, berf</i>	205
ṣelm: <i>gedik, raḥne</i>	566
ṣemān: <i>sekiz, heşt</i>	185
ṣemānün: <i>seksen, heştān</i>	187
semek: <i>balık, māhī</i>	283

semer: <i>ber, mīve, bār</i>	196
semer: <i>yemiş</i>	415
semīn: <i>semiz, ferbih</i>	438/439
semm: <i>igne kulađ[ı], ođ gezi, sūfār</i>	240
semme: <i>anda, āncā, cāy</i>	167
semn: <i>yađ, rūđan</i>	468
senām: <i>örgüç, kūhān</i>	407
sene: <i>yl, sāl</i>	374/375
serā: <i>toprak, hāk</i>	123
serāb (Ar.-Far.): <i>çorak</i> (Far.-T.), <i>şüre</i>	125
serāb (Ar.-Far.): <i>şüre yer kim yaz günlerinde görünür irakdan āb</i>	483
serāvīl: <i>iç ton, şalvār</i>	106
serc: <i>eyer, zīn</i>	97
serc: <i>eyer, zīn</i>	159
sercīn: <i>gübre, polı, çirk, sergīn, kemre, çemīn</i>	256
serī: <i>tīz</i> (Far.-T.), <i>zūd</i>	91
sevb: <i>yalmağ, ton</i>	182
sevbe’: <i>esnemek, āsā</i>	563
sevt: <i>kamçı, tāziyāne</i>	244
seyeci’u re’sike: <i>geliser başuñā, bi-hā’hed āmeden seret</i>	145/146
seyf: <i>kılıç, şemşīr, tīđ</i>	389
seyyibe: <i>er gören ‘avret</i> (Ar.-T.), <i>ağyara varan</i> (Ar.-T.), <i>kālum</i>	593
seyyid: <i>mih</i>	617
seyyidü’ d-dīn: <i>dīn ulusu</i> (Ar.-T.), <i>büzürg-i dīn</i>	401/402

şıhr: <i>kaynata, ḥasr</i>	504	
şihret: <i>kaynana, ḥasūyīne</i>	504	
şırāt-ı müstakīma merr: <i>yola tođrı yūri, be-reh rāst-rev</i>		234/235
sikkīn: <i>bıcaq, kārd</i>	92	
si'la: <i>ur, dāmğūl</i>	579	
simāt: <i>ḥ'ān</i>	175	
simsim: <i>küncid</i>	521	
sinn: <i>diş, dendān</i>	219	
sinnever: <i>kedı, gürbe</i>	111	
sitte: <i>altı, şeş</i>	184	
sittūn: <i>altmış, şaş</i>	187	
sivār: <i>bilezük, dest-berencen</i>	533	
şofra: <i>ḥ'ān</i>	175	
su'āl: <i>öksürük, sürfe</i>	563	
şubḥ: <i>ṭañ, seherī vaḳti (Ar.-T.), bāmdād, bām</i>	112	
şubra: <i>çeç (Far.-T.), çāş</i>	130	
şūf: <i>yüñ, peşm</i>	220	
sufı: <i>alcaq, pest</i>	327	
şufr: <i>ṭuc, rūy</i>	160	
şuhāret: <i>kaḳırdaq, cezdere</i>	616	
şulb: <i>ḳatı, saḥt</i>	323	
şulḥ: <i>barışmaq, āştī</i>	131	
sultān-ı ṭarīḳ: <i>dīvān yolu (Far.-T.), şāh-rāh</i>	606/607	
şumra: <i>gübre, poh, çirk, sergīn, kemre, çemīn</i>	256	

şūret: <i>çehre</i> (Far.-T.), <i>peyker</i>	223
surra: <i>göbek, karın, şikem, nāf</i>	156
şurre: <i>kīse tolu akçe</i> (Far.-T.), <i>kīse-i pūr zer ü sīm</i>	437
şusam: <i>küncid</i>	521
sükūn: <i>dölenmek, mī-zebed, ārām</i>	218
sü'lül: <i>sigil, ājeḥ</i>	231
sümūṭ: <i>terki, fitrāk</i>	97
sünbüle: <i>şalkım, ḥūşe</i>	437
sür'at: <i>iversiñ, şitābī</i>	353/354
Şüreyyā: <i>Ülker, Pervān</i>	375
Ş	
şāhid: <i>tanık, güvāh</i>	609
şahm: <i>iç yağı, pīh</i>	616
şahmetü'l-üzñ: <i>ķulağunuñ dibi, binā-gūş</i>	305/306
şahne: <i>leşker başı</i> (Far.-T.), <i>sālār</i>	530/531
şahş: <i>gevde, ten, hestī, būden</i>	178
şā'ir: <i>arpa, cev</i>	114
şakīk: <i>ķardeş, birāder, dāder</i>	122
şakķ: <i>yarık, kāf, şikāf</i>	198
şāme: <i>siyeh nokķa yüzüñde</i> (Ar.-Far.-T.), <i>beñ, ḥāl</i>	378
şāmiḥ: <i>yüksek, būlend</i>	327
şā'r: <i>ķıl, mūy</i>	181
şāriķ: <i>güneş, yūḥ, āfitāb, ḥürşīd, ḥūr</i>	94
şāri'c: <i>yol, rāh</i>	575

şārib: <i>bıyık</i>	288	
şa‘şa‘a: <i>yıldırıcı, rahşende</i>	410	
şavt: <i>tek</i>	194	
şeb‘ān: <i>tok, sīr</i>	307	
şebēh: <i>boncuk, pirinc</i>	510	
şebeke: <i>ağ, dām</i>	260	
şebes: <i>çıyan, şad-pāye</i>	152	
şecen: <i>kök, bīh</i>	195	
şecer: <i>ağaç, dirah̄t</i>	558	
şecī‘: <i>alp, pehlevān, yel, nīv, dilīr, dilāver, zūrbāzū, bahādır</i>	228	
şedīd: <i>katı, saht</i>	323	
şefe: <i>dudaq, leb</i>	90	
şehle: <i>karı, pīre-zen</i>	374	
şehd: <i>bal, engebīn</i>	376	
şehr: <i>ay, māh</i>	94	
şemāme: <i>yıyłağaç, destenbū</i>	628	
şemāte: <i>katı gāvğā (Far.-T.), āvāz, ḥalālūş</i>	311	
şems: <i>güneş, yūh, āfitāb, ḥūrşīd, ḥūr</i>	94	
şerak: <i>duzağ, dām</i>	111	
şerīf: <i>pāk-nijād</i>	281	
şerīk: <i>ortak, enbāz</i>	250	
şetm: <i>sögmek, düšnām</i>	469	
şevbak: <i>oklağı, vārdān</i>	591/592	
şevk: <i>diken, ḥār</i>	536/537	

şevk: <i>diken, hār, nīş</i>	289
şey' : <i>nesne, çīz</i>	255
şeyh-i fānī: <i>pīr, zāl</i>	374
şibr: <i>karış, bidest</i>	240
şibr: <i>karış, yek vije</i>	293/294
şibren: <i>karış, yek vije</i>	293/294
şidk: <i>avurd</i>	581
şihāb: <i>yıldız</i>	149
şimal: <i>şol, çep</i>	256
şirā: <i>almak, harīden</i>	127
şirā^c: <i>yelken, bād-bān</i>	589
şitā: <i>kış, zemistān</i>	269
şu^a: <i>yıldırıcı, rahşende, dirahşān, dirahş, tābān</i>	410
şuğl: <i>iş güç, kiyā</i>	480
şūk: <i>kılçık, ğalfilic, ğalmilic</i>	488
şu^{le}: <i>'alev</i>	124
şu^{le}: <i>fürūğ</i>	555
şu^{le}: <i>şems ü kamer ziyāları (Ar.-T.), tāb-ı āftāb, tāb-ı māhtāb</i>	481
şükr: <i>ögmek, sipās</i>	467/468
şürb: <i>iç, [be-] nūş</i>	413
T	
ta^{al}: <i>gel (emir), be-yā</i>	105
ta^{am}: <i>h̃ ān</i>	175
ta^{am}: <i>yenecek, hürden[ī]</i>	307

ṭabʿ: <i>meniş</i>	507
ṭabaşbuş: <i>kişi yaldanmak, cāblūs</i>	332
ṭabḥ: <i>pişdi, puht, puhte</i>	388
tābiʿ: <i>uyucu, peyrev</i>	222
ṭabl: <i>ṭavul (Ar.-T.), tebīre</i>	577
taʿcīl: <i>ivmek, şitābīden</i>	339
tağannüc: <i>nāzlanmak (Far.-T.), nāzīden</i>	158
tağyīr: <i>bozulup eskimek, fersūd</i>	573
taḥarrük: <i>ṭalabımak, ṭabīden</i>	368
ṭāhirü'n-neseb: <i>pāk-nijād</i>	281
taḥlīk: <i>tırāş (Far.-T.), sūtürden</i>	442
taḥt: <i>aşağa, zīr</i>	165
taḥte'l-ıbt: <i>ḳoltuḳ içi, keş</i>	209
ṭāḥün: <i>degirmen, şu döndürür, āsiyāb</i>	115/116
ṭalal: <i>gevede, ten, hestī, būden</i>	178
ṭalī'a: <i>gözci, dīde-bān</i>	609
ṭālib: <i>isteyici, ḥūzeger</i>	505
ṭalk: <i>oḒlan ṭoḒurmak zaḥmeti (Ar.-T.), derd-i zih</i>	626
ṭall: <i>çi</i>	408
ṭa'ne: <i>peygāre</i>	618
ṭanṭana: <i>çaḒıldı, çay āvāzı (Far.-T.)</i>	620
ṭarfā: <i>ılgun, gez</i>	580
ṭarḥ: <i>bırakmak, efkenden</i>	320
ṭarīk: <i>gidiş, revīş</i>	122

taşadduk: <i>inanmak, bāver</i>	342/343
tasahhuh: <i>nāzlanmak (Far.-T.), nāzīden</i>	158
taş: <i>legen (Far.-T.), taş</i>	470
taṭliye: <i>sürmek, sūden</i>	359
taṭlub: <i>dilerseñ, bi-ḥāhī</i>	461/462
ṭavīl: <i>uzun, dırāz</i>	241/242
ṭayr: <i>kuş, murğ</i>	399
ṭayr: <i>uçmak, perīden</i>	139
ṭayy: <i>dürmek, neverdīden</i>	357
taẓarruʿ: <i>ağlayan derd[le] (Far.-T.), zār zār</i>	534
teʿab: <i>emek, renc</i>	565
tebahhur: <i>şalınmak, ḥurāmīden</i>	361
tebessüm: <i>şırıtmak, ḥod-gümārīden</i>	515
teblīl: <i>bir şey' (Ar.-T.) koyup şu içre ıslamak, āġīšten</i>	340
tedaḥrüc: <i>yuvalanmak, ġalṭīden</i>	339/340
tefiḥ: <i>ṭatsuz, bī-meze</i>	613
teġannī: <i>ırlamak, serāyīden</i>	336
tekun: <i>olasın, şevī</i>	212
ṭelak: <i>tek</i>	194
tele: <i>tor, akçe konur, kīse</i>	395
telīs (Ar.-T.): <i>hegbe, ḥurçīn</i>	142
temaṭṭī: <i>gerinmek, fincā</i>	339
temāzuḥ: <i>bī-hūde söz söylemek (Far.-T.), ṭanz eylemek (Ar.-T.), füsūs, çürpük, lāġ</i>	568/569

- temeddüh:** *kendüyi itmek medh* (Ar.-T.) 183
- temelluk:** *kişi yaldanmak, cāblūs* 332
- temeshur:** *bī-hūde söz söylemek (Far.-T.), tanz eylemek (Ar.-T.), füsūs, çürpük, lāğ* 568/569
- tenāsül:** *döl döş, zād u zih* 411
- tenfīr:** *ürkütme, remānīden* 369
- terakki:** *kul, rehī* 401/402
- terbiyyet:** *beslemek, perveriş* 138
- tereşşuh:** *sızma, tirāvīden, reşh* 491
- terşīh:** (*hezeyān söz*) *söyleyici, yāve-gū, jāj-hāy* 98
- teşāvüb:** *esnemek, hāmyāz* 541
- teşnī:** *bī-hūde söz söylemek (Far.-T.), tanz eylemek (Ar.-T.), füsūs, çürpük, lāğ* 568/569
- tevellüd:** *toğum, zāden* 565
- tev'em:** *ikiz, hem-zād* 544
- teyhūc:** *çil, tīhū* 534
- teys:** *erkeç, kösem, nühāz* 162
- tezelzül:** *talabıma, tabīden* 368
- tezriyye:** *şavırma, dāmīden* 362
- tibn:** *şaman, kāh, keh* 575
- ṭīn:** *balçık, çamur, gil, helāb* 123
- ṭīn:** *çamur, gil* 465
- ṭīn-i tibn:** *şamanlu balçık, kehgil* 124
- tis'a:** *toğuz, nüh* 185

tis'ün: <i>toḵsan, neved</i>	187/188
tuffāḥ: <i>alma, sīb</i>	472
tu'm: <i>yenecek, ḥürden[ī]</i>	307
tumānīnet: <i>dölenmek, mī-zebed, ārām</i>	218
ṭunbūr: <i>ṭanbur (Far.-T.), ṣeṣṭā</i>	99
ṭūr: <i>ṭaġ, kūh</i>	408
tüf: <i>tü (yansıma), ṣüh</i>	142
türāb: <i>ṭoprak, ḥāk</i>	123
U	
ubṣur: <i>gör (emir), be-bīn</i>	243
'ubūdiyyet: <i>ḵulluḵ, bendegī</i>	622
'ubūdiyyet: <i>ṭapmak, perestiṣ</i>	138
'ūd: <i>ḵopuz, berbaṭ</i>	100
uḥt: <i>ḵız ḵardeṣ, ḥ'āher</i>	347
'uḵāb: <i>ṭavṣancıl, ṭoġan, āluh bāz</i>	473
'uḵde: <i>düġüm, girih</i>	617
'unuk: <i>boyun, peṣ, yāl</i>	379
'unuk: <i>boyun, yāl</i>	580
unzur: <i>baḵ (emir), be-niger</i>	243
'urf: <i>yāl, pūṣ</i>	551
'urūṣ-c: <i>yuḵaru, zeber</i>	165
'uṣfūh: <i>serçe, günciṣk</i>	385
'usur: <i>güç, düṣvār</i>	157
'uṣb: <i>ot, giyāh</i>	447

‘uṣṣ : <i>yuva, lāne, āṣiyān</i>	399
uṭlub: <i>iste, ḥā ḥ</i>	461/462
uṭrūṣ: <i>şağır, ker</i>	229/230
Ü	
ücret: <i>kiri, müzd</i>	293
üdhul: <i>gir (emir)</i>	234
üff: <i>tü (yansıma), şüh</i>	142
üfün: <i>ağaçda budak, şāḥ</i>	196
üktüb: <i>yaz (emir), nüvişt</i>	243
ümm: <i>ana, anne, māder</i>	110
ümm-i zevce: <i>ḳaynana, māder-zen</i>	503
ünṣā: <i>dişi, māde</i>	162
ürküüz: <i>segirt (emir), be-tāz</i>	245
üşfiye: <i>sac ayağı, se-pāye</i>	296
üsküt: <i>ebsem ol, tenzen, mī-bāş ḥāmūş</i>	314
‘üsse: <i>güve, bīv</i>	531
üştüvāne: <i>direk, sütün</i>	388
ütrük: <i>ḳo (emir), geç (emir), be’gżār</i>	603
üzn: <i>ḳulaḳ, gūş</i>	91
V	
Vācib: <i>Taḥrī, Ḥudāy</i>	88
vahāl: <i>balçık, çamur, gil, ḥelāb</i>	123
vāhid: <i>bir, yek</i>	184
Vāhile: <i>Nūḥ ḥazretinüñ ḥatunı (Ar.-T.)</i>	619

vaḳf: <i>ṭurmak, ĩstāden</i>	518
vaḳt: <i>gāh</i>	605
varak: <i>yaprak, berg</i>	195
vasaṭ: <i>orta, miyān</i>	109
vāsiṭu'l-insān: <i>bel, miyān</i>	419/420
vāsi': <i>bol, firāvān</i>	249
vāsi': <i>gīn, ferāh</i>	492
vaṣl: <i>irişmek, resīden</i>	360
vařřā: <i>ışmarlamak, enderz</i>	560
vāv: <i>dahı, diger</i>	295
vāv: <i>dahı, hem</i>	546
vāz': <i>komak, nihāden</i>	558
vāzī': <i>ařlı alçaak, fūrū-māye</i>	281
veca': <i>ağrı, derd</i>	205
veca': <i>ağrı, derd</i>	508
vecd: <i>bulmak, yāften</i>	501
vech: <i>yüz, rūy</i>	90
vedā': <i>esenleřmek, bed-rūd kerd</i>	497
vekr: <i>yuvaa, lāne, āřiyān</i>	399
veled: <i>oğul, püser</i>	170
velīme: <i>düğüne, bā-sūr</i>	475/476
verdfām: <i>gül reng (Far.-T.), gül-güne</i>	587
verem: <i>şiş, āmās</i>	231
vesah: <i>kir</i>	198

vesaḥ: <i>kir, şūḥ, çirk</i>	493
veşb: <i>kalkmak, cehīden</i>	246
veter: <i>kiriş, zih</i>	93
vezvez: <i>tekne, gezkere, zenber</i>	494
vicdān: <i>bulmak, yāften</i>	360
vilādet: <i>toğum, zāden</i>	565
virk: <i>uca, sürün</i>	180
vustā: <i>parmak, engüşt</i>	325
vü: <i>dahı, nīz</i>	542
vücūd: <i>varlık, hestī</i>	501
Y	
yā: <i>ey, iy</i>	170
yābis: <i>ķuru, hūşk</i>	126
yaḥmūr: <i>tağ eşegi, gūr</i>	434
yaķaza: <i>uyanık, bīdār</i>	529
yaķtaru : <i>ķamar, mī-ķeked</i>	174
yecī'u: <i>gelür, āyed</i>	208
yed: <i>el, dest</i>	90
yefen: <i>pīr, zāl</i>	374
yeḥdu'ke: <i>aldadur seni, firībed</i>	438/439
yeķtüb: <i>yazdıysa, nübişt</i>	145/146
yekūnü: <i>ola, bāşed</i>	370
yemāme: <i>ügeyik, fāhte</i>	398
yemīn: <i>and, ḥalf eylemek (Ar.-T.), sevgend</i>	567

yemm: <i>deñiz, deryā</i>	544
yerkān: <i>şarılık, zerīr</i>	512
yesār: <i>şol, çep</i>	256
yesīr: <i>geñez, āsān, zeb</i>	161
ye'tī: <i>gele, āyed</i>	298/299
ye'tī: <i>gelür, āyed</i>	284/285
yevmü'l-kıyām: <i>kıyāmetde (Ar.-T.), ender rūstāhīz</i>	261/262
yüz'a: <i>kor, nihed</i>	558
yü'yü': <i>delüce toğan, kerkenes kuştı, yūhe</i>	474
Z	
zā: <i>budur, ĩn-est</i>	298/299
zā: <i>bunı, ĩn</i>	401/402
zā: <i>işde, ĩnek</i>	450
zab'c: <i>şırtlan, keftār</i>	433
zabābe: <i>ţuman</i>	409
zabb: <i>keler, sūsmār</i>	531
zaby: <i>geyik, āhū</i>	306
zāc: <i>zāk</i>	200
zād: <i>azuġ, tūşe</i>	436
zāden: <i>toġum, tevellüd, vilādet</i>	565
zafer: <i>pīrüz</i>	232
zafīre: <i>örüli, mergül</i>	377
zāhābek: <i>gidişüñ, revişet</i>	353/354
zāhid: <i>pārsā</i>	139

zahmet: <i>emek, renc</i>	565
zahri: <i>arkam, püstem</i>	168
zalle: <i>yaou, güm</i>	360
za-mā: <i>deñiz, deryā</i>	544
zamk: <i>buzda tayırmak, sıyrırmak, yahc</i>	143
zann: <i>şanmak, pindāsten</i>	367
zāt: <i>gevede, ten, hestī, būden</i>	178
zāviye: <i>bucaq, künc</i>	445
zāviye: <i>buncaq, peygüle, küşe</i>	108
zayf: <i>konuk, mihmān</i>	413/414
zaymurān: <i>feslegen, ispirgam</i>	595
zebīb: <i>kurü üzüm, mevīz</i>	433
zehāb: <i>gidiş, revīş</i>	122
zehābek: <i>gidişüñ, revişet</i>	353/354
zeheb: <i>altun, zer</i>	161
zeheb: <i>gitmek, reften</i>	519
zehebe: <i>gitdi, reft</i>	251
zehebte: <i>bir yürüyüş, revişī</i>	261/262
zehir: <i>çiçek, şüküfe</i>	376
zekān: <i>eñek, zenaḥdān</i>	158
zelak: <i>buzda tayırmak, sıyrırmak, yahc</i>	143
zelel: <i>sürçe, tayına, bi-lağzed</i>	385
zemān: <i>ödek, verim, tāvān</i>	414
zemm: <i>yirüp yiçmak, nikühiden</i>	513

zeneb: <i>kuyruk, düm</i>	291
zeneb: <i>kuyruk, dünbe</i>	566
zer^ʿ: <i>ekin, kişt</i>	128
zera^ʿa: <i>ekdi, bikişt</i>	140
zerrā^ʿ: <i>çiftçi, berzger</i>	129
zevc: <i>er, şevher</i>	156
zevce: <i>ʿavrat (Ar.-T.), zen</i>	156
zevk: <i>tatmak, çeşiden</i>	338
zevraḳ: <i>gemi, keştî</i>	326
zeyleke: <i>etegüñ, dāmenet</i>	390/391
zıfda^ʿ: <i>ḳurbaḡa, vezaḡ, ḡük, çaḡz</i>	107
zıḥk: <i>gülmek, ḥande</i>	455/456
zıl^ʿ: <i>eyegü, pehlü</i>	180
zıll: <i>gölge, sāye</i>	269
zīḳ: <i>ḫar, teng</i>	466
zimām: <i>yular, efsār</i>	386
zirā^ʿ: <i>arış (Far.-T.)</i>	219
zirā^ʿ: <i>arşun (Far.-T.), gez</i>	240
zirs: <i>diş, dendān</i>	219
zirvetü'l-cebel: <i>taḡ depesi, şah</i>	407
ziyār: <i>yavaşa, levāşe</i>	625
ziyer: <i>yavaşa, levāşe</i>	625
zufr: <i>tırnak, nāḫun</i>	324
Zuḫal: <i>Keyvān</i>	227

zūlm: güç, <i>sitem</i>	583
zulmet: <i>karañu, mağ</i>	554
zu'rūr: <i>alıç, ejdef</i>	487
zurzūr: <i>şığırıcık kuşu, sār</i>	534
zübāb: <i>siñek, üyez, üvez, meges, hargez</i>	238/239
zūbd: <i>kaymak, tū</i>	394
zücāc: <i>şırça, ābgīne</i>	385
zūkā: <i>güneş, yūh, āfitāb, hūrşīd, hūr</i>	94
zūvābe: <i>belük saç, gīsū, kākül, zülüf</i>	377

4.3. FARŞA KELİMELEER DİZİNİ

A

ā: <i>gel (emir), cey'</i>	189
āb: <i>şu, mā</i>	123
ābān: <i>hazīrān (Ar.-T.), bune, yunios</i>	266
ābdān: <i>kaouk, meşāne</i>	397
ābgīne: <i>şırça, zücāc</i>	385
āb-gīr: <i>göl, gadīr</i>	544/545
āb-ı hoş-güvār: <i>eyü siñici şu, mā'-ı selsāl-şemīr</i>	298/299
āb-ı revān: <i>aķarşu, mā-i cārī</i>	420
ābile: <i>ten kabarmak, nabh cüderī</i>	231
ābisten: <i>yüklü, hāmīle</i>	564
āçī: <i>paşa, büyük kardeş</i>	627
Āferīnende: <i>Yaradıcı, Hālīk</i>	457
āfitāb: <i>güneş, beyzā, zūkā, şems, şārīk, 'ayn</i>	94

<i>āġiṣṭen</i> : bir şey' koyup şu içre ıslamak (Ar.-T.), teblīl	340
<i>āġūṣ</i> : kucak	304
<i>āhār</i> : haşıl	529
<i>āhek</i> : alçı, nūre	465
<i>āhen</i> : demür, ḥadīd	160
<i>āhence</i> : çembār (Far.-T.)	258
<i>āhenger</i> : demürce, ḥaddād	216
<i>āheste</i> : yab yab, mehlen	517
<i>aḡger</i> : kırmızı kor, köz, cemre	349
<i>aḡter</i> : yıldız, necm , kevkeb	149
<i>āhū</i> : geyik, zaby	306
<i>ājeḡ</i> : sigil, sü'lūl	231
<i>ājeng</i> : kaşda alında çīn (Far.-T.), ġazn	527
<i>ākenīden</i> : tıkmak, ḥaşv	448
‘alef-zār (Ar.-Far.): o[t]lu yer, ma'lef , mekle'e , nebātīn	446
<i>ālū</i> : erik	471
<i>āluh</i> : tavşancıl, toġan, ‘uqāb	473
<i>āmāde</i> : yaraġlanmış, müteheyyī	282
<i>āmās</i> : şiş, verem	231
<i>āmiḡten</i> : karışmak, iḡtilāṭ	131
<i>ān</i> : anı, kezālik	401/402
<i>āncā</i> : anda, hünāke , semme	167
<i>ān-kes</i> : o kimse, men	328
<i>ān ki</i> : ol ki, men	201/202

<i>ān-sū</i> : öte, huve'l-cānib	164
<i>ārām</i> : dölenmek, rāhat, ṭumānīnet, sükūn, qarār	218
<i>ārāste</i> : düzülmüş, müheyyā	175
<i>ārāyiş</i> : bezek, ḥuliyy, ḥilye	217
<i>ard</i> : un, daḳīḳ	92
<i>ārī</i> : evet, belī, ne'am	486
<i>arūḡ</i> : gegirme, cāşā	553
<i>āsā</i> : esnemek, şevbe'	563
<i>āsān</i> : geñez, sehl, yesīr	161
<i>āsīb</i> : ṭokuşmak	310
<i>āsitān</i> : eşik, 'atebe	400
<i>āsiyā</i> : degirmen, yel döndürür	115
<i>āsiyāb</i> : degirmen, şu döndürür, ṭāḥūn	115/116
<i>āstīn</i> : yeñ, kümm	106
<i>āsumān</i> : gök, felek	93
<i>āşinā</i> : biliş, şāḥib	109
<i>āşiyān</i> : yuva, 'uşş, vegr	399
<i>āştī</i> : barışmak, şulḥ	131
<i>āşüb</i> : ürki, fitne	310
<i>atān</i> : eşek, ḥimār	96
<i>āteş</i> : od, nār	124
<i>āteş</i> : od, nār	349
<i>āteşdān</i> : ocaḳ, kānūn	559
<i>āteş-zene</i> : çakmak, ḳaddāḥa	610

āvāz: *katı gavgā* (Far.-T.), *hāy u hūy galebe, şemāte* 311

āvāze: *şavt* 597

āverden: *getürmek, ityān* 599

āvīhte: *aşılan, maşlūb, mu‘allaq* 509

āyed: *gele, ye’tī* 298/299

āyed: *gelür, yeci’u* 208

āyed: *gelür, ye’tī* 284/285

āyīn: *töre, ‘ādet* 432

āz: *hırş* 249

āzer: *od, nār* 349

āzer: *temmuz* (Ar.-T.), *ibīb, ulyos* 267

āzmūn: *şına* (emir), *cerrib* 188

B

bād: *riyāh* 186

bād: *yel, rīh* 124

bād-bān: *yelken, şirā‘* 589

bād-bīzen: *yelpāze, mirvaḥa* 612

bāde: *süci, ḥamr* 384

bād-künd: *debe* (Far.-T.) 292

bād-zen: *yelpāze, mirvaḥa* 612

bāften: *örmek, nesec* 361

bağal: *koltuq, ıbıt* 445

bağaltāq: *tegele* 571

bahādır: *alp, şeci‘* 228

<i>bā-heme</i> : <i>kamuya, ile'l-cemī'i</i>	450/451
<i>bā-heme</i> : <i>kamuyı, küll</i>	427
<i>baḥsīden</i> : <i>olmakdur zebūn</i>	597
<i>bāḥter</i> : <i>gün batduğı yer, mağrib</i>	227
<i>baḥye</i> : <i>ğurze, ḥurze</i>	509
<i>bāl</i> : <i>kanat, cenāḥ rīṣ</i>	151
<i>bālā</i> : <i>boy, kāmēt</i>	221
<i>bālā-ter</i> : <i>yukarurak, ā'lā</i>	221
<i>bām</i> : <i>seherī vaḳti (Ar.-T.), tañ, ṣubḥ</i>	112
<i>bāmdād</i> : <i>seherī vaḳti (Ar.-T.), tañ, ṣubḥ</i>	112
<i>bā-meze</i> : <i>tatlu, ḥulv</i>	612
<i>bār</i> : <i>semer</i>	196
<i>bār</i> : <i>yük, yol, ḥiml</i>	199
<i>bārān</i> : <i>yağmur, maṭar</i>	95
<i>bārdān</i> : <i>kap kacak, metā'u'l-beyt</i>	591
<i>bārendegī</i> : <i>yağar, kay</i>	622
<i>baṭ</i> : <i>kaz, baṭṭ</i>	398
<i>bā-sūk</i> : <i>yas, mātem</i>	475/476
<i>bā-sūr</i> : <i>düğüne, velīme</i>	475/476
<i>bāşe</i> : <i>atmaca, bāşak</i>	473
<i>bāşed</i> : <i>ola, yekünü</i>	370
<i>bātile</i> : <i>ğazğan</i>	416
<i>bāver</i> : <i>inanmak, taşadduk</i>	342/343
<i>bāyed</i> : <i>gerek, elzem</i>	261/262

<i>bāz</i> : <i>ķulaķ</i> , bā ^ʕ	239
<i>bāz</i> : <i>ķavķancıl</i> , <i>ķođan</i> , ʕkāb	473
<i>bāz</i> : <i>yine</i> , ba ^{ʕd}	251
<i>bāzġüne</i> : <i>ʕaksine</i> (Ar.-T.) , ma ^{ʕkūs}	176
<i>bāz[ī]</i> : <i>oyun</i> , lu ^{ʕb}	246
<i>bāzu</i> : <i>ķol</i> , ʕazud	239

be-bāliķ ser nihāden: *baķ ķoyup yaķduđı yaķdanmak*, **ittikā**ⁿ **bi**^{ʕl}-**visāde**
334/335

<i>be-bāz</i> : <i>oyna</i> (emir), il ^{ʕab}	246
<i>be-ber</i> : <i>ilet</i> (emir), aķmel	167
<i>be-bīn</i> : <i>gör</i> (emir), ubķur	243
<i>be-būr</i> : <i>kes</i> (emir), ķazz	405
<i>beķķe</i> : <i>yavrı</i>	399
<i>be-ķer</i> : <i>otla</i> (emir), irta ^ʕ	511
<i>bed-endīķ</i> : ķasūd	431
<i>bed-fūz</i> : <i>ađız</i> , fem	581
<i>be-direv</i> : <i>biķ</i> (emir), iķķad	130
<i>bed-rūd kerd</i> : <i>esenleķmek</i> , vedā ^ʕ	497
<i>bed sigāliķ</i> : <i>ķōti ķan</i> (Ar.-T.)	232
<i>be-ġū</i> : <i>sōyle</i> (emir), ķul	105
<i>be-ġūyem</i> : <i>diyeyin</i> (emir), eķūlü	315
<i>be-ġūneh</i> : <i>yazuġa</i> , iķmen	353/354
[<i>be-</i>] <i>ġūzer</i> : <i>geķ</i> (emir), mūr	413
<i>be'ġzār</i> : <i>ķo</i> (emir) , <i>geķ</i> (emir), ūtrūk	603

<i>be-ḥ̣ān</i> : oḡu (emir), iḡrā	134/135
<i>be-ḥār</i> : ḡaşı (emir), ḡakke	168
<i>be-ḡır</i> : al (emir), iḡteri	127
<i>be-hil</i> : ḡo (emir), daʿ	401/402
<i>behiḡt</i> : uḡmak, cennet	139
<i>beḡnū</i> : yuldırım, ḡāʿiḡa, raʿd	409
<i>Behrām</i> : Mirriḡ	227
<i>beʿhrāḡ</i> : ḡuḡ (emir), ḡayʿ	183
<i>behre</i> : ülü ḡazz	397
<i>be-kār</i> : ek (emir), izraʿ	130
<i>be-ken</i> : ḡopar (emir), iḡlaʿ	183
<i>be-keḡ</i> : çek (emir), cerr	209
<i>beksimāḡ</i> : kak, kaʿk	196
<i>be-kūb</i> : döḡ (emir), daḡḡ	130
<i>belḡam</i> : ḡapan, ḡazzāfe miḡlāʿ	594
<i>be-nādānān</i> : bilmezlerle, maʿa cāhilīn	169
<i>bend</i> : baḡ, ḡayd	210
<i>bende</i> : ḡul, ʿabd, ḡulām	384
<i>bendegī</i> : ḡulluḡ, ʿubūdiyyet	622
<i>beng</i> : maḡluḡ, benc	514
<i>be-niger</i> : baḡ (emir), unḡur	243
[<i>be-</i>] <i>nūḡ</i> : iḡ, ḡürb	413
<i>beʿnyūḡ</i> : eḡit (emir), ismaʿ	315
<i>be-pīḡ</i> : ḡar (emir), iftil	412

[<i>be-</i>] <i>pūṣ</i> : <i>gey</i> (emir), <i>ķitāb</i> , <i>ilbes</i>	426
[<i>be-</i>] <i>pūṣān</i> : <i>geydür</i> (emir), <i>elbis</i>	426
<i>ber</i> : <i>gögüs</i> , <i>şadr</i>	157
<i>ber</i> : <i>şemer</i>	196
<i>ber</i> : <i>yukaru</i> , <i>‘alā</i>	367
<i>berbat</i> : <i>kopuz</i> , <i>‘ūd</i>	100
<i>ber-bend</i> : <i>gömüldürük</i> , <i>lebeb</i>	386
<i>ber-çih</i> : <i>şıçra</i> (emir), <i>evşeb</i>	246
<i>ber-dāšten</i> : <i>tutmaq yukaru</i> [...] <i>götürmek</i> , <i>ref</i> ^c	367
<i>berde</i> : <i>karavaş</i> , <i>cāriye</i>	225
<i>bere</i> : <i>ķuzu</i> , <i>ħamel</i>	206
<i>be-reh rāst-rev</i> : <i>yola toğrı yürü</i> , <i>şırāt-ı müstaķīma merr</i>	234/235
<i>be-rev</i> : <i>git</i> (emir), <i>ruħ</i>	105
<i>be-rev</i> : <i>yür [i]</i> (emir)	212
<i>berf</i> : <i>ķar</i> , <i>şelc</i>	205
<i>berg</i> : <i>yapraq</i> , <i>varaq</i>	195
<i>bergüstüvān</i> : <i>at tonu</i>	592
<i>berħ</i> : <i>biraz</i> , <i>ba‘z</i>	494
<i>berħ</i> : <i>ev</i>	199
<i>be-rī</i> : <i>şıç</i> (emir), <i>ğavviť</i>	182
<i>berzger</i> : <i>çiftçi</i> , <i>ħarrās</i> , <i>ekkār</i> , <i>zerrā</i> ^c , <i>fellāħ</i>	129
<i>bes</i> : <i>ħaylī</i> (Far.-T.)	548
<i>bes</i> : <i>yeter kāfī</i>	548
<i>be-sāy</i> : <i>ez</i> (emir), <i>saħħaq</i>	243

<i>be-sāz</i> : eyle (emir), ic'al	242
<i>beste</i> : bağlu, muqayyed, sebħ	180/181
<i>be-sūz</i> : yađ (emir), aħrike, evkad	244
<i>be-şāş</i> : işe (emir), bill	182
<i>be-şū</i> : yu (emir), iğsil	603
<i>be-şitāb</i> : iv (emir), 'accil, isra'	132
<i>be-tāz</i> : segirt (emir), ũrküz	245
[<i>be'</i>]trāş: yon (emir), ħalk	183
<i>be-tu</i> : saña, leke	315
<i>be-tu</i> : saña, leke	401/402
<i>bevş</i> : keşret, cem'	507
<i>be-yā</i> : gel (emir), ta'al hellüm	105
<i>be-y-āşām</i> : yi (emir), külli	413
<i>be-y-efşān</i> : şaç (emir), inteşir	182
<i>be-zen</i> : ur (emir), izrib	183
<i>bezğ</i> : şu bendi (Far.-T.)	598
<i>bī</i> : yok, lā	485
<i>bīd</i> : söğüt, ħılāf	580
<i>bīdār</i> : uyanık, yağaza	529
<i>bī-dest</i> : elsiz, ağta', 'eşell	229
<i>bidest</i> : karış, şibr	240
<i>bī-dīnī</i> (Far.-Ar.): rađīb	369
<i>bigāne</i> : yad, ecnebī	110
<i>bih</i> : ayva, sefercel	617

<i>bih</i> : eyü, aḥsen	380/381
<i>bīḥ</i> : kök, aṣl, ṣecen	195
<i>bih</i> : yeg, melīḥ	342/343
<i>bi-ḥāʿhed āmeden seret</i> : geliser başuñā, seyeciʿu reʿsike	145/146
<i>bi-ḥāʿhī</i> : dilerseñ, taḥlub	461/462
<i>bīḥten</i> : elemek, naḥl	346
<i>bihter</i> : yigirek, aḥsen	401/402
<i>bī-hūde</i> : bāḥıl, ʿabeṣ	98
<i>bī-hūṣ</i> : ögi gitmiş, muḡmā	309
<i>bikiṣt</i> : ekdi, zeraʿa	140
<i>bi-lağzed</i> : sürçe, ḥayına, zelel, ʿaṣr	385
<i>bīm</i> : korku, ḥavf	248
<i>bīmār</i> : ṣayru, marīz	248
<i>bī-meze</i> : ḥatsuz, tefih	613
<i>binā-gūṣ</i> : kulağunuñ dibi, ṣaḥmetüʿl-üzñ, ʿizār	305/306
<i>bīnī</i> : burun, enf	305
<i>birāder</i> : kardeş, aḥ, ṣaḥīk	122
<i>bi-rehīd</i> : kurtuldu, necā	328
<i>bīst</i> : yigirmi, ʿiṣrīn	186
<i>bisyār</i> : çok, keṣīr	175
<i>bisyār</i> : çok, keṣīr	248
<i>bīṣ</i> : artuḡ, fażla	290
<i>bīṣe</i> : meṣeyistān (Far.-T.), eceme, ḡābe	259
<i>bīv</i> : güve, ʿüṣse	531

<i>bīve</i> : <i>dul</i> 'avret (Ar.-T.), ermele	415
<i>būd</i> : <i>idi</i>	92
<i>bud</i> : <i>idi</i>	498
<i>būdem</i> : <i>olaydum</i> , küntü	133
<i>būden</i> : <i>gevde</i> , beden , cism , cesed , şahş , talal , cüşmān , zāt , havbā , kevn	

178

<i>bu-ḥust</i> : <i>horuldamaḳ</i> <i>horhor</i> , ḡatiḫ	484
<i>būm</i> : <i>baykuş</i>	302
<i>būs</i> : <i>öpüş</i> , ḳuble	163
<i>būstān</i> : <i>bāḡ</i> (Far.-T.)	260
<i>būgsist</i> : <i>üzülmiş</i> , <i>ḳopmuş</i>	454
<i>būlend</i> : <i>yüksek</i> , şāmiḫ , 'ālī, refī '	327
<i>bürdbār</i> : <i>yavaş kimse</i> , ḫilm	532
<i>bürehne</i> : <i>çıplak</i> , ḫafā , ḫufve	622
<i>bürīn</i> : <i>dilim</i> , ḳuvvāre	584
<i>büt-perest</i> : <i>puta tapıcı</i> , 'ābidü'l-aşnām	141
<i>büzürg</i> : <i>ulu</i> , 'azīm	88
<i>büzürg-i dīn</i> : <i>dīn ulusu</i> (Ar.-T.), seyyidü'd-dīn	401/402

C

<i>cāblūs</i> : <i>kişi yaldanmaḳ</i> , tabaşbuş , temelluḳ	332
<i>cām</i> : <i>ḳadeḫ</i> (Ar.-T.)	384
<i>cāme</i> : <i>ḳaftān</i> (Far.-T.), ḳabā	106
<i>cāme-ḫāb</i> : <i>döşek</i> , firaş	304
<i>cān</i> (Far.-T.): rūḫ	174

<i>cān-ı peder: ata cānı</i> (Far.-T.), rūḥ-ı eb	211
<i>cāy: anda, hünāke, şemme</i>	167
<i>cāy: mekān, maḥal, maḳām</i>	166
<i>cāy: yer, ğabrā, arz</i>	93
<i>cāy-ı girīz: kaçacak yer, mefer</i>	542
<i>cāy-ı penāh: şığınacak yer, kehf</i>	609
<i>cefte: egilüp dolaşsa, münḥanī</i>	623
<i>cehīden: kalkmak, vesb</i>	246
<i>cenk: ‘arbede</i>	582
<i>cenk: ḥamle, ḥücüm, cidāl</i>	497
<i>cenk: şavaş, ḥarb</i>	132
<i>cenk: şavaş, ḥarb</i>	222
<i>cev: arpa, şa‘īr</i>	114
<i>cezdere: kaçırdağ, şuhāret</i>	616
<i>cūşīd: kaynaldı, ğalā</i>	387
<i>cūy: ırmak, nehir</i>	319
<i>cüvān: yigid, fetā</i>	378
Ç	
<i>çābuk-ḥ: celd</i>	197
<i>çağz: içi çirklü çıban, qarḥa</i>	547
<i>çağz: kurbağa, zıfda‘</i>	107
<i>çāh: kuyu, cub</i>	575
<i>çāk: yırtık</i>	195
<i>çaker: kul, ‘abd</i>	225

çālāk: celd	197
çār: dört, erba^ç	184
çarḥ: gök, felek	93
çārūb: süpürge, miknese	536
çāş: çeç (Far.-T.), şubra	130
çekre: tamlā, kaṭre	608
çend: nice bir, kem	438/439
çend: nice, kem	353/354
çeng: kânūn, nākır	99
çeng-lūk: el ayak egri, a^çrec, 'eşell	570
çep: şol, yesār, şimal	256
çerā: niçün, lem	105
çerağ: çakır	159
çerāgāh: otlak, mer^çā, merta^ç	446
çere: oba, ḥayme	616
çerīden: otlamak, ret^ç	340
çerīden: otlamak, ret^ç	511
çerm: gön, edīm	350
çerz: çeygik, melīḥ	175
çeşīden: tatmak, zevk	338
çeşm: göz, 'ayın	90
çeşme: pınar, 'ayn	319
çeşn: bayram, 'īd	514
çevgān: şavlecān	423

çi: <i>ne, mā</i>	284/285
çi: <i>ne, mā</i>	370/371
çi: <i>ne, mā</i>	431
çi bāk: <i>ne korku, leyse e'l-ḥaṣye</i>	201/202
çīden: <i>dermek, cenā</i>	360
çil: <i>kırk, erbaʿīn</i>	186
çīn: <i>büklüm, meftül</i>	412
çīne: <i>kuş yemi, ʿalef-i ṭayr</i>	431
çīre: <i>yegin, ğālib</i>	289
çirk: <i>denes</i>	547
çirk: <i>gübre, poh, şumra, sercīn, neces</i>	256
çirk: <i>kir, vesah</i>	493
çirkin: <i>çepel, kabīḥ</i>	143
çirkin: <i>kabīḥ</i>	176
çīz: <i>nesne, şeyʿ</i>	255
çīzū: <i>kirpi, kunfuz</i>	306
çūbsāy: <i>ege, dörpi, mibred, misfen</i>	406/407
çun: <i>nite, keyfe</i>	105
çūze: <i>piliç, ferrüc</i>	255
çürpük: <i>bī-hūde söz söylemek (Far.-T.), tanz eylemek (Ar.-T.), teşnīʿ, temeshur, ḥayf, hezeyān temāzuḥ</i>	568/569

D

dabbe: <i>gön bardak, maṭāra, miṭhere</i>	615
dād: <i>ʿadl, iḥsān</i>	223

<i>dāder</i> : <i>kardeş, ah, şakîk</i>	122
<i>dahme</i> : <i>sin, mezār, kabr</i>	434/435
<i>dāl</i> : <i>kartal, rahme</i>	150
<i>dām</i> : <i>ağ, şebeke</i>	260
<i>dām</i> : <i>duzağ, şerak</i>	111
<i>dāmād</i> : <i>güyegü, haten</i>	576
<i>dāmenet</i> : <i>etegüñ, zeyleke</i>	390/391
<i>dāmğül</i> : <i>ur, sil'a</i>	579
<i>dāmīden</i> : <i>şavırmak, tezriyye</i>	362
<i>dān</i> : <i>tağan, heytale</i>	416
<i>Dārā</i> : <i>ulu sultān (Ar.-T.), melik-i mu'azzam</i>	225
<i>dārem</i> : <i>(sözüm) vardur</i>	380/381
<i>dārū</i> : <i>od, deva</i>	521
<i>dās</i> : <i>oraq, mincel</i>	447
<i>dāse</i> : <i>kılçık, sefād</i>	465
<i>dāver</i> : <i>'ādil</i>	223
<i>dāver</i> : <i>hüküm idici, hākim</i>	226
<i>debīr</i> : <i>yazıcı, kātib</i>	512/513
<i>ded</i> : <i>yırtıcı, sebu'</i>	500
<i>deh</i> : <i>on, 'aşer</i>	185
<i>dehān</i> : <i>ağız, fem</i>	394
<i>dele</i> : <i>sansar, delağ</i>	394
<i>dem</i> : <i>körük, minfağ</i>	583
<i>dem</i> : <i>nefes (Ar.-T.)</i>	418

<i>demdeme: şavt</i>	597
<i>deme: dipi, damak</i>	205
<i>demīden: sebze çıkup ürpermek (Far.-T.), nümüvv, nebt</i>	368
<i>demīden: üfürmek, nefh</i>	362
<i>dendān: diş, sinn, sağr, zirs</i>	219
<i>der: kapu, bāb</i>	108
<i>der-āğūş kün: koç (emir)</i>	304
<i>derāy: çañ, ceres</i>	97
<i>der-birūn: taşrada, fī-hāric</i>	190
<i>derd: ağrı, veca^ç</i>	205
<i>derd: ağrı, veca^ç</i>	508
<i>derd-i zih: oğlan toğurmak zahmeti (Ar.-T.), talķ</i>	626
<i>derhūr: yarar, cedīr lāyık liyakat</i>	217
<i>derīçe: tereçe</i>	108
<i>der-tu: sen de, fīke</i>	461/462
<i>derūn: iç, dāhil</i>	536
<i>deryā: deñiz, yemm, lücce, za-mā, baħr</i>	544
<i>der-yāb: hoşca añla (Far.-T.), edrak, efhem</i>	411
<i>derz (Far.-Ar.): yiv</i>	365
<i>dest: el, yed</i>	90
<i>dest-berencen: bileziük, ħalħāl, sivār</i>	533
<i>deste: şab, miķbaza</i>	129
<i>destenbū: yıylağaç, şemāme</i>	628
<i>dest-gīr: el tutucu, aħzū'l-yed</i>	390/391

<i>destî</i> : cerre, ķulle	164
<i>deşne</i> : ħançer	389
<i>deşt</i> : ova, yazu, ķır , şahrâ	470
<i>devende</i> : segirdici, hervel , meşy	458
<i>dey-mâh</i> : <i>âb</i> (Ar.-T.), meserrâ, ağustos	268
<i>dıraħş</i> : yıldırıci, şa'sa'a , leme'an , şu'a' , berķ	410
<i>dıraħşân</i> : yıldırıci, şa'sa'a , leme'an , şu'a' , berķ	410
<i>dıraħt</i> : ağaç, şecer	558
<i>dırâz</i> : uzun, tavîl	241/242
<i>dî</i> : dün, ems	303
<i>dîde</i> : göz, 'ayın	90
<i>dîde-bân</i> : gözci, talî'a	609
<i>dîden</i> : görmek, rey	370/371
<i>dîg</i> : çölmek, ķidr	387
<i>diger</i> : dahı, vâv	295
<i>dijem</i> : kayğu	581
<i>dilâ</i> : ey gönül, ey fu'âd	438
<i>dilâver</i> : alp, şecî'	228
<i>dil-i mâ</i> : gönümüz, ķalbunâ	251
<i>dilîr</i> : alp, şecî'	228
<i>dîr</i> : geç	161
<i>dîr</i> : geç, baî	435
<i>direfşek</i> : biz	259
<i>dîvâne</i> : delü, mecnûn , medhûş	312

<i>dīvār</i> : süpürge: miknese	536
<i>dīvçe</i> : sülük, ‘alāk	603
<i>dīv-fersāy</i> : uçuk tutmuş, maşrū‘	309
<i>dūd</i> : düttün, duḥān	92
<i>dūde</i> : oba, ḥayme	616
<i>dūdmān</i> : ‘aşīre, ḳabīle	596
<i>dūğ</i> : maḥīz	113
<i>dūḥten</i> : dikmek, ḥıyātet	364/365
<i>duḥter</i> : kız, bint ibniye	422
<i>duḥter-zen</i> : rebībe	347
<i>dūj[e]</i> : putrak, ḥurşün	255
<i>dūk</i> : ig, mirden miğzel	526
<i>düle</i> : ḳaşırğa , i‘şār	589
<i>dūr</i> : ırak, ba‘īd	434
<i>dūş</i> : dün gece, bāriḥa	303
<i>dūş</i> : omuz, menkib	91
<i>dūşāb</i> : bekmez, dībs	551
<i>dūşāḥa</i> : duşak (Far.-T.)	625
<i>dūşīze</i> : kız, bikr	593
<i>duvāl</i> : şırım	291
<i>duvāl</i> : uyan, ‘inān, licām	386
<i>dūzah</i> : tamu, saḳar , cehennem	140
<i>dü</i> : iki, işnā	184
<i>düjīne</i> : bez, ğudde	230

<i>düm</i> : <i>kıyruk, zeneb</i>	291
<i>dü-müy</i> : <i>ğırğıl, eşmağ</i>	379
<i>dünbe</i> : <i>kıyruk, zeneb</i>	566
<i>dünbel</i> : <i>çıban, dümmel</i>	230
<i>dürüg</i> : <i>yalan, kızb</i>	553
<i>dürüst</i> : <i>bütün</i>	484
<i>dürüst</i> : <i>temām (Ar.-T.), şahih</i>	185
<i>dürüş</i> : <i>iri, galiz</i>	324
<i>düşnām</i> : <i>sögmek, sebb, şetm</i>	469
<i>düşvār</i> : <i>güç, ‘usur, şa‘b</i>	157
<i>düz</i> : <i>uğrı, lişş, sārık</i>	508
E	
<i>ebrī</i> : <i>bulut, gaym, şehāb</i>	95
<i>ebrū</i> : <i>kaş, hācib, hicāb</i>	121
<i>efkenden</i> : <i>bırakmak, tarh, hazf, ilkā, iskāt</i>	320
<i>efrāšten</i> : <i>kaldırmak, i‘tilā</i>	366
<i>efsane</i> : <i>kışsa, hikāyet</i>	506
<i>efsār</i> : <i>yular, zimām</i>	386
<i>efser</i> : <i>tāc (Far.-T.)</i>	200
<i>eger</i> : <i>ger (Far.-T.), lev</i>	342/343
<i>ejdef</i> : <i>alıç, zu‘rūr</i>	487
<i>emrūd</i> : <i>iccāş, kummeşrā</i>	471
<i>enār</i> : <i>nār (Far.-T.), rummān</i>	472
<i>enbān</i> : <i>tağarcık, cerāb</i>	424

<i>enbār</i> : kiler (Far.-T.), maḥbā	526
<i>enbāz</i> : ortak, şerīk	250
<i>enbūh</i> : ḡalebe , cemā‘at	501
<i>enbür</i> : kısaç	405
<i>encām</i> : şoñ, āḥir	469
<i>encūḡ</i> : ocaq, kānūn	559
<i>encümen</i> : dernek, cem‘ maḥfil	564
<i>endāhten</i> : atmaq, remy	320
<i>endek</i> : az, kalīl	248
<i>ender rūstāḥīz</i> : kıyāmetde (Ar.-T.), yevmü’l-kıyām	261/262
<i>enderūn</i> : iġerü, be-dāḥil	189
<i>enderz</i> : ısmarlamak, vaşşā	560
<i>endişe-mend</i> : fikr	232
<i>enduh me-yār</i> : ḡuşşa getürme (Ar.-T.), lā-teḥazzun	475/476
<i>engāştēn</i> : sezmek, ḥisbān	366
<i>engebīn</i> : bal, şehd	376
<i>Engiliyūn</i> : İncīl (Ar.-T.)	141
<i>engūr</i> : üzüm, ‘ineb	471
<i>engüjed</i> : kaşnu, ḥilliyet ḥiltīt	500
<i>engüşt</i> : parmaq, işba‘, sebbābe , vustā , binşir	325
<i>engüştēri</i> : yüzük, ḥātem	601
<i>enkişt</i> : kömür, faḥm	349
<i>erc</i> : gergedān (Far.-T.), ḥariş	487
<i>Erjeng</i> : <i>Mānī kitāb(ı)</i>	466

<i>erzān</i> : ucuz, rahīṣ	422
<i>erzen</i> : <i>ṭaru</i>	114
<i>erziz</i> : <i>ḳalay</i> , raṣaṣ	160
<i>esb</i> : <i>at</i> , feres	96
<i>ester</i> : <i>ḳaṭır</i> , bağl	96
<i>eşk</i> : <i>gözyaşı</i> , dem ^ç	126
<i>ez-cān</i> : <i>cāndan</i> (Far.-T.), min-rūḥ	342/343
<i>ez-çi</i> : <i>neden</i> , mimmā	105
<i>ez-dest</i> : <i>elden</i> , min-yedī	390/391
<i>ez-dürr</i> : <i>incüden</i> , min-lü'lü'	380/381
<i>ez-heme</i> : <i>ḳamudan</i> , min-cümel	212
<i>ez-men</i> : <i>benden</i> , minnī	380/381
<i>ez-men</i> : <i>benden</i> , minnī	450/451
<i>ez-yaḥ</i> : <i>buzdan</i> , min-cemed	370/371

F

<i>fahfere</i> : <i>küflenmiş etmek</i>	608
<i>fāḥte</i> : <i>ügeyik</i> , yemāme	398
<i>fālīz</i> : <i>bāğ</i> (Far.-T.)	260
<i>fām</i> : <i>gibi</i> , levn	587
<i>faşl-ı bahār</i> : <i>yaz</i> , rebī ^ç	273
<i>felāḥan</i> : <i>şapan</i> , ḳazzāfe , miḳlā ^ç	594
<i>fer</i> : <i>revnaḳ</i>	295
<i>ferāḥ</i> : <i>giñ</i> , vāsi ^ç	492
<i>ferahç</i> : <i>çepel</i> , ḳabīḥ	143

<i>ferbih</i> : semiz, semīn	438/439
<i>ferdā</i> : yarın, ġaden	284/285
<i>ferheng</i> : edeb (Ar.-T.)	312
<i>ferhunde</i> : ķutlu , ħurrem	455
<i>fermān ber</i> : buyruġı ķut , eddi ūmerā'	234/235
<i>ferruh</i> : ķutlu , ħurrem	455
<i>fersūd</i> : bozulup eskimek, taġyīr , 'itķ	573
<i>ferş</i> : firāş , bisāţ	220
<i>fertūt</i> : bunamış , herem	374
<i>ferverdīn</i> : <i>teşrīn-i şānī</i> (Ar.-T.), hātūr , nevoris	279
<i>feryād-res</i> : yetişen ķalmışa , nāşır	548
<i>ferzāne</i> : ulu , 'azīm	88
<i>ferzend</i> : oġul , ibn	378
<i>fesān</i> : bileġi , misenn	442
<i>fesāne</i> : meşel	443
<i>feşānden</i> : şaçmak , neşr	444
<i>figer</i> : ķızılca , ġumrat	176
<i>fihrist</i> : <i>ķitābuñ evveli</i> (Ar.-T.), fihris	585
<i>filīve</i> : aħmak , ġāfil , ebleh , nāķış-ı 'aķl	210
<i>fincā</i> : gerinmek , temaţģi	339
<i>firāvān</i> : bol , vāsi' keşīr	249
<i>firāz</i> : yokuş	327
<i>firīb</i> : aldama , duzaġ , ħud'a	332
<i>firībed</i> : aldadur seni , yeħdu'ke	438/439

<i>firībīden</i> : aldatmaḵ	332
<i>firih</i> : bezek, ḥilye	618
<i>fitrāk</i> : terki, sümüt	97
<i>füle</i> : ağız, lebe't .	394
<i>fürū</i> : aṣağa, esfel	320
<i>fürūḡ</i> : revnaḵ	295
<i>fürūḡ</i> : şu'le	555
<i>fürüh̄ten</i> : şatmaḵ, bey'	127
<i>fürū-māye</i> : aşlı alçak, vażī', denī kes (Ar.-Far.)	281
<i>füsūs</i> : bī-hūde söz söylemek (Far.-T.), tanz eylemek (Ar.-T.), teşnī', temeşhur, ḥayf, hezeyān temāzuḥ	568/569
<i>füsürden</i> : toñmaḵ, cemed, cümūd	444
<i>füşürden</i> : şıḵmaḵ, 'aşr	443
G	
<i>gāh</i> : vaḵt	605
<i>ğajğajān</i> : sürtüni sürtüni	596
<i>ğalfilic</i> : kılçık, şūk	488
<i>ğalmilic</i> : kıcık, daḡdāğa	488
<i>ğalmilic</i> : kılçık, şūk	488
<i>ğalḡīden</i> : yuvalanmaḵ, tedahrüc	339/340
<i>ğam-güsār</i> : derd-deş (Far.-T.), şāhib, mūnis	418
<i>ğam-nāk</i> : ġamlu (Ar.-T.), maḡmūm, mehmūm	561
<i>gān</i> : neyk, cimā'	163
<i>ğar</i> : ḵaḥbe	506

<i>gāv</i> : öküz, baqar	96
<i>gāvers</i> : taru, cāvers	559
<i>ğavğā</i> : tokuşmak	310
<i>gedāy</i> : yohsul, ‘ā’il, faķir	89/90
<i>gehvāre</i> : beşik, mehd	566
<i>gej</i> : ipek	435
<i>gele</i> : sür[i], kaķi ’	206
<i>gelū</i> : boğaz, hulķum	95
<i>gencūr</i> : hazīne (Ar.-T.) , kenz	505
<i>gende</i> : koķmuş, müntin	454
<i>gendīde</i> : koķmuş, müntin	454
<i>gendüm</i> : buğday, hınça, bürr, kamh	114
<i>ger</i> : uyuz, cerēb	230/231
<i>gerd</i> : toz, ğubār	502
<i>gerdīden</i> : dönmeκ	363
<i>gerī</i> : dönüm, cerīb	293
<i>germ</i> : issi, harr	502
<i>germ</i> : tev	604
<i>germā</i> : issi, harr	280
<i>germdār</i> : ‘āşik (Ar.-T.)	529
<i>ger şināsī</i> : añlariseñ, in fehimte	189
<i>gerzen</i> : kalabaκ	449
<i>geş</i> : güzel, hüsn	208
<i>geşt</i> : oldı, şār	140

<i>gev</i> : <i>çukur, cufra</i>	199
<i>gevezn</i> : <i>şığın, eyyil</i>	598
<i>gevez</i> : <i>koz (Far.-T.), cevz</i>	433
<i>gez</i> : <i>arşun (Far.-T.), zirā^c</i>	240
<i>gez</i> : <i>ılğun, tarfā</i>	580
<i>gezīden</i> : <i>ısrımağ, ‘azz</i>	363
<i>ğijīden</i> : <i>göti üstine gidüp sürtünmek</i>	362
<i>gij</i> : <i>çam ağacı, şanevber</i>	302
<i>gil</i> : <i>balçık, çamur, t̄in vaḥal</i>	123
<i>gil</i> : <i>çamur, t̄in</i>	465
<i>gil-i sürh</i> : <i>aşu, aḥmerü’t-t̄in</i>	346
<i>girān</i> : <i>ağır, saḳil</i>	422
<i>girān</i> : <i>kız, kaḥt</i>	422
<i>gird</i> : <i>degirmi, müdevver</i>	242
<i>girībān</i> : <i>ceyb</i>	426
<i>giriḥ</i> : <i>düğüm, ‘uḳde</i>	617
<i>girīve</i> : <i>beleñ</i>	409
<i>girīz</i> : <i>kaç, ferr</i>	169
<i>giryē</i> : <i>ağlamak, bükā</i>	456
<i>gīsū</i> : <i>belük saç</i>	377
<i>giyāh</i> : <i>ot, nebāt, ‘uṣb, kelā</i>	447
<i>gūbile</i> : <i>şunuñ, ḥabāb</i>	231
<i>gūd-āb</i> : <i>büiryān aşı (Far.-T.), cūzāb</i>	468
<i>gūdek</i> : <i>oğlancık, şabī</i>	379

<i>gūh</i> : neces, rics, denes	408
<i>gūk</i> : kurbaga, zıfda'	107
<i>gūl</i> : aħmak, gāfil, ebleh, nākış-ı 'aql	210
<i>gūlgūle</i> : katı gavgā (Far.-T.), hāy u hūy galebe, şemāte	311
<i>gūne</i> : gibi, levn	587
<i>gūne-gūn</i> : dürlü dürlü, mülevven	177
<i>gūnūden</i> : imızğanmak, nü'ās	334
<i>gūr</i> : tağ eşegi, yaħmūr	434
<i>gūr</i> : sin, mezār, kabr	434/435
<i>gūre</i> : koruk, hışrem	524
<i>gūr-hāne</i> : sin, mezār, kabr	434/435
<i>gūrīhten</i> : kaçmak, firār	444
<i>gūrīhten</i> : kaçmak, firār	599
<i>gurrīden</i> : añranmak	338
<i>gūsfend</i> : koyun, ganem	206
<i>gūş</i> : kayın ağacı	302
<i>gūş</i> : kulak, üzñ	91
<i>gūşt</i> : et, laħm	113
<i>gūşvār</i> : küpe, hādūr, kurt	533
<i>gūyek ü küre-i gāltān</i> (Far.-Ar.): yuvalanan topcağız	423
<i>gūftār</i> : söz, kavlı	342/343
<i>gūften</i> : dimek, kavlı	502
<i>gūftenihā</i> : sözler, aqvāl	315
<i>gūjīne</i> : tokmak	322

<i>gülgüne</i> : kızılca, ğumrat	176
<i>gül-güne</i> : gül reng (Far.-T.), verdfām	587
<i>gülnār</i> : kirās, qarāšiyā	471
<i>güm</i> : yavu (Far.-T.), zālle, mefkūd	360
<i>günāh</i> : suç, ħins, cunāḥ	152
<i>güncišk</i> : serçe, ‘uṣfūh	385
<i>gürāz</i> : toñuz, ħinzīr	238
<i>gürāzīden</i> : şalınmak nāzile (Far.-T.)	607
<i>gürbe</i> : kedi, sinnever, kıtt, ḥaytal, kaṭif, hirre	111
<i>gürde</i> : bögrek, kilye	179
<i>gürsine</i> : aç, cāyi‘	200
<i>gürūh</i> : bölük, cemā‘at	568
<i>gürūha</i> : yumak, cürūhaḥ	618
<i>gürz</i> : çomak, mıkma‘	560
<i>güsterīm</i> : döşeyelüm, bırağalum	588
<i>güvāh</i> : tanık, şāhid	609
<i>güvārīden</i> : siñüp kanmak, ḥazm	515
<i>güzāf</i> : bī-hūde söz (Far.-T.)	556
<i>güzīden</i> : ügürtlamak intihāb	127
H	
<i>ḥāb</i> : düş	131
<i>ḥāb</i> : düş, ru’yā	551
<i>ḥabbe</i> : dāne (Far.-T.)	615
<i>ḥadūk</i> : ğam (Ar.-T.), ğuşsa, hemm	570

<i>ḥaf</i> : <i>ḳav</i>	557
<i>ḥafe kerden</i> : <i>boğmak, ḥanak</i>	197
<i>ḥafriḳ</i> : <i>çepel, ḳabîḥ</i>	143
<i>ḥā ḥ</i> : <i>iste, uḥlub</i>	461/462
<i>ḥ'āher</i> : <i>ḳız ḳardeş, uḥt</i>	347
<i>ḥāk</i> : <i>ṭopraḳ, serā, türāb</i>	123
<i>ḥāk-i tūde</i> : <i>ṭopraḳdan depe, yıgın</i>	598
<i>ḥākister</i> : <i>kiil, remād</i>	348
<i>ḥāl</i> : <i>siyeh nokṭa yüziünde (Ar.-Far.-T.), beñ, şāme</i>	378
<i>ḥalālūs</i> : <i>ḳatı ğavḡā (Far.-T.), ḥāy u ḥüy ğalebe, şemāte</i>	311
<i>ḥām</i> : <i>çig, neyy</i>	387
<i>ḥāme</i> : <i>ḳalem (Ar.-T.)</i>	181
<i>ḥamīden</i> : <i>egilmek, inḥinā</i>	365
<i>ḥam şed</i> : <i>egildi, māle</i>	412
<i>ḥāmūn</i> : <i>yazı, şaḥrā</i>	536
<i>ḥāmyāz</i> : <i>esnemek, teşāvüb</i>	541
<i>ḥ'ān</i> : <i>ṭa'am, şofra</i>	175
<i>ḥande</i> : <i>gülmeḳ, zıḥk</i>	455/456
<i>ḥāne</i> : <i>ev, beyt</i>	388
<i>ḥanūr</i> : <i>ḳap ḳacaḳ, metā'u'l-beyt</i>	591
<i>ḥār</i> : <i>diken, şevk</i>	289
<i>ḥār</i> : <i>diken, şevk</i>	536/537
<i>ḥar</i> : <i>eşek, ḥimār</i>	96
<i>ḥarās</i> : <i>degirmen, at döndürür, raḥā</i>	115/116

<i>ḥarāṣīden</i> : tırmalamak, ḥadş	361
<i>ḥarbüze</i> : kavun, biṭṭih	415
<i>ḥargāh</i> : kara ev, oba, beytü'ş-şa'r	449
<i>ḥargeh</i> : kara ev, oba, beytü'ş-şa'r	449
<i>ḥargez</i> : siñek, üyez, üvez, zübāb, circīs	238/239
<i>ḥargüş</i> : tavşan, erneb	306
<i>ḥārḥār</i> : tāsa (Far.-T.), ğuşsa	474
<i>ḥarīden</i> : almak, şirā	127
<i>ḥāriş</i> gıcık, ḥikke	512
<i>ḥasr</i> : kaynata, şıhr	504
<i>ḥāst</i> : dilek, maṭlaba	350/351
<i>ḥast</i> : tırmaladı, ḥadş	485
<i>ḥasta</i> : şayru, marīz	508
<i>ḥāsten</i> : kal[k]mak, kıyām	518
<i>ḥasūk</i> : çepel, ḳabiḥ	143
<i>ḥasūyīne</i> : kaynana, şıhret	504
<i>ḥāver</i> : (gün) toğduğı (yer), maşrıḳ	227
<i>ḥāyisk</i> : çekiç (Far.-T.), fiṭṭis	406
<i>ḥayū</i> : tükürük, buzāk, lu'āb	604
<i>hefdāne</i> : 'āşüre aşı, ḳaṭine	468
<i>heft</i> : yedi, seb'a	185
<i>heftād</i> : yetmiş, seb'ün	187
<i>ḥelāb</i> : balçık, çamur, ṭin, vaḥal	123
<i>hem</i> : daḥı vāv	546

<i>hem-çün gāv: şıgırlayın, mişlü'l-bakar</i>	134/135
<i>hem-çü tu: sencileyin, mişlüke</i>	117
<i>hem-dem: iş, muşāhib, muḳārin</i>	419
<i>hem-derd: derd-deş (Far.-T.), şāhib, mūnis</i>	418
<i>hemīşe: dā'im (Ar.-T.), dā'iman</i>	234/235
<i>hem-reh: yoldaş, refīḳ ḳarīn</i>	122
<i>hem-sāye: ḳoñşu, cār</i>	272
<i>hem-tā: beñdeş, 'adīl, naẓīr</i>	545
<i>hemvār: dübdüz, müstevī</i>	405
<i>hem-zād (Far.-Ar.): beñiz</i>	545
<i>hem-zād: ikiz, tev'em</i>	544
<i>hencār: ince yol, bennā ipi (Ar.-T.), mıṭmer</i>	530
<i>heng: ḳuvvet (Ar.-T.)</i>	571
<i>henüz: fi'l-cümle</i>	546
<i>her çı: her ne (Far.-T.), her mā (Far.-Ar.)</i>	461/462
<i>her çı: her nesne (Far.-T.), küllü mā</i>	145/146
<i>hest: var, mevcūd</i>	486
<i>hestī: gevde, beden, cism, cesed, şahş, ṭalal, cüşmān, zāt, ḳavbā, kevn</i>	
178	
<i>hestī: varlık, vücūd</i>	501
<i>heşt: sekiz, semān</i>	185
<i>heştān: seksen, semānūn</i>	187
<i>hezār: biñ, elf</i>	188
<i>ḳurāmīden: şalınmaḳ, tebaḳḳur</i>	361

<i>ḥired</i> : ‘aql	309
<i>ḥirmen</i> : tinas	541
<i>ḥırs</i> : ayu, dübb	238
<i>ḥıřm-gīn</i> : ğazūb	576
<i>ḥīd</i> : kaşıl (Ar.-T.), kaşıl	250
<i>ḥīd</i> : yaba	207/208
<i>ḥidīv</i> : efendi	224
<i>ḥidīv</i> : mülk issi (Ar.-T.), řāhibü’l-mülk	224
<i>hilem</i> : koyam, ed‘	390/391
<i>ḥilm</i> : sümük, muḥāt	305
<i>hindūvāne</i> : karpuz, bitṭih	543
<i>ḥing</i> : boz at, eĝes, eşheb	351
<i>hir</i> : tuman, celīd	408
<i>hirāsān</i> : korķak, ḥā’if	328
<i>ḥīre</i> : kafā (Ar.-T.)	305
<i>ḥīre</i> : yoş, ḥader	289
<i>Hirī</i> : Ḥorāsān’daki şehr (Far.-T.)	624
<i>ḥīř</i> : ḥıřım, akraba, karīb	109
<i>ḥīř</i> : şaban oķı	208
<i>ḥiřt</i> : kerpiç, lebin	125
<i>ḥīřten</i> : kendi özin, nefsāk	370/371
<i>ḥīzem</i> : odun, ḥaṭab	348
<i>ḥod-bīn</i> : özin görici, mütekebbir	431/432
<i>ḥod-gümārīden</i> : şırtmak, tebessüm	515

<i>ḥod-rā</i> : <i>kendüñi, iyyāke</i>	170
<i>ḥod-rā sūtūden</i> : <i>itmek temeddüh (Ar.-T.)</i>	460
<i>hor</i> : ḥākīr	560
<i>hoş</i> : <i>güzel</i>	307
<i>hūb</i> : <i>güzel, muḥsin</i>	436
<i>hūd</i> : <i>ışık, miğfer</i>	592
<i>ḥudāvend</i> : <i>mülk issi (Ar.-T.), şāhibü'l-mülk</i>	224
<i>Hudāy</i> : <i>Tañrı, Allāh, Ḥālık, Vācib</i>	88
<i>ḥūk</i> : <i>toñuz, ḥınzīr</i>	238
<i>ḥül</i> : <i>ağaç kağan, karrā'</i>	302
<i>hum</i> : <i>küb, denn</i>	164
<i>ḥumbere</i> : <i>küpecük</i>	574
<i>ḥumbere</i> : <i>küpecük</i>	583
<i>ḥün</i> : <i>қан, dem</i>	174
<i>ḥunbuk</i> : <i>şıklığ, şafīr</i>	527
<i>ḥunuk</i> : <i>gökçek</i>	561
<i>ḥūr</i> : <i>güneş, beyzā, zükā, şems, şarıq, 'ayn</i>	94
<i>ḥurçīn</i> : <i>hegbe (Ar.-T.), telīs, 'aybe, ḥurc</i>	142
<i>ḥurdād</i> : <i>kānūn-ı şānī (Ar.-T.), tūbah, neyārūs</i>	270/271
<i>ḥürden</i> : <i>yemek, ekl</i>	338
<i>ḥürden[ī]</i> : <i>yenecek, tu'm, ta'am</i>	. 307
<i>ḥursend</i> : <i>kāni'</i>	249
<i>ḥürşīd</i> : <i>güneş, beyzā, zükā, şems, şarıq, 'ayn</i>	94
<i>ḥusbīden</i> : <i>uyumak, nevm</i>	334/335

<i>ḥū-sitīh</i> : önegü, cedel ‘inād	257
<i>hūş</i> : uş, ‘akıl	91
<i>hūşe</i> : şalkım, sünbüle	437
<i>ḥūşk</i> : kuru, yābis	126
<i>ḥūy</i> : der, ‘arak	221
<i>ḥūy kerde</i> : derlemiş	163
<i>ḥūzeger</i> : isteyici, ṭālib , sā’il	505
<i>hüveydā</i> : ‘ayān	595
İ	
<i>içī</i> : paşa, büyük kardeş	627
<i>idend</i> : ta‘yīni yokdur sağış (Ar.-T.), lā-yuḥşā	495
<i>imrüz</i> : bugün, hāze’l-yevm	538
<i>imrüz endūzī</i> : bugün kazandığıñ, kesb el-yevm	284/285
<i>imsāl</i> : bu yıl, hāzāü’s-sene	537/538
<i>īn</i> : bu, hāzā	342/343
<i>īn</i> : bu, hāzā	353/354
<i>īn</i> : bunu, zā	401/402
<i>īncā be-yār</i> : bunda getir, hāt īn (Ar.-Far.)	166
<i>īnek</i> : işde, zā	450
<i>īn-est</i> : budur, zā	298/299
<i>īn-sū</i> : berü yön, hāzā taraf	164
<i>īn suḥanem</i> : bu sözümi, hāzā kelāmī	101/102
<i>isfandārmaz</i> : teşrīn-i evvel (Ar.-T.), bābah, bābe, aḥtoris	278
<i>ispirğam</i> : feslegen, zaymurān	595

<i>īstāden</i> : tırmak, vakf	518
<i>istīze</i> : önegü, cedel, 'inād	257
<i>iy</i> : ey, yā	170
<i>īzer</i> : dā'im (Ar.-T.), dā'iman	234/235
<i>Īzid</i> : Tañrı, Allāh, Hālık, Vācib	88

J

<i>jāj</i> : tmas	541
<i>jāj-hāy</i> : (hezeyān söz) söyleyici, terşih, mazg	98
<i>jāle</i> : çı, nedā	95
<i>jāle</i> : şuda binilen tuluğ	424
<i>jem</i> : avurda, kabile	581
<i>jende</i> : yamalu ton, murakka'	350
<i>jeng</i> : is , pas, şadā	466
<i>jeng-i dilet</i> hem <i>mī-zedāy</i> : aç gönlüñüñ hep pasını, iftaħ 'afn kalbike şadāy	101/102

<i>jerf</i> : deriñ, 'amık	198
----------------------------	-----

K

<i>kāc</i> : sille (Far.-T.), kef	197
<i>kāf</i> : yarık, şakq	198
<i>kafşek</i> : başmaq	259
<i>kāğa</i> : cāhil	626
<i>kāh</i> : köşk (Far.-T.), kasr	417
<i>kāh</i> : şaman, tibn	575
<i>kāhū</i> : marul, hass	575

<i>kāj</i> : şaşı, ahvel	541
<i>kāje</i> : küçücek ev, ‘arış	400
<i>kākā</i> : kişi, recul	480
<i>kākül</i> : belük saç	377
<i>kālā</i> : kumāş (Ar.-T.), metā‘	128
<i>qālī</i> : firāş, bisāt	220
<i>kalūc</i> : (parmağun) kiçisi, hınşar	325/326
<i>kālum</i> : er gören ‘avret (Ar.-T.), ağıyara varan (Ar.-T.), seyyibe	593
<i>kār</i> : iş, fi‘l	163
<i>kārd</i> : bıçak, sikkīn	92
<i>kār-gāh</i> : hānūt, dükkān	258
<i>kār-ı sehmnāk</i> : korkul [ı] iş, emr-i maḥūf	562
<i>kārīz</i> : arğ, arq, kanāt	115
<i>kāse</i> : çanak, kaş‘a	469
<i>kāse</i> : kadeḥ (Ar.-T.)	384
<i>kāse-i zerrīn</i> : altundan çanak	437
<i>kāsnī</i> : güneyik, hindibā	498
<i>kāsten</i> : eksilmek, noqşān	519
<i>kāş</i> : keşke (Far.-T.), leyte	133
<i>kāşāne</i> : kış evi, meştā	417
<i>Qatū</i> : bir yer	604
<i>kāz</i> : şınd[ı], maqaş, miqrāz	240/241
<i>kebbī</i> : maymūn (Ar.-T.), kırd	307
<i>kebbī</i> : maymūn (Ar.-T.), kırd	489

<i>kebk</i> : keklik, ḥacel	551
<i>kebūd</i> : gök, ezrak	321
<i>kebūter</i> : gügercin, ḥamāme	151
<i>kebz</i> : büyük, ‘azīm	560
<i>kec</i> : kireç, caşş	125
<i>kedū</i> : kabağ, ḳar‘	290
<i>kefe</i> : kesmik, ḳaşşāre	250
<i>kefgīr</i> : kepçe, miḡrafe	387
<i>kefş</i> : başmağ	259
<i>keftār</i> : şırtlan, ḳab‘	433
<i>kefte</i> : yarılup açılma, meşcūc	623
<i>keh</i> : şaman, tibn	575
<i>kehgil</i> : şamanlu balçık, ḫīn-i tibn	124
<i>kehkeşān</i> : şamanuḡrısı, mecerra	375
<i>kej</i> : egri, a‘vec	413
<i>kejdüm</i> : ‘akreb (Ar.-T.)	283
<i>kelāje</i> : şakşağan, ‘aḳ‘aḳ	398
<i>kelāş</i> : küf, ‘afen	608
<i>kelle-yi gāv- mīş</i> : şıtır başı, re’sü’l-baḳar	291/292
<i>kem</i> : eksik, nāḳış	249
<i>kemān</i> : yay, ḳavs	95/96
<i>kemānçe</i> : ıklık	100
<i>kemer</i> : kuşak, niḫāk minḫāk	157
<i>kemre</i> : gübre, polı, şumra, sercīn, neces	256

<i>kenār</i> : kırañ, ğāyet	144
<i>kenār</i> : kırañ, uç, ğāyet	535
<i>kende</i> : kopmuş, ihtināk	454/455
<i>kendū</i> : kovān, kivāre	376
<i>kendūrī</i> : kendirik	628
<i>keneb</i> : kendir, kınnab	602
<i>kenefş</i> : servi (Far.-T.)	602
<i>kenev</i> : kendir, kınnab	602
<i>kenīzek</i> : kırnaq eme	384
<i>ker</i> : şağır, aşamm utrüş	229/230
<i>kere</i> : küf, ‘afen	608
<i>kerezmān</i> : ‘arş	408
<i>kerh</i> : köşk (Far.-T.), kaşr	194/195
<i>kes</i> : kimse, aḥad	117
<i>keş</i> : kıltuq içi, tahte’l-ıbt	209
<i>keşende</i> : çekici, cārr	459
<i>keşīden</i> : çekmek, incirār	333
<i>keştī</i> : gemi, fülk, cāriye, sefine, zevrak	326
<i>key</i> : büyük beg, ulu han	395
<i>key</i> : kaçan, metā	390/391
<i>key</i> : kaçan, metā	395
<i>keyfer</i> : kīnin ödeşmek, aḥz-i intikām	233
<i>keyk</i> : pire, bürgüş	552
<i>Keyvān</i> : Zuḥal	227

<i>ķıf</i> : bir neve kap (Ar.-T.)	557
<i>ki</i> : ki (Far.-T.)	401/402
<i>ki ān</i> : ki ola (Far.-T.), lemin	298/299
<i>kib-zenende</i> : lāf urıcı (Far.-T.), şalef	460
<i>kīc</i> : aħmak, ġāfil, ebleh, nāķış-ı ‘aķl	210
<i>kih</i> : kiçi, ednā, şaġīr	617
<i>kilise</i> : deyr	141
<i>kilk</i> : kalem (Ar.-T.)	181
<i>kīmuħt</i> : şaġrı	389
<i>kink</i> : gerz, muħannes	379
<i>Kirde</i> : Kürdistān’da bir taġ	611
<i>kiric</i> : dilim, kuvvāre	584
<i>kīse</i> : tor, aķçe konur, tele	395
<i>kīse-i pūr zer ü sīm</i> : kīse tolu aķçe (Far.-T.), şurre	437
<i>kīş</i> : dīn, mezheb	139
<i>kīş</i> : şadaķ, ca‘be	294
<i>kiş</i> : ekin, zer‘	128
<i>kişver</i> : memleket (Ar.-T.), iķlīm	216
<i>kiyā</i> : iş güç, ‘amel, şuġl	480
<i>kūf</i> : ügi, hāmet	398
<i>kūh</i> : taġ, tūr	408
<i>kūhān</i> : örgüç, senām	407
<i>kūknār</i> : ħāşħāş	531
<i>kūş</i> : çalış (emir), cidd	134/135

<i>kūşe</i> : <i>buncağ, zāviye</i>	108
<i>kūtāh</i> : <i>kışa, қаşır</i>	241
<i>kūteh</i> : <i>kışa, қаşır</i>	241
<i>kūz</i> : <i>egr[i] arkası, aḥdeb</i>	292
<i>kūze</i> : <i>bardağ, kūz</i>	319
<i>kūz-pūşt</i> : <i>egr[i] arkası, aḥdeb</i>	292
<i>kūleng</i> : <i>turna, kürkiyy</i>	467
<i>kūlünk</i> : <i>mi'vel</i>	465
<i>kūmīz</i> : <i>südük, bevl</i>	256
<i>kūnām</i> : <i>in, mekān</i>	433/434
<i>kūnc</i> : <i>bucağ, zāviye</i>	445
<i>kūnişt</i> : <i>deyr</i>	141
<i>kūrre</i> : <i>ṭay, mühre, mühr</i>	96/97
<i>kūs</i> : <i>am, ferc</i>	156
<i>kūşāde</i> : <i>açık, meftūḥ</i>	121
<i>kūşāden</i> : <i>feth idüp açmak (Ar.-T.)</i>	333
<i>kūşende</i> : <i>depeleyici, kâtil</i>	459
<i>kūşt</i> : <i>yan, cenb</i>	180
<i>kūşūden</i> : <i>açmak, fetih</i>	177
L	
<i>lābe</i> : <i>yalvarmak, laṭīfe</i>	535
<i>lāğ</i> : <i>bī-hūde söz söylemek (Far.-T.), ṭanz eylemek, teşnī', temeshur, ḥayf, hezeyān, temāzuḥ</i>	568/569
<i>lāğ</i> : <i>letā'if, hezl</i>	555

<i>lāġar</i> : ‘āciz	614
<i>lāġar</i> : arıķ, naġıf	523
<i>lāk</i> : balçıġı iltecekleri ŗanduk (Ar.-T.)	562
<i>laķ</i> : ġıls	602
<i>lāl</i> : dılsız, ebkem	230
<i>lālenġı</i> : piŗı, dūble	514
<i>lālenk</i> : piŗı, dūble	514
<i>lāne</i> : yuva, ‘uŗŗ , vegr	399
<i>leb</i> : dudak, ŗefe	90
<i>leġt</i> : ŗomak, miġcen, mıķma‘	323
<i>lemtūr</i> : būyūk, ekber, a‘zam	567
<i>leng</i> : akŗak, a‘rec	229
<i>lers</i> : sille (Far.-T.), kef	197
<i>levāŗe</i> : yavaŗa, zıyer, ziyār	625
<i>levend</i> : bōn, ġāfil, cāhil, aġmak	495
<i>ligām</i> : uyan, ‘inān, licām	386
<i>lız</i> : ġāķır	560
<i>lūbiyā</i> (Far.-Ar.): bōġrölce	114
<i>lūce</i> : ŗaŗı, aġvel, a‘ver	229
<i>lūk</i> : elsiz, akġta‘, ‘eŗell	229
<i>lūnc</i> : aġız bucaġı	445
M	
<i>māde</i> : diŗı, ünŗā	162
<i>māder</i> : ana, anne, ümm	110

<i>māder-zen</i> : <i>ḳaynana</i> , ümm-i zevce	503
<i>mādiyān</i> : <i>ḳısrak</i> , ḥicr	97
<i>māğ</i> : <i>gice ḳarañusu</i> , dücā	555
<i>mağ</i> : <i>ḳarañu</i> , zulmet	554
<i>mağz</i> : <i>beyni</i> , muḥḥ , dimāğ	107
<i>māh</i> : <i>ay</i> , şehir , ḳamer	94
<i>māḥçī</i> : <i>pālān atı</i> (Far.-T.), birzevn	582
<i>māh-gāne</i> : <i>aylık</i> , icāre	605
<i>māh-ı behmen</i> : <i>eylül</i> (Ar.-T.), <i>tüt</i> , <i>sitevris</i>	277
<i>māh-ı murdād</i> : <i>āzer</i> (Far.-T.), <i>baramhāt</i> , <i>martis</i> 273/274	
<i>māhī</i> : <i>balık</i> , semek , ḥüt	283
<i>mākiyān</i> : <i>tavuk</i> , dücāce	398
<i>māned</i> : <i>ḳala</i> , beḳā	219
<i>mār</i> : <i>yılan</i> , ḥayye	283
<i>māse</i> : <i>kürek</i> , mis‘ar	465
<i>māst</i> : <i>yoğurd</i>	113
<i>māstabā</i> : <i>bozca aş</i> , <i>tutmac</i>	113
<i>māşū</i> : <i>elek</i> , munḥul	346
<i>mebāş</i> : <i>olma</i> , lā-mekin	134/135
<i>me-cūy</i> : <i>isteme</i> , lā-taḥlab	319
<i>meğāk</i> : <i>çuḳur</i> , cufra	199
<i>meges</i> : <i>siñek</i> , <i>üyez</i> , <i>üvez</i> , zübāb , circīs	238/239
<i>mehār</i> : <i>burunduruk</i> , ḥışāş	425
<i>meh-i nev</i> : hilāl	94

<i>mekeş</i> : çekme, lā-tecer	209
<i>mekīden</i> : emmek, maşş	338
<i>melaḥ</i> : çekirge, cerād	493
<i>me-lünd</i> : söz çeyneme lā-taşallüf	496
<i>men</i> : ben, ene	421
<i>mencū</i> : mercumek (Far.-T.) ‘ades, māş, mec	247
<i>meniş</i> : ṭab‘	507
<i>me’nşīn</i> : oturma, lā teka‘d	169
<i>me-rā</i> : baña, ileyye	117
<i>merdüm</i> : insān (Ar.-T.), ādem	347
<i>merdümek</i> : mercumek (Far.-T.), ‘ades, māş, mec	247
<i>merdüm-i çeşm</i> : bebek, muḳle	347
<i>merḡül</i> : örüli, zafīre	377
<i>meske</i> : tereyağı, duhn	397
<i>mevīz</i> : kuru üzüm, zebīb	433
<i>mey</i> : süci, ḥamr	384
<i>mezīden</i> : emmek, maşş	338
<i>mī-bāş ḥāmūş</i> : ebsem ol (emir), üsküt, ḥab kün	314
<i>mī-çeked</i> : tamar, yaḳtaru	174
<i>mī-dād be-men</i> : virdi baña, aḥsen ileyye	223
<i>mih</i> : seyyid	617
<i>mih</i> : ulu, ‘ azīm	88
<i>mihmān</i> : konuk, zayf, misāfir	413/414
<i>mih</i> : güneş	425

<i>mihr</i> : <i>sevi</i> , ḥubb	425
<i>mihr-māh</i> : <i>ayyār</i> (Ar.-T.), başans, mayıs	275/276
<i>mī-kūn</i> : <i>ḳıl</i> (emir)	188
<i>mī-kūnī</i> : <i>iderseñ</i>	342/343
<i>mī-mān</i> : <i>ḳal</i> (emir), ḳuf	190
<i>mī-māned</i> : <i>beñzer</i> , mümāşil , müşābih	218
<i>mī-ne-nümāyed</i> : <i>görünmez</i> , <i>lā-yera</i>	117
<i>mī-neyāmed</i> : <i>gelmedi</i> , lem-te'et	251
<i>mis</i> : <i>baḳır</i> , nuḥās	160
<i>mī-sezed</i> : <i>yarar</i> , cedīr , lāyık , liyakat	217
<i>mīş</i> : <i>ḳoyun</i> , ḡanem	206
<i>mīṭīn</i> : <i>külünk</i> (Far.-T.), mi'vel	465
<i>mīve</i> : şemer	196
<i>miyān</i> : <i>bel</i> , ḳāmet-i vasaṭ	157
<i>miyān</i> : <i>bel</i> , vāsıṭu'l-insān	419/420
<i>miyān</i> : <i>orta</i> , meclis	284/285
<i>miyān</i> : <i>orta</i> , vasaṭ	109
<i>mīzbān</i> : <i>ḳonuk alan</i> , muzīf	414
<i>mī-zebed</i> : <i>dölenmek</i> , rāḥat , ṭumānīnet , sükün , ḳarār	218
<i>muḡ</i> : <i>ḡāvur</i> (Far.-T.), kāfir	554
<i>mül</i> : <i>oynaş</i> , 'āşık	576
<i>mūr</i> : <i>ḳarınca</i> , neml	283
<i>mūrd</i> : <i>mersīn</i>	432
<i>murḡ</i> : <i>ḳuş</i> , ṭayr	399

<i>murğāb</i> : ördek, ivezz	159
<i>murūd</i> : iccās, kummesrā	471
<i>mūş</i> : şıçan, fare	92
<i>mūş-ḥār</i> : çaylak	532
<i>mūy</i> : kıl, şa'r	181
<i>mūyīden</i> : ağlamak, nevhā	506
<i>mūze</i> : edik, ḥuff, medās	308
<i>mühre</i> : boncuk, ḥareze	611
<i>müjde</i> : muştuluk (Far.-T.), beşāret	293
<i>müje</i> : kirpik, hüdüb	91
<i>müjgān</i> : kirpik, hüdüb	91
<i>mül</i> : süci, ḥamr	384
<i>münc</i> : aru	257
<i>münkīden</i> : tarılıp kaçuyup hergiz toduldanmak (Far.-T.)	333
<i>müşt</i> : yumruk	174
<i>müşt</i> : yumruk, avuç	326
<i>müzd</i> : kiri, ücret	293
N	
<i>nā</i> : yok, lā	485
<i>nāb</i> : ḥāliş, şāf	121
<i>nādān</i> : bön, gāfil, cāhil, aḥmak	495
<i>nādān</i> : cāhil	626
<i>nāf</i> : göbek, qarın, baṭn, surra	156
<i>nā-fercām</i> : lāyik degül kes (Ar.-Far.-T.), lā- ḥaḳīk	479

<i>nağz</i> : gökçek, melîh	107
<i>naḥcîr</i> : av, şayd	500
<i>nāhun</i> : tırnaç, zufr, ḥāfir	324
<i>nāk</i> : müşk otı (Far.-T.), misk-i mağşūş	561
<i>nālîden</i> : inildemek, enîn	516
<i>nām</i> : ad, isim	112
<i>nāme</i> : biti, şahîfe, mektûb, mürâsele	181
<i>nān</i> : etmek, ḥubz	113
<i>nān-ḥūriş</i> : katık, idām, idm	436
<i>nā-resîde</i> : yitişmemiş	522
<i>nā-sezā</i> : lāyık degül kes (Ar.-Far.-T.), lā-ḥakîk	479
<i>nāvdān</i> : oluk, mîzāb	115
<i>nāve</i> : senit, naḳîr	131
<i>nāvek</i> : ok, sehim	93
<i>nāy</i> : boğaz ḥulkûm	95
<i>nāy</i> : didük, düdük, mizmār	99
<i>nāyije</i> : lüle (Far.-T.), mîzel	255
<i>nāzîden</i> : nāzlanmak (Far.-T.), tasahḥub, tağannüc	158
<i>neberd</i> : ḥamle, ḥücûm, cidāl	497
<i>nebîre</i> : oğlı oğul, ḥāfid, ibnü'l-ibn	578
<i>nehre</i> : yayuk	397
<i>nemek</i> : tuz, milḥ	113
<i>neng</i> : 'ār	467
<i>ner</i> : erkek, müzekker	162

<i>nerm</i> : yumuşak, nā'im	323
<i>nerm-rev</i> : yab yab yüriyen, dölek, kuṭuf	352
<i>neŝterin</i> : nesrīn güli (Far.-T.)	606
<i>nev</i> : yeñi, cedid	602/603
<i>nevā</i> : nağme	479
<i>nevā</i> : naŝīb (Ar.-T.), hazz	480
<i>neved</i> : toğsan , tis'un	187/188
<i>neverdiden</i> : dürmek, ṭayy	357
<i>ney</i> : kaμuŝ , kaşab	396
<i>neyfe</i> : yaka iç ṭon, nifak	426
<i>neyin</i> : kaμuŝ olsa (ev)	400
<i>neyistān</i> : kaμuŝluk , mağŝabe	595
<i>nī</i> : yok, lā	485
<i>nigebān</i> : şaklayıcı , hāfız	427
<i>nigende</i> : ğurze , hurze	509
<i>nigīn</i> : (yüzük) kaşı , faŝ	601
<i>nigūyī</i> : iyilik, ağsen	450/451
<i>nihāden</i> : komak , vaz'	558
<i>nihāl</i> : taze dal (Far.-T.), ğuşn	580
<i>nihed</i> : kor , yūz'a	558
<i>nijend</i> : kaγgu	581
<i>nīk</i> : eyü, aşlah	201/202
<i>nikūhiden</i> : yirüp yiçmak, zemm	513
<i>nīl</i> : çivid	322

<i>nīlk</i> : tağ erügi	433
<i>nīm</i> : yarım, nıṣf	291
<i>nīṣ</i> : diken, ṣevk	289
<i>niṣāf</i> : ‘aqlsız (Ar.-T.)	556
<i>niṣānden</i> : dikmek, ğars, naṣb, rekz	443
<i>niṣāne</i> : hedef, ğaraż	557
<i>nīṣ-ḥūr</i> : geviş	539
<i>niṣīmen</i> : oturak, erīke	445
<i>nīv</i> : alp, ṣecī‘	228
<i>niyā</i> : dede, ced	110
<i>niyām</i> : kın, kılıf, ğilāf	389
<i>nīz</i> : dalı, vü	542
<i>nizār</i> : arık, mehżül, naḥīf	535
<i>nīze</i> : süñü, rumḥ	93
<i>nuḥāle</i> : kepek	346
<i>nuḥust</i> : ezel (Ar.-T.), bākī	145/146
<i>nūl-i qaz</i> : kuş burnı, minqār	499
<i>nūṣ</i> : bal, ‘asel	289
<i>nūbiṣt</i> : yazdıysa, yektüb	145/146
<i>nūḡul</i> : deriñ, ‘amīk	556
<i>nūh</i> : tokuz, tis‘a	185
<i>nūhāz</i> : erkeç, kösem, teys	162
<i>nūhūfte</i> : gizli, maḥf [ī]	163
<i>nūmūden</i> : göstermek, irā’et, iṣāret	358

<i>nüvār</i> : urgan, urġan ħabl	447
<i>nüvišt</i> : yaz (emir), üktüb	243
P	
<i>pāçīle</i> : bir çenber (Far.-T.)	621
<i>pādāş</i> : kīnin ödeşmek, āħz-i intikām	233
<i>pādişāh</i> : büyük beg, ulu ġan	395
<i>pādişāh</i> : efendi	224
<i>pāk-nijād</i> : ħasīb-i aşl, t̄ahirü'n-neseb, şerīf	281
<i>pāpūc</i> : edik, ħuff, medās	308
<i>pāpūş</i> : edik, ħuff, medās	308
<i>pār</i> : bildır, 'ām-ı evvel	538
<i>pārsā</i> : zāhid, 'ābid	139
<i>pārū</i> : kürek, mis'ar	465
<i>pāy</i> : ayak, ricl	90
<i>pāyān</i> : şoñ, nihāyet, 'ākıbet	418
<i>pāy-bāf</i> : çulħa (Far.-T.), nessāc	258
<i>pāye</i> : meretebe	296
<i>pāyīz</i> : faşl-ı güz (Ar.-T.), ħarīf	276
<i>peççe</i> : yavru	399
<i>peder</i> : ata, eb	110
<i>pehlevān</i> : alp, şeci'	228
<i>pehlū</i> : eyegü, zıl'	180
<i>pehn</i> : yaşşı, 'arīz	242
<i>pejm</i> : tuman, celīd	408

<i>pejül</i> : topuk, ka‘b	579
<i>pelās</i> : hils	602
<i>peleng</i> : kaplan, nimir	466
<i>pelīz</i> : bāg (Far.-T.) .	260
<i>penāg</i> : iplik ucu	260
<i>penbe</i> : panbuk, kutn	543
<i>pencāh</i> : elli, hamsūn	186
<i>pencere</i> : tereçe .	108
<i>penç</i> : beş, hams	184
<i>pend</i> : öğüt, nuşh	450/451
<i>per</i> : kanat, cenāh, riş	151
<i>perdāhte</i> : düzülmüş	282
<i>perend</i> : ibrişim (Far.-T.) kazz, dībāc	435
<i>perendūş</i> : aşrağı (gice), evvelü'l-bāriha	303/304
<i>perestār</i> : karavaş, hādime	110
<i>perestiş</i> : tapmak, itā‘at, ‘ubūdiyyet	138
<i>perestū</i> : kırtağuc, hutṭāf	489
<i>perhāş</i> : şavaş, harb	132
<i>perhū</i> : kiler (Far.-T.), maḥbā	526
<i>perīden</i> : uçmak, tayr	139
<i>perīr</i> : öteki gün, evvel-i ems	303
<i>perniyān</i> : naḥışlu (Ar.-T.)	594/595
<i>perverdigār</i> : besleyici, rabb	427
<i>perveriş</i> : beslemek, terbiyyet	138

<i>Pervān</i> : Üllker, Şüreyyā	375
<i>pes</i> : ard, ba'd, ḥalf	165
<i>pes</i> : eyle olsa	548
<i>pesendīden</i> : begenmek, irtizā	336
<i>pešīc</i> : 'azm yol itmek yarağ (Ar.-T.)	490
<i>pest</i> : alçaq, sufl, sāfil	327
<i>pes-ter</i> : girülik, āḥir	221/222
<i>pestū</i> : küpecük	583
<i>peş</i> : boyun, 'unuk	379
<i>peşīz</i> : pul, ḥarşef, fūls	255/256
<i>peşm</i> : yūñ, şūf, 'ahn	220
<i>pey</i> : siñir, 'aşab	396
<i>peyām</i> : ḥaber	388
<i>peyğamber</i> : <i>Ḥaḳ'dan ḥaber viren</i> (Ar.-T.), resūl	89
<i>peyğāre</i> : levm, ṭa'ne	618
<i>peyğūle</i> : bucaq	559
<i>peyğūle</i> : buncaq, zāviye	108
<i>peykān</i> : demren, naşl	92
<i>peykār</i> : şavaş, ḥarb	222
<i>peyker</i> : çehre (Far.-T.), şūret	223
<i>peymān</i> : 'ahd, ḳavl-i ḳarār	421
<i>peymāne</i> : ölçek	421
<i>peyrev</i> : uyucu, tābi'	222
<i>peyveste</i> : ulaşıq, muttaşıl	517

<i>pīc pīc</i> : işkence, miḥnet	490
<i>pīç</i> : bağlu, muḳayyed, sebḥ	180/181
<i>pīh</i> : iç yağı, şaḥm	616
<i>pīle</i> : göz kapağı, cefn	290
<i>pīle-ver</i> : çerçi, şaydelān	511/512
<i>pindāšten</i> : şanmak, zann	367
<i>pingān</i> : bağırdan düzülüp oldı tās (Far.-T.)	470
<i>pīr</i> : şeyḥ-i fānī, yefen	374
<i>pīrāhen</i> : gömlek, ḳamīş	106
<i>pīrāmen</i> : çevre, ḥavālī	216
<i>pīrāye</i> : düzünmek, ḥilye	282
<i>pīre-zen</i> : ḳarı, ‘acüz, şehle, ‘acūze	374
<i>pirinc</i> : boncuk, şebēh	510
<i>pīrūz</i> : zafer	232
<i>pīse</i> : ala, baraş	520
<i>pistān-dān</i> : emcek, meme, sedy	589
<i>piste</i> : fıstık (Far.-T.), ḥabbu şanevber	522
<i>pister</i> : firāş	220
<i>pīş</i> : öñ, imām, ḳuddām, ḳubl	165
<i>pīşān[ī]</i> : alın, cebhe	121
<i>pīşe</i> : şan‘at (Ar.-T.), ḥirfet	144
<i>pīşgāh</i> : meclis yuḳarusı (Ar.-T.), şadr	605
<i>pīş-ḥord</i> : ütme, ferīk	250
<i>pīş-ter</i> : ilerlik, aḳdem	221

<i>pīşyār</i> : <i>mamı, k̄ābile</i>	537
<i>piyāde</i> : <i>yaya, rācil</i>	296
<i>piyāle</i> : <i>kaḫeḫ (Ar.-T.)</i>	384
<i>piyāz</i> : <i>şoğan, başal</i>	247
<i>pizişk</i> : <i>otçı, ‘aşşāb</i>	511
<i>pūd</i> : <i>arğaç, luḫme</i>	220
<i>puḫt</i> : <i>pişdi, ṭabḫ, maṭbūḫ</i>	388
<i>puḫte</i> : <i>pişdi, ṭabḫ, maṭbūḫ</i>	388
<i>pul</i> : <i>köpri, cisr</i>	577
<i>pundüz</i> : <i>çuvalduz (Far.-T.), miselle</i>	543/544
<i>pūr</i> : <i>oğul, ibn</i>	378
<i>pūsīde</i> : <i>çürük</i>	563
<i>pūst</i> : <i>deri, cild</i>	350
<i>pūş</i> : <i>‘urf</i>	551
<i>pūşīde</i> : <i>gizli, maḫfi</i>	563
<i>pūyende</i> : <i>yilici, ‘adavān</i>	457
<i>pūz</i> : <i>ağız, fem</i>	581
<i>pūzīne</i> : <i>maymūn (Ar.-T.), yarpuz, fütunc, kırd</i>	489
<i>pūr</i> : <i>tolu, memlū, mel’ān</i>	290
<i>püser</i> : <i>oğul, ibn</i>	378
<i>püser</i> : <i>oğul, veled</i>	170
<i>püşk</i> : <i>kıg, ba‘ra</i>	593
<i>püştem</i> : <i>arkam, zaḫri</i>	168

R

<i>rāġ</i> : taġ, cebel	260
<i>rāh</i> : yol, şāri'	575
<i>rahc</i> : çepel, ķabīh	143
<i>rahne</i> : gedik, selm	566
<i>rahş</i> : güneş	549
<i>rahşende</i> : yıldırııcı, şa'sa'a, leme'an, şu'a', berķ	410
<i>raht</i> : at tonu	592
<i>rām</i> : yavaş, münkād, muti', mūnis	132
<i>rānīn</i> : şalvar (Far.-T.), rānān	435
<i>rāst</i> : doğru, istikām	201/202
<i>Rāz u Mürvez</i> : İki köyüñ adları	624
<i>rebāb</i> : ıklık	100
<i>reft</i> : gitdi, zehebe	251
<i>reften</i> : gitmek, zeheb	519
<i>refū</i> : gözemek	604
<i>reg</i> : tamar, 'ırķ	174
<i>rehā-kūn</i> : kırtar, aħliş	170
<i>rehā kūn</i> : şalıvir, aħliş	314
<i>rehber</i> : kulaġuz	222
<i>rehī</i> : kul, teraķķi	401/402
<i>reh-nümāy</i> : yol gösterici, hādī	88/89
<i>remānīden</i> : ürkütmek, tenfīr	369
<i>reme</i> : sür[i], ķaṭī'	206
<i>renc</i> : emek, zaħmet, meşakķat, te'ab	565

<i>reng</i> : tağ keçisi, imā, maʿz-ı cebel	467
<i>resānīden</i> : irgürmek, iṣāl	369
<i>resen</i> : ip, ḥabl	359
<i>resīden</i> : irişmek, vaşl	360
<i>reste</i> : e[r] sırası, şaf	.504
<i>reste</i> kurtulmuş, müncā	180
<i>reşk</i> : günü, ḥased	592
<i>rev</i> : var, ruh	461/462
<i>revān</i> : cān (Far.-T.), rūḥ	420
<i>revīş</i> : gidiş, ṭarīk , zēhāb	122
<i>revišet</i> : gidişüñ, zēhābek , zāhābek	353/354
<i>revişī</i> : bir yürüyüş, zehebte	261/262
<i>rev ki</i> : yüri kim, izhebü ente	261/262
<i>rez</i> : (üzüm) çubuğı	194
<i>rezm</i> : uruş, şavaş, döğüş, ḥarb , cidāl	310
<i>rīhten</i> : dökmek, şabb	599
<i>rīk</i> : kum, reml	126
<i>rīm</i> : iriñ, ḳayḥ	291
<i>rīş</i> : bart baş, saʿfe	288
<i>rīş</i> : şakalı ḳaba , eṣatt , keşş	292
<i>rīş</i> : şakal, liḥye	288
<i>rīşe</i> : şaçak, hüdüb	288
<i>rīze</i> : ufaḳ, bürāde	294
<i>rūbeh</i> : dilkü, şaʿleb	434

<i>rubūden</i> : kapmak, ḥaṭf	358
<i>rūd</i> : çay, nehr	91
<i>rūde</i> : bağırsak, mi‘ā	179
<i>rūften</i> : bir yeri süpürmek, kens	365
<i>rūḡan</i> : yağ, semn	468
<i>ruḡ</i> : yañak, ḥad	90
<i>rūjīden</i> : bitmek, nebt	614
<i>rukū</i> : yama, ḥırka	419
<i>rūy</i> : tuc, şufr	160
<i>rūy</i> : yüz, vech	90
<i>rūy bi-girdān</i> : yüz çevir, ḥavvelü'l-vech	412/413
<i>rūyīden</i> : bitmek, nebt	614
<i>rūze</i> : oruc (Far.-T.), şavm	308
<i>rūzī-dehende</i> : rızq virici (Ar.-T.), rezzāk	456
<i>rūstāḥīz</i> : āḥiret, kıyāmet	140
S	
<i>şad</i> : yüz, mi'e	188
<i>şad-pāye</i> : çıyan, şebes	152
<i>saḥt</i> : katı, şulb, şedīd	323
<i>şaḥtiyān</i> : gön, edīm	350
<i>sāl</i> : yıl, sene, ‘ām, ḥavl	374/375
<i>sālār</i> : leşker başı (Far.-T.), şaḥne, naḳīb	530/531
<i>sāmān</i> : yön yöş	411
<i>sār</i> : şığırcık kuşu, zurzūr	534

<i>sāv</i> : egindü, bürāde	525
<i>sāvīn</i> : <i>seped</i> (Far.-T.), ķuffe, ķavşara	525
<i>sāye</i> : <i>gölge, zıll</i>	269
<i>sāz</i> : <i>çalǵu, yaraǵ, ālāt-ı lehv</i>	540
<i>se</i> : <i>üç, şelas</i>	151
<i>se</i> : <i>üç, şelas</i>	184
<i>se bār</i> : <i>üç kerre</i> (Ar.-T.), şelās merrāt	199
<i>sebū</i> : cerre, ķulle	164
<i>sebūk</i> : <i>yeyni, ħafif</i>	423
<i>sebz</i> : <i>yeşil, aĥzar, ħazr</i>	322
<i>sefīd</i> : <i>aķ, ebyaz, beyāz</i>	321
<i>seg</i> : <i>it, kelb</i>	238
<i>seg-lāyīden</i> : <i>it ürmek, nebīc, nebīĥ, nebāc, nubāĥ</i>	363/364
<i>seme</i> : <i>zevle</i>	208
<i>semend</i> : <i>ķula at</i>	351
<i>semer</i> : ķışşa, ĥikāyet	506
<i>seng</i> : <i>taş, ħacer</i>	126
<i>senglāĥ</i> : <i>çakıl, cerret</i>	492
<i>se-pāye</i> : <i>sac ayaǵı, üşfiye</i>	296
<i>sepīd</i> : <i>aķ, ebyaz, beyāz</i>	321
<i>sepūs</i> : <i>kepek</i>	346
<i>ser</i> : <i>baş, re's</i>	291
<i>serā</i> : <i>ev, beyt, dār</i>	108
<i>serāyīden</i> : <i>ırlamak, teğannī</i>	336

<i>serd</i> : şovuk, berd	502
<i>serdter</i> : şovuğrak, ebred	370/371
<i>sere</i> : yarar, āhsen	212
<i>sergīn</i> : gübre, polı, şumra , sercīn , neces	256
<i>ser-keş</i> : çamış, cumūh	351
<i>serm</i> : kıcı	247
<i>sermā</i> : şovuk, berd	280
<i>ser-nigūn</i> : baş aşığa, mün‘akis	177
<i>sevgend</i> : and, half eylemek (Ar.-T.), yemīn	567
<i>sezā-vār</i> : yarar, cedīr , lāyık , liyakat	217
<i>sī</i> : otuz, şelaşūn	186
<i>sīb</i> : alma, tuffāh	472
<i>sifāl</i> : şakşı	125
<i>sigāliş</i> : fikr	232
<i>sigāliş</i> : hīle (Ar.-T.), mekr	507
<i>sīgī</i> : süci, hamr	384
<i>sigīzīden</i> : büklemek, qamūş	539
<i>sīh</i> : şiş, seffūd	296/297
<i>sīlī</i> : sille (Far.-T.), kef	197
<i>sīm</i> : gümüüş, fizza , luceyn	161
<i>sīm-āb</i> : jīve (Far.-T.)	510
<i>sincid</i> : igde, gubeyrā	521
<i>sindān</i> : örs, ‘alāt, kulūb	405
<i>sīne</i> : gögüs, şadr	157

<i>sīne-bend</i> : gömüldürük, lebeb	386
<i>sipārī</i> : añız, maḥşad	487
<i>sipās</i> : minnet	138
<i>sipās</i> : ögmek, minnet, şükr	467/468
<i>sipeh</i> : çeribaşı, emīrū'l-ceyş	226
<i>sipeh-büd</i> : çeribaşı, emīrū'l-ceyş	226
<i>sipend</i> : yüzerlik, ḥarmel	499
<i>siper</i> : kalkan cunne	294
<i>siperm</i> : reyḥān (Ar.-T.)	586
<i>sipih-rāsā</i> : gökgün (Far.-T.), mişlü's- semā	586
<i>sīr</i> : tok, şeb'ān	307
<i>sirīşim</i> : tutkal, yelim, ğırrā	448
<i>sitān</i> : al (emir), ḥüz	380/381
<i>sitān</i> : çalkoyun, arka üstüne yatmak, istilkā	590
<i>sitāre</i> : yıldız, necm, kevkeb	149
<i>sitāyiş</i> : ögmek, medh	469
<i>sitebr</i> : yoğun, ğalīz	241
<i>sitem</i> : güç, zulm	583
<i>sitiz</i> : önegü, cedel, 'inād	257
<i>sittī</i> : hatun	583
<i>siyeh</i> : kara, esved	321
<i>sū-be-sū cihet</i> : her cānib (Ar.-Far.-T.), her yañ (Far.-T.)	600
<i>sūd</i> : aşşı, fā'ide, ribḥ	128
<i>sūden</i> : sürmek, tatliye	359

<i>sūfār</i> : <i>igne kulağ[ı], oğ gezi, semm, hurt</i>	240
<i>sūğbe</i> : <i>‘āciz</i>	614
<i>sūğvār</i> : <i>yaslu</i>	532
<i>sūhān</i> : <i>ege, dörpi, mibred, misfen</i>	406/407
<i>sūhanem</i> : <i>sözümü, kelāmī</i>	101/102
<i>sūhte</i> : <i>kaṣ, harrāka</i>	610
<i>sūhten</i> : <i>yanmak, hark, ihrāk</i>	364
<i>sumc</i> : <i>yer altı, naḳb, gār</i>	144
<i>surḫ-āb</i> : <i>añğıt, nuḫām</i>	510
<i>sūsmār</i> : <i>keler, zabb</i>	531
<i>sūzen</i> : <i>igne</i>	241
<i>sūbş</i> : <i>bit, ḳamle</i>	552
<i>sūbüş</i> : <i>bit, ḳamle</i>	552
<i>sūften</i> : <i>delmek, saḳb</i>	518
<i>sūḫan</i> : <i>söz, kelām</i>	380/381
<i>sūḫan-çīn</i> : <i>kovıcı, nemmām</i>	431
<i>süksük</i> : <i>yilegen, cevdet</i>	351/352
<i>süm</i> : <i>toynaḳ, hāfir</i>	582
<i>sünb</i> : <i>toynaḳ, hāfir</i>	582
<i>süpüziden</i> : <i>sağlayup taḳmak, ğarz</i>	528
<i>sürb</i> : <i>ḳurşun ānuk</i>	483
<i>sürfe</i> : <i>öksürük, su‘āl</i>	563
<i>sürḫ</i> : <i>kıızıl aḫmer</i>	322
<i>sürḫije</i> : <i>kızamuğ, haşbe</i>	230

<i>sürün</i> : uca, virk	180
<i>sürüş</i> : melek (Ar.-T.), ferişte	312
<i>sütüh</i> : aru	257
<i>sütün</i> : direk, üstüvâne	388
<i>sütür</i> : ilkı, devābb	539
<i>sütürden</i> : tırāş (Far.-T.), halk, taḥlīk	442
<i>sütürk</i> : (parmağūñ) büyügi, ibhām	325
<i>sütürre</i> : ustura (Far.-T.), mūsā	442
<i>sütürven</i> : kışır, ‘aķīm	442/443
<i>süvār</i> : atlu, fāris	296
Ş	
<i>şād</i> : kutlu, ḥurrem	455
<i>şādī me-kün</i> : sevinme, lā-tefriḥ	475/476
<i>şādurvān</i> : büyük döşek, mefrūş, menķūş	573
<i>şāḥ</i> : ağaçda budak, ğuşn, üfün	196
<i>şah</i> : tağ depesi, zirvetü'l-cebel	407
(şecer) <i>şāḥı</i> : budak, ğuşn	558
<i>şāh-rāh</i> : dīvān yolu (Far.-T.), sultān-ı tarīk	606/607
<i>şāl</i> : aba (Ar.-T.)	375
<i>şālaq</i> : hils	602
<i>şalvār</i> : iç ton, serāvīl	106
<i>şām</i> : aḥşām, ‘aşıy, mağrib, mesā	112
<i>şāne</i> : tarak, müşt	288
<i>şaşt</i> : altmuş, sittün	187

şebāngāh: <i>aḥşām</i> , ‘aşīy , mağrib , mesā	112
şebnem: <i>çi</i> , nedā	95
şebpere: <i>yarasa</i> , ḥuffāş	473
şeb ü rüz: <i>gice gündüz</i> , leyl ü yevm	134/135
şegāl: <i>çakal</i> (Far.-T.), ibn , āvā	492
şehrīver: <i>nīsān</i> (Ar.-T.), <i>beramūdah</i> , ābrīl , ābrilīs	274/275
şemem: <i>çarık</i>	448
şemşīr: <i>kılıç</i> , seyf	389
şend: <i>kuş burnu</i> , minķār	499
şeng: <i>nāzlı şīveli maḥbūb</i> (Ar.-Far.-T.), maṭbū‘	571
şeng-ğāv: <i>ögendire</i>	207
şerm: <i>utanmak</i> , ḥayā	586
şermīden: <i>utanmak</i> , ḥayā , ḥacālet	336/337
şeş: <i>altı</i> , sitte	184
şeştā: <i>tanbur</i> (Far.-T.), ṭunbūr	99
şev: <i>ol</i>	235
şevher: <i>er</i> , mer’ , recül , zevc	156
şevī: <i>olasın</i>	401/402
şevī: <i>olasın</i> , tekun	212
şeyd(ā): <i>delü</i> , ḥayrān	209/210
şīb: <i>iniş</i> , hecil	327
şigerf: <i>ulu</i> , kebīr	198
şikāf: <i>yarık</i> , şakķ	198
şikem: <i>göbek</i> , <i>karın</i> , baṭn , surra	156

<i>şikeste</i> : kırık, meksūr	484
<i>şināvīden</i> : yüzmek şuda, sebh	491
<i>şīr</i> : arslan, esed	433
<i>şīr</i> : sūd, ḥalīb, leben	394
<i>şīrīn</i> : tatlu, ‘azb, ḥulv	438/439
<i>şīrīn</i> : tatlu, ḥulv	612
<i>şitābī</i> : iversiñ, sür‘at	353/354
<i>şitābīden</i> : ivmek, ta‘cīl	339
<i>şiyār</i> : naḥas, kirāb	128
<i>şubān</i> : çoban (Far.-T.), rā‘ī	207
<i>şūh</i> : kir, vesah	493
<i>şüre</i> : çoraq, serāb (Ar.-Far.)	125
<i>şüd</i> : oldı	201/202
<i>şüd</i> : oldı	498
<i>şüd</i> : oldı, kāne	328
<i>şüden ter zi-bārān</i> : ıslamak, meblül	341
<i>şüh</i> : tü (yansıma), üff, tūf	142
<i>şühülīden</i> : urmak, şafīr	513
<i>şüküfe</i> : çiçek, zehir	376
<i>şüküh</i> : heybet (Ar.-T.), ḥaşmet	142
<i>şülle</i> : ferc-i zen (Ar.-Far.)	597
<i>şümār</i> : şay, ‘add	188
<i>şümār</i> : şayı, ḥisāb	126
<i>şüş</i> : öyken, ri’e	179

T

<i>tā</i> : dek, ilā	542
<i>tāb</i> : kızmak, harāret	481/482
<i>tāb</i> : kuvvet (Ar.-T.), kudret	482
<i>tāb</i> : zülf (üñ) ip (üñ) bükülüp eğilme (si) (Far.-T.), cu'üdet	482
<i>tābān</i> : yıldırıcı, şa'sa'a, leme'an, şu'a', berç	410
<i>tābe</i> : tağan, heytale	416
<i>tā-be-kücā</i> : nice dek, metā	353/354
<i>Ṭabes</i> : bir şehir (Far.-T.)	547
<i>tāb-ı āftāb</i> : şems ziyāları (Ar.-T.), şu'le	481
<i>tāb-ı māhtāb</i> : kamer ziyāları (Ar.-T.), şu'le	481
<i>ṭabīden</i> : talabımaç tezelsül, taḥarrük	368
<i>tābistān</i> : yay, şayf	265
<i>tāc</i> : kalabaç	449
<i>tāc-ı şeh</i> : tāc (Far.-T.)	200
<i>tāften</i> : bükme, fetl	359
<i>tāk</i> : üzüm tegegi, kerm	194
<i>ṭang</i> : āvāz (Far.-T.), şavt	527
<i>tār</i> : arış, sedā'	219
<i>tārek</i> : depe, kulle	542
<i>tāse</i> : ğam (Ar.-T.), ğuşşa, hemm	570
<i>tāş</i> : yüzde çığıt, kelef	579
<i>ṭaşt</i> : legen (Far.-T.), taşt	470
<i>tāvān</i> : ödek, verim, ğarm, ğarāmet, zemān	414

<i>tāve</i> : <i>tağan, heyṭale</i>	416
<i>tāziyāne</i> : <i>kaṃçı, sevṭ, mikra'a</i>	244
<i>teb</i> : <i>sitma, ḥummā</i>	566
<i>tebār</i> : <i>kaḃīle, kaḃvm, raḥṭ</i>	109
<i>teber</i> : <i>balta, odun yarup yonar, fe's</i>	295
<i>tebīre</i> : <i>ṭavul (Ar.-T.), ṭabl, dūhül</i>	577
<i>tebūrāk</i> : <i>iki taḥta, baḡlayuban çatladuban ürküde kuş</i>	550
<i>tef</i> : <i>issilik, ḥarāret</i>	546
<i>tef</i> : <i>yalıñ, leheb</i>	364
<i>tefs</i> : <i>issilik, ḥarāret</i>	546
<i>tegerk</i> : <i>ṭolu, ḥabbü's-seḥāb</i>	205
<i>teḥī</i> : <i>boş, ḥālī</i>	290
<i>teḥī</i> : <i>ḥālī</i>	627
<i>tek</i> : <i>dibi deñiz, ka'r</i>	545
<i>tek</i> : <i>ḥamle, ka'r, ṭelaq, şavt</i>	194
<i>telle</i> : <i>faḵ (Ar.-T.), faḥḥ</i>	111
<i>telḥ</i> : <i>acı, mürr</i>	523
<i>ten</i> : <i>gevde beden, cism, cesed, şaḥş, ṭalal, cüsmān, zāt, ḥavbā, kevn</i>	
178	
<i>tendīse</i> : <i>oyuq</i>	520
<i>teng</i> : <i>ḳolañ, ḥırām, ḥızām</i>	466
<i>teng</i> : <i>ṭar, zīq</i>	466
<i>tenzen</i> : <i>ebsem ol (emir), üsküt, ḥab kün</i>	314
<i>ter</i> : <i>yaş, raṭb</i>	126

<i>terkeş</i> : şadaķ, ca'be	294
<i>teşne</i> : şusamış, 'aţşān	298/299
<i>tirāz</i> : 'alāmet (Ar.-T.) , 'alem	540
<i>tī</i> : ħālī	627
<i>tīġ</i> : kılıç, seyf	389
<i>tīhū</i> : çil, teyhūc	534
<i>tīnūs</i> : tmas	541
<i>tīr</i> : oķ, sehim	93
<i>tirāvīden</i> : sızmaķ, tereşşuh, reşh	491
<i>tīre</i> : bulanık, mükedder	432
<i>tīre</i> : ġazūb	576
<i>tīre</i> : yoş, ħader	289
<i>tīre māh</i> : ġüz ayı	606
<i>tīre-māh</i> : şubāţ (Ar.-T.), amşīr, felvaris	271
<i>tīş</i> : balta, odun yarup yonar, fe's	295
<i>tīşe</i> : keser, minħat, ħaddūm	406
<i>tīzī küned</i> : ħaķur, ġazūb	159
<i>tū</i> : ħaymaķ, zūbd, ħaţāţ	394
<i>(be-) tu</i> : saña, ileyke	450/451
<i>tu</i> : sen	315
<i>tu</i> : sen, ente	211
<i>tu</i> : sen, ente	475/476
<i>tūlīden</i> : añranmaķ	572
<i>tūn</i> : külħan (Far.-T.), ettun	494

<i>tu-rā</i> : saña, leke	261/262
<i>turş</i> : ekşi, hāmiz	524
<i>tūşe</i> : azuğ, zād	436
<i>tūzīden</i> : kazanmak, kesb	572
<i>tūzīden</i> : kulluđı ödemek	528
<i>tūzīm</i> : düşürelüm, leff idelüm (Ar.-T.)	588
<i>tüfū</i> : tükürme	604
<i>tünd</i> : yavuz olan hayvān, harūn	496
<i>türktāz</i> : yort itmek, rakz, rükūz	244/245
<i>tüvānā</i> : güçlü, kādir	228
<i>tüvānger</i> : bay, gani	89

U

<i>u-rā</i> : aña, leh	201/202
<i>urdībehişt</i> : kānūn-ı evvel (Ar.-T.), keyhek, zikevris	269/270

Ü

<i>üstüh ān</i> : kemük, süñük, ‘azm	396
<i>üstüvār</i> : muhkem, metin, kavī	529
<i>üştülüm</i> : ‘arbede	582
<i>üştür</i> : deve, cemel	97
<i>üştübān</i> : deveci, cemmāl	425

V

<i>Vahş</i> : Belh içre bir şehriñ adı (Far.-T.)	549
<i>vālā-zene</i> : mühre (Far.-T.), hitem	610
<i>vāmet güzār</i> : borcuñ öde, eddi ente deynüke	168

<i>vārdān</i> : oġlaġı, mirķāk , şevbaķ	591/592
<i>vāren</i> : dirsek, mirfaķa	239
<i>venīje</i> : ġünlük, kender , lebān	498
<i>verne</i> : yolġsa, illā	190
<i>vervāre</i> : çartāķ (Far.-T.), eyvān	417
<i>verzīden</i> : özenmek, sa‘y	357
<i>vey</i> : ol, mā	145/146
<i>vezaġ</i> : ķurbaġa, zıfda‘	107
<i>vīj</i> : arı, şāfī	293

Y

<i>yād-gīr</i> : ġatırda tut (Ar.-T.), aġfaz	101/102
<i>yāfe</i> : hezeyān söz (Ar.-T.), laġv	98
<i>yāften</i> : bulmaķ, vecd	501
<i>yāften</i> : bulmaķ, vicdān	360
<i>yāġc</i> : buzda tayrınmaķ, şıyrınmaķ, zelak , zamķ	143
<i>yāl</i> : boyun, ‘ unuk	580
<i>yāl</i> : boyun, ‘ unuk , peş	379
<i>yāl</i> : ‘ urf	551
<i>yār</i> : ġabīb	369
<i>yāre</i> : rüşvet	626
<i>yāve-gū</i> : (hezeyān söz) söyleyici, terşīġ , mazġ	98
<i>yehçe</i> : tolu, ġabbü’s-seġāb	205
<i>yehīden</i> : yıķmaķ, hedem	448
<i>yek</i> : bir, aġad , vāġid	184

<i>yeksān</i> : <i>dübdüz, müstevī</i>	405
<i>yek vije</i> : <i>karış, şibr, şibren</i>	293/294
<i>yel</i> : <i>alp, şeci</i>	228
<i>Yezdān</i> : <i>Taīrı, Allāh, Hālīk, Vācib</i>	88
<i>yūğ</i> : <i>boyunduruğ</i>	207
<i>yūh</i> : <i>güneş, beyzā, zükā, şems, şārık, ‘ayn</i>	94
<i>yūhe</i> : <i>delüce toğan, kerkenes kuşı, yü’yü</i>	474
<i>yüz</i> : <i>pars, fehd</i>	434
Z	
<i>zāc</i> : <i>lohusa: nüfesā</i>	537
<i>zāden</i> : <i>toğum, tevellüd, vilādet</i>	565
<i>zād u zih</i> : <i>döl döş, tenāsül</i>	411
<i>zāğ</i> : <i>karğa, gurāb</i>	130
<i>zağang</i> : <i>incķırık, fuvāk</i>	553
<i>zāğ nev’i</i> (Far.-Ar.): <i>çaķır</i>	159
<i>zāk</i> : <i>zāc</i>	200
<i>zāl</i> : <i>şeyh-i fānī, yefen</i>	374
<i>zānū</i> : <i>diz, rukbe</i>	579
<i>zār zār</i> : <i>ağlayan derd [le] (Far.-T.), tazarru</i>	534
<i>zeb</i> : <i>geñez, sehl, yesīr</i>	161
<i>zebān</i> : <i>dil, lisān</i>	394/395
<i>zeber</i> : <i>yukaru, fevķ urüş-c</i>	165
<i>zebţāne</i> : <i>tüfek, sebţāne</i>	584
<i>zebūn</i> : <i>‘āciz</i>	614

<i>zeft</i> : yoğun, ğalīz	241
<i>zeġan</i> : çaylak, ħida'at	150
<i>zehīden</i> : ūu sızmaq	620
<i>zehre</i> : öd, merāre	397
<i>zelek</i> : kırmızı ħor, köz, cemre	349
<i>zelū</i> : sülük, 'alak	603
<i>zemīn</i> : yer, ğabrā arz	93
<i>zemīn-rā ħūk berkenen</i> : toñuz yiri ki dürmek, ħal' ħunzīr arzā	357/358
<i>zemistān</i> : kış, ŝitā	269
<i>zen</i> : 'avrat (Ar.-T.), mer'e, zevce	156
<i>zenahdān</i> : eñek, zekān	158
<i>zenber</i> : tekne, gezkere, vezvez	494
<i>zenbūr</i> : aru	257
<i>zen-peder</i> : kaynata, eb-i zevce	503
<i>zer</i> : altun, zeheb, 'ayn, ħūrŝ	161
<i>zerd</i> : şaru, aşfer	321
<i>zerdfām</i> : şaruşın	587
<i>Zerdüşt</i> : bir ħakīmüñ adı (Ar.-T.)	585
<i>zerger</i> : kuyumcı, ŝayyāĝ	216
<i>zerīr</i> : şarılık, yerħān	512
<i>zerrīn</i> : altun (dan)	601
<i>zībā</i> : güzel, muħsin	436
<i>zībaħ</i> : jīve (Far.-T.)	510
<i>zidūden</i> : pasdan açmaq, ŝayħala	359

<i>zih</i> : <i>kiriş, veter</i>	93
<i>zihī zihī</i> : <i>ḥah ḥah</i> (Far.-T.)	627
<i>zi-merdüm</i> : <i>kişiden, min-mer'</i>	370/371
<i>zīn</i> : <i>eyer, serc</i>	97
<i>zīn</i> : <i>eyer, serc</i>	159
<i>zinde</i> : <i>diri, ḥayy</i>	350
<i>zinūyīden</i> : <i>siñildemek, nebbāḥ</i>	516
<i>zīr</i> : <i>aşağa, taḥt</i>	165
<i>zīre</i> : <i>kimnūn, kemmūn</i>	289
<i>zişt</i> : <i>çepel, ḳabīḥ</i>	143
<i>zişt</i> : <i>ḳabīḥ</i>	176
<i>zişt</i> : <i>kerh</i>	436
<i>zīver</i> : <i>bezek, ḥuliyy, ḥilye</i>	217
<i>zūd</i> : <i>tīz</i> (Far.-T.), <i>serī</i> ^c	91
<i>zūr</i> : <i>ḳuvvet</i> (Ar.-T.)	436
<i>zūrbāzū</i> : <i>alp, şeci</i> ^c	228
<i>züft</i> : <i>baḥīl</i> (Ar.-T.), <i>baḥīl</i>	432
<i>zūlf</i> : <i>belük saç</i>	337

4.4. RUMCA KELİMELER DİZİNİ

A

<i>ābrīl</i> : <i>nīsān</i> (Ar.-T.), <i>şehrīver</i> , <i>beramūdah</i>	274/275
<i>ābrīlīs</i> : <i>nīsān</i> (Ar.-T.), <i>şehrīver</i> , <i>beramūdah</i>	274/275
<i>ağustos</i> : <i>āb</i> (Ar.-T.), <i>dey-māh</i> , <i>meserrā</i>	268
<i>aḥtoris</i> : <i>teşrīn-i evvel</i> (Ar.-T.), <i>isfandārmaz</i> , <i>bābah</i> , <i>bābe</i>	278

F

felvaris: *şubâţ* (Ar.-T.), *tîre-mâh*, amşîr 271

M

martis: *âzer* (Far.-T.), *mâh-ı murdâd*, baramhât 273/274

mayıs: *ayyâr* (Ar.-T.), *mihr-mâh*, başans 275/276

N

nevoris: *teşrîn-i şânî* (Ar.-T.), *ferverdîn*, hâtür 279

neyârûs: *kânûn-ı şânî* (Ar.-T.), *hurdâd*, tûbah 270/271

S

sitevris: *eylül* (Ar.-T.), *mâh-ı behmen*, tût 277

U

ulyos: *temmuz* (Ar.-T.), *âzer*, ibîb 267

Y

yunios: *hazîrân* (Ar.-T.), *âbân*, bune 266

Z

zikevris: *kânûn-ı evvel* (Ar.-T.), *urdîbehişt*, keyhek 269/270

4.5. KIPTİCE KELİMELEK DİZİNİ

A

amşîr: *şubâţ* (Ar.-T.), *tîre-mâh*, felvaris 271

B

bâbah: *teşrîn-i evvel* (Ar.-T.), *isfandârmaz*, ahtoris 278

bâbe: *teşrîn-i evvel* (Ar.-T.), *isfandârmaz*, ahtoris 278

baramhât: *âzer* (Far.-T.), *mâh-ı murdâd*, martis 273/274

başans: *ayyâr* (Ar.-T.), *mihr-mâh*, mayıs 275/276

beramūdah: *nīsān* (Ar.-T.), *şehrīver*, ābrīl, ābrilīs 274/275

bune: *ḥazīran* (Ar.-T.), *ābān*, yunios 266

H

hātūr: *teşrīn-i şānī* (Ar.-T.), *ferverdīn*, nevoris 279

İ

ibīb: *temmuz* (Ar.-T.), *āzer*, ulyos 267

K

keyhek: *kānūn-ı evvel* (Ar.-T.), *urdībehīşt*, zikevris 269/270

M

meserrā: *āb* (Ar.-T.), *dey-māh*, ağustos 268

T

ṭūbah: *kānūn-ı şānī* (Ar.-T.): *ḥurdād*, neyārūs 270/271

tūt: *eylül* (Ar.-T.), *māh-ı behmen*, sitevris 277

SONUÇ

Tevfiyye, Abdurrahmân Zâhidî-i Konevî tarafından halk ve özellikle de çocuklar için kaleme alınmış Arapça-Farsça-Türkçe üç dilli manzum bir sözlüktür. Eser, hicrî 1133/milâdî 1721 yılında I. Mahmut'un saltanatının başlarında kaleme alınmıştır. Müellifi hakkında eserde yer alan bilgiler haricinde herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Zâhidî'nin eserinde kendini tanıttığı beyitlerden hareketle Konya ilinden, Mevlevilik tarikatına mensup bir müderris olduğu anlaşılmaktadır.

Toplam 634 beyitten oluşan *Tevfiyye*, mesnevi nazım biçimiyle yazılmış 85 beyitlik bir mukaddime, çeşitli vezinlerle kaleme alınmış 28 kıtalık asıl sözlük bölümü ve 5 beyitlik bir hatime olmak üzere üç bölümden müteşekkil 29 varaklık bir eserdir.

Tevfiyye'nin, asıl sözlük bölümünde yer alan kıtalar başlıklandırılırken eserdeki sıra dikkate alınmıştır ("El-kıt'atü'l-ûlâ", "El-kıt'atü's-sâniye", "El-kıt'atü's-sâlise" ...).

Alfabetik düzene göre tertip edilen sözlüğün kıtalarının başında ve sonunda takti beyitlerine yer verilerek okuyuculara kelime ezberletmenin yanı sıra aruz bilgisi de aşılacak istenmiştir.

Tevfiyye'de mesnevi, nazm ve kıta olmak üzere 3 farklı nazım şekli tercih edilmiştir. Mesnevi nazım şekliyle yazılan 85 beyitlik giriş ve 28. kıtanın 156 beyti aa, bb, cc... şeklinde kafiyelenirken asıl sözlük bölümünün ilk iki beyiti aa, xa olarak kafiyelenip sonrasında aa, xa, xa... kafiye düzeni ile devam edilmiştir. Sözlükte yer alan 2.kıta ve 28. kıtanın ilk iki beyiti ise xa, xa şeklinde kafiyelenmiştir.

Tamamı aruz ölçüsüyle yazılan eserde hezec, recez, remel, mütekârib, kâmil ve müctes olmak üzere toplam 6 farklı aruz bahri kullanılmıştır.

Müellif, öğretici bir eser kaleme aldığı için kafiye, redif ve vezin gibi hususları ikinci planda tutmuş gibidir.

Eserin giriş bölümünde besmele, hamdele salvele, münacaat gibi klasik Türk edebiyatı eserlerinde sıkça rastlanılan dini türlere yer veren Zâhidî, *Tevfiyye*'nin adlandırılması, yazıldığı dönem ve yazılış sebebine dair bilgilere de bu bölümde yer verip asıl sözlük bölümüne geçiş yapmaktadır.

Asıl sözlük bölümünde yer alan kıtaların çoğunun başında ve sonunda takti beyitlerine yer verilmiştir. Müellifin bu bölümün başında yer alan ilk kıtada, kelime karşılıklarını vermeye başlarken öncelikli tercihi dini terimler olmuştur. Bu bölümün ardından “Hisâbü’l- Ebced” başlığı altında toplam 5 beyitten oluşan hatime bölümü gelmektedir. Bu bölümde ebced hesabına dair bilgiler yer almakta ve eserin yazıldığı tarih ebced hesabıyla verilmektedir.

Sözlükte –sayıların, mevsimlerin, ayların ve fiillerin mastar hâllerinin verildiği bölümler dışında- kelimeler verilirken konularına göre bir bölümde toplanmayıp farklı bölümlere dağıtılmışlardır. Beyitlerde ise yakın anlamlı kelimelerin bir arada verilmesine özen gösterilmiştir.

Zâhidî, sözlük kısmında kelimeleri verirken belirli bir düzende ilerlememiştir. Kimi zaman Arapça kelimeleri önce verip Farsça-Türkçe karşılıklarını sıralarken kimi zamansa Türkçe veya Farsça kelimelere öncelik vermiştir. Kelimelerin karşılıkları verilirken de belirli bir düzen gözetilmemiştir. Genellikle bir dile ait olan kelimenin iki farklı dilde birer karşılığı verilmiştir. Bir dile ait olan kelimenin aynı dilde veya iki farklı dilde birden çok kelimeyle karşılandığı da olmuştur. Bazen bir dile ait olan kelimenin farklı dillerde karşılığının verilmeyip aynı dilde karşılığının verildiği örnekler görülmektedir. Bir dile ait olan kelimenin sadece bir dilde karşılığının verildiği örneklere de rastlanmaktadır.

Tevfiyye'de isim, sıfat, fiil her türden kelime ve kelime gruplarının karşılıklarına yer verilmekle birlikte cümle karşılıklarına, çekimli isim ve fiillere de yer verilmiştir. Hacimli bir kelime kadrosuna sahip olan *Tevfiyye*, temel düzey dil eğitimine katkıda bulunan doyurucu bir kaynaktır. Zâhidî, sözlüğünde Arapça-Farsça-Türkçe üç dilin de temel ve kültürel söz varlığından faydalanmıştır.

Sözlükte, tekrarlanan kelimelerle birlikte yaklaşık olarak 1400 Türkçe, 1600 Arapça ve 1600 Farsça kelime/kelime grubu birbirine karşılık olacak şekilde verilmiştir. *Tevfiyye*'de Arapça ve Farsça dışında 13 Rumca, 13 de Kıptîce kelime yer almaktadır.

Müellif, *Tuhfe-i Şâhidî*'ye benzer bir sözlük yazmak istediği için eserinde yer alan Farsça kelimelerin neredeyse tamamını bu sözlükten derlemiş ve bu kelimelerin

tertibinde de genellikle bu sözlüğü model alarak ilerlemiştir. Eserdeki Arapça, Rumca ve Kıptice kelime tercihleri, müellifin *Tuhfe-i Şâhidî* okumakla kalmayıp bu eser için yazılmış şerhleri okuduğunu da düşündürmektedir. Özellikle *Tevfiyye*'den 10 yıl önce Bosnalı Atfî Ahmet Efendi tarafından kaleme alınan *Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî* adlı eser ile *Tevfiyye* arasındaki benzerlikler göze çarpmaktadır. Atfî Efendi'nin Farsça ve Türkçe kelimelere karşılık olarak verdiği Arapça, Rumca ve Kıptice kelimelerin büyük çoğunluğu Zâhidî tarafından da kullanılmıştır.

Sözlüğün kelime kadrosunda standart Türkçede kullanımdan düşmüş 206 arkaik kelime tespit edilmiştir.

Müellif, hitap ettiği kitleyi dikkate alarak sade bir dil ve akıcı bir üslup kullanmıştır.

Klasik Osmanlı Türkçesi döneminde yazılan eser, ihtiva ettiği ses, şekil ve imla özellikleri bakımından daha çok Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini yansıtmaktadır.

Tezin son kısmında *Tevfiyye*'nin söz varlığını ortaya çıkarmak için asıl sözlük bölümünde yer alan kelimeler ve kelime gruplarının karşılığı, metinde verilen anlamları ile birlikte sınırlı tutularak sözlük biçiminde dizin hazırlanmıştır. Hazırlanan bu dizinin hacmine bakıldığında eserde diğer pek çok manzum sözlüğe nazaran daha fazla kelimeye yer verildiği görülmektedir.

Tevfiyye, -kısmen de olsa- 18. yüzyıl Türk dili ve edebiyatının söz varlığına kaynaklık etmesi açısından değerli bir eserdir. Bu ve bunun gibi manzum sözlük alanında yapılan çalışmaların sözlük bilimine faydalı olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Abdurrahmân Zâhidî-i Konevî** (yazma eser). *Tevfiyye*. Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Bölümü, No: 441.
- Alpaydın, B.** (2007). *Refî'-i Kâlâyî Dîvânı (İnceleme-Metin)*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayçiçeği B. ve Kaya, H.** (2019). *Müsellesnâme Osman Şâkir'in Manzum Sözlüğü (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım-Dizin)* (1. bs.). İstanbul: İdeal Kültür Yayınları.
- Bingöl, Z.** (2007). "Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma". *Akademik Bakış Dergisi*, 9, 197-207.
- Boran, U.** (2016). "Sözlükçülük Geleneğimize Umumi Bir Bakış ve Edirne Müftüsü Fevzi Efendi'nin Arapça-Türkçe Manzum Sözlüğü: Tuhfe-i Fevzî". *Şarkiyat Mecmuası*, 28,73-154.
- Ceviz, N. ve Gündüzöz, S.** (2006). "Osmanlı Medrese Kültüründe Manzum İlmî Eser Geleneğinin Güzel Bir Örneği: Lügat-i Yûsuf". *Ekev Akademi Dergisi*, 29, 211-230.
- Demirkazık, H. İ.** (2019). "Osman Şikloşî'nin Farsça-Türkçe Manzum Sözlüğü". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, XXIII: 701- 757.
- Develi, H.** (2002). "Kitâbü'l-idrâk". *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 26, 108.
- Develi, H.** (2009). *Osmanlı'nın Dili* (4.bs.). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Devellioğlu, F.** (2020). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (34.bs.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C.** (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan Averbek, G.** (2018). "Türkçe-Arnavutça Manzum Sözlük Dürre-i Manzûme'nin Bilinmeyen İki Nüshası". *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 12, 223-242.
- Doğan, H.** (2016). "Budinli Cihâdî ve Teşrîh-i Tıbbâ İsimli Türkçe-Arapça Manzum Sözlüğü". *Journal of Turkish Language and Literature*, 2 (4), 16-32.
- Duman, M.** (2000). *Birgili Muhammed Efendi Vasiyyet-name*. İstanbul: R Yayınları.
- Duru, N. F. ve Eren, A.** (2014). *Osman Şâkir Bozokî, Nazm-ı Dilârâ (Farsça-Türkçe Manzum Lûgat)*. Ankara: Altınpost Yayınları.

- Düzenli, M. B.** (2015). “Farsça-Türkçe Manzum Bir Sözlük: Tuhfetü’l-Hâfız”. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(12), 329-370.
- Düzenli, M. B. ve Turan, M.** (2016). “Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şemsî”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (42), 122-154.
- Efe, Z.** (2020). “Arapça-Farsça-Türkçe Manzum Bir Sözlük: Tuhfe-i Vâfî”. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (9)21, 107-128.
- Ekici, H.** (2017). *Bosnalı Atfî Ahmed Efendi'nin Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'si (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük-Dizin)*. (Doktora Tezi). Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Eminoğlu, E.** (2010). *Türk Dilinin Sözlükleri ve Sözlükçülük Kaynakçası*. Sivas: Asitan Yayıncılık.
- Erdem, M. D.** (2005). “Manzum Sözlükler ve Tuhfe-i Âsım”. *International Journal of Central Asian Studies*, 10(1), 197-216.
- Erkan, M.** (1999). “İbn Mühennâ”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 20, 218-219.
- Gören, N.** (2016). *Bursalı Nakibzâde Ni'metî'nin “Tuhfe-i Ni'metî” Adlı Farsça-Türkçe Manzum Sözlüğü (Metin-İnceleme)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Gözitok, M. A.** (2016). “Manzum Sözlük Geleneğimizin Kayıp Halkası: Nazm-ı Bedî”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 55, 127-148.
- Güler, K.** (2016). “Dil Öğretiminde Manzum Sözlüklerin Rolü ve Tuhfe-i Nushî”. *JASSS The Journal of Academic Social Science Studies*, 49, 157-174.
- Gülhan, A.** (2010). “Şeyh Ahmed ve Manzum Sözlüğü Nazmü'l-Leâl”. *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, 2(4), 201-226.
- Güncel Türkçe Sözlük.** Erişim: 13 Aralık, 2022, <http://sozluk.gov.tr>
- İmamoğlu, A. H.** (2005). *Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede, Tuhfe-i Şâhidî (Farsça-Türkçe Manzum Sözlük)*. Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları.
- İnal, İ. M. K.** (2000). “Hayri”, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlü's-Şuarâ)*. (haz.: M. Kayahan Özgül), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, II, 912-918.
- İnce, A.** (2015). *Lügat-i Ni'metu'llâh*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

- İnce, Y.** (2002). “Manzum Sözlükler ve Şemsî'nin Cevâhirü'l-Kelimât'ı Üzerine Bir Dil İncelemesi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (10), 175- 182.
- İnce, Y.** (2021). “Şâhidî'nin Manzum Lügâtinin Söz Varlığı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 18 (69), 209-218.
- İpekten, H.** (2001). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kanar, M.** (2016). *Büyük Türkçe-Farsça Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kaplan, Y.** (2017). “Farsça- Türkçe Manzum Bir Sözlük: Tuhfe-i Mukaddimetü'l-Lügat”. *Studies of The Ottoman Domain*, 7 (12), 213-236.
- Kaplan, Y.** (2018). “Bilinmeyen Bir Arapça-Türkçe Manzum Sözlük: Lugat-ı Visâlî”. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 7 (15), 54-75.
- Kaplan, Y.** (2022). “Zâhidî-i Konevî'nin Üç Dilli (Arapça-Farsça-Türkçe) Manzum Sözlüğü: Tefdiyye”. *Kültürk*, (5), 65-83.
- Kartal, A.** (2003). *Tuhfe-i Remzî*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, H.** (2017a). “Ahmed Resmî'nin Nazm-ı Giridî Adlı Manzum Sözlüğü”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 119-142.
- Kaya, H.** (2017b). “Kerîmî'nin Manzum Sözlüğü”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 18, 213-252.
- Kılıç, A.** (2006). “Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Yazma Geleneği ve Türkçe-Arapça Sözlüklerimizden Sübha-i Sıbyân”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 65-77.
- Kılıç, A.** (2007). “Denizlili Mustafa b. Osman Keskin ve Eseri Manzûme-i Keskin”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(3), 2007.
- Kılıç, A.** (2009). *Manzume-i Keskin- Türkçe-Arapça-Farsça Manzum Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kılıç, H.** (1989). “Ahterî”. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 2, 184-185.
- Kırbıyık, M.** (2002). “Miftâh-ı Lisân Adlı Manzum Fransızca-Türkçe Sözlük Üzerine”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11, 181-200.
- Kuşoğlu, M. O.** (2020). “Manzum Sözlüklerde İslâmî Bir Gelenek”. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 24, 407-424.

- Muhtar, C.** (1993). *İki Kur'ân Sözlüğü Lugat-ı Ferišteoğlu ve Lugat-ı Kânûn-ı İlâhî*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Okumuş, S.** (2009). “Muhammed Hevâî Üsküfî ve Türkçe-Boşnakça Manzum Sözlüğü Makbûl-i Ârif (Potur Şâhidî)”. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 823-844.
- Ölker, G.** (2009). “Rumca-Türkçe Manzum Sözlük Tuhfetü'l-Uşşâk”. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 856-872.
- Öz, Y.** (1996). *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öz, Y.** (1997). “Tuhfe-i Vehbî Şerhleri”. *İlmî Araştırmalar Dergisi*, 5, 219-232.
- Öz, Y.** (2016). *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler* (2.bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özkan, F. H.** (2013). “Bozoklu Osman Şâkir ve Şehdü Elfâz'ı”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (26), 428-462.
- Öztahtalı, İ. İ.** (2004). *Lâmîî Çelebi ve Lügat-ı Manzumu (Tuhfe-i Lâmi'î)* (2.bs.). Bursa: Gaye Kitabevi.
- Öztürk, M. ve Örs, D.** (2000). *Burhân-ı Katı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Parlatır, İ.** (2014). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (7.bs.). Ankara: Yargı Yayınevi.
- Sâmi, Ş.** (1989). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Steingass, F.** (1930). *Persian-English Dictionary*. London: Printed In Great Britain By Lowe.
- Şahin, H.** (2004). *Türkçede Organ Adlarıyla Kurulmuş Deyimler*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Tanyıldız, A.** (2013). *Mes'ûd Lutfî Efendi, Tuhfe-yi Lutfî (Türkçe-Farsça Manzum Sözlük)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Tiryakiol, S.** (2013). *Dil Öğretimi Geleneğimizde Manzum Sözlükler (Tuhfe-i 'Âsım Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Turan, M.** (2012). “Hasan Rızâyî ve Kân-ı Ma'ânî İsimli Manzum Sözlüğü”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4),2939-2992.

- Yakar, H. İ.** (2007). “Manzum Sözlüklerimizden Tuhfe-i Fedâî”. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 2(4), 1015-1025.
- Yakar, H. İ.** (2009). “Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerimizden Nazm-ı Ferâid”. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 995-1024.
- Yavuzaslan, P.** (2001). “Anadolu Sahasında Yazılmış Eski Bir Arapça-Türkçe Sözlük Üzerine Notlar”. *Türkoloji Dergisi*, 14(1), 70-91.
- Yavuzarslan, P.** (2009). *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*. Ankara: Tiyem Yayıncılık.
- Yurtseven, N.** (2003). *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lugatler ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbe'si*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

TIPKIBASIM

Tevfiyye, Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi 441

1a

د مادم صدر درود بجا احوال	اوشا هست رو کسب اول و صبح
دخی اصحاب ال اربواج اولاد	انکه نر علی بو نکر بولدی اجماع
موقوف بو نکره هر حاله محتاج	رضا و چنگت بارانی صباغ
پس اینزه مسکزه بجوی دره صباغ	او قودردم لغت اطفاله صباغ
دخی اخوان شبان و صباغ	بقا درم هم جو اغی هر مصابح
عوب فرستیده ذمه ممت ترا فصیح	تمتخ اینزه کموزم منصفیح
که چون زیبا کت کوروم هر فراغ	نظم نر نیده وین کرده در وراغ
که هر بی می معارف اوز زنده استخ	اید کرکش بر بنده بکنی شافع
قودنه شاهی زینا و لاسخ	مکات کشوری اعدا و شافع
که درج ایتمش جواهر در فوانده	زواهر کرکش جوق فوانده
سلسله شوخه رسته ز روانده	اکه رعنا لغاتی نظم شاهده
دردم بنده یازم که مانده	او قونیز مرادینه رسانده
که ترکی فارسی از کسکی اوز زنده اذ	ایده چون ناظر اولادی یاباذ
اولوب معنوی طبعنده اله اذ	اولال هر بری ذوقیه دلش اذ
کورنه انصاف یوب در کسکه بر اذ	اولور سوزم نیم هر حاله نافذ
بو و جله بوزنده ایدم هر دم مفکر	عطا ایدم ایا اول معتد
بصناعه مقلین اولوب مقرر	نصیب اولم نر لای اولم محر

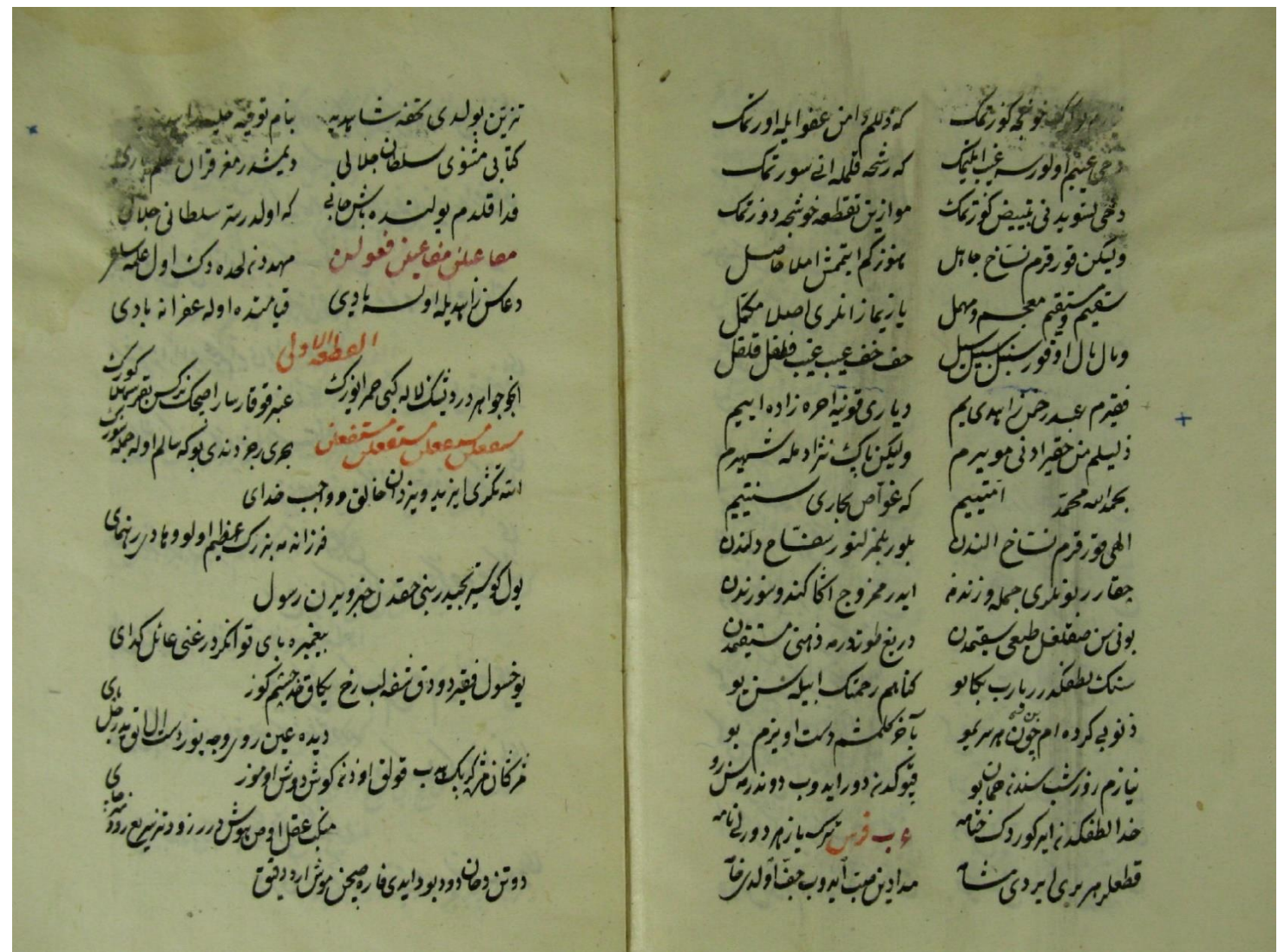
بسم الله الرحمن الرحیم	
نام عالم علام و دانان	که حتی قادر است بر تر معنی
سمعت و بصیرت تعالی	هر بد است و مکتون جمله اشیا
نایب حد حمد لا عد سباسباسا	نکر کردم ستایش بی قیاسا
که یوقدن و اراینده اشیا اولی	وجوده ابر کورن اعدام اولی
زمین کسک کلک و انتر جو اسباب	نخوج ایند برن ابجاره کوردا
ترانده ایلمین اوم مرکب	بیلو ایلمین اندن مرتب
محمد سیم اندون ایات	دخی قلدی نه جمله بیه غایات
هدر اید و بی سجا بنده بی هایت	بشیر اولوب نمایاندر رنایت
قرمانند قران مجرات	عوج اسرای سدر المنه تها ت
عمل کردار در اخبار و احادیث	شراعی اوزره در اقاله عیث
جهان افی قویه ایتدی ایبعث	بهناسی رهنده قلدی اثبات
انگون قلدی موجودت و حث	انچوندر نکره کله موش

<p> اولوردی رویش وار دانه بر سر سلطنت وزره قدم ساز دجایی همه خلفد شب روز اکا شوکت نرخم اوله دم ساز سندی آینه دلدن همه باس اکر راجب اولوب ایا کبیر همه طابلدی افضا ده فارس خصوصاً مبتدی بالرم اولمش دخی کتاب دیوان فرین بازش کوزرا اولیه عبیدین فراموش اولوب دری جواهر لوله غواص قوس ایدم بر لوده موص معارف زمره کسند اوله رجا بر برینه سویدر سنده ارکض انک قول که معاینه ناقض انکچون ایدم نطن انک اراض لغت تر که عوب فرسیده مخلوط </p>	<p> بودجه اوزره اولوردم حناظر بر سر سلطنت اوزره قدم ساز دجایی همه خلفد شب روز اکا شوکت نرخم اوله دم ساز سندی آینه دلدن همه باس اکر راجب اولوب ایا کبیر همه طابلدی افضا ده فارس خصوصاً مبتدی بالرم اولمش دخی کتاب دیوان فرین بازش کوزرا اولیه عبیدین فراموش اولوب دری جواهر لوله غواص قوس ایدم بر لوده موص معارف زمره کسند اوله رجا بر برینه سویدر سنده ارکض انک قول که معاینه ناقض انکچون ایدم نطن انک اراض لغت تر که عوب فرسیده مخلوط </p>	<p> ایدوب بر برین اجزایه مربوط مرتب ایدم شول وجه مضبوط نه در کم شیده جمله اضاظ لغت ترکیبه یه کسندمه احفاظ یدمه کلید کچین اینم دم اغناظ ندکلوار جواهر ایچمه لایع شورسه ایدم اناری جامع مرادسه اولورسه اوله شایع همانبر قطعه دز اولونه فارغ قلوب بر مصرعی نطنی اوزر بلایع وقوعه کلن بر بابیه زایع مقابل ایدم شولکه سالف کچیه ایدم ترکیب تکلیف کچی نشه ایوب الفاظ کھیلف نقل چون مراد اوله اطلرت اکر نکرار کورینورسه موفون عوض ایدم اوزره حناظ بازمون </p>	<p> که در دم لوده دل برسی کیمیکله جمله مسقوط یازدم فارسیمه تورک الف مراد اولانی قدم هم الف بنجون اولدی کسندمه احفاظ کوزدم بر برین بر بجر وکس بری برینه اولما لر مانع تعشق ایدم لر دیدان سماع منکت اوزره قدم آنه بالغ برین فرسی برین ترکیبه افراغ همه راغب گاه اول اوله سماع بسینه ولبایه اصلا فحافت بلالر مبتدی احوال تالیف کھی احلا ایدوب کایچه اسلف ایددم اناری بر برینه الحاق دکل البته وارد رانده بر فرق ویاس اوزره مکمل اینه بازمون </p>
--	---	--	---

که دلم را امن عفو ایله اورنگ
 که رشمه قلله لانه سورنگ
 موازین نقطه خوشه دورنگ
 هنوز کم ایتمش املا حاصل
 یازما زانری اصل مکمل
 حرف خف عیب غیب طفل قتل
 دیاری تویله حره زاده ایسم
 ولیکن باکت نژادله شهیرم
 که عوآص بجاری سنیسم
 بلور بلمه نوره رضاع دلدن
 ایدر مخرج اکانکند و نوزدن
 درین طوندره ذهنی مستقیمه
 کناهم رحمتک ایلک سن بو
 باحو کشم دست او بزم بو
 چو کله نه دور ایدوب دوندره سن
عرب ترکس یازهر دور نه نامه
 مد ایدن صبت ایدوب جفا اولدور خا

که دلم را امن عفو ایله اورنگ
 که رشمه قلله لانه سورنگ
 موازین نقطه خوشه دورنگ
 هنوز کم ایتمش املا حاصل
 یازما زانری اصل مکمل
 حرف خف عیب غیب طفل قتل
 دیاری تویله حره زاده ایسم
 ولیکن باکت نژادله شهیرم
 که عوآص بجاری سنیسم
 بلور بلمه نوره رضاع دلدن
 ایدر مخرج اکانکند و نوزدن
 درین طوندره ذهنی مستقیمه
 کناهم رحمتک ایلک سن بو
 باحو کشم دست او بزم بو
 چو کله نه دور ایدوب دوندره سن
عرب ترکس یازهر دور نه نامه
 مد ایدن صبت ایدوب جفا اولدور خا

تریزین بولدی تحفه شایه
 کتابی مشوی سلطان جلالی
 فدا قدم بولسده بپن جان
معاملین مفاغین فغولین
 مهاد نه لجه دکت اول علمه
 دعاسن زایدله اولسه یادی
العطفه الاولی
 انجو اهر در دینک لایه کبی صر اوزک
سعملین مفاغین فغولین
 جهری بر دندی بو که سالم اوله جهری
 استه مکنوی ایزید ویند ان خالق و واجب خدای
 فرزانه نه بزرک عظیم اولو و باد در نه ای
 بول که کسیر تجید ربی عقدن خبر و برین رسول
 بغمیره بای تو انکر در غنی عامل کدای
 یوخسول فغده و دوق مغلب رخ بیاق فغده نیم کوز
 دیده عین روروجه بنور است لایق بر میل
 فرخان غر که بکعبه ب قولی اوزده کوش ووش او نور
 مکن عقل اوسن بوش رر زودن برین مع رود
 دوشن دها دود بود ایدی فار بچین بوش اردیش

اوقن کاره سکنج دی چو بجا: فصل درمن زنی
 در کوش ناوک تر او سسم
 کوک سما جوع و فلک غیری زین بر ارض جای
 بیضا ز کا بوج شمشاد فاب خورشید کوش
 خورشید دخی شهر و قره نو هلال هم ماه ای
 ششم نزاره چه عظیم آبری بولت بقره مطر
 باره سحاب معلوم کلو بو غا زمار تو سوز
 داغی کجا او کوز بقره کا و بغل استر قاطر
 آناه حار خود را سنگ است قوس هم کوه طای
 منزه منزه دبان حجره او دوه اشتر حمل
 سرچ زین اگر قزاق سموط تر که جوس هم کجا
 باطل عین به هوج یافته لغو هیدانه سوز که او
 سیو بی شمشاد باوه کو هم وضع هم دی زار خای
 قانون جنگ ناقه در زانور سور شمشاد در
 طنبور هم طنبور در در دوک دیگر فرمانای
 اقلق کجا نجه در رباب بر بطن تو پوزر کجه عود
 دردی ز فتر کجه در دق جوب تشدید بای

بوسوز می خاطر ده جلوت آج کو کلاک سب سنی
 بنام کلامی حفظ هو فوج عفن قلبک
 ابن تخم باد بکر هم زنگ دلت هم بزار
مسعمل مسعمل مسعمل
 کم بو کجا به او قیا هر علم اولو را کافولای
العقده الثانیه
 عت فلک مهاسنک در دلیک در مانسک
 دلیر لک سلطانک بدر قره بوزک سنک
مسعمل مسعمل مسعمل
 عتک اوزنه جهاک صنم لم رجه دختوس سنک
 کتج بر و سوبه کبوفل کل نعل علم بیا
 از چه ننده جانانه چون کبف لم نیون جبر
 این طونه شنوار استین کم و سدا وی بله ک
 کومک شین بر اینده قضا نه دی جامه قبا
 فو کاک نوزدای میج بی مغز و دماغ
 صنفوع وزغ غوک جبر در یعنی دینور بر نورضا
 ترجمه دیر بگر بنجره دندیس کرد باب بنو

بجمله در زاویه بویجی نوشته است او دار سراسر
 در طرفه و اخی بریم خویش از با خسته فریب
 قوم قبیله ره پط بنا صاحب بیت است
 یاد اجنبی بگانه در بر ستار و او شادانه
 ما در امانه ام اب پدر آمده چه در دنیا
 سنور قطه و کوبه دی خنیل قطف مده کدی
 تله فقه تو ترک دانه درون جانب بجا
 نام اداسم با مد و صبح با طاک سحری و قلمی است
 هم تمام عشق منور سببا نگاه دندانم است
 طوز طبع نکات خیز نازات کم کورت است یوغه
 دونه و محض لغز جسته تو تاج هم در دست
 بغلیه کندم خطه بر آرزین طوفان به جو
 در لرغیر بو کر بچیه یکی سانه لوب سا
 ارغذارق کار نیرفات نیراب اولق درنا و دان
 دکرنک اوج بوغینک بید و ندر ندر اسیا
 بر نوعی نمود و ندرر طایفه دینور هم اسباب
 بر نوعی نمود و ندرر خواست در هم داخلی جا

بمحو نوکس مشک امده خلیجی نک
 می نماید لایری گوید غزالی بیجا
مسععل مسععل مسععل
 کل شاکرک بردار سن جانر همه قریبا سکا
القطعة ان لنه
 بر ویدر ترک کانه ابروک بوز که راقاب
 کل کافک بلرک کلنا جهک ما هتاب
عاعاس فاعلس فاعلس فاعلس
 بوبل بجزند آب الدی تصور لایندی بحاب
 الیه بیت نه جهه ندر خالص صاف تاب
 فاشه ابرو جیب مضمون کت در اجوی حجاب
 اخ برادر قدسه دادر شقیق همه رفیق
 بولدا نه هم قریب طریق ووش کدش نه تاب
 اباموکل خداب طین بالجنه جاور و حل
 خاک غام طبراق تری ندر لوکه داخلی است
 طین نینی نندی کلک هم صمانو بلو بلو بچینه
 یرح بل با دنا رانش او دعلو شعله است

در کتک غایب از الامسام
 نه انجل انگلیس دیر کلبه در کتک است
 کلبه کلبه فرج خربین در دیندلب
 نوش اف نقت در خست هم شکوه دندر دخی
 زلق نخ و زین نه نور ج طر نوق و صیر نوق
 فرج فرج و فرج چ کین خسوک خیر نوق
 نقب غار در سبج بر الته قبرک کنار غایت
 در پینه صنعت هم دره بر صنعت حرف
 بجی لکت من کل ما کتب الاتی
 کلبه شکله هر نه زایل اولت
 بخوابد اندر نرت نخت هر چیز نرت

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

عمل صالح ابد به نومن یری اولور کتک جنت

القطعه الحاشیه

سپاه جنگ از به کاش بندر
 سبب لفظ را سنده نور کتک
مفعول مفعول مفعول مفعول
 بخاقلر تقارب بولوب قضا ایدر
 سهار و اخر نجام نقت
 شهاب کوبک و در تریلدر زانشت

صداء زغن جیلده زغودال
 دی فارقل در کتک
 کبوتر حمامه کور کجین جنساح
 قنت ریش بر بال
 کاه صوج حش در دخی هم جنساح
 چپانه که صد پایه دندی کتک
مفعول مفعول مفعول مفعول
 دوز لیلک کتک خال بوز کتک

القطعه ا و ب

سیم کتک به التون کبی دو کتک تل تل صاصاح
 اهو کبی کوز لوزوب نور قمر زرفار کتک

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن

سالم بر خشا پدا اولور نه یقعل سن دور به کتک
 بطنه تکلم ناه فارین سره کوباک کس ام فرج
 زنم حراة عورت زو جاز حرا و جل نوم فرج
 قوشن نطق منطق مکر بدمیه فامه و مرط

سینه کوه کوه رسد بر بر عشم و صعب نوا کتک
 دندی ز نختانه اکک داخی فن در لر اکا

نازل غنچه نازید نه مهدی نسج هم تغنج
 مرغاب و در کتک اوزنه چاقه فرج غراغ نومه

تیری کند قور غضوب زین هم اگر دخی سرج

در صورتی که نور در سحرهای خاص را می بیند
 از زرقان و نوری صحنه و به صفر در این طوط
 در شب التوت زرقان و نور که منزه است به قیاس
 است که در سحرهای دیگر زیاده از این است
 اگر چه که سحرهای تازه در ماده یا انجلی
 از ملک مذکور در روز پنجشنبه در کتبش قوی
 کار این فعل که در نوشته محضه روحی کرده در
 دی در سحرهای دیگر جمیع قبلا و پیش از این
 خم کوب و در سحرهای دیگر فلان سوا و نه
 بنا بود البتة طرفین سحر و بود که گنج
 او که پیش از این سحر قبل از او بود غلبه بر سحر
 اشاعه زیر بحث بود و فوق هم زیر این سحر
 بخله فتح قائم بهاد انجلی با انجلی مبارک
 بودند که در سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 انجلی سحرهای دیگر است اصل پاک سحرهای دیگر
 جا لفظه ریاضه و در سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 بود که او در دست کار اوقات و در سحرهای دیگر

به سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 لافقه او نور و سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 مع جالبین که در سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 اما با خلص با و در سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 که در سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
مسحک مسحک مسحک مسحک
 جا ملک که سحرهای دیگر سحرهای دیگر
القطعة الباقیة
 یا لعلی و را و لعلی بود که سحرهای دیگر
 در سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
فان عا لعلی فاع لعلی فاع لعلی
 ضد غله کلدی را و لعلی که سحرهای دیگر
 بیچکه بقره طردم قان خون در جان روح
 عرق طرک سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 در سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 جوق سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 باز که در سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر

در سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 در سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 در سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر
 در سحرهای دیگر سحرهای دیگر سحرهای دیگر

عنه قریب به چو کینه ز سینه
 برود در موی کوه کون در سرتگون
 باش اشغه منعکس از منی کوه در فرج
 در بدن جسمه بشخصه لعل خندان است
 کوده تن هوا کون سستی بود نفس مجروح
 دانی روج در بغض هم معا بود که نذر
 کجا ایکن کرده نشش ربه در فرج
 ایگو بهلوسلع با نکت جنب او صبرون
 در کلمه سنجی رسته قور تمش مقیده بروج
 بسته مور قبل شعر فامه کاک قلم نامه سنی
 هم صحیفه نومی کنویه در اسباب فرج
 نوب بمق طون بهشت از انتم صلاح بخود
 صحیح بی غوطان شن بل است اول سرن
 اور بنزن اضر فو بار اقله کین بهر شش قوس
 فی ترشس یون ملحق نمده کند و پاکت است
 بر احدیک واحد انی و ایکی اوج سه شش
 چار در تار ج غرضش ز شش است التی صحیح

سبوی بی افت است سکر نامه نه طغوز
 دندی سحر اوج عشره دورت تمام
 بست غشزین کبری می نمون جسم او نور
 اربعین جل فرق بنجاه الی غشون در رایج
 شصت ستون الت هفتاد و سبوی تیریش
 سکه آشتان نمون در نود ستون فرج
 داخلی طوک صد مانه یوز یک هزار الف صفا
 در شمار جوب صند در میکن از زوهر قبل فدا
 اندرون باجی بداخل ایجو و کل اراغی
 انه قیمت کرش تاسی کلر یک است اول فرج
 ورنه آلا بوجس میمان در بره فو فال سمر
 انت قف فی خارج اوله برله راه بروج
عالمس فاعلس فاعلس فاعلس
 الدانرا اول کسه لرم اوله بد برونه فرج
القطعه الثانیة
 فریاد نه بیلاک مبادیدر کل رخ کلکون نیانی خیال ایدوب کلی هرن
مفعول فاعلن فاعلین فاعلن محذوف هرن اتم یک کور مقصود نه

صفت اول که خوانند هم خود بود اسید ر با دست به هم خود خوانند و این بود
 او که کفک هم کفک مظهر دارا و غول و آن
 چای با شیر به سرد این کیش به سرد حاکم هم حکم ای بی که دندی ای فادر
 هم زغل که در آن رخ دایم هم با خود مغربه کون با دنی بر طوغه غن شرف
 فادر که جلوتو انا به لو آلت صحیح بل نبود لیر دهم دلاور زور باز و در
 لوجا کوشک اعور سوز کوه قطع در نبرد است اوج کنگ هم صافه در
 لال کیم دلنه اطراف حسیه بر تیره و آن غده دو زینه و نیزه در جبهه دقل او نور
 هم جری لایع سکا نولول اس و شرف تن فاروق بنج صدر زینه صوم کوه کوه
 در نظیر بر در کاش اندیشه هم کوه او کوه که کوه ظن بر کاش هم عناد
 هم خا هم در کاش فانه عرض فانه هم کین او دشمن که در این هم با کین
 بود و علی طوت کیر لوطوغه لوری از هم
 اذ امر آد و ض صاط استقیما دانام
 سند خرفانه بر اول نویز کیر است رویدر
نادر س جاعل س عدل س علقه
القطعه محمد صبر
 این روان سبزه ز راه اوله هم کسار
 مطرب خوش امان او کوشهد فر سینه باز

صفت اول که خوانند هم خود بود اسید ر با دست به هم خود خوانند و این بود
 بجای در خندق ایوب کوه کوه راول سینه
 خوش دست ایوب کون طکوز هم زین کرا از
 سکه کلبه است نه زبانه یک کس هم او باز
 چیشوش و ز خاک اولی هم فقه داره
 در سکه عصفه باز و قول تو لاجه هم سماع باز
 فارس سبت شهر گزارشون ذراع سم خرت
 اکنه قولاع او ق کز می سو فار مقام صند کار
 مقراض کینه سو سوز زفت سبتر غلیظ
 یوغن فیه و قضا کوناه و کوه در ارز
 اوز نه طوبی لیر بعض بعضی هم ز نایب
 کرد در دگر می مد و و ایله اجعل سار
 ابصر سیر دایمی کور باق نکر انظر دینور
 سخی سب ای زا کت نوشت سنده باز
 باقی ای بوز احوه ق و قد بوز کابجه
 سوط فاجید رفقه تازه باندر تر کت از
 یورت ای کدی رکض دایمی رکوض ای بر

در کف صحت و نیکو فریب در هم باز
 جبه فلحق در جبهه لب او بازم
 او شب نه چهار در بر چه او لب باز
 نه جوع اس در جک ماش در دلت حج سرم
 نه جی در بر اگاسو غان بسد پایز
 به خوف نور نور بیض بیمار صبر و در
 بسیار کینه در نیه جوق در قبل اندک از
 ناقص کم کک فراوانا واسه بول کثیر
 نه سند قانع حرم معنی اندک از
 او تمه فریاد نشود فصل قبیله خوید
 کسک قناره دی کف او رونق نریکیت اباز
 دل عذاب قین رفت کو کلم کثر تر
 کم نانت بعد می نماید کله ی نینه باز
مستفعل فاعل مستعمل فعل
 او که ابر در مرادده صفدی لده راز
القطعة الثانیة عشر
 خاندیم با با چون حج سر فرد را اینتر

استیاج عرض ایست مکنه کدر اینتر
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 صبره حذف مل قبل اشکاره اینتر
 دوزخ نشون بو تر فیه جز به بیج فروق جیز
 نشه بی نایز نه بزل اوله حرف فلین نشین
 بول ب جرمول غال جک صبره سر کین کدر
 کو بر بر جان بوج جین نجک بودک بود کینر
 عنکوت غنده اور مجکت آروز نور نریکیت
 او کوه خوسینه جدل غناد اسینه سینه
 کارگاه خانوت دکان جین را اینتر دکل
 باران فاشا جی کوه مشرک کر کس بر
 بر شنه ابر شیش غابه دندی ای ای خنی
 کفش نقانک هم در فک معنی بنان بر
 دام شیکه ای نه ابانک او جینه دندی باغ
 راغ جیل طایغ باغ نوشندانی غایز نیم
 از هبانت ذبیه الزم لک بوم القام
 به پور و برنس بود کیم س که قیاسه کورک

رومی در سوره مدثر یک روز در دستگیر
فَاعْلَامُ فَاَعْلَامُ فَاَعْلَامُ فَاَعْلَامُ
 کوریز اصل سعادت بوزن او که اوله خبر
القطعة الثامنة
 پادشاهان و ملک و فرزند ابد و قدره کس
 اوله سگ منصور منظره و نمانک جمه معاکوس
فَاعْلَامُ فَاَعْلَامُ فَاَعْلَامُ فَاَعْلَامُ
 در اعلا جوق رمل خذ فذنه اینه رده محسوس
 درت فصل ایزد بنا ایتدی جهانی نقدش
 یای ناست صیفا و ج ای زربلی بنس و کس
 ماه اوله در خیزه فارس ابان دیزر
 قبطیه بونه دینور هم روم و جوبو کوس
 ماه مانیدر تونوز فوسیده اوزر دیشلر
 آکه قبطیه ارباب روم بیلر کدر اولیوس
 نانشی اسفارس میدی دیماه اگاکم
 مستری قبطیه در روم بیلر کدر غنوس
 کورکله بطلر نستانه قشیشنا فیضله در

اولی کانون اول روم بیلر کدر کورس
 فارس اردی نمانت در دینور قبطیه کیمک
 اکیس کانون نانی دو مجید دینور بنا کورس
 قبطیه طوبه دینور فوسیده دینور خرداد
 مار نانت رشتا طره بیلر کدر فلور کس
 قبطیه ایشیه فارسیده دید بیلر کیم ترمه ماه
 جاردیسه بیدل نو کس بوی خوش روم کس
 یاز بروج فصلی بهار و ج ماه تقسیم ایتدی
 اوله از در در روم بیلر کدر لرنه مار کس
 فارسیده حرداد قبطیه در هم مهات
 نانشیدرای نسانه روم جابر بل ابریس
 فارسیده نهم بوز قبطیه بهر موج دینور
 ماه اوجخی ایار در روم بیلر کدر دیندی مایس
 فارسیده هر ماه قبطیه در لرنه نیش
 فصل کوز باهر صیفا و ج ماه در ایلر کس
 اولی ایلون فرسیده ماه بهمن دیندی
 قبطیه توت دید بیلر کدر روم بیلر کدر کورس

هبلن سترین اول بجه با به دیو
 خا رسیده در سر اسفند از روزم تو کس
 ماه نالت سترینی فروردین فرسده
 قبطیه با نور در لر و ملر که رنور کس
 حوکر ما اسی هر با بر و صوق بند بر چون
 شسته تینی کور جک کند و در صفر کس
 طاهر التجبیب اصل کت نیز از تریف
 اصل الجی در وضعی همدی فرود ما به دنی کس
 دی بر افکش منتهی نه ماده حلیه
 همدی بر داخند و در نکات نور کس بر ایله
 چه مار بیلا سکا می بجه ردا حق جوت
 مور فریخه نعل کز دم عقوبه در نوس
 نه نو کون قازند و نکات بن کلور و ریا
 ما کست ایوم ایاه غدایانی مجلس
 احد و زانده نوزی چه فرود با این ایله کس
فا علاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 ای یکجل بولدی هر حاله معاد کس

القطع الرابع عشر
 ساه پوز که طاعتن کوسه درانی لوتش
 انجمن دو کدی فلک ضرت یا چون هم کدی باش
مستعمل مستعمل مستعمل مستعمل
 بجوی بر جنس الم طلم موج ایدر سترینی باش
 ش نطق مشط و بین تار ب هروت شکت نه ریش
 طیه طفال بشه صحنی هم به برت باش کس
 چه به کن غاب کچون زیره مکنو نخر بوش
 طیره خدر فوشن بل غسل خا رو نوک دیکن نه ریش
 به بیله جنس کوز قانی جملو طولو طاق بر
 فاقین که وقوع پوش نهی خال در انقی فسلو کس
 باش لاس هر جوتیرق ذنب دم بریم ایست نهم هم
 لصفه صوم دیوال صفر مانی نکلک کا و بسش
 دانش لهر کوز بنشت احوب کوزا کوزا کس
 باد کند به کوچ کوره انطاکت صفال قاهریش
 دژده بشاره مشتق اجرت کری مژد در مفر
 دو نم کز طریباری صافه وینه شبر قریش

دی که در بنامش ادر زنده بر آید در حق
 قلعه پیر چند صدق نامی در سن چهره
 رونق فروغ فراودنی در گرد بگرد
 فاسد دیدار اول اله او دنیا رو بگرد
 فارس سوار تو یار اجل با ده مرتبه
 پایه سه با به انقبه در ساج ابی سفود پیش
 سینه سفود دیکه اتمه صفی بود به شب
 زهر که سوزان جاری در بندگی پیش
 ذامه سال غیر ثانی لمن عطش
 ایست این خوشگوار اید که از نشانی پیش
 بود رایو سیکه می مو کاله اوله صومیش
مفعول مفعول مفعول مفعول
 علم و کمال معرفت عالمه در خوشه پیش
القطعه الحاشیه
 غنچه این سکر است خراب تر از پیش
 ال بجان سبقت نوی به به پیش
مفعول مفعول مفعول مفعول

جای من قطع روح و سوز دل
 جام ابی که مستور قین ابی خوش
 خون فراغ ایغ فاقه بودم خوش
 اسدی دونه که کون اول اسرار
 اول آب رصه در بنامه خواب دونک
 حلم مخاطره نرسک انقبه بر بنامه
 قولی که دینه در فتنه جیره و کربلی
 کینه فریسمونه در طمع طعام خوردن
 روزی با وج صوم ادک خوره و خنیا بوج
 مصرع اوجی طوفان در فوسار و ندی
 طوفان سبب انوب غوغا فتنه او که
 غوغا با هر غلیله اوله شسته آوار
 دنده ز کشته مکه همه سر و سر نهنگ
 زنجیر در لاکا کم نمیر نونی مخدوب
 اخلص هم اندر ریگ کن صلوه کهن تن
 در بین آن قول کویم بزنگ سکه قول
مفعول مفعول مفعول مفعول
 دونه کجه خوش با ده درام عدد بر سوز
 اوله فرانس فریغ در خوش کن خوش
 جیره قفاخته الاده غدار تا کوش
 خطی که کسلا هواریب طوشان خوش
 دنده مداس کبر ایله فتحه و غنچه با پیش
 عقل خرد معنی او کی گفت همه پیش
 حب جلال زرم او پیش که مستور بود
 اول قتی غوغا اوله کم دهنور کاج
 اوله سبب مجنون دیوانه دلویه پیش
 خیرین نرده اید ه مرفق که دهنور
 ابرم اول است خیرین کین پیش
 کفتها سوز را سبب است خوش
 خدمت سبب عالم اوستا که او اخل

<p>زین لایم موج در باد مخی چون چندی بکار عین کوز کوزینک با انداختن آتین رمی اسفلت غ اصغر صا و زرد کوی کبود از ز احمربس اندی قول اصغر بشکر محبت مفع چون فانی بکدر ابری غلط داغی دست کفایت راه اصبح نه انگشت و سرک ابهام بوی که کجی کلوج بود من است هم در این نسیب بعل ایش و قش و از سناغ بند بهرید آس از عا نه هرک علیله در نعت یکی عالمه انجی</p>	<p>بکن سنگ غزلنگک بانج چون بجوی در جرمه زلف معطوف بود بولون استاده لاکتک مجرای نهر من طرح صنف لفا است طوطا کتک بر این اسود و ره ایضن با این سیب خندان سبز و خضر بن بود کوزینه طوفان سخن نژدینا غم نرم دلیب بوشن اوج در زانین نظر حاوی طرفین سبابه و سطح خضر و خضر در این کشتی فلک باریه کی سفینه زورن عالم زنج بود کنگ غلبن است سافل الحی کلانها نفا تور تولدی ادمک اولدی ورتقا علیله در نعت یکی عالمه انجی</p>
<p>جرات ایتمی باین کریم اسکره انجی فوکه نور سور بکلمم غفور اسکله در حق بهرچ سالمه ایله فریاد غلبن بکاس انجی</p>	<p>باز جانست این کفشار اگر تو میکنی باور و هذا القول من روح طبع لوقصد قد بوکوز کیدر که جاندم کرا بیدر کاس استحق زیاده او صلیقه در این اوصیله طبع طفلکن برورده مادر بیدر تمام کیدر کت مستعد غوزره ایکن طشوا اولور خام کیدر کت</p>

حق بین که مکر را سوخته را کس
 آفت زود داشت خاها بر بارید نقر زنه
 داغی غمناک دید یلوسیم بر نعل طبل
 اذرتش ناراد و گشت هم ندی که
 زنده می بری یا لوطون حرفه زنده
 مطبل در خاک زادت اغشش کند
 بیکند رنوم روزند بیاید بیرون
 در قطوف نیز که اکا دید بر تر کن و کاک
 بخش ستای کن این اوشت تا باکی
 کم سرعت نامی نهاد باکی باکی
 نیجا بورسک بر فوعدو که کس کس
 بکشاک صدوغی نشین کس کس
 خرام سینه کجده ان تر کلور را سوید او بر کس
 رهنده جادغی ستر ستر کن ستر خ او بر کس
 که مستغرق فرج کجایس کم در بر نور در کس

زمین کس کس کس کس کس
 طوکوزیری که دور کس بودن خطف قابمقدر
 ارادت نمودن هم شاد تر که کوسه تک
 زودن صیقله در پیکه با همی بقصد بودن
 نه سور کس رر کس لب جبل تا فتنه فعلی کس
 بود کم ضاله مفقود در رسیدن وصل این تک
 نه و صا نه یافتن بولون بچید نه جی در کس
 خرامید نه خا سینه بخر خدش بر زنت
 صلح طر ملا مقدر نسجد ر با فتن او را کس
 دینه رفخ او فور کس ایمند تدریه صا و برین
 غنینه کوه او سینه کس د باغی سوز تک
 کزیر غرض ابرم تو کز دیدن دور دور تک
 نیج هم نیج هم نیج هم نیج هم نیج هم نیج هم
 که سکل بیدر ایت او را کس با کس فخر جادغی
 حقا حقا باغی سو فتن هم دو فتن د کس
 جی طمندر در زریو انجا در لر حیدر

کفر استن هم عهد مد روق اولی
 اولور انکاشتن جنب معین سید زینک
 کدین نیشتن صانق رفیع بدکشن ندر
 علامه یوق و طوقن یوقار و رتد کونورک
 تزلزله رطید نه هم کدر طسلا بیج
 نوبت دیدنه دنی سبز چوقولک بیک
 رما بندر رتغیر رسایند در رابصا
 رقیب سیدی او کنگ حبیب ابیکور
 چه باندیم دتر انج زدم خویش دین
 یکنه ما ابر دمن حمد بن و رار نفاک
 نه اوله مو و غن بوزدم کشید کند او زینک

کورکوردیا هم جوق غلوب هم از جی کولک
 تمام در جلا اندامک بنجانده کورک خال
 ما شا ایتکه خوشه رطفونه افکا خال

ارج سلم کورکد کجوب قلعیا اکانا
 ارم فروت بناسن شیخ فانی صین بز دزال
 عجز نضایه عجزه ببردن قاری کسینیل
 دخی عام حول نربا و کور پروینه ککشن
 حجتهم صمان او غوبت در لایسال
 اری کند و خل کواره قواند ریدیر
 نکونیزه زهر چکک شمد دی کسینیل
 ذواب کسوه کاکل بلوک صبا زلف در
 ضیق اورلی مرغول صارتوغی انک فرخال
 سب طه تم کسب یکد فنی جوم او غل فرزند
 پسر بورا بن سیه نطقه بوز کد در کت
 صبی کولک را و غلخی نخت دما کور در کتک
 دو سوی غل دخی انطاعنی بوین دکلن شال

کلامی حسن من لولو و یا به حضرتین
 سخن دارم که از در هست استن استن
 سوزم وار در ایو بخوردم نه سینه نرال

جمال مال است فلور سوره حال هر حال

ایره در و نده بختنازی و آرمه نام
شب روز و سا که از شو کوزده اوله ی اولی
بو که بحر کامل طی عیب که دینله بیسه نام

بجی با ده سل سکی می خضر بیا له فتح کاسه جام
امه قرقن و کیزنه که قوله بنده عبد غلام
بختناک م جو و عصفوه اکیسه م جو زجاج
سور یو طینه زلال غزوی لغزده همه نام

اینز گلدر که لب سینه بنده خانه دوال
زاودان تکام بیام هم افسار یولار زینال
چولک قدر دخی دیکه موزنه کجه کفکیده
نه غلا چوشیده و نایندی جیکینی دنیا بیسه نام
بسته ی طنج دی خفت بطونع بنده خانه اووه
دی بیست ستون درک هم اسطوره بنده بیام

تیمبر تیغ سیف قله دی بنده خنجره اسم
کجی صغری غلاف بنده علف غلطای بیام
20

ای آخذ الید زینک سنی از ع نر بیام
ار دست کیمه دست از دست کیمه بیام
ارال طوبی انک الی انک از انک کیمه بیام

علم کلاه عمل ایدر یولور اوله یو جو به مقام

همه بر به هم کور بنده لسی صغری و بره مزدر و بنده جان
حراره افتر آتة نخل ایدر می دکه ادب سنان

صوبینه ز اینچه بخر نو افری فنکنت کور عطفان
جلب سینه دی نیم سوده فله اقبانه فم اغزده نام
توزنده حطاطه قایمده سکره دله دلن سنان
دله تله توزنده کیمه اولور و اقبانه فموز قرقن مترک
در خج ایاک خنجه و صغری بویک بیکه پادشاه اولو جان
نصیب نشه و نه دیر سن عیب سکره و نه دیر سن

دی که با پیش از خط و زمان
 است و در این راه جز در حق او نیست
 هم عقیق می بسند در میان
 بود و در این راه که یک نور عقیق
 نازده صوره بنام نوری جبر اول
 است که جعفر در سوره دیده در این
 هر ساری جبهه کوشش بود و در
 درخت شش هار و در جبهه او شش
 نیکو نطق با قیاس طون در کتب
 کتب ابوسالین کتب که در
 است کل حافظ قاسمی بسلیجی
 با هم پروردگار صلیبی کعبان
 موف کتب علم او که در سطح
 انراقی بریده چون ستمه دل غایبه ممکن
 حشر دکن حکمت رحمت اولم فرجین
 چون ربن کعبه نیست از قیام اوله بولم مفرین
 چینه تو شش می عقیق با جبهه تمام سخن چین
 فوج بر این پیش خود او برین کوی کعبه فرخ چین
 هم کعبه چین رفت خلق قیام زفت مکتب
 بزرگ لائق در درین نور عادی چین

طایع ملک کی ملک
 مسوز نور و احلام نور نور
 هم کتام بارس بر زلف و لکویه عقیق
 در بعد این ان جهور طایع اسکی کور کور چین
 در کور خانه هزار قبر و طبعی در کعبه
 قنبر بند و سیاح اپک گزنانان سگوار چین
 زاد از غنوش ادم ناه خورش ادم قانی چین
 خوب کوزل حسن زباز و زور قوت زشت کریم فرجین
 خوشه صافم بسند در کعبه طولو لائق
 کبسه بر زر کیم التوز در جعفر کاس زین
 ای کوکل نیجه بر الدار سنی سابقه و طلو
 دی لاجند و فریب کونفر و در چین
 ای فوادکم جده ملک نقل عذیب طلو چین
 موف کتب علم او که در سطح
 و جهت کوکل مله ز اجب نه ل کعبه درین

بود ز نال حاله طوغند خسته سب قدر دن
 قطعی بر جسم اوله بولم ز نجات که روزن
 موسی ستره ستره خلق تخلیق تراش ستره دن
 دی بیکوف ز مست و در عظم ستره دن
 داغی قصر شرف نه غس نصیب اگر در
 دیگ نشاندن عصر صفتی نه فرشته دن
 سخن نشاندن قاجمق فرار که بختن
 طوکون چه بودیم فوسبج در فرشته دن
 فونق بغل ابط اغو بو جاغنه دی نور سنج
 زا اوله بو جاق کج اریکه او تران نشین
 او نفاق مرعی مرعه دن در جی بو آگاه
 معلف نه کلن علف زا اوله بر نیاتین
 او نه گیاه نبات عشق دند رکلا در هم
 نخل او راق و داس کل او کن نوز او غن
 جارق ششم که طوغند اغو آلم ستره دن
 طوق خوشو آینه یقین هم به سب دن

بسته ستره اوله خنکه او به در جی گاه
 قاتی که تیج کسه عیب کبیردی کرزن
 احسن الایحیح ذالمنی ابلیک نصیح
 لوکن کویجه باهر ایگ که بدین ازین
 قاتوبیه ابلیک ایلا اولت سا که سینه دن
 جاهل ای صفتی جلد او لما کلور الکلن
 محزون کبه دل زلفیکه بند
 کسوخ ایدریم انجمنه سنده
 مجرور خودر تر فیصل سنده
 فو قینه منن کندیده کند
 بکت او زلش فو نمیده کند
 هم احتی که رفوقه و حسرم
 فو خنده فوخ شاد فو خنده
 کولک بکا که به اعطف در
 رزق و بهر جی رازق دوزار سنده
 در افوشنده بار دبی
 خالق بلجی عدوانه بو سنده
 داغی سکر دبی به یزوانی
 زینرا که او در منشی دونه
 جاکلیجی قائل دایلیجی
 او در کشنده بود در کشنده
 خود را استودن انکس تمدح
 حلف لاف او بر جی در کت سنده

هر که در این کتاب
 هر چه بخواند از غم
 بر نه دزدان و از ریشخنده
 قوی بقی دائم ترک آید سنده
 ششسی بی بر لب کوه لیدی سنده در
 دیوانه اداب کوز در وجهک دو تیرالده
 جحت دو نمر بجه عوق اول قاطع در رکب
 کل طین جامه با کلبی بلی سفاد نوبه در
 مین کلنگ مچول کور کور سو و بار و ما
 قبلین بکند و نمر قولان تک حوام هم حوام ضیق
 نکل طرمانه کتاب از تک تک صد ایس
 کوکی کلنگ طور نه رنگ طابع کب امر نوبه در
 نکل عارضه خنده کنت نکل کرم سب
 او کلنگ در در قطیفه هفتاد نه عاونه
 روغن سخن باغبه نیا اشکی کوه داغی ارب

هر که در این کتاب
 هر چه بخواند از غم
 بر نه دزدان و از ریشخنده
 قوی بقی دائم ترک آید سنده
 هر دو درود نه قوی صبا کفای در کراس
 سبب المفتح دید بر نامه انار نار اولید
 بونکت نجه نفی وارد رامیه رک کلف
 باقی نامه باشد طوش نجل العقبه
 طوغان باز شب بره داغی نکلش بر
 بنویزد توجه طغانه یوز کور کور قوشه در
 او کله سونکله خار خاضه ی لبط عفته است
 شادی یکن تو کله سورانه دیار و کوه با سوک
 لانتوخ انت الوهیه لانتوخ نام ارب
 ساونده سن دو کله هم غصه کتور نه بایه
 عالمه اول سلطان در رایتی قوی نعت با

و تا ب پس کل ایچون جوق ایلدی

لا این کل کس لایحقیم هم سزا
کا کار جل کیشی نصیب خط و نوا
مدر عمل شعله دیور اییش کوج کجا

حرف ایا

تاب درت در ربا ایت تاب
توقین حارت قوه قدره تها
اکسرب قورنور نوره کم سرب

حرف اتا

خورده من خر خر غلیط داخی
خدر ط ط لاد و بیک معنی حسیت
ابرری داخر نغم ندی اوت

حرف اجم

خوش ندر در کوان داخر ارج
از ذوق خرد غله نغمه خنج غلیط
کجه توره بوزینه میمون هم سنج

هم هم بول ایک برغ دند سراج

وزنک صوده دند سراج
شاع غرض اصل او رنگ سراج
شوخ کور در جک ادم دند سراج
اتون تون کلخی بعضی بر ابر سراج

حرف لال

اذا غافل جاهل حق بون لوند
سوز جهنم لاف اور مفاصل طند
دند سراج شک و داع برود کرد

کند ربا کونکله تیزه اولدی
جول یوزر لکدر و خردندی سبند
نخیر او صید در سراج بر سنجی د

حرف الرا

کفین دیک قول غبار توز کرد
قاین انامادر زن ام زوجه در
قاین اناب زوجه در در زهر پدر

کشته اهرامی صفت منسوبه ششدر
 قین از صهره قین آندندی سهر
 کچور خزینه کز اولدی ای رسته
 استیاجی طابلسل خوزه ککر
 لوطا غلق موبینه اف نیم
 فقه حکایت در باب نه فقه غ
 طبله کاشش دی نش جلد ککر
 کمره جمیع بویش دندر زید و ککر
 خسته بر بیض مهر و وجه در داند
 لعل کل سارق در داو غ بیور
 مصلوب علی اصمان او کج در
 غوزه کنگنه خزنه در هم کج در
 دندر برین بوغی منجه سجا بدر
 بزین بویه اکفت خام سر خابدر
 ریح و جریزه او غلامن ریح کج
 اوندنیز نکشت آب و بجی بلور
 صید لایحه جی سارق بارغان زیر
 خارش و حکله کج کج کت دبیر
 باز جریزیدند ندر اوسوق صغیر
 دم کوهیدم بر دپ بجانه دبیر
 برام جیش عید در نشی لاکدر
 لالغی دبیرج مصلق تکب در
 صرتمق تبسم خود کار بندینور
 هظم سکوب فینق کوار بندینور
 اینین بنایدنم ایکلد انکدر
 بناح زنوبیدنم سکلد انکدر
 هم متصل اولکشفه بوکته در
 محلا و باب بایله له هم کته در
 دلکشفه سفین قام خاشند
 فلق و قف طورق نه است اندر
 نقصان اسلمت کج کشته در
 کج کشفه لب خرندر رفته در
 دلاله در هم بوری محمل در
 تندب لوق بیسه هم برصل در

دار و دا او در موسوم کجند در
 حین و منوبه سفته هم بسته در
 اکلوه و عملوستنه معومدر
 کشتی ترش دایمی دینور خاضدر
 س و در کند و هم براده دیدر
 دول مرون ایک معوان خود دیدر
 ناکنده النده جین غرض از نگدر
 قوتلوی او دماکت توز بندر
 بقضه او یاقین بیداع عاشق کوردر
 بقضه او یاقین بیداع عاشق کوردر
 بنای بی محمدر در بخاردر
 شیشه نقیب اوله خنکاش کونکار
 سوکوار ایسودایمی جهان بوخار
 خلقی لبا کت مت بر خند سوار
 تبسوج تبسوج صبورجی خوشار
 باوارنق لبا لبطه یاقین بر آد
 داخل در و زینج یازی هم در یوار
 دیکل شوکامی و قابل بنیبار
 هم هم ایکلده در سجددر
 بر نشه کیم بیتمش نار کته در
 لایغ نجف اربین تلخ مرآجدر
 غولده قورق هم دایمی اول هم مدر
 فقه کسدر قورق س اوین دکر
 خنجا بناره دینور بر شوکل
 خنک بیض صفیق او از موت کلدر
 غوز مصلوب طایق کسوز بندر
 اهازشل حکم منین قوی استوار
 هم بنجه بول کس کوشی ساردر
 غیزه سوکوه کاسب موسار
 دندی بواش مک علیدر بر دبار
 حارور و ط کوبه دینور هم کوشوار
 زور زور رضیع اغلن در ذارزار
 همز اول نجف کت تبرک او جد ککار
 هامون کسیر کوش جبار و شار
 زنج لوز نصف بویل اسلار

همه ساله بگذرد عام اولی بار
در روز پندال بودم بگویند مستی با لوار
بود که فاموس سیکر بید بسوز
الوقی و اب دندر کوشه بر بنجوز

وفاز

بر شهر علم تر که علامه طراز
الالهو جلعوم اند دند ساز
خامیاز ناوب استمکن شانی کاز
احوال تاسن بنوسن سخن افراز
همه رفایق هر مغر جایی کبر
قله دینه قارک الی نادرک و نیز
دانی نظن بانوق نبه قار بور
بطنج بند و وانه در چو والدوز
بند و رسته توامه همراز ایگز
بیم نوحه دامای کول ربا دکر
ایگز عدیه رنگ شعور دینی کز کز
بکشدش عین بهما نظیر عمارت بکر
تفاسکات هم نفس حار است پیوز
هم دانی وادخسته نه جملای نوز

وفالین

چیز فیه ایچی هر کله جینا چکر دین
بر شهر ایچون در لرا دینه خود پس
کافی تیر بس خلیل اسن اوله دین
نامر تیریشن فاشه بو بادرس
در بملوی دینی کوشه رخین
نخ ایچر بر شهرک ادر اوله دوش
اوله رتور کت ایچی کتور کتور
غضابوسن جندلا دین اور کور کور
دو شب دین کز دینور عوف ایچر
ککک ککک جملن زو با خواب دینی
بر عوفت یک یک بره دی قله بس
سکر و جا و زرد در رسته سوزین

حرف البین
بمخوق فواق اهدی ز غنک طاروغ
کاکرند ربالا کدنه در هم دروغ
کافر دیوب کاور دفر دنیسیغ
طلت قر اکودر بنادی اسیغ
یکجه فوکوسی دجاد ندر بس داغ
سسه فروغ اهدی لطایف هم لک

وفالف

نذر عین دندی انوال اربک کذات
بیهوده سوزدر هم عطف نینت
به نوع قار قیف ندر باق اوله خض
دانی فوض اوله دینت هم پیش
ایچ دخت غضن سخرت خچ بودان
بوضع نهد وضع نهادن تورتون
جاورس طو کادرس بخواه بوجان
ایچوغ او جوق کانونه آن از او
بیر خور خیر اندرز و صی اصم لین
کبتر و عظیم کز و بسوکت مع جوق

وفالکف

مغوم مهموم غلو غنک خنک
کوکک شک اونل سک نینتورک
قور قول پیش ادر مخوف کار سنما
بالجی این چکلای صد و غلاک
اب استکف با سعال نه فوا کور
بوشیده نخنی کز لو بوسید جورک
جمع انجن خض دیوب دیکر دیکر
ابنه مهم حمله بو کور دیکر
زادنه تولد در ولادت طوغنک
زعت شفت نخ ایچ اوله اهر
قورین دین نه نیم زخته کورک
تست سته جی مهد کور ایچک

سوکند بن اندو قسم علف ابلک
 داغی گروه در جماعت هم نولوک
 بنیابن قانع بوده سوز سوزیک
 اوج اسل ال بق کر جیکو
 قوه تکلا در بغل فنا دیز بیک
 در کسب تو بیزم و هم تولدیک
 تغییر حق و رسود بوز لوب اسکک
 بولوغران غم خیس هم کویک
 غمزه دینور خوم اچ قزق دیک

وقف اللام

منصب جاه جاده قیوش غم بول
 داما دغنی رکوکوا و پیش مول
 طبله دهل داغی تیره در طاول
 حافظ بنیره ابن لابن او علی اول
 نور جنت تاش کلف سواد اول
 سوک ضایف بیدر کز و طر فالغوم
 پرفوز انو نور هم سن اور دزم
 بالک ان برفوز مانجی استم

لمز بویک ابرو هم اعظمم دیک
 نشیخ فوسس جریک سحر ضیف بیک
 بوز بیز اذق تیر لایع طر ایک
 غصه ندر تاسه در رعم هم صدوک
 مطبوع نازک شیدو لوب کیشک
 یعن قزاق داغی اگر نق بیک
 مغزوش نقش بویک نادر وادیک
 غمزه دینور خوم اچ قزق دیک

کویک هم سوز غمزه ظلم کوچ ستم
 بسطه زبطان فونک قواره هم
 فیز کک کاسا اولی قدرست هم
 مثل الساک کون کسبک سبرم
 کون لون هم فام کچه در زرد فام
 دو سوز لم نور هم هم اخضا پده لم

وقف النون

اعصار شرع فاصره دوله بادان
 جلیقون مسکفا دینور پسندی کسان
 دندی مشاع البیت شوز بار دانه
 شوقی اینی مغز و دو دیو کوسوان
 بنک بعرض ذوشیز قزق بار کورن
 قذافه مقلاعه فلما خند رصبان
 تاشلوی ناخشو بود در عیان
 سوز تونی سوز تونی می غم غم
 بخسید زاده و لغد زوز اندر ایکن
 دندی غم صوبند کوز زایل غمغیر

خانقن سستی رگور سمنغ و دم
 کج هم برین بوخارک ادیر دلم
 اوله جلیکادی زرد فام ددم
 رجانه او مانغده رجاندی شرم
 صار و کسه نکلوه کل نک و د فام
 دوش بلم در کشریم بمر اعلم

بلکن نندی اچک هم بستندان
 ارقه استونه تمانغ در لزار زمان
 در قیق او قداغی مرقاق واردان
 زنت طون کونی صد رنگ بیل
 کالم و عورت بنیده افیره واران
 بنجم نیستار مقصبه در بر نیان
 اجم غم در مسکنده ضمیران
 اکره غمشیه و بنید و در مان
 صوت ددمه اواز شایق و ک
 خاک تور طهر قزاق ندر دای پیغین

کویک

ایجا و توپوز و حقی کلنی **حیدر اجم** شخص قزاق نخدی ضابطغنی
 ایجا حساب کوشش ایرو بکلرانی **جمیم** باغدم باید کس بر حساب
 یادن فسادک او بصدوب بل بوزنی **فاندر** غینه دک اولور بوز تو صبا
 چون بلدی کس بوجابی ایجا **البت** بلور توفیقه کت ریختنی
 ایجا حسابی از صا بومصر علی
 توفیقه باقی **عبد** رحمن قلدی
 ۱۱۱۱

ایجا و توپوز و حقی کلنی
 ایجا حساب کوشش ایرو بکلرانی
 یادن فسادک او بصدوب بل بوزنی
 چون بلدی کس بوجابی ایجا
 ایجا حسابی از صا بومصر علی
 توفیقه باقی عبد رحمن قلدی
 ۱۱۱۱

ایچین ورقه ایچین روزده سلطه مجور فاه زمانه
 بارسه اولدین سولور

Hafid Efendi	
№ 441	
№ 441	441